

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Manipulus curatorum

Guido <de Monte Rocherii>

[Straßburg], 9. Feb. 1489

[urn:nbn:de:bsz:31-248607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-248607)

II 9 151

P
24

AN 719

H. 8197

AN 720

H. *15169

AN 721

H. *1778

AN 722

H. *11536

Z

ma. Prima benedictio om
ni manu. clonus fidelis
testimonium omni et p[ro]p[ri]o

Manipulas curatōrū
officia sacerdotū scdm
ordinē septē sacramēto
rū per breuiter cōple
ctens

Meinij Auguste Civi.

Antozo Guidonis demote Rolfenij

①

Tabula

Tabula sequentis operis

quod Manipulus curatoꝝ nūcupat feliciter incipit

Liber iste prima sua diuī

siōe in tres partiū partes. In prima pte agit de sacramētis. et de his que ptiuent ad ipōꝝ sacramētorū administratōem. Et diuidit pars illa pncipal' in. vii. tractatus. quōꝝ p̄mū est de sacramētis i generali. et h3 tria capla

O E institutōe sacramētorū. Capitulū p̄mū
De efficacia et frute sacramētorū in generali iij.
De numero sacramētorū iij.

Tractatus secundus prime

partis de baptismo: et habet octo capitula.

Quid est baptis̄mus et vnde dicat̄ baptis̄mus i.

De materia baptis̄mi ii. De forma baptis̄mi iij.

De ministro baptis̄mi iij.

De suscipiētib⁹ baptis̄mū v. De ritu baptis̄mi vi.

De effectu baptis̄mi vii. De annexis baptismo vii.

Tractatus tercius prime

partis de confirmatōe. Et habet septem capitula

Quid est confirmatio Cap. i.

De materia confirmatōis ii.

De forma sacramenti confirmatōis iij.

De ministro confirmatōis iij.

De suscipiētib⁹ confirmatōem v.

De ritu cōfirmatōis vi. De effectu cōfirmatōis vii.

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et habet vndecim capitula.

Quid est eucharistia. et vnde dicat̄. Cap. i.

De mīstro eucharistie ii. De materia eucharistie iij.

a 2

Tabula

De forma eucharistie: et de forma cōsecratōis sanguis	liij.
De loco vbi missa debet celebrari.	v.
Quo tempore debet missa celebrari.	vi.
Quoties debet in die missa celebrari	vij.
De vestibus quibus sacerdos induitur i missa	vij.
Quibus debet dari sacramentū eucharistie	ix.
De ritu quo debet dici missa	x.
De defectibus qui possunt euenire in missa	xi.

Tractatus quintus prime

partis de ordinibus. Et habet quinque capitula.

Quid est ordo	Cap.	i.
Quot sunt ordines		ij.
An in quolibet ordine impmatur character		ij.
In quo actu impmatur character in qlibet ordie		ij.
Que requirunt in suscipientibus ordines		v.

Tractatus sextus prime par

tis de extrema vinctōe. Et habet septem capitula.

De materia sacramēti extreme vinctōis	Cap.	i.
Que sit forma extreme vinctōis		ij.
Quis sit minister extreme vinctōis.		ij.
Quis sit effect⁹ extreme vinctōis		ij.
Quibus debet dari istud sacramentū		v.
In qbus partib⁹ corp⁹ debet fieri istud sacm̄		vi.
Si hoc sacramentū debeat iterari		vij.

Tractatus septimus prime

partis habet duas partes sub se. Prima est de sponsalibus.

Et habet quinque capitula.		
Quid sint sponsalia et vnde dicant		i.
Qualiter contrahantur sponsalia		ij.
In qua etate possunt contrahi sponsalia.		ij.
Qui sint effectus sponsaliorū		ij.

Tabula

In quibus casibus dissolunt sponsalia

v.

Secunda pars septimi tracta

tus de matrimonio. et habet octo capitula.

Quid est matrimoniū.

Capitulū i.

Qualiter contrahit matrimoniū

ij.

Quādo ubi et quibus personis fuit institutū

iii.

Que fuit causa institutōis matrimoniij

iiii.

Qui possunt contrahere matrimoniū

v.

Quot modis dicitur matrimoniū

vi.

Quot sunt bona matrimoniij

vii.

Que impediūt matrimoniū

viii.

De impedimento erroris matrimoniij.

De impedimento conditōis

De impedimēto voti

De impedimento cognatōis carnalis.

De impedimento cognatōis spiritalis.

De cognatōe legali

De impedimento criminis.

De impedimēto disparitatē

De impedimēto violētie

De impedimēto ordinū.

De impedimēto ligaminis.

De impedimento publice honestatis iusticie.

De impedimēto affinitatis

De impedimēto ipotētie coeundi

De impedimēto interdicti ecclie

De his quod sunt bānis pmissis quod est interdictū ab ecclia.

Secunda particula princi

palis huius operis habet quattuor tractatus. Primus est de penitētia in generali. Et habet quattuor capitula.

Quid est penitētia et unde dicat. et quod sunt eius species I.

De solēni penitētia ij.

De publica penitētia iij.

De priuata penitētia

iiij.

Tractatus secundus secū

de partis principalis de contritōne habet vij. capitula

Quid est contritio Cap. I.

De quantitate contritōis ij

a 3

Tabula

De ei⁹ q^uitate iij. Quantū d^z duratē p^onitio iij
De q^ubus debet esse contritio v.
Que sūt cause iⁿductive p^onitōis vi De effectu p^onitōis viij

Tractatus tercius de con

fessioe habz. vi. capla. De institutōe p^ofessiois I.
Qui tenet ad p^ofessioez ij De tpe q^u tenet hō p^ofiteri. iij
Cui d^z hō p^ofiteri. iij. De q^uo d^z fieri p^ofessio v.
Qual d^z esse cōfessio vi. De iteratōe p^ofessiois viij.
Quō d^z se sacerdos habere ad confitentē viij.
De interrogatōibz fiendis in confessione ix.
De p^ote clauū et effectu p^ofessiois x. De sigillo p^ofessiois. xi

Tractatus quartus secun

de p^o p^oncipal^o de satisfactōe habēs sex capla p^oncipalia.
Quid est satisfactio Capitulū i.
De elemosina Cap. ij. Et habet q^uatuor capitula sub se.
De q^u d^z fieri elemosina i. Quis p^ot facere elemosinā ij.
Cui dāda est elemosina. iij Qualz debet fieri elemosina. iij.
De ieiunio Caplm terciū et p^oncipale q^urti tractatus habens
sub se quattuor capitula siue considerata.
Quot modis dicit ieiunū Capitulū I
Quā fuit institutū ij. Quot requirunt ad ieiunū iij.
Quot bona facit ieiunū iij.
De oratōe Caplm. iij. et p^oncipale quarti tractatus
Que penitencia debet imponi p^o vnoquoq^u p^octō v.
Utrū vnus possit satisfacere p^o alio vi.

Tercia pars p^oncipalis to

rius op^ois est de articul^o fidei. et habet q^uatuor capla p^oncipalia
De articulis fidei Capitulū I
De petitōibz oratōis dñice ij.
De decem p^oceptis p^o ordinem iij.
De doctibus beatorū. Capitulū quartū et vltimū

Auctoris epistola

Incipit feliciter doctissimi

ac famosissimi viri dñi Guidonis de morte Rotherij liber: qui
Manipul⁹ curator⁹ vulgariter appellat. in quo pñecessaria
officia eorum quibus cura animarū cōmissa est fin septem sa
cramentorū ordinem breuiter ptractantur.

Auctoris epistola

Reverendo in christo

pri ac dño dño Richardo diuina puidētia sa
cte valētime sedis epo. suoz deuotozū mīm⁹
Guido de morte Rotherij cū deuota z hūili
recōmēdatōe se totū suis obsequijs mācipa
tū. Fōs sapie dei bñ dispositōe mirabili cūcta ordinās z di
sponēs militātē ecclīaz ordinauit z disposuit ad istar ecclīe tri
ūphātis. Qd figuratiue fuit oñsuz legislatori Moysi qñ fuit
sibi pceptū edificare tabnaculū i deſto. iuxta exēplar qd fue
rat sibi in morte dñmōstratū. Tabnaculū enī in b⁹ mūdi deſto
pstructū ē militās ecclīa ad istar supne iherlīm ordiata. Cuius
qdē militātē ecclīe fūdamēta i mōtibz scīs ppha remēorans
p mōtes platos supiores aplīs succedētes insinuat. q ad modū
spīrituū supme hierar⁹ hic medios: inferiores vicz platos il
lumināt: pficiūt et purgant: vt sic medij a supioribz illuminati
sciētīs pfecti virtutibz et erroribz expurgati: inferiores secula
res. s. z laicos sili mō illuminēt: pficiāt et purgēt: qd facere ne
qunt nisi fuerint diuina grā z doctrīna iūti. Nec g attēdēs et
vigili meditatōe ppēsans seqns opusculū de instructōe neo
phitozū curatorū cōposui. rudi qdem stilo s. vtili. nō curans
de vborū ornatu s. de aiay pmodo et pfectu. Qd qdem opu
sculū ad vos q estis sacrosctē ecclīe lumiare pclarū. q lucetis
velut lucerna lucēs i firmamēto ecclīe militātis: q radio diui
ne sapiētie: ex emploqz vite sanctissime: ac sarculo correctōnis
charitatiue subditos vestros illuminatis: perficitis et pur
gatis: duri humiliter destinandum vt lima correctōnis ves
tre politum prodeat in publicum: quod sine illa non audet.

a 4

Prologus

Suscipiat pater et dñe reuerēde cū affectu beniuolo p̄sent
opusculū qđ offert hūilitas: p̄minatur affect⁹: ac charitas p̄
suadet. Correcti⁹ et emēdatū si vīe dñatōni videt cōicare
placeat curat⁹ neophit⁹: vt qđ nesciūt addiscāt. et qđ sciunt scire
se gaudeāt et ad maiora cōscēdāt. Vestrā reuerēdā p̄sonā cō
seruet de⁹ ecclie sue sc̄tē. cui me hūiliter recōmēdo. Scriptus
Thurolij anno dñi. D. cccxxiij.

Incipit prologus.

Quia s̄m qđ dicit p̄pheta Malachias. c. ij. imo dñs
p̄ Malachiā. Sacerdotis labia custodiūt sciētā: et
legē req̄rūt de ore ei⁹. Angel⁹ enī dñi exercitū ē. i. q
i. Sacerdotib⁹. Idcirco ne sacerdotib⁹ legē euāgelice p̄tingat
id qđ dñs cuiqđ sacerdoti leg⁹ moysayce p̄ D̄zee p̄pheta p̄mi
nat dices. Quia tu sciētā repulisti repellā te ne sacerdotio s̄i
gar⁹ mihi dignū duri ad instructōem neophitōz sacerdotuz
marie curatozū scribere aliq̄ p̄ qđ possint se in executōe sui offi
cij dirigere ⁊ deo debite mīstrare. Nemo autē de p̄sumptōis te
meritate me iudicet: qđ ego pctōz ignorās et insci⁹ p̄sumā sa
cros sacerdotes qđ sacreleg⁹ p̄fessores sunt īstruere aut īforma
re. Cōfusus s̄m de illi⁹ adiutorio qđ ora mutoz apit ⁊ liguas in
fantiū disc̄tas facit et loq̄. tēptabo breuē aliq̄ scribere vt dem
mag⁹ p̄fectis et pitiorib⁹ materiā altioz et subtilioz ac mag⁹
vtilia scribēdi: s̄lis puo canicō qđ latratu suo magnos lepo
rarios icitat ad currēdū. Cōfido enī qđ ille qđ dedit a zine Ba
laam loq̄lā mihi rōnali creature infundet grām. ne venerabi
les sacerdotes erubescāt a me eoz seruitore minimo edoceri.
sed cōsiderēt illud s̄bū eximij doctoris Augustini. Ego iā se
nex et sexaginta annozū etatis nō erubescere a puero annicō
edoceri. Licet enī vt dicit Seneca. viciūdosum sit senes addi
scere: tñ mag⁹ viciūdosum est eos ignorare. Quō autē q̄libz si
velit suū officiū debite ereq̄ d; scire illa qđ ad suū officiū spe
ctant. Officiū autē sacerdotū maxime curatoz p̄sistit in q̄ttu
or s̄m q̄ttuor etymologias ist⁹ noīs sacerdos qđ habētur a
Damasceno. Quia sacerdotes sunt mīstariū celebratores. idō
dicit sacerdos q̄li sacra dices. Cōfessionū auditores. et ideo

*Summe dñe
de p̄sona
qđ Elphinstone*

Divisio huius operis.

3 **S**z sacerdos q̄si **sacer dux**. Alebis doctores. ideo sz sacerdos
 4 q̄si **sacra docēs**. Sacramētorū mīstratores. 7 iō sz sacerdos q̄
 si **sacra dās**. Ergo p̄pt p̄mū debēt h̄re t̄m de sciētia q̄ sciāt re-
 cte 7 disticte legere 7 cōgrue p̄nūciare 7 accētūare: 7 ad minus
 grāmatalit̄ intelligere ea q̄ in mīsse officio cōtinent. Propt̄
 scōm debēt h̄re t̄m de scia q̄ sciāt numez sacramentoz: et que
 sit debita forma cuiuslibet sacramenti: 7 modū ea debite mī-
 strādī potissimē de sacramētis q̄ ad eos spectāt. Propter ter-
 ciū debēt h̄re tantū de scia q̄ sciāt discernere iter leprā 7 leprā
 id ē int̄ p̄ctm̄ et p̄ctm̄. 7 iponere penitētiās salutare. Propt̄
 q̄rtū debēt h̄re t̄m de scia q̄ sciāt ad min⁹ pplm̄ sibi p̄missum
 i articul et alijs rudimētis fidei iformare. Omisso aut̄ p̄mo qz
 illud spectat ad grāmaticā et satis suppono qz dñi epī nullum
 ad sacerdotij ordinē pmoueāt nisi sufficiēter fuerit i grāmati-
 calibz iformat⁹. Et qz de h̄ ageť qñ dicit̄ de sacro eucharistie
 de alijs tribo i hoc libello est agēdū. Quē libellū volui vocari
 manipulū curatoz. eo qz sacerdotes potissimē curati dñt libel-
 lū istū h̄re p̄ māibz vt videāt ea q̄ circa officiū eoz sūt agēda.

Finit plogus

Divisio huius operis

Quidit̄ ergo opusculū hoc in tres partes. In q̄rū pri-
 ma agit de sacramētis et his que p̄tinet ad sacramēto-
 rū administratōem. In scōda de penitētijs et his q̄ p̄-
 nēt ad p̄fessionū audientiā 7 penitētiarū impositionē. In ter-
 cia de articul fidei et q̄ p̄tinent ad ppli informatōez. Quan-
 tū ad p̄mā p̄tē p̄mo videbunt̄ aliq̄ de sacramētis in generali.
 Scōdo de q̄libz eoz in speciali. Et p̄mo de sacro baptisimi.
 Scōdo de sacro p̄firmatōis. Tercio de sacramēto eucharistie.
 Quarto de sacro ordīs. Quinto d̄ sacramēto extreme vñctōis
 Sexto de sacramēto matrimoni.

Tractatus primus de sacra

mentis in generali. Et habet tria capitula

De institutōe sacramentozū

Capitulū primū

Tracta. I. prime partis

Quantū ad sacramen

Qta in generali p̄io videndū ē de eorū instituti
one. Sc̄do de eorū efficacia ⁊ virtute. Tercō
de eorū nūero et distinctōe. Sciēdū est q̄ sac
ramēta oīa noue leḡs fuerūt imēdiatē istitu
ta a christo. qđ p̄bāt doctōres sic. Illi⁹ ē sacra alicui⁹ leḡs isti
tuere cui⁹ ē legē dare ⁊ p̄dere. s̄z christ⁹ fuit imēdiatē p̄ditor: in
stitutor ⁊ dator noue leḡs. vt diffuse p̄bat apl̄s i epl̄a ad Ga
lathas: et habet i Isaiā dicēte. Dñs rex nr̄. dñs legiser nr̄. ip̄e
veniet ⁊ saluabit nos. Ergo ad solū christū p̄tinuit noue leḡis
sacra istituere. Un̄ sacm̄ baptisimi istituuit qđ baptisimū a Jo
hāne in Iordane suscepit. Tūc ei vt dic̄ Beda: tactu sue mū
dissime carnis vim regeneratiuā p̄tulit aq̄s. Lic̄z aut̄ tunc la
cramētū baptisimi istituierit: tñ null⁹ ad suscepiōez baptisimi
erat obligatus vsq̄ post resurrectōez. qñ in die ascēsiōis dixit
apl̄is. Eūtes docete oēs gētes baptizātes eos in noīe p̄ris ⁊
filij et sp̄s sc̄i Matth. vlti. ⁊ Mar. vl. Eūtes in mūdū vni
uersūz p̄dicare euāgeliū oīi creature. q̄ crediderit et baptiza
tus fuerit sal⁹ erit. q̄ vero nō crediderit cōdemnabit. Sac
ramētū aut̄ cōfirmatiōis istituuit qñ i posuit man⁹ sup̄ capita
puulorū: et apl̄is phibētibz dixit. Vinde puulos veire ad me
Lic̄z aliq̄ doctores dicāt qđ sacm̄ cōfirmatiōis istituuit i die p̄
thecostes qñ misit visibilibz sp̄m̄ sc̄m̄ sup̄ apl̄os. p̄mū tñ repu
to veri⁹. Sacramētū aut̄ eucharistie istituuit in die cene qñ
post comestiōez agni pascal̄ panē ⁊ vinū in suū corp⁹ ⁊ sangui
nē sua ineffabili gr̄ate p̄uertit dicēs. Accipite ⁊ comedite h̄ est
corp⁹ meū. Et sup̄ calice dixit. Bibite ex h̄ oēs. h̄ ē calix s̄c̄i
guis mei. Sacm̄ aut̄ penitētie istituuit qñ exordiū sue salu
berrime p̄dicatiōis assumpsit dicēs. Penitētiā agite appropi
q̄bit enī regnū celoz. Q̄ aut̄ essent p̄ctā sacerdotibz p̄fitenda
figuratiue istituuit. qñ decē leprosz ab eo mūdatis p̄cepit dicēs
Luc. xvij. Ite oīdite vos sacerdotibz. Lic̄z enī teste p̄pheta
Ezech. xviij. q̄ dic̄ i p̄sona dei. Quacūq̄ hora i gemitur pec
cator oīm iniquitatū ei⁹ nō recordabor. Lic̄z p̄ctā in p̄ritōe di

Eph. 7. 3.

Act. 3.

Matth. 19. 6.

Baptis.

Cōfirmatiō.

Matth. 19. 6.

Eucharistia.

Penitētia.

Matth. 19. 6.

De sacramētis in generali. 3

mittant: tñ pcti sunt nihilomin⁹ sacerdotib⁹ p̄fite da si possi-
biliras occurrat. **Sacrm** ordīs iſtituit qñ i die cene poſtq̄
cōdicauit ap̄los dicitq̄ eis. **Facite i meā p̄mēoratōez.** Tūc ei
fm̄ doc. oēs ap̄los i p̄sbitos ordiāuit. **Sacrm** ho ordīs chri-
ſtus iſtituit ſeptupl⁹ fm̄ q̄ ſeptē ſunt ordies. q̄ttuor nō ſūt ſa-
cri z mīores. vt hoſtiariat⁹. lectorat⁹. exorcīſtat⁹. z acoliratus.
**Et tres ſacri z maiores. vt ſubdyaconat⁹. dyaconat⁹. z p̄sbi-
terat⁹.** q̄ oēs dicūt vnū ſacrm. q̄ ad vnū puta p̄sbitatū p̄nci-
palit⁹ ordiānt. **Ordinē** hoſtiariat⁹ iſtituit qñ fecit flagellū de
ſunicul⁹ et eiecit de tēplo vēdētes z emētes. **Ordinē** lectorat⁹
iſtituit qñ legēdo vba Iſaie p̄dicauit dicēs. **Spūs dñi ſup**
me: eo q̄ vn̄erit me. paup̄ib⁹ euangelizare miſit me zc. **Ordi-**
nē exorcīſtat⁹ iſtituit qñ demōes ab hoīb⁹ obſeſſis eijci p̄cepit.
Ordinē acolitat⁹ iſtituit qñ p̄dicādo dixit. **Ego ſum lux mū-**
di. **Ordinē** aut̄ ſubdyaconat⁹ iſtituit qñ p̄ cenā pedes diſci-
pulozū ſuozū lauit. **Ordinē** dyaconat⁹ velut leuita vigilare
inonuit. **Ordinē** p̄sbiterat⁹ iſtituit qñ diſcipulis ſuis corpus
z ſanguinē p̄buit ſumendū dicēs. **Hec q̄tēs fecerit i mei me-**
moriā faciāt. **Dñs** p̄tū corp⁹ z ſāguinē ſuū i ara cruci ſemet
ip̄m hoſtiā obtulit zc. **(Sacrm** aut̄ extreme vñctōis iſtitu-
it qñ ap̄los miſit vngere iſirmos et ſanare. **Un̄** illd̄ qd̄ dicūt
aliq̄ doctores. ſ. q̄ b. **Jaco.** iſtituit iſtō ſacrm qñ dixit i canōi-
ca ſua. **Infirmat̄ q̄s d̄ vob̄ iducat p̄sbitos ecclē z orēt ſup̄ eū**
vñgetel̄ eū oleo i noīe dñi. **Salua** eoz reuerētia n̄ ſputo vñ-
p̄t rōez i p̄ncipio h⁹ capli dictā. **Credo** enī q̄ illd̄ dictū bñ
Jaco. n̄ fuit iſtitutio ſacri ſz p̄mulgatio. **Un̄** be. **Jaco.** n̄ fuit
iſtitutor h⁹ ſacri ſz ſolū p̄mulgator. **De ſac̄o** aut̄ m̄rimoniū
qñ fuerit iſtitutū z vñz fuerit iſtitutū a xp̄o icarnato ē dubiū
cū m̄rimoniū fuerit iſtitutū i ſtatu inocētie. z fuit i tpe qd̄ fuit
aū icarnatōez ſic et poſt incarnatōez. **Et** iō ad h̄mōi dubita-
tōis ſolutōem ſcēdū eſt: q̄ matrimoniū p̄t trib⁹ modis p̄ſide-
rari. **Uno** mō. put eſt officiū nature. **Alio** modo. put eſt reme-
diū carnalis cōcupiſcētie. **Tercio** modo. put eſt ſignū alicui⁹
ret. ſ. p̄iūctōis chriſti z ecclēſie. quā ſignificat p̄iūctio animo/
rū viri z vxoris. et coniūctōis nature humane et diuine in

ordinē

Joā 2

lu 4 8

ela 61 a

*Joē 10 10
lu 10 10
ibī 10 10
ap̄tū 10 10
ſolū 10 10
m̄ 10 10*

*Ex h̄mōi
10 10 6 10*

Joā 7

m̄rimoniū

Tracta. I. prime partis.

psona filij dei: quā significat coniunctio corporū. **¶** **D**imonij p-
mo et secundo modis consideratū nō ē sacm̄. put hic loquimur de matri-
monij sacramēto. Tercio mō consideratū est m̄rimonij sacm̄.
et sic fuit institutū a christo qm̄ i vtero virginis voluit nr̄am na-
turā diuine nature vnire i vnitatē sui suppositi seu p̄sone. quā
vniōne significat m̄rimonij. Sic enī i actu m̄rimoniali vir et
uxor sūt duo i carne vna. sic due nate. s. hūana et diuina sūt i p-
sona vna vicē i p̄sona filij. Et istō sufficiat d̄ institutōe sacroꝝ

De efficacia et virtute sacroꝝ in generali.

Cap. II.

Officacia et virtute sacroꝝ sciendū est qd virtus sacro-
rum i generalisq; postea dicet de virtute cuiuslibz i spe-
ciali consistit in duobz. s. i auferēdo culpā et p̄ferēdo g-
tia. Qm̄ enī sacm̄ noue legis nisi sit obex. i. impedimētū ex p-
te recipiētis auferit culpā si inuenit eam et p̄fert v̄l auget gratiaz
Et p̄ h̄ differūt sacramēta noue legis a sacramētis antiq̄ legis
qz sacra veteris legis sacro circūcisiois excepto q̄tū erat ex pte
opis opati nullā virtutē habebāt q̄ntū ad ablutōes culpe et col-
latōem gr̄e. s. totā virtutē et efficaciam habebāt ex pte opis ope-
rātis. Sacra autē noue legis nō solū habēt efficaciam ex pte opis
opati. imo etiā ex pte opis opantis. **¶** **P**o opant vocat deuotio
suscipiētis sacm̄. **¶** **Q**o opatū vocat op̄ exercitātū circa sacra
Sic op̄ opatū i baptismo ē asp̄sio v̄l imersio aq̄ et platio v̄-
borū. Et qd sacra noue legis q̄ntū ē ex pte opis opantis p̄ferunt
gr̄iā et sint causa gr̄e: patz p̄ diffinitōes sacri posita a m̄gro sen-
tētiarū i q̄to li. di. i. q̄ tal ē. Sacm̄ ē inuisibil gr̄e visibil for-
ma. vt ei⁹ similitudinē gerat et causa existat. **¶** **U**tr̄ aut sit gr̄e cau-
sa sine qua nō aut p̄pter quā indigerz studio maioris conside-
ratōis q̄ p̄tineat ad p̄sens opusculū. et ideo relinquo. **¶** **E**st
et alia virtus sacramentorū noue legis. qz qdam eoz impmūt
characterē in suscipiētibz ea. sicut baptism⁹ p̄firmatio et ordo.
Et est character qdaz potestas specialis p̄ quā suscipiēs sacm̄
potest aliqd facere v̄l recipere. qd nō poterat añ. Sicut bap-
tizat⁹ p̄t recipere alia sacra ecclesie: qd nō potest facere nō bap-
tizatus. Et ordinatus potest exercere officiū sui ordinis qd nō
potest facere nō ordinatus. Et cōfirmatus tenetur audacter

*Omne / ap-
amētiū / aut
et ut / culpa*

*Definitio
sacramēti*

*Virtus
natura
character*

De sacramētis i generali.

4

confiteri fide christi tpe psecutōis fidei. ad quod nō tenet nō cōfirmatus nisi forte in spēali inq̄ret de fide. Alia aut sacra scz eucharistia: extrema vinctio z m̄rimoniū nō impmūt caractere: et pnt multoties iterari. Sic hō p̄t multoties cōicare z multoties cōfiteri z mltoties inungi. z mortua vna vxore cū alia p̄here. Sed sacra q̄ impmūt caractere nō pnt nec debent iterari. Sic null⁹ dz bis baptizari vl pfirmari. vl eodē ordie ordiari. Et est rō. qz h̄t eoz sp̄ manz. s. caracter q̄ ē indelibil. Et istud sufficiat de p̄tute z efficacia sacramētoz in generali.

Capitulū III. De numero sacramētoz

Quantū aut ad numez sacramētoz sciēdū est q̄ septē sunt sacramēta. s. baptisimus. cōfirmatio: eucharistia penitētia: extrema vinctio: ordo z m̄rimoniū. *Septem sac̄ta.* Distinctio z sufficiētia hoz sacramētoz dat a q̄busdā doctoribz tal. Sicut est in vita corpali. sic suo mō debet esse in vita spūali. In vita aut corpali sic videm⁹ q̄ pmo generat hō. scdo auget. tciō nutrit. q̄to venit ad tantā pfectōem p̄tutis q̄ p̄t sibi silez generare. z sic gen⁹ humanū multiplicat. Et qz sanitas homis pōt impediri p infirmitatē. ideo homo indiget medicina duplici. vna p̄tra infirmitatē. alia p̄ reliq̄as infirmitatis. Et sicut i vita corpali q̄nqz sunt necessaria. s. generatio augmētū nutrimentū multiplicatio z medicina. sic i vita spūali q̄lis est vita fideliz viuētū in fide et vnitate eccl̄ie sunt q̄nqz necessaria. s. spūalis generatio q̄ fit i baptismo p quā hō regenerat christo. *Corporale nutrimentū* Spirituale augmentū qd̄ fit in cōfirmatōe in q̄ grā baptismal̄ augetur. Spirituale nutrimentū qd̄ dat in eucharistia que est cibus spūalis anime. Et quia fideles indigēt multiplicari spūaliter z corporaliter. q̄ntum ad multiplicatōez spūalem accipit sacramētū ordinis. p qd̄ m̄ltri eccl̄ie multiplicant. Quā tū ad multiplicatōez corpālē accipit sacramētū m̄rimoniū qd̄ ordinat ad multiplicatōem fideliz. Spūalis medicina ē sacramētū penitētie p̄ spūalem infirmitatē q̄ est pctm̄. Contra reliq̄as peccatoz est extrema vinctio. Et sic patz numerus et sufficiētia septē sacramētoz. Et ista sufficiāt de sacramētis in generali.

Tracta. II. prime partis

Tractatus secundus prime

partis de baptismo. Et habet octo capitula

Nunc dicendus est de sacramentis in speciali. Et primo de baptismo. Circa quod consideranda sunt octo. Primo quod est baptismus. Secundo de materia eiusdem. Tercio de forma. Quarto de ministro baptismi. Quinto de suscipiētibz baptismū. Sexto de ritu baptismi. Septimo de effectu baptismi. Octavo de annexis baptismi.

Quid est baptismus? et vñ dicat. Cap. I.

Baptismus est ablutio corporis exterior cui prescripta. i. talar forma pborū facta. ita tñ q illa ablutio materialis qñt exteri i corpore est signū ablutiois spūalis quā de facit iteri i mēte. Et dicitur baptismus a baptizo as. qd idē ē qd abluo is. Cū baptismus grece idē est qd ablutio latine.

De materia baptismi

Capitulum II

Materia baptismi est aqua simplex elementalī. Quia autē ista aqua sit ppa materia baptismi tota rō est ex institutōne christi q instituit baptismū fieri in aqua elementalī. Si enī instituit baptismū fieri i vino vñ i aliq alio liqre. vinū vñ ille alius liqz esset ppa matia baptismi. Aliq tñ congruētie assignat a docto ribz qre christi instituit baptismū magis fieri i aqua q i aliq alio liqre. Quare vna ē. qz sacrm maxime necessitatis dicitur hēre materiā maxie cōez. ne ppter defectū matie aliqz impediret a suscepi one baptismi. s. baptismus ē sacrm maxie necessitatis. qz sine baptismō nullus pot saluari. idē ne vllus posset se excusare a susceptōe baptismi ppter defectū matie vñ caristiā ei? baptismus dicitur hēre materiā maxie cōez. tal autē matia est aqua q iuenit in quibz tra et de facili pot haberi. Possz se aliqz excusare si materia baptismi esset vinū vñ oleū vñ lac vñ aliq liqz pciōsior q nō iueniret i omni terra. nec possz ita quibz defacili hēre. Alia congruētia siue rō qre aqua est ppa materia baptismi assignat a doctoribz talis. qz ppter tas aqua maxime ē cōueniēs baptismō. Est enī aqua mūdificatiua

Baptismus
quid.

quare dicitur
est Bapti.

Quare vna
est materia

alibi 20

De baptismo

fordiū. refrigeratiua estuantū. puia. i. lucida ocul' intuentiū.
Silz baptisim' mūdat sordes aīe. idē vocat' baptisim' qz bap-
tisim' grece idē ē qd lotio latine. **U**n baptizare idē ē qd lauare.
Baptismus enī refrigerat estū carnal' ꝑcupiscentie. illumina-
nat oculos mētis respectu diuine noticie. **A**rguūt qd doctores
sic. **I**llō ē ppa matia baptisimi cui' ppetas marie puenit bap-
tisimo. s. aq. rē. gaq. ē ppa matia baptisimi. **U**trū aut aq. sit bñ-
dicta l' nō nīl facit ad baptisimū. qz ita bñ pōt fieri baptisim'.
i. aq. nō bñdicta sicut i. aq. bñdicta. **S**z aq. baptisimal' in ecclia
bñdicūt ppter solēnitatē et maiore reuerētiā ad baptisimū. **D**z
etiā aq. sit calida vl' frigida nīl ad baptisimū. s. sp. vitandū ē
piculū baptizādī. **S**z nūqd i. aq. roseacea vl' i. aq. ardēte vl' i.
alijs aqs. distillatis possz fieri baptisim' si aq. elemental' inueni-
ri nō possz. **D**icēdū ē q. nō. qz tales aq. nō sunt ppe aq. s. hūo-
res illorū corporū a qb. distillant. **I**n luxurio aut si aq. nō pos-
sit inueniri possz fieri baptisim'. cū luxuriū nīl aliū sit nisi aq.
colata p. cineres. **E**t ppter eandē rōez dicūt aliq. doctores q. i. v-
rina ppter defectū aq. possz baptizari. qd nō nō credo esse veruz
qz vrina nō est aq. s. humor resolut' a cibus comest'. **E**t idē di-
co de salina. i. c. **H**ō vt apponeret. de bap. **S**z nōne i. bro-
dio carniū possz fieri baptisim' vbi aliq. alia aq. nō possz inueni-
ri. **D**icēdū ē. qz aut tāta resolutio carniū ē facta i. brodio illo q.
desinit ibi esse pōz spēs aq. z ē alia spēs d. nouo generata. z tūc
nō pōt ibi fieri baptisim'. aut nō ē ibi tāta resolutio facta carni-
um. z tūc fieri pōt. z i. tali brodio baptizari. **N**ū aut tal' resolu-
tio sit facta aut qñ nō pōt ppedi i. spissitudine. **S**i aut sit tāta
spissitudo illi' brodiū qñta ē i. cutico vl' aliqñtūlū minor nō cre-
do q. possit i. illo brodio baptizari. **S**i aut nō sit spissitudo s. z
brodiū sit aliqñtūlū pingue. credo q. tūc in illo brodio possit
baptizari. **E**t idē dico de luto. s. si aq. expmat' ex illo luto. i. illa
aq. expssa pōt fieri baptisim'. **S**i nīc etiā liq. fieret in illa aq. liq.
facta a niue posset baptizari. **S**olet aut ab aliqbus tal' q.
stio fieri. si esset vnus puer baptizandus iuxta vnuz puteum
profundum. et ille qui deberet puerum baptizare non habet
ret cum quo extraheret aquam de puteo. nec posset aliunde

*aq. inlida
et frigida*

luxurio p-

vino a-

proche p-

in m-

Tracta. II. prime partis

aquā habere. et puer esset i piculo mortis: nūquid debz puez
pūcere ad puteū: dicēdo. Baptizo te i noīe p̄ris et filij z spūs
sancti. Dicēdū est q nō. qz fm qd dicit b̄tus paul⁹. Nō sūt fa
cienda mala ut eueniāt bona. Licz ḡer h̄ istud bonū eueniret
q aīa istī⁹ pueri saluaret. tñ ille q pūcerz istū puez faceret istō
malū q peccaret mortāl. z sic qntū i se esset dānaret aīaz suā.
z qlibz ex ordie charitatē tenet plus diligere aīaz suā q aīam
cuiuscūqz alteri⁹. Et si dicat q talis possz postea p̄teri z p̄fite
ri de isto pctō: et sic nō dānaret aīa sua. Dicendū q istud ē fa
tuū dicere. qz null⁹ cert⁹ est de vita sua. vñ iste nō ē certus an
statim postq̄ p̄cecerit puerū vel etiā in ipō actu p̄iectōis mor
riat. Qñ h̄re talē spem ē pprie tēptare deū. qz certū est q talis
si pūciat puez peccat mortāl. incertū est aut si de⁹ daret sibi
spaciū p̄fite dī. Quare faciēdū ē fm p̄siliū b̄ti Zlugu. dicētis.
Tene certū z dimitte incertū. d. pe. di. vij. c. ij. habitū ē loco suo

De forma baptismi Capitulu III.
Circa formā baptismi sciēdū est q alia forma vtunt⁹
greci in baptizādo: et alia forma vtunt⁹ latini. Nā gre
ci vtunt⁹ tali forma. Baptizet serū christi tal i noīe p̄ris z fi
lij et spūs sancti amē. Latini aut vtunt⁹ tali forma. baptizo te in
noīe p̄ris et filij z spūs sancti amē. Et q̄uis ex vtraz forma seq̄t
baptism⁹. nā greci ita bñ baptizati sunt sic latini. qd patz. qz
qñ redeūt ad vnitatē fidei ecclie romane nō rebaptizāt. tñ for
ma latinorū cōueniētior est q̄ grecorū. qd prz q ad nūc ex duo
bus. P̄mo qz illa forma baptismi p̄ueniētior ē q mag⁹ concor
dat cū v̄bis christi istituētis baptismū. sz christ⁹ instituēs ba
ptismū dixit aplis vt recitat b̄tus Matthe⁹ i euangelio suo
vlti. ca. Ite docete oēs gētes baptizātes eos i noīe p̄ris z filij
z spūs sancti. Et cū istis v̄bis magis p̄cordat v̄bū istō baptizo:
q̄ v̄bū baptizet. qz v̄bū baptizo ē actiuū. z istud v̄bū bap
tizet est passiuū. z istud p̄icipiū baptizātes descēdit ab actiuo
z nō a passiuo: quare p̄ueniētior est forma latinorū que dicit
baptizo. q̄ forma grecorū que dicit baptizetur. Secūdo po
test patere idem sic. Illa forma est conueniētior forma bap
tismi: in qua et per quam magis exprimuntur ea que sunt

*for. mag. lat.
ma. conueni
q. mag. greco*

De baptismo

necessaria in baptismo. sed talis ē forma latinorū p̄ p̄p̄tē
ad formā grecorū. q̄ i baptismo ē necessaria virt^{us} dei p̄feren
tis efficacīā baptismi. et istud tāgī i vtrāq; forma cū dī. i no
mine p̄ris et filiū et spūscī. Est etiā ibi necessaria p̄sona susci
piētis baptismū. et ista exp̄mī i forma grecorū. cū dī. fu^{us} chri
sti tal. In forma autē latinorū exp̄mī cū dī te. Et iā ē ibi neces
saria p̄sona mīstri baptisantis. q̄ nō exp̄mī ad min^{us} explicite i
forma grecorū. In forma autē latinorū exp̄mī explicite. cū dī
baptizo. q̄re p̄ueniētior ē forma latinorū q̄ grecorū. Verisile
enī est q̄ forma q̄ vtrūq; romana ecclīa. q̄ disponēte dño oīm ec
clesīarū caput ē et magistra. extra de bap. et ei^{us} effe. c. maiores.
sit p̄ueniētior q̄cūq; alia. Est ḡ debita forma baptismi. Bap
tizo te i noīe p̄ris et filiū et spūscī Amē. **Q**ui autē noīat p̄so
na baptizāda v^{el} q̄ ponat ibi ego et nomē dicēdo. Petre vel
maria ego baptizo te et c. nō sūt de esse forme. qm̄ sine ip̄is pos
set fieri baptism^{us}. tñ debēt poni i forma p̄pter maiore exp̄ssio
nē. nō enī ē necessariū q̄ exp̄sse ponāt. Ista autē forma p̄t p̄fer
ri in latino v^{el} in q̄cūq; alio ideomate. **U**t autē possit aliqd
īmutari circa istā formā Sciēdū ē q̄ ille q̄ īmutat aliqd
circa istā formā aut ītēdit mutare ritū ecclīe. et sic nō est bap
tismus. aut ītēderet illud facere qd̄ facit ecclīa. s; ex īḡrātia
v^{el} īaduertētia aliqd̄ circa istā formā mutaret. Et tūc circa
Sciēdū ē q̄ tal mutatio p̄t fieri q̄nq; modis. **U**no mō tota
lit mutādo verba ip̄i^{us} forme. et tūc nō fit baptism^{us} ex tali for
ma. sic si diceret. baptizo te in noīe genitoris et geniti et p̄cedē
tis ab vtroq;. Licet enī ex p̄mūi vsu loq̄ndi genitor significet
p̄rē. et genit^{us} significet filiū. et p̄cedēs ab vtroq; significet spi
ritūscī. Tñ p̄pe loq̄ndo in diuis genitor et genit^{us} et p̄cedēs
exp̄ssius significāt act^{us} notionales q̄ ip̄as p̄sonas. in forma
autē baptismi debz fieri mētio exp̄ssa de p̄sonis. **A**lio mō pōt
fieri mutatio circa formā baptismi. trāsponēdo vba ip̄i^{us} for
me. sicut si diceret sic. Baptizo te ego in noīe p̄ris et filiū et spi
ritūscī amē. v^{el} q̄cūq; alio mō trāsponēdo. Et tūc cū manet
idē sensus verborū ex tali mutatiōe nō impediret baptismus.
Alio mō p̄t fieri mutatio circa ip̄as formā baptismi addēdo

veritas
Baptismo

mutatio
fieri
vbi

Tracta. II. prime partis

aliqd ad ipam formā. Et tūc aut talis additio corrūpit sensū
verborū forme. sicut mutabat formā Arri⁹ dicēdo sic. Bap-
tizo te ī noīe p̄ris maioris: ⁊ filij minoris ⁊ spūsc̄i. Tal' ad-
ditio corrūpit sensū verborū forme cū tollat eq̄litate p̄sonarū
⁊ sic nō fit baptis̄mus. Aut tal' additio nō corrūpit sensū ver-
borū forme. imo nō obstāte tali additōe adhuc manet idē sen-
sus verborū. Et tūc si ille q̄ addit aliqd intēdit mutare formam
ecclie nihil facit: cū nō baptizet ī fide ecclie. Si aut nō inten-
dit mutare formā ecclie. s; ex qdā fatua deuorbe addat aliqd;
vt sic. Baptizo te ī noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūsc̄i amē. et brē vir-
ginis: ut brā virgo adiunget te. v' aliqd aliud tale. tal' additio
nō ipedit baptis̄mū. Alio mō p̄t mutari forma baptis̄mi di-
minuēdo de ea aliqd. Et tūc si diminuat dictio itēgra q̄cūq;
sit illa de oib' istis. baptizo te ī noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ spūsc̄i amē
nihil facit. qz oīa ista verba sunt de esse forme. Si aut nō di-
minuat dictio itēgra s; p̄s dictōis. tūc aut diminutio tal' fit
in p̄ncipio dictōis. sic de ista dictōe p̄ris v' q̄cūq; alia subtra-
bat p̄ma l̄ra v' p̄ma syllaba: tal' diminutio ipedit baptis̄mū
cū tollat sensus verborū. Si aut tal' diminutio fiat de fine di-
ctōis. sic de ista dictōe patris remoueat s; v' aliqd aliud tale.
tal' diminutio nō ipedit baptis̄mū: cū maneat idē sensus verborū
sicut narrat ī decretis de p̄se. di. iij. c. Retulerūt. qz qdā sacer-
dos ignar' ligue latine baptizabat sub ista forma verborum.
Baptizo te ī noīe patria ⁊ filia ⁊ spūsancta amē. Et dicit pa-
pa ī decreto illo qz vere baptizabat. Alio mō p̄t fieri mutatio
circa formā baptis̄mi interrūpēdo verba ip̄i forme. ⁊ tūc si
sit tāta interrūptio qz ipa impediāt intētiōem baptizātis. sic
si de mane diceret. Ego baptizo te. et postea irēt ad expediē-
dum negocia sua. ⁊ quādo rediret diceret. in noīe p̄ris et fi-
lij ⁊ spūsc̄i amē: nihil faceret. Si aut nō sit tāta interrūptio
qz impediāt intētiōem baptizātis. sicut si diceret. baptizo te
in noīe patris. Et hoc dicto dicat astantib'. tacere v' ora-
te: vel aliqd tale. ⁊ postea pficeret. ex hoc nō ipedit baptis̄mū.

De ministro baptis̄mi

Capitulū III.

De baptismo

Minister baptismi est duplex. Unus extra casum necessitatis. et iste est solus sacerdos. quia ad solum sacerdotem extra casum necessitatis pertinet baptizare. Cuius ratio assignatur a doctoribus talis. Ille est proprius minister ordinarius sacramentorum qui habet potestatem super corpus christi verum. scilicet sacerdos solus est talis. ergo solus sacerdos est proprius et ordinarius minister sacramentorum. Quod autem ad illum pertineat ministratio seu dispensatio sacramentorum qui habet potestatem super corpus christi verum. probatur sic. quia ad illum pertinet ordinatio corporis christi mystici: quod est ecclesia. id est congregatio fidelium qui habet potestatem super corpus christi verum. sed dispensatio sacramentorum pertinet ad ordinatum corporis christi mystici. ergo dispensare sacramenta pertinet ad illum qui habet potestatem super corpus christi verum. scilicet talis est solus sacerdos. Quare ad solum sacerdotem pertinet dispensare et ministrare sacramenta. Alii vero est minister baptismi in casu necessitatis. et iste potest esse tam vir quam mulier. tam fidelis quam infidelis. Hoc ei interest iter baptismum et alia sacramenta. quia minister baptismi potest esse alius quam sacerdos. non autem minister aliorum sacramentorum. Et ratio ista est. quia baptismus est sacramentum maxime necessitatis. non autem alia sacramenta. quia sine baptismo nullus potest esse saluus. nulla enim sine baptismo salus est. Sine autem aliis sacramentis saluantur multi. Arguunt ergo doctores sic. Illud sacramentum quod est maxime necessitatis quod sine eius susceptione nullus saluari potest debet habere ministrum ita communem quod propter defectum ministri nullus ab ipso susceptione excusetur sed sacramentum baptismi est maxime necessitatis quod sine eius susceptione nullus saluari potest. dicente christo salvatore nostro in Iohanne. c. iii. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire in regnum dei. Ideo sacramentum baptismi debet habere ministrum ita communem quod nemo propter defectum ministri excusetur a susceptione baptismi. Et ideo in casu necessitatis tam vir quam mulier. tam fidelis quam infidelis: sicut iudeus: paganus: hereticus: baptizare potest: dummodo baptizet in aqua. et debite proferat verba forme baptismi. et habeat intentionem faciendi illud quod facit ecclesia. Licet infidelis non crederet illud valere. ita tamen quod semper deferendum est ceteris paribus digniori. Unde infidelis in presentia fidelis non debet baptizare. mulier etiam

Tracta. II. prime partis.

in pſentia viri nō debz baptizare nō p mort^o etiā ad ſacros oz
dines i pſentia p mortⁱ. Laic^o etiā i pſentia clerici tōſurati nō
debz baptizare. Et ratio iſtoꝝ ē: qz ille q baptizat i pſona chri
ſti baptizat: z reſentat ei^o pſonā q pfect^o reſentat p fidelez
qz p iſdele. p viz qz p mlierē. p p mortū qz p nō p mortū. z p tō
ſuratū qz p nō tōſuratū. **D**icēdū ē tū q in illo q baptizat re
qz iſtētiō baptizadi. ſ. faciēdi illud qd iſtēdit ſeu facit ecclia
alie nō eſt baptiſm^o. qz ſuis alia neceſſaria ad baptiſmum ſunt
ibi. Nō aut requit tal iſtētiō q baptizās iſtēdat baptiſmū
valere baptizato ad vitā etnā. imo cū iſtētiōe ſua. ſ. cū inten
tiōe q baptiſm^o nihil valet. Sufficit em̄ q baptizās iſtēdit
facere illud qd facit ecclia qd cūqz ſit illud z valz baptiſmus
Et nūqd ſi aliqz mim^o v^l q cūqz ali^o lū dēdo aſp̄gat aquā ſu
p aliqz nō baptizatos. dicēdo. Baptizo vos i noie p̄is z fi
lij z ſpūſſcti amē. tales erūt baptizati. **D**icēdū eſt q talis aut
iſtēdit baptizare iſtēdēdo facere qd facit ecclia. licet de h̄ fa
ciat truſas z deriſiōes ſuas. Et tūc tal qz ſuis ſunt peccet faci
endo irreuerētiā ſacram̄to. tū ſe p̄ſent baptiſmū. **S**i aut nō
iſtēdat i mēte ſua facere qd facit ecclia nihil facit. **N**ūqd
etiā i caſu neceſſitatis aliqz p̄t baptizare ſeipm. **D**icēdū ē q
ille caſus p̄nit in qdā decretali incipiente. **D**ebitū. extra de
bap. z ei^o effec. vbi narrat de qdā iudā q p̄t iudeozū merū
nō erat auſus vocare aliqū fidelem. ſz accipiens aquā dixit.
Baptizo me i noie p̄is et filij z ſpūſſcti amē. **E**t ad huius
euidētiā notādū ē q triplex ē baptiſm^o. ſ. flumīs. flāminis et
ſanguinis. **F**lumīs. ſ. qū aliqz baptizat i flumie ſiue in aqua
z iſte eſt ſacramētū ecclie. **E**t de iſto loq̄mur hic. **E**t loq̄ndo
de tali baptiſmo null^o p̄t baptizare ſeipm. **E**t rō reddit a pa
pa i illa decretali. qz baptiſmus eſt qdaz generatio ſpūal. **E**t
ideo ſicut ſeipm null^o p̄t generare corpaliſter dicēte brō Au
guſtino i libro de trinitate. **N**ull^o gignit ſeipz corpāl. ita nul
lus ſeipm p̄t generare ſpūal: baptizādo viz ſeipm. **E**t ē ali^o
baptiſm^o. ſ. flāminis qū ſpūſſctū mūdāt z abluit aīaz alicui^o
inuifibilē a p̄cō. **E**t tali baptiſmo p̄t aliqz baptizare ſeipm
diſponēdo ſeipm ad grām dei. z ſic nō baptizatus adultus

de p̄ſentia p̄is
vbi qd

qz p̄ſentia p̄is
vbi qd

qz p̄ſentia p̄is
vbi qd

flumīs

flumīs

De baptismo

8

habēdo deuotōem ad baptisum et essendo in proposito quod si haberet opportunitatem suscipiet sacramentum baptismi. et si moriatur ita in proposito saluat. nec est si verbum quod est super allegatum. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non poterit introire in regnum dei. quod intellegendum est renatus ex aqua in pueris in re. Et in adultis vel in re vel in voto. Et licet iste non sit regeneratus ex aqua in re. est tamen in voto. Et est alius baptismus. scilicet baptismus sanguinis. scilicet quando aliquis non baptizatus suscipit mortem pro fide christi. Et talis baptismus perficit ad salutem dum tamen habeat baptismum aqua in voto: si ille qui sustinet mortem est adultus. Sicut habet in legenda beate Katherine de illis rethoribus qui ad eius predicatores conuersi fuerunt. quos imperator fecit perire. Si autem non sit adultus non requirit tale votum. sed sufficit mors tolerata pro christo. sicut fuit de innocentibus. Et tali baptismo nullus potest se baptizare. quod nulli licitum est interficere seipsum pro quacunque causa. Nec est si de Basone et rasia qui interfecerunt seipsum. Quod ut dicit beatus Hieronymus. Factum eorum non est trahendum ad sequentiam quod privilegia paucorum non faciunt legem communem. Nunquid etiam in ministro baptismi requiritur bonitas vite. scilicet quod sit sine peccato mortali. Dicendum quod ista questio intelligenda est de sacerdote. quod ut dictum est pro prius minister baptismi est. Ad huiusmodi solutionem sciendum est quod quantum ad effectum baptismi nihil facit bonitas vel malicia ministri. quod siue sit bonus siue malus offert ut dictum est verum baptismum. Sed quantum ad ministrum utrum peccet vel non in baptizando. Dicendum est quod aut sacerdos baptizat in casu necessitatis sine sollemnitate. sic faceret una vetula. et tunc aliquis non peccat mortaliter si baptizat existens in peccato mortali. Aut baptizat extra casum necessitatis et cum sollemnitate: et tunc peccat mortaliter si baptizat existens in peccato mortali. quod facit irreuerentiam sacramento. Uerum est quod dominus Durandus quando dominus episcopus auiciensis: et postea episcopus Podiensis in fracta. et magister in theologia celeberrimus. et insuper ordinis predicatorum. qui fuit doctor sacri palatii dicit in quarto suo sacramentali. quod quomodocumque sacerdos existens in peccato mortali baptizet peccat mortaliter. utrumque eius opinio sit vera nescio. tamen scio quod beatus est dura. Sciendum est quod minister baptismi debet esse unus. Et ratio assignat communiter a doctoribus. quod baptizans baptizat in persona christi qui est una

Sanguinis

*De laham
nisi: de plour*

*utro boni
fui vite reg
zate*

*unus
unus*

b 3

Tracta. II. prime partis .

psona. Et idcirco psona baptizantis debet esse vna. vñ plures
nō possunt baptizare vnū. Et si dicat q vn^o possit baptiza-
re ples dicēdo. Ego baptizo vos ī noīe p̄ris et filij z spūscti
amē. Ergo a sili ples possēt baptizare vnū dicēdo. Hos bap-
tizam^{us} tei noīe p̄ris z filij z spūscti. Dicendū q nō ē sile. qz
cū dicūt baptizo vos idē est ac si diceret. baptizo te z te. qñ au-
tē dicim^{us} nos baptizam^{us} te idē est ac si diceret. ego z tu bap-
tizam^{us}. qz differētia est int nos z vos. qz nos idē est qd ego et
tu. vos autē idē est qd te z te. Ideo dicēdo vos nihil mutat ī
forma. sed dicēdo nos mutat aliqd ī forma. **S**olet autē ab
aliqbz poni tal casus. ponat q hic sint duo. qz vn^o sit mur^{us}
z ali^{us} sit manc^{us}. z sit ibi vn^o puer baptizād^{us} z mut^{us} aspegat eū
Dicendū ē q aut isti baptizāt ī forma grecoz aut baptizant ī
forma latinoz. **S**i baptizāt ī forma grecoz. tūc dicūt aliq
doctores q talis puer nō est baptizat^{us}. qz vt sup dictū ē bap-
tizans ī qcuqz forma baptizet baptizat ī psona christi. vt di-
cit brūs Jōhes baptista dicēs de christo. Qui me misit bap-
tizare mihi dixit. sup quē videris spm descēdentē hic ē q bap-
tizat. psona autē christi ē vna. Un^o Athanasi^{us}. Nō duo tñ sed
vnus est christ^{us}. qz optet q ille q baptizat sit vn^o ī qcuqz
forma baptizet. Alij autē doctores sicut Jōhes scot^{us} z sui seq-
ces dicūt q si baptizēt ī forma grecoz q est vere baptizatus.
qz vt dicūt. licet ille q baptizat baptizet ī psona christi cui^{us} ē
vna psona. baptizat tñ ī noīe trinitatis ī q sunt psonē ples
z sic nō p̄iat baptismo fm formā grecoz si sint ples bap-
tizantes. **Q**ue istaz opinionū sit verior nescio. sed meo iudicio
papa est cōsulēd^{us} sup hoc. ad quē maiores q̄stīōes potissime
circa articulos fidei p̄tingētes sunt referēde. extra de bap. et
ei^{us} effec. c. maiores. **S**i autē baptizent ī forma latinozū dicūt
p̄mūt q si oēs doctores q nō baptizāt ppter rōnem supradi-
ctā de differētia de nos z vos. q est rō venerabil^{is} doctoris scri-
thome de aqno ī vltima pte summe. Assignat rō tal a m̄gro
Demeo britone. qz ī sacramēto maxime veritatis nil debet
esse falsitatis. sed baptismus est sacm maxime veritatis. ḡ in

De baptismo

baptismo nil debet esse falsitatis. Si isti vterentur forma latinorum quod vult romana ecclesia et sibi adherentes: esset in talibus baptismo falsitas. quod magis dicens. ego baptizo te. id est abluo te in nomine patris et filii. ipse mentiretur. quod ipse non baptizat. id est non abluo. immo hoc facit mutus. quod manifestum est quod talis baptismus est nullus. Hanc autem rationem conantur soluere aliqui doctores dicentes. quod si ille mancus non diceret ego baptizo. sed diceret. nos baptizamus te. et sic non diceret falsum immo verum. quod ista oratio. nos baptizamus te vera est per synodochem. Sicut si essent duo scriptores qui scripsissent unum librum. ita quod unus ipsorum scripsisset medietatem: et alius aliam medietatem. unus eorum posset vere dicere. nos scripsimus istum librum. Et simili cum mutus in baptismo tali aspergat siue infundat aquam. et mancus proferat verba: vterque potest vere dicere nos baptizamus te. Hoc autem nihil valet. quod ad hoc quod aliqui propositio verificetur per synodochem. de duobus optet quodambo fecerint actus eiusdem rationis. quia si fecissent diuersas rationum una propositio non potest verificari de his. sicut si unus rasisset pergamenum de quo scriptus est liber: et alius scripsisset librum. ista propositio nos scripsimus librum istum nullo modo potest verificari. Sic est de istis dicendo. Nos baptizamus te. quod infundere aquam et proferre verba sunt actus diuersas rationum. ideo nullo modo de eis potest dicta propositio verificari. Et hec sufficiant de ministro baptismi.

De suscipiendis baptismum Cap. V.

Baptismum debet suscipere tam viri quam mulieres omnes. quod si ne baptismum vel in re vel in voto ut dictum est supra nullus potest saluari. Sed aliter est de adultis et aliter de pueris quod in adulto qui recipit baptismum requirit intentio propria suscipiendi illud quod profert ecclesia. quod nemo ex aqua et spiritu sancto renascitur nisi volens saltem in adultis: et sue voluntatis arbitrio. in. c. Omnis. de consensu. di. iiii. In paruulo sufficit fides et intentio eorum qui eum offerunt ad baptismum. Sed nunquid potest aliquis in ventre matris baptizari. sic sit una mulier pregnant de uno puero. et parturiendo sit in periculo mortis. nunquid in ventre eius debet puer baptizari. Dicendum quod non. Quia ratio assignata a doctoribus talis. quia ille qui suscipit baptismum debet suscipi a manibus ministri ecclesie:

Tracta. II. prime partis.

z spargi aqua vlt̃ mergi in aqua. sed ista nō possunt fieri circa
existentē in vtero matris. q̃re existēs in vtero matris non p̃t
nec debet baptizari. vide sup. c. Quoniam in maternis in princi
pio. de pse. di. iij. vbi d̃r. q̃ ille q̃ f̃m Aldā adhuc nat⁹ non est
f̃m christū regenerari nō p̃t. Et in. c. si q̃cqd est in boie. **S**
ponat q̃ aliq̃ pars pueri appareat extra. nunqd talis puer si
timeat de piculo ita q̃ nō possit expectari q̃ totaliter nascat̃
potest baptizari. Dicēdū q̃ illa pars que apparet extra aut ē
caput aut alia ps corporis. si illa pars q̃ apparet sit caput. tunc
caput debz aspgi aqua dicēdo. Baptizo te in noie p̃ris z fi
lij z spū sancti amen. z est vere baptizat⁹. z si nascat̃ postea n̄
debz ampli⁹ baptizari. Et ratio est. qz caput est p̃ncipal̃ pars
corporis. et in eo viget om̃es sensus corporis. Si aut̃ illa pars q̃
apparet est alia pars q̃ caput. sicut man⁹ vel pes: tūc dicunt
aliq̃ doctores q̃ illa pars debz aspgi aqua z baptizari. z est
vere baptizat⁹. nec si nascat̃ postea ampli⁹ debz baptizari. Et
ratio est. qz baptis̃m⁹ fit p̃pter aīam: nō p̃pter corpus. Alia
autē q̃ntū ad essentia suā est tota in toto: z tota in q̃libet par
te corporis. z ideo quecūq̃ pars corporis baptizata fuerit totus
est baptizat⁹. Illi autē dicūt q̃ talis pars debz aspgi aqua
z baptizari. sed si puer nascat̃ postea debet baptizari sub ista
forma. Si tu es baptizat⁹ ego te nō baptizo. sed si tu non es
baptizat⁹ ego te baptizo ī noie p̃ris et filij z spū sancti amē.
Quis istorū veri⁹ dicat nescio. sed tū credo q̃ istud vltimum
sit securi⁹. **S**ed nunqd si aliq̃s sit sc̃tificatus in vtero ma
tris debet baptizari. Dicēdū est q̃ sic. nō q̃dem p̃pter culpā
quam haberet sed vt ascriberet̃ ī numero fidelū in susceptio
ne characteris baptismal̃. z vt impleret̃ p̃ceptū christi de susce
ptōe baptismi. **S**ed nunqd filij iudeoz puuli sunt bap
tismi inuitis parētibz. Dicēdū q̃ aliq̃ doctores sicut Iohes
scot⁹ z dñs Durād⁹ epus auiciensis z sui seq̃ces dicūt q̃ sic.
dicūt em̃ q̃ p̃ncipes z dñi terraz in q̃bus habitāt iudei pos
sunt eis auferre filios suos. z eis inuitis facere eos baptizari
cū iudei sint eoz serui. z f̃m leges filij seruoꝝ sunt res dñozū
quoz sunt serui. ita q̃ dñi possunt eos vendere vlt̃ impigno

si pars aliq̃
na/mbe

vide d
et fol:
13 de/a
na: bap

sanctificatus
in vtero matris

De pueris
iudeis

De baptismo

rare. Arguunt igitur sic. maius est aliquem posse obligare vel addicare
 re servituti alicuius domini temporalis quam servituti dei. cui omnis homo debet in
 re naturali tenet servire. sed domini terrarum in quibus habitant iudei
 vendere possunt filios iudeorum et tradere eos alteri domino inuitis pa-
 rentibus. ergo possunt eos parentibus inuitis tradere servituti christi
 isti. quod fit per susceptionem baptismi. Alij vero doctores sicut be-
 atus Thomas de aquino et sui sequaces dicunt quod filij iudeorum puu-
 li non sunt inuitis parentibus baptizandi. et hoc propter periculum quod
 posset contingere. quia quando isti puuli qui inuitis parentibus essent bap-
 tizari essent adulti cum ples naturaliter sequitur patrem ipsi forte ab-
 negarent baptismum et redirent ad iudaismum. verisimile enim est quod si
 iudeorum filij parvuli essent inuitis parentibus baptizandi christi
 amissimi reges et imperatores qui precesserunt et fuerunt tanti zelatores
 fidei iudeorum filios fecissent baptizari. et etiam summi pontifices
 inducerent reges et principes in quorum terris habitant iudei ad hoc faci-
 endum. Quis istorum verius dicat lectoris iudicio relinquo. *De furiosis*
 Quod furiosi et amentes debent baptizari. Dicendum est quod isti furiosi
 aut fuerunt a natiuitate ita quod nunquam habuerunt usum rationis. aut
 habuerunt aliquoties usum rationis. sed amiserunt propter aliquam causam.
 Si fuerunt furiosi a natiuitate non sunt baptizandi. et ut dictum
 est in adulto qui debet baptizari requiritur fides et intentio suscipiende
 illud quod offert ecclesia. sed tales non possunt habere fidem nec intenti-
 onem. cum supponat eos nunquam habuisse usum rationis. ergo tales non pos-
 sunt suscipere baptismum. Si autem non fuerunt furiosi a natiuitate
 sed habuerunt aliquoties usum rationis. vel habent aliquoties lucida in-
 ternualla. tunc si in tempore quando habebant usum rationis vel tempore quando habebant
 lucida internualla habuerunt fidem et deuotionem ad baptismum. et pe-
 rierunt ipsum debent baptizari si necessitas sit quando non sunt in furia.
 Si autem tempore quando habebant usum rationis vel tempore quo habebant luci-
 da internualla non habebant fidem et deuotionem ad baptismum nec pe-
 rebant ipsum non debent baptizari. Et idem dico de demoniacis. quia
 si aliquando essent demoniaci habebant fidem et deuotionem ad baptismum
 et petebant ipsum debent baptizari. si autem non habebant non debent
 baptizari. *Sic iudicium est de frenetico.* *Utrum autem aliquis doctus*
 miles debet baptizari. Dicendum est quod si possit excitari non debet

Tracta. II. prime partis

baptizari in somno. sed si nō possit excitari tūc distinguendum est pnt supra. qz aut tpe vigilie habuit deuorōnes ad baptis-
mū et petiit ipm. et tūc debet baptizari. aut nō habuit fidem
z deuorōe in ad baptismū. z tūc nō debet baptizari dormiēs
Sed qd si sit vnū mōstrū qd habeat duo corpa iuncta dz ne
baptizari vt vna psona vel vt due. Dico qz cū baptism⁹ fiat
ppter aīam z nō ppter corp⁹ qntūcūqz essent duo corpa si so-
lū esset vna aīa debz baptizari vt vna psona. Sed si esset due
anime debet baptizari ut due psone. Sed quōd sciat vtrū sit
vna aīa vel due. Dico qz si sint duo corpa sunt due aīe. sed si
est vnū corp⁹ est vna aīa. Et idō si sint duo pectora z duo ca-
pita supponendū est esse duas aīas. Si autē esset vnū pectus
z vnū caput qntūcūqz alia mēbra esset duplicata erit vna aīa

De ritu baptismi

Cap. VI

Baptismus fit duob⁹ modis. Uno mō immergendo in
aquam. alio mō aspgendo aqua. Quis aut sit melior
mod⁹. Dicēdū qz si nō timeat de piculo vel ppter de-
bilitatē baptizātis vel pueri vl aliqd aliud. meli⁹ sit immer-
gēdo in aq̄ q̄ in aspgendo. 1⁹ rō assignat. qz baptism⁹ signi-
ficat sepulturā christi. Tūc dic ap̄ls. Lō sepulcū estis christo p
baptismū. I. z meli⁹ figurat sepultura qm̄ sit immergēdo q̄ qm̄ sit
aspgēdo. 2⁹ meli⁹ sit immergēdo q̄ aspgēdo. Sciēdū ē qz vnus
q̄sqz debet fuare ritū ecclie sue. nec dz ipm mutare. Utz aut
req̄rat trina imersio vl sufficiat vna. Dicēdū qz sufficit vna. i.
c. ppe. de pse. di. iij. Sed ceteris parib⁹ meli⁹ sit p trinā. i. c.
postq̄. di. iij. z glo. qz baptism⁹ dat i noīe trinitat⁹: q̄ trinitas
meli⁹ reprēstat p trinā imersionē vel aspersionē q̄ p vnā. ita tū
qz verba nō finiāt añqz oēs tres imersiones sunt pplete. In h
aut qz fiat vna vl trina q̄libet debet fuare ritū ecclie sue: ut di-
ctū est supra de alio.

De effectu baptismi

Cap. VII.

Effect⁹ pncipalis baptismi est delere omnē culpā taz
originalē q̄ actualē z cōferre grām: z apire ianuā re-
gni celestis. in q̄ differt a circūcisioe. qz licet añ passio-
nē christi circūcisio deleter culpā originalē et cōferret grāiā.

De baptismo.

in ianuā regni celestis apire nō poterat. Et ista ē sentētia Be
de q̄ dicit i omelia sua de circūcisōe dñi. Scire debz fratri/
tas v̄ra q̄ idē salūfere curaōis remediū olim circūcisio i le/
ge s̄ originale peccati vuln⁹ agebat. qd̄ nūc tpe reuelate gr̄ie
baptism⁹ agere p̄suevit. excepto q̄ ianuā regni celestis apire
nō poterat. Sciēdū aut̄ q̄ baptism⁹ aliter opat̄ i puul⁹ z alit̄ i
adultis. qz in puulis nihil requirit a pte ip̄oz. Sed i adult⁹ re/
q̄rit a pte eoz q̄ nō ponāt obicē. i. q̄ nō habeāt p̄iā dispositi
onē. i. q̄ nō accedāt fictē ad baptismū. s; accedāt cū debita de
uotōe. Nō solū aut̄ baptism⁹ p̄fert gr̄am: imo oībo suscipiēti
bus ip̄m tā puul⁹ q̄ adult⁹ q̄ nō ponūt obicē p̄fert oēs p̄tutes
tā theologicas q̄ morales. Et si nō q̄ntū ad vsū ad min⁹ q̄n/
tū ad habitū. Et ista ē sentētia p̄ciliū general. z habet i p̄stitū/
tōib⁹ dñi Clemētis q̄nti. extra de sum. trini. z fide catho. c. si
dei catholice. Est aut̄ z ali⁹ effect⁹ baptismi. qz p̄ ip̄m p̄bit co
gnatio spūal q̄ impedit m̄rimoniū p̄hendū z dirimit iā p̄tra/
ctū. de h̄ tñ dicit̄ infra q̄n dicit̄ de matrimonio. Per baptis/
mū imp̄m̄it etiā character vt dictū est supra. et iō baptism⁹ nō
debet iterari. imo pena illi⁹ q̄ iteraret s̄m leges ē decapitatio
L. ne sanctū baptisma iteret. l. ij. Scdm̄ vero canōes ē q̄ nō
possit p̄moueri ad sacros ordines.

De annexis baptismo

Capitulum VIII

Baptismū aut̄ q̄n fit cū debita solēnitate p̄cedit cathe/
cismus z exorcismus. Et ē cathecism⁹ idem quod in
structio. qz in cathecismo instruit̄ baptizandus de fi/
de z merito fidei. Unde baptizādo petit sacerdos: qd̄ petis
ab ecclesia. Et ip̄e si est adultus respōdet fidem. Si aut̄ sit
parvulus alij respōdent in p̄sona eius. videlicet patrini. z tūc
sacerdos petit. fides qd̄ tibi p̄stabit. z ille respondet vitā eter/
nam. Et tunc dicit sacerdos. Dec est vitā eterna zc. Et i isto
cathecismo facit tria sacerdos baptizando. Primo mittit di/
gitos in aures eius. et ponit d̄ salinā in ore eius. et significat
q̄ baptizāndus debet habere aures apras ad audiendū verbū
dei et documenta fidei. Positio salinē in ore eius significat
q̄ debet esse p̄mptus ad respondendū z ad loq̄ndū de fide. qz

Tracta. II. prime partis.

locutio fit mediante salina. **S**ecundo facit sibi crucem i fronte
et in pectore: et significat qd baptizad⁹ debz hñe et recipere fidem
christi i corde. qd significat crushata i pectore: et i ore pñteri
fidē christi. **N**ec dñz erubescere fidē christi. qd significat crush
facta in fronte. qz i fronte statim apparz pñcūdia. qz fm qd dicit
apls **Rō. x.** Corde credit ad iusticiā. ore autē pñfessio fit ad salu
tē. **T**ercio ponit ei sal i ore. qd significat sapiētiā. iuxta doctri
nam apli ad **Eol. iij.** Dis fmo ei⁹ dñz esse sale diuine sapie pñdi
tus. **E**xorcism⁹ idē ē qd adiuratio. qz adiurat demon vt exe
at de aia baptizadi. vt det locū spūisctō adueniēti. **E**t fac tria i hon
sacerdos baptizādo. qz pmo facit ei crucē i fronte cū pollice. et
hoc masculo et femie dicēdo. christus viuit christ⁹ regnat et.
Et significat qd baptizad⁹ pñgnat vt sit rēplū dei siue habi
taciū spūiscti. **S**ecdo facit ei crucem de sputo ad aures et ad aures
nares et ad os dicēdo. **A**ffeta qd ē apire. et significat qd bap
tizad⁹ debz hñe aures cordis clausas ne audiat suggestiōes dy
aboli. et debz habere os clausū ne loqñtur mala verba: et dñz sic
viuere. vt sit fm doctrinā apli bon⁹ odor christi i vita sua. vt
istud significat qd tal⁹ dñz emittere fumū deuote orōis p quā ef
fugat demon. **I**uxta verbū Raphael i **Thobia. iij. c.** Fum⁹
ei⁹ effugauit gen⁹ demonior. **E**t ista fiūt cū sputo. i. sputo R. iij.
christi. qd significat p sputū. fm qd dicit glo. sup illo verbo **Jo**
hā. ix. Lurū fecit ex sputo et limiuit oculos meos. **N**ā sic sputū
emittit ab interioribz cordis. ita fili⁹ dei gignit ex substantia
pñis. **T**ercio facit ei crucē de oleo exorcizato in spatul⁹ et i pe
ctore. et significat qd baptizad⁹ debet esse fortis ad lucrandū
dyabolū: et ad portādū onera penitētie. et ista fiūt mediāte o
leo diuine gratie. **P**ost baptismū autē sacerdos facit tria bap
tizato. **P**rimo vngit eū crismate. et significat virtutē grē spūis
sancti quā sumpsit i baptismo. **S**ecdo tradit ei vestē albā. et si
gnificat innocētiā baptismalē. **T**ercio tradit ei cereū incēsu
et significat lumē fidei qd dat i baptismo. **S**ciēdū autē qd
ista nō sunt de essentia baptismi. qz sine ipis bñ pñ dari bap
mus in casu necessitatis. **S**ed in tali casu si baptizatus super
uixerit debet portari ad ecclesiam. et ibidem cathecizari et

De cōfirmatione

12

exorcizari ppter ritū ecclie seruandū. Nō aut debet baptiza-
ri iterū si sit certū q sit recte baptizat. si aut nō sit certū debz
baptizari sub ista forma. Si tū es baptizat ego nō te rebap-
tizo. sed si tu nō es baptizat ego te baptizo ī noīe p̄ris et fi-
lij et spūs sc̄i Amē. Et hec sufficiāt breuiter de baptismo.

Tractatus tercius prime partis de cōfirmatione. et habet septē capitula.

Quia spiritualemente ge-
neratōez seq̄tur augmētū spūale. iō postq̄
de spūali generatōe q̄ fit ī baptismo dictū
est restat dicere de spūali augmēto qd̄ fit ī
cōfirmatōe. Circa quā cōsiderāda sunt se-
ptē. Primo qd̄ est cōfirmatio. Secdo de materia cōfirmatōis.
Tercio de ei⁹ forma. Quarto de ei⁹ mīstro. Quito de suscipi-
entibz cōfirmatōez. Sexto de ei⁹ ritu. Septio de ei⁹ effectū

Quid est cōfirmatio
Cōfirmatio p̄t sic diffiniri. Cōfirmatio ē signatio
facta cū crismate in fronte baptizati ab ep̄o. cū certa
forma verborū ad audacter cōfitendū nomen christi.

Materia cōfirmatōis
Materia sacramēti cōfirmatōis vt p̄t patere ex dicta dif-
finitōe ē crisma. in q̄ crismate sunt duo. s. oleū oliuaz
et balsam⁹. Et rō q̄re ista duo sunt materia hui⁹ sacramēti est
institutio christi q̄ instituit ista duo esse materiā hui⁹ sacramēti
licz enī nō inueniat ī euāgelijs q̄ christ⁹ istud sac̄m institue-
rit. tñ b̄t̄s Pet̄⁹ q̄ fuit vicari⁹ christi et pastor et rector vni-
uersal ecclie docuit pmulgauit et p̄dicauit christū instituisse.
Et licet ista pmulgatio nō inueniat ī canonicis. i. ī eplis beati
Petri. tñ dñs papa habet ī decretis romane ecclie. et p̄t habere
et obfuāria p̄mena totius ecclie vniuersal a tpe b̄i Petri
apli vsqz nūc. q̄ qdē obfuāria p̄minet auctoritati cuiuscūqz.
cū vniuersal ecclia regat a spūs sc̄o et errare nō possit. Et si q̄

*Confirmatio est
signatio facta
in fronte hui⁹ p̄
Ep̄m vt cōfite-
tur et roboret
sp̄m infidelium
et salutem.*

Tracta. III. prime partis.

ratur. quare euāgeliste in euāgelijis nō posuerūt materias et formas sacramētorū. Ad h̄ m̄der brūs Dyonisi⁹ in libro de celesti ierarchia dices. q̄ euāgeliste voluerūt hoc facere ne materie et forme sacramētorū veniret in derisionē infidelijū. q̄ em qd dicit saluator. margarite nō sunt ponēde añ porcos. Ser-
cus aut̄ est de baptismo. q̄ baptism⁹ est sacramētū maxie ne cessitatis. q̄ sine baptismo nemo p̄t saluari. Idcirco optuit q̄ forma ei⁹ esset oib⁹ cōmunis et manifesta. Idcirco euāgelis-
te posuerūt eā exp̄sse i euāgelijis. **A**ssignat aut̄ doctorib⁹ ta-
lis ratio q̄re crisma ē p̄p̄a materia hui⁹ sacramēti. q̄ i crisma-
te vt dictū est sunt duo. s. oleū oliuaz et balsam⁹. et p̄p̄tates
maxime istoz cōueniūt huic sacramēto. q̄ oleū oliuaz ē nu-
trimētū splēdoris. et iō ponit i lāpade vt lumē possit ibi dura-
re. Et idcirco oleū ē signū maioris noticie luminis fidei quā
debet habere p̄ alijs p̄firmat⁹. q̄ ip̄e tenet se exp̄sse obijcere p̄
secutorib⁹ fidei et p̄fiteri fidē etiā absq̄ h̄ q̄ requirit. **U**n p̄fir-
mato d̄r in p̄s. Inueni dauid seruū meū in baptisimi suscep-
tōe. oleo sc̄to meo unxi eū i p̄firmatōe. man⁹ em mea auxilia-
bit ei. in fidei p̄secutōe. **B**alsam⁹ aut̄ rōe sue fragrantie signifi-
cat odore bone fame et opiniōis q̄ debz esse i p̄firmato. **U**n in
Eccl̄astico. xxiii. c. Sic cynamomū et balsamū aromatizās
odore pedi. Arguūt ḡ doctores sic. Illud est p̄p̄a materia sa-
cramēti cui⁹ p̄p̄tates maxime p̄ueniūt effectui ip̄i sacramē-
ti. sed p̄p̄tates olei et balsami maxime p̄ueniūt effectui sa-
cramēti p̄firmatōis. **S**ciēdū aut̄ q̄ ista optz p̄mo esse sc̄ti-
ficata seu b̄ndicta ab ep̄o añq̄ sint p̄p̄a materia hui⁹ sacramē-
ti. Et rō assignat a venerabili doctore sc̄to Thoma de aq̄no
i q̄to suo. Quia i illis sac̄is q̄ christ⁹ recepit in corpe suo n̄
requiritur sc̄tificatio materie eoz. q̄ ip̄e tactu sui sc̄tissimi cor-
pis sc̄tificauit ea. Et ideo q̄ christ⁹ fuit baptizat⁹ nō requirit
de necessitate sac̄i q̄ aq̄ pus b̄ndicat añq̄ sit materia baptis-
mi. q̄ vt dicit Beda. christ⁹ suemūdissime carnis tactu vīm
regeneratiuā cōtulit aq̄s. Quia etiā christ⁹ suscepit sac̄m eu-
charistie i seip̄o. nō requirit q̄ pus panis et vinū b̄ndicant añq̄
sint materia sacramēti eucharistie. **S**z in ill̄ sac̄is q̄ christus

no sic christi
sac̄ia
sac̄ia

oleū

balsam⁹

De cōfirmatōne

13

nō suscepit in semetipso requirē q̄ p̄cedat materie sc̄rificatio. et ideo q̄ christ⁹ nō suscepit sac̄m cōfirmatōis in seipso. ideo in cōfirmatōe requirē materie sc̄rificatio. **Et** idē dico de sac̄o ordinis ⁊ sac̄o extreme vinctōis. q̄ oportet q̄ p̄cedat materie sc̄rificatio. Alia aut̄ ratio assignat ab eodē doctore i vltima pte sūme. q̄ in illis sacramētis in q̄b⁹ requirē mīster specialit̄ p̄secratus requirē q̄ materia sacramēti p̄formit se habeat ad mīstrum sacramēti. sed in sacramēto cōfirmatōis requirē mīster sp̄cialiter p̄secratus. s. ep̄us. q̄re i sacramēto cōfirmatōis requirē materia specialit̄ cōsecrata. igit̄ i alia materia nō p̄t fieri h̄ sacramētū.

De forma sacramēti cōfirmatōis **Cap. III.**

Erima aut̄ hui⁹ sacramēti sunt verba q̄ ep̄s dicit q̄n̄ facit crucē in frōte cōfirmādi cū crismate. q̄ verba sunt ista. Cōsigno te signo crucis: ⁊ cōfirmo te crismate salutis. in noīe p̄ris ⁊ filij ⁊ sp̄s sancti amē. **Et** q̄ ista forma sit cōueniēs forma hui⁹ sacramēti p̄t sic p̄bari. Illa forma ē p̄ueniēs forme sacramēti p̄ quā ⁊ in q̄ exp̄mūt verba ea q̄ sūt necessaria ad sac̄m cōfirmatōis: s̄ i ista forma exp̄mūt ea q̄ sūt necessaria ad sac̄m cōfirmatōis. q̄ i cōfirmatōe ē necessari⁹ mīster p̄ferēs sac̄m. **Et** iste exp̄mūt cū dicit. Cōsigno ⁊ cōfirmo. **Est** etiā ibi necessaria p̄sona suscipiētis sac̄m. que exp̄mūtur cū dicit te. **Est** etiā ibi necessaria materia sacramēti. que exp̄mūtur cū dicit crismate. **Est** etiā ibi necessaria virtus dei cōferens efficacīā sacramēto. que exp̄mūtur cū dicit. in nomine patris ⁊c. **Effectus** etiā sacramēti exp̄mūtur in ista forma. sed istud videbit̄ infra quādo agetur de effectu huius sac̄i. q̄ remanifestū est q̄ ista forma cōueniens est forma hui⁹ sac̄i.

De ministro cōfirmationis **Capitulum III**

Minister huius sacramēti cōfirmatōis est ep̄scopus solus. Quis ratio assignatur a doctoribus talis. sicut est in policia corporali bene ordiata. ita suo modo debet esse in policia spiritali. sed sic est in policia corporali bene ordinata q̄ p̄mouere aliquē ad statū et gradum excellentie super alios. sicut facere milite p̄tinet ad illum qui habet curam cōmunitatis. sc̄z ad principem. Quia ergo cōfirmatus

C Tracta. III. prime partis.

p sacramētū pfirmatōis ponit i statu excellētie sup alios. qz
pfirmat efficit miles christi. iō pferre sacm pfirmatōis pti
net ad solū epm q̄ habet curā toti⁹ pmiūrat in sua dyocesi.
Sz vtz i casu necessitat ali⁹ q̄s ep̄s possit pfirmare. **D**icen/
dū q̄ i matia isti⁹ sacramēti sibi p̄siant doctores ad iuicē. **D**i/
cunt em aliq̄ doctores q̄ papa p̄t pmittere cuiūq̄s fideli vi/
ro q̄ miltret sacm pfirmatōis. z assignāt talē rōez. **A**lle q̄ te/
net locū christi i terris z habet plenitudinez prātis in ecclia
dei p̄t disp̄sare in sacramētis oib⁹ q̄ nō fuerūt instituta a chri/
sto. sed nō legīt in toto canōe noui testamēti q̄ christ⁹ istituīt
sacm pfirmatōis dari a solis ep̄is. q̄ papa q̄ habz plenitudi/
nē prātis in ecclia: z tenet locū christi i terris p̄t ordiare q̄ sa/
cramētū pfirmatōis ab alio q̄s ab ep̄o pferat. **A**lij aut̄ docto/
res dicūt p̄sū. dicūt enī q̄ papa nō p̄t pmittere alicui nisi el/
set ep̄s q̄ pferret sacm pfirmatōis. **E**t assignāt talē rāōem.
qz in illis que sunt de necessitate sacramēti nō p̄t aliq̄d p pa/
pā imutari. s̄z ep̄s est d̄ necessitate sacramēti pfirmatōis z mi/
nist̄r sacramēti. z iō nō p̄t p̄t aliquē fieri puta q̄ ali⁹ q̄s ep̄us
pferat istud sacramētū. **M**aior isti⁹ rāōis pcedit ab omib⁹.
minore aut̄ isti pbāt sic. qz sic de necessitate sacramēti isti⁹ est
q̄ materia ei⁹ sit sc̄tificata: nec aliq̄s possz istō mutare. ita de
necessitate sacramēti est q̄ ei⁹ milt̄r sit sc̄tificat⁹. q̄ sc̄tificatio
fit in ep̄ali psecratiōe. q̄z sol⁹ ep̄s dē necessitate sac̄i ē milt̄r
hui⁹ sacramēti. **A**lij aut̄ doctores tenēt viā mediā z dicūt q̄
dñs papa nō p̄t pmittere cuiūq̄s fideli indifferenter q̄ pferat
sacramētū pfirmatōis. s̄z omīi sacerdoti p̄t pmittere. **E**t rōem
p̄mi dicti assignāt. qz nulli p̄t pmitteri q̄ habeat prātē sup cor/
pus christi mysticū ad min⁹ q̄ ad disp̄sarōez sacramētoz nisi
habeat prātē sup vez corp⁹ christi. qz prās sup corp⁹ chri/
sti mysticū descēdit a prātē sup corp⁹ christi vez. s̄z sol⁹ sacer/
dos habet prātē sup corp⁹ christi vez. iō soli sacerdoti p̄t cō/
mitteri q̄ habeat prātē sup corp⁹ christi mysticū. z s̄ in disp̄/
sando sacramēta. **S**ed milt̄rado sacm cōfirmatōis habetur
p̄t as sup corpus christi mysticū. q̄z soli sacerdoti p̄t pmitteri
q̄ sit milt̄r sacramēti pfirmatōis. **R**ōnem sc̄di dicti assignāt

De cōfirmatōne

14

ex qdam decreto in q legit q Gregori⁹ papa cōmisit qbusdā sacerdotibz anglie q vngerēt baptizatos in frōte cū crismate sed in tali vinctōe pferat sacrm pfirmatōis . qre pōt pmiti sacerdotibz a papa q pferāt hmoi sacrz . Et istō vltimū i puto h⁹

De suscipiētibz pfirmatōem **Cap. V**

Sacramētū pfirmatōis debet recipere oēs baptizati tā viri q mlieres . qz sec⁹ est de militia seculari z de militia spūali . qz militia secularē nō debet recipere mulieres . s3 soli viri . qz mlieres nō sūt apte ad pugndū corpālē . Militia autē spūalē pnt recipere oēs indrnt tā viri q mlieres . qz tam viri q mlieres sunt apti ad pugnandū spūaliter psecutores fidei . sed militia spūalē dat i pfirmatōe . qre sacrm istud possunt recipere tā viri q etiā mlieres . Et h⁹ est qd dicit apls . In christo iesu neqz mascul⁹ neqz feia . vult dicere q q ad christū nō est differētia iter masculū z feminā . Sed nūqd pueri sunt pfirmādi . Dicēdū q sic cū icipiūt hre vsum rōnis . qz tūc sunt apti ad pficēdū fidē christi . Et in sacro isto dat spūs scūs ad robur . vt fides christi audacter recipiat z pfitcat .

S3 nunqd sine pēto pōt aliqz obmittere ne vnqz recipiat istō sacrm pfirmatōis . Dicēdū q sine isto sacramēto pōt qz esse saluus . qz multi nō pfirmati saluant . sed si occurrit op⁹ dicitūtal suscipiēdi istud sacramētū qlibet debet ipm suscipere . z si sine causa rōnabili obmittat ipm suscipere peccat mortalit⁹ nisi suscipiat ipm . Et rō huius pōt esse ista . qz qlibet qntū ē i se debz se disponere ad suscipiēdum grāz vel ei⁹ augmētū si sit capax ei⁹ p qd pferat grā vel auget . sed in sacro cōfirmatōis si digne suscipiat cōfert grā vel auget . qz qlibet habita opportunitate debet suscipere istud sacrm . Et iō sacerdotes habētes curā aīarū debēt instruere pzoehianos suos . vt qñ eps fuerit p̄sens i parrochia sua suscipiāt istud sacramētū

De ritu pfirmatōis . **Capitulū VI.**

Ritus isti⁹ sacramēti pfirmatōis ē q aliqz pfirmatus inungit⁹ p modū crucis ab epō i frōte cū crismate sub forma verborz supraposita . Cōsigno te zc . Et iste ritus est pueniēs . Cui⁹ ratio ē . qz i ritu sacramēti debet signari

c

Tracta. III. prime partis.

virtus et effectus sacramenti. modo virtus et effectus istius sacramenti confirmationis est quod per ipsum datur spiritus sanctus ad audacter fidem christi confitendum. et quod per ipsum confirmatus efficiatur pugil christi. Et ista assignantur in ritu huius sacramenti. Nam per vinctonem significatur quod confirmatus in confirmatione efficiatur pugil christi. Nam antiquitus pugiles inungebantur. Per alia autem signatur quod confirmatus debet audacter confiteri fidem christi. Nam a confessione fidei christi posset aliquis impediri propter duo. scilicet propter secundam vel propter timorem. Contra primum fit confirmatio crucis cum crismate in fronte. ut scilicet non erubescat confiteri fidem christi. quia in fronte primo apparet verecundia. quod quando homo contra ruborem verecundie incipit frons. Sed contra timorem fit etiam crux in fronte. quod quando timet homo incipit frons et tota facies pallescere. ideo contra timorem munus homo confirmatur signo crucis. Alapa autem que datur confirmatus non est de necessitate sacramenti. sed solum propter memoriam datur. Locus autem vinctoris debet aliquando lineo mundo involui propter reverentiam sacramenti.

De effectu confirmationis

Cap. VII.

Effectus huius sacramenti confirmationis est. quod ut dictum est supra: in eo datur spiritus sanctus et robur ad audacter confitendum nomen et fidem christi. unde nisi sit obex. id est impedimentum ex parte suscipientis in isto sacramento datur non gratia vel antiqua augetur. Est etiam alius effectus istius sacramenti. quod per ipsum si bene et digne suscipiatur peccata oblita mortalia et venialia dimittuntur. Per istud etiam sacramentum imprimatur character ut dictum est superius. id est istud sacramentum non potest nec debet bis suscipi. imo qui bis illud scienter suscipiet mereret secundum leges decapitari ut dictum est superius de baptismo. Sciendum autem quod character confirmationis presupponit characterem baptismi. quod nullus potest accipere istud sacramentum nisi fuerit baptizatus. Per istud etiam sacramentum contrahitur cognatio spiritualis sicut per baptismum que impedit matrimonium contrahendum et dirimit iam contractum. De hoc enim dicitur infra quando dicitur de matrimonio. Et hec de sacramento confirmationis dicta sufficiant.

De eucharistia

Tractatus quartus prime partis de eucharistia. Et habet undecim capitula.

Postquam dictum est de generatōe spūali q̄ fit i baptismo. ⁊ augmento spūali qd̄ fit i cōfirmatōe. dicēdū ē de spūali nutrimento qd̄ dat i sacro eucharistie. Circa qd̄ cōsiderāda sunt undeciz. Primo qd̄ ē eucharistia. Secdo de ministro eucharistie seu mīssē q̄s ⁊ q̄lis debet esse. Tercio de materia sacri eucharistie. Quarto de forma eucharistie. Quinto de loco i q̄ dz mīssa celebrari. Sexto de tpe q̄ dz celebrari mīssa. Septimo q̄tēs dz mīssa celebrari i die. Octauo de vestibus q̄bz debet indui sacerdos in mīssa. Nonō cui debet dari sacramentū eucharistie. Decimo de ritu mīssē. Undecimo de defectibus q̄ possunt occurrere in mīssa.

Quid est eucharistia. ⁊ vñ dicat. **Cap. I.** Eucharistia p̄ se sic notificari. Eucharistia ē sac̄z cor̄pis ⁊ sanguis ch̄isti p̄tētoz sub spēbz panis ⁊ vini. p̄tēte v̄boz a sacerdote p̄latoz. Et dz ab eu qd̄ ē bonū ⁊ charis qd̄ ē gr̄a. qz i illa p̄tinet ille q̄ ē fons gr̄e. s. ch̄ist⁹. de c⁹ plenitudine oēs accepim⁹ gr̄az p̄ gr̄a. vt dz Joh̄is. cap̄lo. i.

De ministro eucharistie. **Cap. II.** Minister sacri eucharistie. i. mīster q̄ p̄t ⁊ debz celebrare mīssam est sacerdos rite ⁊ legitime ordiat⁹. sine peccato mortali existēs: et cui nō est phibitum celebrare mīssaz. Dico q̄ p̄t ⁊ debz. qz multi possent q̄ nō debēt celebrare. sic sacerdotes heretici v̄l eccl̄icati. v̄l scismatici v̄l deēda. ti. qz si celebrarēt veracit̄ p̄ficiūt cor̄p⁹ ch̄isti. tñ peccāt mortalit̄ in dicēdo mīssaz. Et nō solū ipi celebrātes. imo oēs q̄ audiūt mīssaz eoz si sint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordiat⁹. qz null⁹ nisi sit rite ⁊ legitime ordinatus i sacerdotē pōt mīssam celebrare. Intelligēdū est tñ q̄ aliq̄s nō rite ⁊ legitime ordiat⁹ p̄t esse duobz modis. Uno mō q̄ i ordiatōne sua obmittat aliqd̄ quod sit de essentia ordinis. sicut q̄ non ordinet

Tracta. III. prime partis.

ab ep̄o: vel q̄ qñ ordinat man⁹ ei nō inungant. vel q̄ nō tra-
dat sibi calicē. vel q̄ ordinās nō dicat vba debita ⁊ statuta. vl
q̄ nō habeat ordinādi intētoz. **E**t tal' nullo mō p̄t celebrare
missam. qz talis nō est sacerdos. Alio mō q̄ in ordiatōe sua f-
uatis oib⁹ q̄ sunt de essentia ordis siue ordiatōis omittat ali-
qd eoz que sunt de solēnitate ordinis siue ordinarōis. ⁊ talis
p̄t bñ celebrare. tñ credo q̄ nō debz potissime si ex sua negli-
gētia fuit aliqd tale omittuz. **Q**uid aut' sit de essentia ordis vl
ordinatōis. ⁊ qd de solēnitate nō ē p̄ntis specularōis. qz scire
istud mag⁹ spectat ad ep̄m q̄ ad simplicē sacerdotē. Dico etiā
sine pctō mortali existēs. qz null⁹ i pctō mortali existēs debz
celebrare missaz. **N**otandū tñ q̄ aliquē esse i peccato morta-
li p̄t esse duob⁹ modis. Uno mō q̄ sit i peccato mortali notō-
rio. Alio mō q̄ sit i peccato mortali occulto. **P**riō mō si sit
notori⁹ heretic⁹ scismatic⁹ vl excoīcat⁹. symoniac⁹ vl forni-
cari⁹. nō solū ip̄e peccat i celebrādo vt dictū ē. imo oēs q̄ au-
diūt ei⁹ missam. Et rō est. qz ista q̄ttuor crimia maxime repu-
gnant huic sacro. Nā i h sacro est secretū fidei. ⁊ iō repellunt
heretici. Est vīculū charitat⁹. iō repellūt scismatici ⁊ excoīca-
ti. Est etiā vas gr̄e. vñ vocat' eucharistia. ⁊ iō repellūt symoniaci.
q̄ gr̄e emūt ⁊ vēdūt. Est ec̄ eleuās hoīez ad statū spūalē.
⁊ iō repellūt notori⁹ fornicarij. q̄ oēs sūt carnales. **E**t dicūt no-
tori⁹ fornicarij nō p̄t suspitōez vl aliā siḡ. pbabilia. s; q̄ sunt
fm̄ iuris ordinē p̄denati de tali crimie. vl spōte i iudicio p̄fel-
si: vel canonice p̄uicti. vl p̄t euidentia facti. **E**t voco euiden-
tia facti qñ factū ē ita notoriū q̄ nō idiget testib⁹ cū nlla pos-
sit tergiversatōe celari. **S**i sit i pctō mortali occulto tūc scien-
dū est q̄ aliquē esse i pctō mortali occulto p̄t esse trib⁹ modis.
Uno mō qz iā p̄misit vel scit se p̄misisse tpe p̄terito aliquod
pctm̄ mortale de q̄ nō dolet neqz penitet neqz p̄terit. Et talis
sic celebrās nō solū peccat mortali: imo mortallissime. **E**t de
tali dicit apl⁹ q̄ q̄ māducat ⁊ bibit idigne: iudiciū. s. mortis
eternę sibi māducat ⁊ bibit. Alio mō q̄s potest esse i peccato
mortali occulto. s. q̄ p̄misit aliqd pctm̄ mortale qd nō fuit cō-
fessus. tñ nō recolit de illo pctō. ⁊ tūc tal' aut diligēter exami-

*1- p̄to
mortali*

De eucharistia

hauit p̄sciam suā añq̄s poneret se ad celebrādū. ⁊ nullo mō po-
tuit recordari de isto p̄ctō. ⁊ ē i p̄posito q̄ si r̄cordaret cōfiteret̄
illō p̄ctm ⁊ faceret p̄nias de ip̄o. ⁊ i generali doli de oīb̄ p̄ctis
oblitis. ⁊ iste nō solū nō peccat i celebrādo. imo virtute sac̄i
misse meret̄ veniā. ⁊ absoluit a p̄ctō tali. Et ita intelligit̄ istō
verbū eximij doctoris Augustini q̄ sac̄m istō viuificat mor-
tuos. i. illos q̄ isto mō existētes in p̄ctō mortali celebrāt. Tñ
si postea recordet̄ de tali p̄ctō tenet̄ de illo cōfiteri. Et iō q̄libz
añq̄s ponat se ad celebrādū diligēter examinare debz p̄sciaz su-
am si sit i p̄ctō mortali vl̄ ne. Et ita p̄cipit br̄s Paul⁹ dicēs
Probet. i. examiet seipm hō. ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice
bibat. Si aut̄ aliq̄s existēs i p̄ctō mortali de q̄ nō recordat̄ ex-
ponat se ad celebrādū añq̄s examinauerit aliq̄ mō p̄sciaz suā. cre-
do q̄ peccat. qz ē trāsgressor p̄cepti apli iā dicti. illi⁹ scz. pzo-
bet aut̄ seipm hō. Tercio p̄t aliq̄s esse i p̄ctō mortali. i. q̄ re-
cordat̄ se det̄miatē aliq̄ p̄ctm mortale p̄misisse. ⁊ tūc aut̄ iste
habz iā i p̄nti copiā p̄fessoris aut non habet. si sic habeat co-
piā p̄fessoris tenet̄ añq̄s celebret cōfiteri. ⁊ nisi p̄fiteat̄ peccat
mortalit̄ in celebrādo. Nec sufficit sibi p̄fessio generalis q̄ fit
in p̄ncipio misse. qz ista cōfessio extēdit se solū ad p̄ctā venia-
lia ⁊ nō mortalia. maxime ad illa de q̄b̄ hō recordat̄. Si aut̄
talis nō habeat copiā p̄fessoris. aut iminet sibi necessitas cele-
brādi aut n̄. puta qz sit curat⁹. ⁊ est dies dñica vl̄ alia dies so-
lennis. ⁊ ppl̄s sibi p̄missus vult audire missaz. ⁊ esset scādalū i
ppl̄o nisi iste celebret. vel forte aliq̄s prophan⁹ su⁹ ē firmus
p̄culose ⁊ req̄rat istū q̄ det̄ sibi corp⁹ christi. ⁊ iste n̄ habz ho-
stia p̄secratā quā det̄ sibi. vl̄ iminet sibi aliq̄ alia necessitas le-
gitima celebrādi. sicut si sunt nuptie vl̄ aliq̄ aliō tale. in istis
casibz ⁊ silibz ip̄e tenet̄ cōteri ⁊ penitere de p̄ctō suo. ⁊ esse i p̄-
posito p̄fiteādi ip̄m qñ habebit opportunitatē. ⁊ dicat missaz
suā i noīe dñi. qz christ⁹ q̄ est summ⁹ sacerdos absoluit eum.
⁊ postea p̄fiteat̄ qñ habebit copiā p̄fessoris. Si aut̄ iste q̄ sic
vt dictū ē existit in peccato mortali. ⁊ nulla iminet necessitas
celebrādi. nullo mō se exponat ad celebrādū. qz absq̄ dubio si
celebraret mortalissimē peccaret. **Sz** pone q̄ aliq̄s sacer-

Tracta. III. prime partis.

dos accipiat pecunias ab aliq̃ vt dicat missas de regez vl' ali
qm̃ alia missas. nūq̃d tal' sacerdos hz necessitatē legitimā cele
brādi. ita q̃ posset celebrare i p̃cto mortali existēs absq̃ eo q̃
p̃fiteat qm̃ nō habz copīā p̃fessoris. **D**ico saluo meliori p̃silio
vel iudicio q̃tū mibi videt q̃ null' sacerdos dz recipe pecuni
am p̃ dicēda missa. ita q̃ intētio sua sit q̃ missam eq̃paret p̃e
cio pecunie. tñ qz fm̃ qd̃ dicit apls. **S**i spūalia vob semiam'
nō ē mīz si tpalia vīa metam'. **N**ō est phibitū qm̃ sacerdos p̃
sustētatōe vite sue: nō p̃ p̃cio misse recipiat pecuniā ab eo p̃ q̃
dicit missam. z maxime qm̃ sacerdos nō habz reddit' sufficiē
tes p̃ sustētatōe vite sue. **S**z nūq̃d tal' receptio pecunie ē le
gitima necessitas celebrādi excusans ipm̃ q̃ existēs i peccato
mortali posset dicere missas absq̃ p̃cto sine h' q̃ p̃fiteat si non
habeat copīā p̃fessoris. **D**ico saluo meliori iudicio q̃ iste sa
cerdos aut ē obligat' rōe sui bñficij sibi collati p̃supiorē vl' p̃
illū q̃ habz iuspatronat' i illo bñficio ad dicēdū q̃libz die mis
sam. sicut sunt illi q̃ habēt p̃petuas vicarias aut capellanas
in aliq̃ ecclia. **E**t de tali idē videt mibi dicēdū. sicut dixi sup̃
de curato cui iminet necessitas celebrādi. s. q̃ doleat seu p̃te
rat z peniteat de p̃cto suo. z sit in p̃posito p̃firedi. z celebret i
noie dñi. z p̃fiteat qm̃ occurrer sibi cōfessor. **A**ut iste sacerdos
fcipit pecuniā p̃ dicēda aliq̃ alia missa Englati. sicut sunt mē
ti q̃ recipiūt pecūias p̃ missis rogat'. sicut p̃ vna missa vl' plu
ribz de req̃em vl' de sc̃tōspū vel de brā p̃gine: vl' de lfirmis: et
sic de alijs. **E**t de isto dico q̃ iste nullo mō existēs i p̃cto mor
tali anq̃ p̃fiteat debz exponere se ad celebrādū missas. qz pec
caret mortali in dicēdo missas. **N**ec existēs i tali statu dz reci
pe pecuniā p̃ dicēda missa statim. imo dz se excusare dicendo
Amice nū su p̃nūc bñ disposir' ad celebrādū missas. s. qm̃ de
vult q̃ ero bñ disposir' libēter faciā qd̃ petis. iō parcas mibi i
Et si aliq̃s instancē req̃rat q̃ statū dicat missā si recepit pecuniā
restituatur statū eā sibi. z nullo mō se exponat ad celebrādū. **D**ixi
etiā sup̃ i descriptōe misse q̃s z q̃lis dz esse mīster misse cui nō
ē phibitū celebrare. qd̃ dixi p̃pt aliq̃s religiosos q̃bz fm̃ isti
tutōez sue religiōis inbibet q̃ nō celebret q̃s diu sint i aliq̃bus

De eucharistia

17

penitētis p dūsdā pētis pteritis. **S**z nunqd angelus pōt
esse mīster hui⁹ sacri. i. nūqd angel⁹ pōt psecrare. Dicēdū est q
angel⁹ neqz bon⁹ neqz mal⁹ de sua natura pōt celebrare siue cō
secrare. qz nō ē susceptibil⁹ character⁹ sacerdotal⁹. **Q**ui⁹ rō ē. qz
character sacerdotal⁹ p̄supponit caractē baptismalē. **U**n null⁹
pōt ordiari i sacerdotē nisi sit baptizatus. **A**rguūt g̃ doctores sic
Null⁹ pōt suscipere caractē sacerdotalē nisi baptizatus. **S**z āgel⁹
nō pōt baptizari. qz ille q baptizatur op̄t q asp̄gat aqua. **S**z ange
lus nō pōt asp̄gi aq̄ cū nō sit res corpea. quare āgel⁹ nō pōt bap
tizari. **E**t p p̄seqns nō pōt i sacerdotē ordiari. **E**t si dicat. licz an
gelus nō sit res corpea. tñ pōt assumere corp⁹. **E**t sic i illo corpe
baptizari. sicut aīa rōnalis nō est corpea. **E**t tñ baptizatur i cor
pe. **D**icēdū est q nō ē sile. qz aliū vnū aīa corpi. **E**t aliū angelus
qz aīa vnū corpi vt forma materie. angel⁹ autē nō vnū sic: sed
solū vt motor mobili. **E**t ideo aīa baptizato corpe baptizatur.
Nō autē angel⁹ qz aīa **E**t corp⁹ faciūt vnū suppositū. nō sic an
gel⁹ cū corpe qd assumit. **E**t iō cū fm phm i p̄mio metaph.
Elctōes sunt suppositoꝝ. **E**t ideo aīa corpe baptizato baptiza
tur. nō autē angel⁹. **E**t sic p cōseqns aīa pōt suscipere caractē bap
tismalē. nō autē angel⁹. idcirco psecrare nō pōt. **S**ed qd si an
gel⁹ p̄sentaret vnā hostiā dicēdo eā esse consecratā. nūqd illa
hostia debz adorari. **D**icēdū q si angel⁹ mal⁹ rēp̄sentet eā nō
est adorāda. nisi p̄staret p certo q esset psecrata rite. **S**z si āgel⁹
bon⁹ p̄sentaret eā ellz adorāda. **E**t rō ē. qz angel⁹ malus teste
saluatore mēdax est **E**t pater mēdaci⁹. q sp̄ n̄rit decipit homīes
qzē nunqz debz sibi credi. **A**ngel⁹ autē bon⁹ sp̄ verax ē **E**t v̄ita
tis alūn⁹. **E**t sp̄ n̄rit ad saluatōz hoīs. **E**t iō d̄z sibi sp̄ credi. **U**e
rū qz vt dicit apls q angel⁹ mal⁹ sepe trāsfīgurat se i angeluz
lucis. **I**ō hostia p̄sentata ab angelo sp̄ ē adorāda sub p̄dūōe.
scz si ē rite psecrata. nisi p̄staret p certo q ellz angel⁹ bon⁹

De materia eucharistie

Capitū III.

Materia sacramēti mīsse est duplex. vīcz panis et vini.
Et ratio est quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramē
ti. qz istud sacramētū ordiatur ad spūalē nutritōz. **N**ūc

c 4

Tracta. II. II. prime partis

autē sicut nutritio corporalis p̄sistit in cibo et potu corporali⁹.
et panis habz maxime rōem cibi. et vinū habz rōem pot⁹. ita
nutritio spūal⁹ p̄sistit i cibo et potu spūalib⁹. Et iō i isto sacra/
mēto datur corp⁹ christi sub specie panis i cibū. et sāguis chri/
sti sub specie vini i potū. Et ita dicit ip̄emet christ⁹ Joh. vi.
c. vbi dī sic. Caro mea h̄c est cū et sāguis me⁹ h̄c est potus.
Sciendū autē q panis q̄ est materia hui⁹ sacramēti ē panis d̄
tritico aq̄ elemētalī p̄fect⁹. **D**ico panis. qz i pasta nō possit cō/
fici corp⁹ christi. **D**ico etiā de tritico qz i alio pane sicut i pa/
ne de siligine vel de ordeo: v^l de alio q̄cūq̄ ḡno nisi de tritico
nō p̄t celebrari missa. **D**ico etiā de aq̄ elemētalī p̄fect⁹. qz da/
ro q panis essz de tritico si esset p̄fect⁹ cū alia aq̄ v^l cū alio li/
q̄re sicut cū vino vel cū lacte v^l cū aq̄ rosacea: et sic d̄ alijs. et v/
niuerſalit̄ nisi ḡset p̄fect⁹ cū aq̄ simplici ex tali pane nō posset
p̄fici corp⁹ christi. **S**ciendū q ex p̄cepto et vsu romane ec/
clesie q̄ disponēte d̄no oīm ecclīaz caput ē m̄gr et m̄grā. de fo/
ro p̄pe. c. vl. et iō oēs ecclīe ei tāq̄ m̄ri et magistres debēt i oīb⁹
obedire. panis de q̄ p̄ficiat corp⁹ christi debz esse azim⁹ nō fer/
mētat⁹. qz licz ex vi sacramēti i pane fermētato possz p̄fici cor/
p⁹ christi. nihilomin⁹ q̄ i pane fermētato celebraret mortalit̄
peccaretz essz ḡuit p̄niēd⁹. **N**otandū etiā q vinū qd̄ est
materia istī⁹ sacramēti debz esse vinū de vite. qz i alio vino sic
i vino malorū granatorū v^l mororū v^l pomorū: vel in q̄cūq̄
alio vino nisi in vino de vite nō p̄t celebrari. **N**otandū etiā
q in aceto vel i agresta nō p̄t celebrari vel p̄secrari. et intelligo
de aceto qd̄ est oīno acetū. qz i vino aliq̄ntulū acetoso posset
p̄secrari licet nō deberet q̄ posset h̄re aliud vinū. **E**t ē rō. qz n̄
sunt eiūsdē speciei cū vino cū habeāt p̄rias vtutes. **I**n mu/
sto etiā licz possz p̄secrari. tñ credo q meli⁹ ē q expectet donec
sit bñ defecātū. i. clarificātū. cū mustū rōe limositat⁹ vit pōt
bñ euelli qn̄ de eo aliqd̄ remaneat i calice. **R**ō q̄re ista duo
scz panis de tritico et vinū de vite sunt mag⁹ mat̄ia hui⁹ sa/
cramēti q̄ alia duo ē ista potissūma. qz. s. christ⁹ instituit istō
sacrm̄ i ista mat̄ia celebrari. si em̄ i alia materia instituisz: illa
materia esset p̄p̄a materia istī⁹ sacri. **D**ed p̄gruēter christ⁹ in

rocken

ista materia magis instituit illud sacrum celebrari quam alia. quia effectus corporalis panis et vini spiritualis maxime pertinet huic sacramento. panis enim habet naturalis confortare. iuxta illud psalmi. **Et panis corbo confortat.** Vinum autem habet letificare iuxta eundem. **Vinum letificat corbois.** Et istud sacrum digne sumptum sumentem spiritualis confortat. ne in via huius mundi deficiat. ideo vocatur viaticum. id est viatores confortans et letificans. Et ideo vocatur eucharistia ab eo quod est bonum et charis quod est gratia. quasi bona gratia quam sumens digne letificat. Sic etiam panis ex multis generis proficitur et vinum ex multis racemis pressuratur. sic et in precepto corporis et sanguinis christi fideles ad iuicem spiritualiter coniunguntur. Et ideo vocatur communio a con quod est simul et unio quasi sicut unio. Ipse etiam christus prepaui se generi frumenti dicens Iohannis. **Et ego sum vitis vera etc.** Et ideo proque sacrum corporis et sanguinis christi in vino de vite et in pane de tritico conficitur. **Notandum etiam quod licet aqua non sit de essentia materie huius sacramenti. debet tamen misceri cum vino in calice. scilicet in modica quantitate. quia aqua significat populum. iuxta illud Apocalypsis. **Et qui multi populi multi.** Ideo mixtio aquae cum vino in calice significat spirituale unio nem christi et fidelis populi. qui sit virtute istius sacri. **Et nunquam sacerdos possit in quantumque quantitate de ista materia consecrare. Dicunt aliqui doctores quod non. sed solum quantum sufficeret sibi et populo sibi commisso. Quorum ratio est. quia tunc istud sacrum ordinatur ad versus fidelium sacerdos non potest consecrare populum nisi quantum sufficit versus fidelium. Alii autem doctores dicunt quod non est determinata quantitas ultra quam sacerdos non posset consecrare de pane et vino. imo in quantumque quantitate plenarie sibi panis et vinum in tanta etiam quantitate posset consecrare de pane et vino. Tunc enim in forma consecrationis ponatur istud pronomen demonstrativum hic vel hoc optet quod materia consecrata obijciatur oculis sacerdotis. Unde dicitur quod sacerdos existens in altari non posset consecrare totum panem qui est in platea. vel totum vinum quod est in cellario. sed totum panem et totum vinum quod sibi offert in quantumque quantitate esset posset totum consecrare. Et ratio est. quia si prima opinio esset vera. sequeretur quod sacerdos existens in deserto non posset totas hostias consecrare quantum posset existens in magna civitate. nec etiam sacerdos simplex tot****

Tracta. III. prime partis

quot possit sacerdos curat. q̄ oīa sunt absq̄ rōe dicta. Et re
spōdent ad rōem aliorū et dicūt q̄ differētia ē iter istud sacm̄
et alia sacra. nā essentia aliorū sacramētorū p̄sistit i dispēsarōe
et v̄su materie. sicut essentia baptisimī p̄sistit i asp̄sione aq̄ et pla
tōe forme. et ita ē de alijs sacris. s̄ essentia hui⁹ sacri eucharis
tie p̄sistit i p̄secratōe materie et nō i v̄su ei⁹. q̄z posico q̄ hostia
p̄secrata nunq̄z sumeret adhuc esset v̄z corpus. Et ideo licet
sacerdos nō debeat cōsecrare nisi tot hostias q̄t sibi et popu
lo suo sunt nēcēarie. t̄m si p̄secrarz mille milia oēs essēt p̄secrate

Solet autē ab aliq̄b tal' q̄stio moueri circa istā materiā.
Si essent tredecim hostie p̄secrāde et sacerdos nō crederet esse
nisi duodecim. nūq̄d oēs tredecim essent p̄secrate. Ad h̄ respō
det dñs Berengari⁹ archieps p̄postellah⁹ m̄gr i theologia
parisiēsis in q̄dā q̄olibeto suo et dicit. q̄ aut iste sacerdos intē
dit p̄secrare oēs hostias q̄ sunt añ se q̄tquot sint. t̄m nō credit
q̄ sint nisi duodecim. et tūc dicit q̄ oēs sunt p̄secrate. Aut intē
dit p̄cise cōsecrare duodeci et nō p̄les. et nō detm̄iat q̄ sunt ille
duodecim. et tūc dicit q̄ nulla ē p̄secrata. q̄z cū q̄libet sit p̄seca
bil'. ita q̄ nō magis vna q̄ alia. et sacerdos nō detm̄iat se magis
ad istā q̄ ad aliā. et q̄ rōe tu dicis. ista nō ē cōsecrata. ita ego
eadē rōe dico q̄ nec illa. et sic poterit de q̄libz dici. q̄re neutra
erit cōsecrata. Un̄ qñ sacerdos h̄z cōsecrare p̄les hostias: nō
d̄z se detm̄iate l̄mitare ad certū nūez. s̄z d̄z h̄re intēdēz q̄ p̄se
cret q̄cqd ē añ se. Et ista sufficiāt de materia eucharistie.

De forma p̄secratōis eucharistie et sanguis xpi **Ca. III**

Om̄nū sacramētorū forme p̄sistūt i h̄bis certis et det
m̄iatis. et iō forma sacri eucharistie in aliq̄b h̄bis l̄
mitatis p̄sistit. Ad sciendū autē in q̄b h̄bis consistit
forma ist⁹ sacramēti sciendū q̄ in missa sunt q̄dam h̄ba q̄ sūt
de solēnitare t̄m. et q̄dam q̄ sunt de necessitate. Verba q̄ sunt
de solēnitare sunt illa q̄ solū faciūt ad ornatū et ad q̄ndā deco
rē missę sicut sunt prose et aliq̄ h̄sus q̄ dicūt i fra glia i excels
deo et i fra sanct⁹: et i fra agn⁹ dei. Et ista nihil faciūt ad essen
tiā missę. imo credo q̄ qñ d̄z esse p̄mo debēt dimitti totaliter
melodie v̄l ad min⁹ abbreviari. q̄z pl⁹ p̄ficet sermo q̄ talia car

De eucharistia

19

mina: cū ista mulceāt aures corporis. et fmo medicet lāguoribz
aīe. Verba q̄ sunt de nccitate sunt illa q̄ directe sunt de officō
missae. Sciēdū q̄ duplex ē nccitas. q̄dā ē necessitas p̄cepti. et
q̄dā ē nccitas sacri. In missa ḡ q̄dā sunt vba de nccitate p̄cep
ti et q̄dā de nccitate sacri. De nccitate p̄cepti sunt oīa illa vba
q̄ a btō Petro aplo et ab alijs sūmis pōtificibz successoribz
suis fuerūt iustituta dici i missa. De necessitate vō sacri sunt il
la vba q̄ christ⁹ i cena ptulit qñ sacm istud iustituit. Et ē dis
ferētia int̄ ista verba. qz si aliq̄s dimitteret ista vba q̄ sunt tm̄
de necessitate p̄cepti. et diceret illa q̄ sunt de nccitate sacri et ha
beret int̄tōez p̄secrandi p̄secrarz et tm̄ mortalissime peccarz.
et essz ḡuissime puniēd⁹. si vō diceret oīa ista verba q̄ sunt de
necessitate p̄cepti. et dimitterz illa q̄ sūt de necessitate sacri qñ
tūcūqz itēderet p̄secrare: nullo mō tm̄ p̄secrarz. Quā ḡ fm̄ p̄m
forma sit q̄ dat esse rei. et sine q̄ res esse nō p̄r. manifestū ē q̄ illa
sola verba q̄ sunt de necessitate sacri sunt forma huius sacri.
Ista aut̄ verba q̄ntū ad formā cōsecratōis corporis sunt hec.
Hoc ē enī corp⁹ meū. Sciēdū aut̄ q̄ hec dictio enī nō ē d̄ ne
cessitate sacri. qz posito q̄ aliq̄s sacerdos cū int̄tōe cōsecran
di pferat ista verba. h̄ ē corp⁹ meū. et n̄ diceret enī vere p̄secre
ret. Utz aut̄ opteat q̄ p̄cedāt aliq̄ alia verba q̄ sūt de integritate
forme. Notādū ē q̄ m̄gr̄ Jōhes scot⁹ i q̄rto suo dic⁹ q̄ oīa
illa verba ab illo q̄ p̄dicat. et clusivē vsqz ad illū locū. sili mō ex
clusivē sūt necessaria ad formā p̄secratōis corporis xpī. et rō sua
ē. qz sacerdos cōsecrās p̄fert verba cōsecratōis i p̄sona christi
optz ḡ q̄ aliq̄ verba p̄cedāt verba cōsecratōis p̄ q̄ demonstrat
q̄ sacerdos loq̄t i p̄sona xpī. ista aut̄ verba sūt verba illa q̄ p̄dicat
et. ḡ d̄ necessitate optz q̄ illa verba p̄cedāt. Et istō declarat ip
se p̄ tale exēplū. Si aliq̄s dicerz. dico xpm̄ iesū fuisse mīstruz
circūcisōis dubiū essz vtz illud verbū fuisse dictū a btō pau
lo. sz si ip̄e diceret paul⁹ dicit. dico christū iesū et. tūc essz cū
ctis audietibz certū q̄ istō verbū essz dictū a btō paulo. Sili
i p̄posito vt denotet q̄ sacerdos dicit ista vba. s. h̄ ē ei corpus
meū in p̄sona christi optz q̄ p̄cedāt aliq̄ verba p̄ q̄ dat̄ itelligi
q̄ christ⁹ dixit ista verba. hoc ē enī corpus meū. Ista autem

Tracta. III. prime partis.

verba sunt illa q̄ p̄dicte s̄c̄. Alij aut̄ doctores dicūt vt dictū est
q̄ duplex ē necessitas. s̄. nēcitas sacri et necessitas p̄cepti. **S**i
cūt q̄ de necessitate sacramēt sunt t̄m ista q̄tuor v̄ba. s̄ est
corp⁹ meū. q̄ cū istis q̄tuor v̄bis fieret cōsecratio si sacerdos
diceret ea cū intēdōe cōsecrādi. Alia aut̄ sunt de necessitate p̄
cepti. Et si q̄s obmitteret sciēter aliqd̄ eorū peccar̄ mortāl̄.
t̄m nihilomin⁹ cōsecrar̄. Et r̄ndēt ad ratōez suā q̄n̄ dic̄ q̄ sacer
dos cōsecrās loq̄tur i p̄sona christi. et iō opt̄ q̄ dicat aliq̄ ver
ba p̄ q̄ denotet q̄ loq̄t i p̄sona christi. **D**ico q̄ istō de necessita
te sacri nō requir̄ s̄z sufficit intētio sacerdot̄ intēdēt loq̄ i p̄so
na christi. et p̄p̄ ista v̄ba. s̄ est em̄ corp⁹ meū satis oīdūt q̄ sa
cerdos nō i p̄sona p̄p̄a loq̄t. q̄ nullus sacerdos vult dicere q̄
sit corp⁹ suū p̄p̄um. sed loq̄tur i p̄sona christi cui⁹ istō ē cor
pus. Dicēdū q̄ forma cōsecratiois corp̄is christi cōsistit p̄cise
i his v̄bis. **H**oc ē corp⁹ meū. **D**e s̄ aut̄ qd̄ demonstrat istō p̄
nomē demonstratiū s̄ cū dicit s̄ ē corp⁹ s̄c̄. ē magna dubita
tio. **A**ld s̄ aut̄ dixerūt aliq̄ doctores q̄ istō p̄nomē s̄ demon
strat corp⁹ christi. Alij dixerūt q̄ demonstrat substātiā panis.
Sz istō salua reuerētia dicētū non est ver̄. et arguo sic p̄ eos
p̄m sentētiā oīm doctoz et p̄m v̄itatē. verba sacramētalīa effi
ciūt illō qd̄ significāt. s̄z v̄ba p̄dicta. s̄. s̄ ē corp⁹ meū si efficiūt
q̄ corp⁹ xp̄i sit corp⁹ xp̄i. q̄z aīq̄ v̄ba ista p̄ferēt iā corp⁹ xp̄i
erat corp⁹ xp̄i. nec etiā efficiūt q̄ panis sit corp⁹ xp̄i. q̄z ista ē
falsa. substātiā panis ē corp⁹ xp̄i. s̄ istō p̄nomē s̄ nō demon
strat corp⁹ xp̄i nec substātiā panis. **E**t p̄p̄ s̄ dicūt aliq̄ q̄ istō
p̄nomē s̄ nihil demonstrat. q̄z ista v̄ba dicūt recitatiue a sacer
dote. et iō istō p̄nomē s̄ nō tenet demonstratiue s̄z materialiter
t̄m. **S**z istō nihil ē dictū. q̄z nō tollit difficultatē. q̄z licet ista
v̄ba dicāt mō recitatiue a sacerdote cōsecrāte. t̄m christ⁹ conse
crās i die cene nō dixit ista v̄ba recitatiue. et iō q̄n̄ dixit ista v̄
ba istō p̄nomē s̄ aliqd̄ demonstrabat. et sic remanet eadē diffi
cultas q̄ p̄us. **E**t ideo dicūt aliq̄ q̄ istud p̄nomē s̄ nihil dēmo
stret determinatū sed demonstrat aliqd̄ indeterminatū. vnde q̄n̄ di
citur. hoc est corpus meū in p̄sona christi optet q̄ precedant
aliqua verba p̄ que detur intelligi q̄ christ⁹ dixit hec v̄ba. s̄

De eucharistia

20

est corp⁹ meuz. et sensus. h⁹ qd⁹ p⁹inet sub illis speciebus qd⁹ sit istud est corp⁹ meū. Et si obijciat q⁹ illud qd⁹ p⁹inetur sub istis sp⁹eb⁹ p⁹ toto tpe q⁹ dicūt verba ē panis. qz corp⁹ christi nō incipit ibi essenisi post platōem vltime syllabe. s. um. q⁹ n⁹ dicūt sic. h⁹ est rē. sit sensus q⁹ illud qd⁹ p⁹inet sub istis sp⁹eb⁹ sit corp⁹ christi. erit sensus q⁹ panis ē corp⁹. qd⁹ ē falsum. Dicendū q⁹ ista p⁹positio h⁹ ē rē. sicut et q⁹libz alia donec tota p⁹ferat nō ē p⁹fecta. nec p⁹fectū sensuz generat in aīo auditoris. et ideo nō ē indicādū de ei⁹ veritate q⁹usq⁹ sit tota plata. Cōstat autē fm fidē q⁹ istud qd⁹ p⁹inet sub istis sp⁹eb⁹ post platōez vltime syllabe est corp⁹ christi. Et iō vere dicūt q⁹ istud p⁹nomē h⁹ de mōstrat illd⁹ qd⁹ p⁹inet sub illis sp⁹eb⁹ qd⁹ cūq⁹ sit illud. Et ista sufficiant de forma consecratōis corporis christi.

De forma cōsecratōis sanguinis christi.

Alia pars quarti capituli.

Quoniam forma p⁹secratōis sanguis christi sciendū ē q⁹ in q⁹bus verbis p⁹sistit forma p⁹secratōis ē duplex opinio. Nam sctūs tho. de aq⁹no et sui seq⁹ces dicūt q⁹ forma p⁹secratōis sanguis p⁹sistit in his verb⁹. Hic ē em̄ calix sanguis mei noui et eterni testamēti mīsteriū fidei q⁹ p⁹ vobis et p⁹ multis effūdet i remissionē p⁹ccōz. Ita q⁹ oīa ista verba sūt de essentia forme et q⁹ aliqd⁹ istoz verboz dimitteret nihil faceret. Et ratio sua est ista. qz de essentia et integritate alicui⁹ p⁹positōis sūt nō solū subiectū et p⁹dicatū. sed etiā ea q⁹ sunt detmīatōes subiecti et p⁹dicati. s. ista verba noui et eterni testamēti vsq⁹ ad p⁹ccōz sūt detmīatōes p⁹dicati. s. calix sanguis mei. q⁹re oīa sunt de essentia et integritate isti⁹ p⁹positōis. Hic ē calix rē. q⁹re oīa sunt de essentia forme. Ag⁹ autē Henric⁹ de Gandauo et sui seq⁹ces dicūt. q⁹ i istis verbis tñ. h⁹ ē calix sanguis mei: p⁹sistit forma cōsecratōis sanguis. et tūc istis verbis dictis statim ē ibi sanguis christi. Alia autē p⁹ba q⁹ sequūt. s. eterni et noui testamēti rē. nō sunt fm istos de essentia forme. nec de necessitate sacri: s. solū de necessitate p⁹cepti. Un⁹ q⁹ dimitteret aliqd⁹ istoz verboz noui et eterni testamēti licet gūle peccaret tñ h⁹ p⁹secraret. Et rō istoz ē ista. qz p⁹ formas sacramētales nō iportat de ne

Tracta. III. prime partis

cessitate sacramēti nisi illud qđ efficiūt. sed essentia sanguinis
christi i isto sacramēto directe et explicite signat p ista vba. g p
cise pstitit forma psecratis sanguis i his vbis. **Que** istarū
opinionū sit verior fateor me nescire. **Primā** tñ reputo securi
orē. et ad eā pfirmādā adducit frater Bernard⁹ d ganacho qñ
dam cleric⁹ claromōtēsis et baccalari⁹ i theologia parisiis in
correctorio suo p magist⁹ Henricū talia duo signa. **Primū** ē
q sacerdos i missa nō ostēdit p plo sanguinē christi ad adorandū
quosq ppleuerit oīa vba pdicta. s. h ē calix tē. vsq i remissio
nē pcrōz. et statim his vbis dictis eleuat calicē ostēdēs san
guinē christi p plo ad adorandū. in signū q tūc cōpleta est con
secratio sanguis et añ nō. **Secūm** signū est q bñs Ambrosi⁹
q est vnus de qttuor doctorib⁹ pncipalib⁹ ecclie i missali suo
scripsit formās sacramētoz oīm lris aureis. et in eodē missali
scripsit oīa vba pdicta aureis lris. g de intēdōe bñi Ambrosi⁹
fuit q oīa vba pdicta sunt de forma psecratis sanguis christi.
Iudicio etiā meo paruo illō videt esse de intēdōe illi⁹ decre
talis. **Sū** marthe. extra de cele. mis. **Asus** enī decretal⁹ est iste
Quidā eps attēdens et vidēs q in nullo enāgelioz inuenit q
aliq̄s euāgelistaz posuerit ista verba mīsteriū fidei. mirabat⁹
q̄s fuerit tāte audacie q fuit ausus verbis sacramentalib⁹ iter
ponere ista verba. et sup h cōsultuit dñm papā. **Et** pstat q in
tētio sua erat q istud esset de integritate forme. alias qstio sua
esset nulla. qz eodē mō posset qñ de qlibet vbo tori⁹ canonis.
Et papa nō rephēdit eū de qstioe illa. imo pmedat. **Et** g vi
det q oīa illa verba sunt de integritate forme. **Et** qcqd sit de
vitate istaz opinionū nescio. cōsulo tñ cuilibet celebrāti q oīa
verba pdicta dicat sub vnico ptextu. et cū actuali intēdōe qntū
poterit psecrādī. **Sciēdū** aut q p ista vba isti⁹ forme tan
gunē qttuor bñficia q recepim⁹ a passioe christi. **Qui⁹** passio
nis istud sacm ē rememoratiū. iuxta vbu apli Pauli. i. ad
Thori. xi. dicētis. Quotiēscūqz māducabitis panē hūc et cali
cē bibetis mortē dñi annūciabitis tē. **Prim⁹** effect⁹ siue p
mū bñficiū passiois christi ē q p ipam sum⁹ a pāte demōis
liberati. **Et** istud tangit i forma sacramēti cū dicis. **Dicē** ca

lre sanguis mei. Sicut em̄ olim filij isrl fuerūt de prāte ⁊ ser-
 uitate pharaōis p sanguinē agni pascal liberati. sic pplus fi-
 delis est a prāte demōis libera⁹ p sanguinē christi. fm̄ qd cō-
 fite⁹ bñs Jobes in Apoca. cap. v. de christo. Redemisti nos
 deo i sanguie tuo. **S**cdus effect⁹ siue scdm̄ bñficiū qd re-
 cepimus a christi passiōe ē q p ipam sum⁹ celestis glie heres-
 des effecti. Et istud rāgit in forma ista cū dicit. noui ⁊ eterni
 testamēti. Sicut enī pater cōdens testamētū filios heredes
 instituit. sic ⁊ christ⁹ nouū testamētū ordinās fideles instituit
 heredes glie padisi. Et istud testamētū fuit i sua passiōe p fir-
 matū. qz testamētū morte testatoris pfirmat. vt dic apls ad
 Heb. ix. Et h̄ est qd dicit idem in eadē epla dicēs de christo
 Noui testamēti mediator est vt morte intercedēte repromissi-
 onē accipiāt q vocati sunt etne hereditatis. **S**ciēdū autē
 q lex euāgelica dī nouū ⁊ etnū testamētū ad differētiā legis
 moſayce q fuit testamētū vet⁹ ⁊ trāsitorijū. Et dicit nouum
 qz noua pmittit. s. bona celestia. q nūq legū pmissa i vete-
 ri testamēto. sed solū bona tpalia. ⁊ ideo qz bona tpalia trāsito-
 ria sunt. iō testamētū vet⁹ trāsitorijū fuit. sed qz bona celestia
 etna sunt. iō testamētū nouū vocat eternū. Dicit etiā nouum
 qz nouo mō fuit institutū. s. a sanguie christi. lex ei moſayca fu-
 it instituta cū sanguie aialū. fm̄ qd legi⁹ ⁊ recitat apl⁹ i epla
 ad Heb. ix. c. dicēs. q postq̄ Moyses scripsit legē i libro et
 legerat corā om̄i pplō aspexit libz ⁊ pplm sanguie vituloz et
 hircoz dicēs. h̄ ē sanguis testamēti. **S**z lex euāgelica fuit in-
 stituta mediāte sanguie christi. fm̄ qd dicit ipemet christus
 Lu. xxij. dicēs. Hic ē calix noui testamēti i sanguie meo. Et
 istā rōz rāgit apl⁹ Heb. ix. Hō ei p sāguinē hircoz aut vitu-
 loz. s. p pprū sāguinē introiuit sel i scā etna redēptōe iuēta.
 ⁊ iō noui testamēti mediator ē. **T**erci⁹ effect⁹ siue etiā bñficiū
 qd p passiōe rpi rēpim⁹ ē q p ipaz sum⁹ d fide catholica i-
 formari. ⁊ istd rāgit i forma ista sacramēti cū dicit misterijū fi-
 dei. Hic ei dic Amb. i li. q vocat eueramēto. sanguis extractus
 de subala dextra colūbe valet ad illuminandū oculos corpo-
 rales. ita sanguis christi qui exiuit de latere eius dextro pēdē

Tracta. III. prime partis

in cruce valet ad illuminandū oculos spūales aīe ad credēdū ea q̄ sunt fidei. Et in hui⁹ figurā velū tēpli qd̄ occultabat ea q̄ erant intra scāsanctoꝝ fuit i passioe christi scissum. i. signum q̄ ea q̄ erāt occultata ⁊ velata sub vmbra legis ⁊ pphetaz fu erūt māifestata et reſerata. **Quart⁹** effect⁹ sine q̄tū bñficiuz qd̄ p passionē christi recepim⁹ ē q̄ p ipam sum⁹ a pctis mun dati. ⁊ h̄ tangit i forma ista cū dicit. i. remissionē pctōꝝ. Et d̄ h̄ loq̄tur bñs Jōhes in Apoc. i. dicens. Dilexit nos ⁊ lauit nos a pctis nr̄is in sanguie suo. Et his patet q̄ forma cōse cratōis corpis christi p̄sistit p̄cise i his verb. Hoc ē enī corp⁹ meū. **Dat. xxvi. Dar. xiiij. Jōh. xix. Lu. xxij. ⁊ i. ad Ehoz. xi.** Forma aut̄ p̄secratōis sanguis p̄sistit i his v̄bis. Hic est calix sanguis mei ⁊c. vsq; ibi. i. remissionē pctōꝝ. Un̄ q̄uis oīa verba cathōis debeāt dici cū maḡ attēdō ⁊ deuotiōe ⁊ mē tis recollectōe. ista tñ v̄ba sp̄alit cū summa deuotiōe ⁊ actua li intēdōe q̄tū possibile est debēt dici. Et si aliq̄s q̄rat vel du biter q̄re i forma p̄secratōis sanguis nō dicit. hic ē sanguis me⁹. sicut i p̄secratōe corpis dicit. hoc ē corp⁹ meū. Pōt dici q̄ causa hui⁹ ē ista. h̄ ei sac̄m ordiat ad vsuz fidelīū : q̄ vs⁹ est spūal̄ et sacramētal̄ māducatio q̄tū ad corp⁹. ⁊ spūal̄ ⁊ sacra mental̄ pot⁹ q̄tū ad sanguinē. Et q̄ homīes magis abhorre rēt bibere sanguinē q̄ p̄medere carnes. iō ad remouēdū hor rōrē nō d̄ i forma p̄secratōis sanguis. **Dic ē sanguis meus** sicut dicit i forma p̄secratōis corpis christi. h̄ ē corp⁹ meū. s̄ dicit. hic ē calix sanguis mei. Et ē ibi qdā figura quā grāma tici vocāt methonomiā. s. q̄n ponit p̄tines p̄ p̄cto. sic q̄n d̄. bibatis istud vas vini. q̄ nō ē sensus q̄ hō bibat vas: sed q̄ bibat vinū qd̄ p̄tinet i vase. **Silz** q̄n d̄. hic est calix sāguinis mei. nō ē s̄sus q̄ virtute verborū sit ibi calix. q̄ antea erat ibi. sed q̄ ibi sit sanguis christi. **Si** aliq̄s dubitaret q̄re i for ma p̄secratōis corpis xp̄i nō d̄. h̄ est corp⁹ meū qd̄ p vob tra det. sicut dicit i forma cōsecratōis sanguis. q̄ p vobis effūde tur. cū ita bñ fuerit corp⁹ p nob traditū sic sanguis effusus. **Ad h̄** dicēdū ē q̄ istd̄ sac̄m est remōratiūū passiōis ⁊ mor̄s christi. Ita dicit apl⁹ Paul⁹. i. ad Ehoz. xi. Quotiescūq;

De eucharistia

māducabitis panē hūc ⁊ calicē bibetis mortē dñi annūciabit donec veniat. dies. s. iudici. **Christus** etiā instituēs h̄ sac̄z dixit **Lu. xxi.** Hoc facite q̄ntienscūqz sumitis ī meā p̄memoratiōem. h̄ ē ī memoriā mee passiōis. Passiō autē ⁊ mors christi meli⁹ representat p̄ effusiōez sanguis q̄ p̄ traditiōez sui corporis. ideo d̄r ī forma p̄secratiōis sanguis. q̄ p̄ vob̄ effundet. ⁊ n̄ d̄r ī p̄secratiōe corporis qd̄ p̄ vobis tradet. **Notādū** etiā q̄ licz ex v̄tute v̄borū forme p̄secratiōis corporis sub specie panis sit t̄m corp⁹ christi. ⁊ v̄tute forme verborū p̄secratiōis sanguis sub specie vini sit tantū sanguis christi. t̄m ex q̄dā naturali cōcomitātia sub v̄traqz specie ē tor⁹ christi ver⁹ de⁹ ⁊ ver⁹ hō. ita dicit in p̄sa de corp⁹ christi. vbi d̄r. **Quo** cib⁹ sanguis potus. manet christi t̄m tor⁹ sub v̄traqz specie.

De loco in q̄ debet missa celebrari. **Cap. V**
Estat oīm philosophorū sentētia q̄ mirabilē influētia loci. p̄p̄t. **At** reuera ē mirabilē int̄tū q̄ rē mutat ⁊ alterat a sua natura. sic narrat **Aristoteles** ī libro d̄ plātis. de pomis persic⁹ dicit a p̄sia vbi p̄mit⁹ inuēta fuerunt. **Nā** illa q̄ nascūt ibi p̄mesta int̄ficiūt. ea autē q̄ nascūt h̄ sūt ad p̄medendū suauia ⁊ iocūda. **Et** q̄ pater manifeste q̄t̄ fac lo cus ad mutatōez rei. **Et** p̄p̄t h̄ fuit p̄ceptū fili⁹ isrl̄ ī l̄i. **Deu** t̄ro. xij. c. q̄ nō offerret sacrificiū nisi in loco quē dñs elegiss̄. **Si** em̄ sacrificiū israeliticū qd̄ decarnib⁹ hircorū vitulorū ⁊ agnorū fiebat offerri nō debebat nisi ī loco sc̄rō ⁊ mūdo. q̄nto magis sacrificiū catholicū in q̄ christ⁹ ver⁹ de⁹ et ver⁹ homo offert nō d̄z offerri nisi ī loco sc̄rō ⁊ mūdo. **Uñ** loc⁹ in q̄ regularit̄ d̄z missa celebrari ē eccl̄ia. **Et** ita dicit **Aug.** Extra eccl̄ia nō ē loc⁹ veri sacrificij. **Et** dico regularit̄. q̄ ī aliq̄bo casib⁹ p̄t missa celebrari extra eccl̄iam. **Notādū** autē q̄ eccl̄ia q̄ ad nūc p̄t duob⁹ modis p̄siderari ⁊ accipi. **Or** vno mō eccl̄ia idē est qd̄ p̄gregatio fidelīū. q̄ p̄gregatur fide ⁊ charitate. ⁊ ita accipit **Aug.** eccl̄iaz q̄n̄ dicit q̄ extra eccl̄iaz. i. extra fidē eccl̄ie nō ē loc⁹ veri sacrificij. **Alio** mō eccl̄ia idē est qd̄ ista domus material̄ in q̄ dicūt hore ⁊ misse. ⁊ extra eccl̄iaz sic dictā p̄t in aliq̄bo casib⁹ missa celebrari. sic ī honesto exercitu. v̄l q̄n̄ ad ali

long. miss.
se. q̄t̄aib

di

Tracta. III. prime partis

quā festiuitatē vñ ad deuotōez alicui⁹ sancti: vñ obsequiū alic⁹
defuncti: vñ ad aliqm missaz nouā. vñ ad aliqd aliō tale pueit
multitudo magna ppli: ⁊ ecclia ē parua. ita q nō p̄t ibi recipi
ppls. p̄t i cimiterio vñ in aliq alia platea honesta ⁊ mūda eri-
gi altare. ⁊ dz ita decēter aptari ne puluis l' fiat⁹ vēti vñ aliqd
aliō tale possit ibi aliqd offendiculū iſerre. **P**eliceria etiā dy-
ocesani p̄t p̄t aliqm necessitatē missa celebrari i domo alic⁹ i
aliq camera apta ad h. ita tñ q sp celebret sup altare portati-
le qd ponat sup aliqm tabulā lapideā alicui stipiti annexam
bñdictā ab epō. **E**t ista tabula dz esse itegra. q si esset fracta n̄
deberz ibi missa celebrari. nec etiā si esset a stipite amota. imo
peccaret q ibi celebraret. **I**sta etiā tabula debz esse lapidea et
nō de aliq alia materia. **E**t hui⁹ rō ē vna. qz christ⁹ q ibi imo-
lat vocat⁹ petra. **U**n̄ dicit apl⁹. i. ad **E**hoz. x. Petra aut erat
christ⁹. **A**lia causa ē. qz sepulchz christi qd representat altare fu-
it excus⁹ de petra. vt dz i **M**arco. **E**t p̄t istā eandē rōez cor-
palia debēt esse lineā. ⁊ nō de aliq alia materia. qz christ⁹ i mo-
numēto fuit inuolut⁹ in sindōe munda. i. in lino cādidissimo.
Et corpalia significāt illa lintheamīa in qbo christ⁹ fuit mor-
tu⁹ iuplut⁹. **A**lit etiā nō dz esse de vitro. qz de facili possz frā-
gi. nec de ligno. qz lignū ē poros⁹. ⁊ i poris possz sanguis sub-
itrare. **N**ec d calibe. nec de cupro nec auricalco. qz i ducit fa-
stidiū ⁊ nauseā: ⁊ essz piculū d vomitū. **P**otest aut fieri de au-
ro ⁊ argēto vñ stagno. **S**ciēdū aut q qñ altare ē totū bñ-
dictū nō optz q sit ibi tabula alia. **N**otādū etiā q altare siue
sit i ecclia siue extra eccliaz sp dz erigi vsus oriētē. ita q ille q
dicit missaz habeat faciē ad oriētē. **E**t rō ē vna. qz christ⁹ vo-
cat⁹ oriēs. **L**u. i. **V**isitauit nos oriēs ex alto. **E**t de christo cā-
tat ecclia. **O**riēs splēdor luc⁹ etne. **A**lia cā ē. qz fm qd dicūt
pbi. ps oriētāl ē dextra ps celi. **S**im ar qd dic⁹ xps i **M**ar-
xxv. c. statuet bonos a dextris. **E**t q i iudicio mereamur poni
a dextris dēim⁹ orare vsus oriētē. **E**t qz pncipalior oīm orōnū
ē missa. iō q dic⁹ missā dz hñe faciē vs⁹ oriētē. **D**z at ecclia i q
dz missa sit psecrata vñ n̄ nihil fac ad missā. licz qñtū ad solēni-
tatē misse sp si possibile sit obeat dici i ecclia psecrata. cū sit m̄

*Altare
quocūq sit
ponēdū b
erigēdū
qz oriētēz
vocat⁹*

tū honorificū et vtile ecclīaz eē p̄secratā. q̄ qñ aliq̄s cā orōis i
trat ecclīaz p̄secratā p̄cā veialia sibi remittūt. **S**ciēdū aut̄ q̄
in nani nunq̄ debz celebrari missa p̄pter piculū effusiōis san
guinis. In ecclēsia etiā sanguis vel seminis effusiōe polluta
nō debz missa celebrari. **E**t si aliq̄s ibi celebraret **g**uit̄ pecca
ret. Non tñ ex h̄ efficere irregularis sic fuit declaratū p̄ dñm
Bonifaciū octauū extra de sen. excō. c. is qui. li. vi. **S**i etiam
ecclīa essz p̄dicto mō polluta nō posset i cimiterio sibi p̄tiguō
celebrari. q̄ qñ ecclīa est polluta siltz cimiteriū sibi contiguū
pollutū reputat. nō tñ ecōuerso. id ē si cimiteriū sit pollutū
q̄ ecclīa sibi p̄tigua sit polluta. cū p̄ncipale trahat annexum
et nō annexū p̄ncipale. vt habet extra de p̄se. ec. vel alta. si ec
clesia. li. vi. **U**nde in cimiterio cōtiguō et annexo ecclīe pollu
te nō debet aliq̄s celebrare. nec etiā debet ibi aliquis sepeliri.
Secus esset si cimiteriū nō essz p̄tiguū ecclēsie. q̄ posito q̄ ec
clesia esset polluta cimiteriū nō p̄tiguū ip̄i ecclīe nō esset pol
lutū. vt patet in ca. p̄allegato. **T**empore etiā interdicti nō de
bet dici alta voce nec ianuīs ap̄tis missa. nec etiā alie hore i ec
clesia nisi i q̄ttuor festiuitatibz. s. i die natal' dñi. in die resurre
ctōis dñi. i die p̄thecostes. i die assumptōis br̄e **M**arie. **N**e
aut̄ ecclīe defraudaret̄ officijs debitz. et ne diuinū officiū negli
gat. et ne fidelīū deuotio minuat. et ne i fidelīū i deuotio augea
tur. tpe cuiuscūqz interdicti ianuīs clausis excōicatis et inter
dictis expulsis. cāpanis etiā n̄ pulsatis dz missa et totū reliquū
officiū diuinū tam diurnū q̄ nocturnū dici submissa voce i
ecclīa. ita q̄ nō possit audiri ab alijs q̄ sunt extra. **D**ia ista ha
benz extra de sen. excō. et interdic. in. c. alma mater. li. vi. **E**t q̄
h̄iū fecerit ē irregularis et ineligibil. nec etiā ip̄e p̄t eligere. nec
p̄t absolui nisi i articulo mortis tñ nisi p̄ sedē aplicā. vt habet
de sen. ex. c. is q̄. li. vi. **A**liq̄ etiā excōmūicato p̄sente null' dz
celebrare i ecclīa aut alibi. alioq̄n peccaret mortalz. et vltra h̄
esset suspēsus ab igressu ecclīe. nec possz absolui nisi ab illo q̄
tulit sententiā excōicatis. vt habet extra de p̄ui. c. ep̄oz. li. vi.
Et istud nō dz p̄tēni. q̄ si suspēsus celebraret essz irregularis.
vt habet exp̄sse extra de sen. ex. si cui. libro. vi.

Tracta. III. prime partis.

Quo tpe debz missa celebrari **Cap. VI.**
Dicit Salomō. *Qua tps habet. et hōnabiliter. res em̄ penes varietatē tēporū maximā acq̄rit imutatio nem.* Quōd euidentissime p̄t apparere i lactuca. q̄ cū tpe sue innētur frigide et hūide sit nature feruorūq; sanguis et colere extictiua. et q̄ frōdescit i humore p̄uertit i calidū et siccuū et amay qd̄ obest colericis et sup̄calefactis. *Ex q̄ liq̄de apparz q̄ntū res penes mutatōez tēporū mutant et alterant.* Quōd satis pulchre fuit figuratū. *Exo. xvi. c. vbi legit q̄ māna collectuz tpe debito erat habēs om̄e delectamētū et oēs sapore suauitatis.* Quā aut colligebat tpe nō debito. s. die sabbati p̄putrebat et hūibz scatebat. *Et istd̄ māna erat figura corp̄is christi. sic d̄r i hystoria de corpe xp̄i: vbi d̄r. Hui⁹ sacri figura p̄cessit qm̄ dñs pluit māna p̄ribz i deserto. Sicut q̄ illud māna nō debebat colligi nisi i tpe debito. ita istd̄ sacratissimū sacrificiū non debz offerri nisi i tpe debito et statuto.* Sciēdū q̄ missa dz celebrari de die et nō de nocte. nisi i festo natiuitatis dñi. in q̄ missa celebrat i media nocte. qz illa hora fuit nat⁹ christ⁹. de h̄ tñ magis dicit isra. *Antiquus etiā i vigilia resurrectionis dicebat missa de nocte. Un̄ i orōe misse adhuc d̄r. De⁹ q̄ hāc sacratissimā noctē rē. Rō q̄re missa celebrat de die et nō de nocte vna ē. qz i missa rememorat passio christi q̄ fuit facta de die et nō de nocte. Alia rō ē. qz p noctē figurat stat⁹ pcti. p diē stat⁹ ḡre. vt dicit glo. sup̄ istd̄ ioh̄i apli ad Rom. xiiij. Abijciamus opa tenebray. i. pctā: et iduamur arma lucis. i. vtutes q̄ sunt arma ḡre. Ad significadū q̄ ille q̄ dicit missaz debz esse in statu ḡre et sine pctō: ideo d̄r missa de die et nō de nocte. Quā aut hora debz dici missa notandū q̄ tres sunt hore p̄ncipales q̄bz dz dici missa. s. tertia sexta nona. Et magis i his tribz hore q̄bz i alijs debz dici missa. Rō est: qz vt enī freq̄nt dictū est missa d̄r i memoriā passiois christi. christ⁹ i istis tribz hore fuit crucifix⁹ et passus. Hora em̄ tertia fuit crucifix⁹ lignis iudeorū et sentētia Pylati: qz hora tertia clamabāt iudei. crucifige eū. et illa hora Pylat⁹ adiudicauit satisfieri petitiōi eorū. Hora sexta fuit eleuat⁹ i cruce. Un̄ d̄r Mar. xv. Erat autē*

hora q̄si sexta et crucifixerunt eū. Hora autē nona emisit sp̄m. **U**n̄ d̄r in **Matth. xxv.** Et circa horā nonā exclamauit ro-
ce maḡ. et seq̄tur. et emisit sp̄m. Et istud itelligo de missa q̄ di-
ci solēnit in ecclia. q̄ misse particlares possunt dici a puncto
aurore vsq̄ ad sextā. et i dieb̄ ieiuniorū vsq̄ ad nonā. **P**o-
nā autē nō debz celebrari missa nisi forsan i dieb̄ ieiuniorū et ra-
tōe ordinū. **I**nciderat autē notādū est q̄ nō solū missa. v̄ez
etiā alie hore canonice dicūt i memoriā passiōis christi. **M**a-
tutine enī dicunt i memoriā q̄ christ⁹ hora matutinali fuit ca-
pt⁹ et vinc⁹ fuit duct⁹ ad Annā p̄ncipē sacerdotū vbi fuit mlti-
plicit̄ delusus. Et debēt dici matutine media nocte. iuxta **ps. cxvij.**
Media nocte surgebā ad p̄fiteḡ tibi rē. **T**ria
d̄r in memoriā q̄ christ⁹ illa hora i domo cayphe ligat⁹ ad co-
lūnā fuit durissime et guissime flagellat⁹. ita q̄ f̄ni qd̄ p̄dixerat
Isaias p̄pheta a plāta pedis vsq̄ ad v̄tricē nō erat sanital i eo
Tercia autē dicūt i memoriā q̄ illa hora christ⁹ fuit ductus ad
pylatū. et crucifig⁹ fuit linguis iudeoz clamatiū et dicentiū.
Tolle tolle crucifige eū. Et fuit illd̄ ipletū **ps. xxi.** **A**puerunt
sup me os suū sic leo rapiēs et rugiēs. **S**exta d̄r i mēoriā
q̄ illa hora xp̄s expoliat⁹ et illus⁹ et a milicib⁹ fuit clauat⁹ i
cruce. et tūc fuit ipletū illd̄ **ps. xxi.** **F**oderūt man⁹ meās et pe-
des meos. **N**ona d̄r i mēoriā q̄ i illa hora christ⁹ felle et aceto
potat⁹ expirauit dicēs. **P**er i man⁹ tuas cōmēdo sp̄m meū. et
fuit ipletū illd̄ **ps. lxxij.** **D**edert i escā meā fel. et in siti mea po-
tauerūt me aceto. **V**esp̄e autē dicūt i mēoriā q̄ i illa hora xp̄s
fuit dat⁹ a pylato nobili decuriōi **Joseph.** et p̄ eū fuit d̄ cruce
deposit⁹. **E**o p̄letoriū d̄r in mēoriā q̄ christ⁹ illa hora a matre
sua tristissima et alijs sc̄tis m̄lierib⁹ lamētat⁹ et aromatib⁹ cō-
dit⁹ fuit posit⁹ i sepulchro. Et sic bonū essz et p̄gruū vt q̄libz
septē horaz dicere in hora det̄miata. **I**uxta illd̄ **ps. cxvij.**
Sep̄ties in die laudē dixi tibi. **V**ez q̄ p̄p̄ rei familiar⁹ oc-
cupatōnez v̄l p̄p̄ hūanā fragilitatē neq̄t istud seruari. seruet
tū illud qd̄ ordinatū est extra de cele. mis. c. p̄sbyter. vbi d̄r sic.
Presbyter matutinali officio expleto. s. media nocte mane p̄
sum sue seruicijs. v̄idelicet p̄mā: terciā: sextā: nonā: vesp̄amq̄

Tracta. III. prime partis.

psoluar. Ita tñ vt horis ppetētibz iurta possibilitatē aut a se
aut a scholaribz publice ppleant. Deinde pacti horis visitatis
isfirmis si voluerit ercat ad op^{us} rurale ieiun^{us}. Et dicant omēs
iste hore p modū q̄ p̄cipit extra eo. ti. c. Dolētes. vbi p̄cipit q̄
officiū diuinū tā diurnū q̄ nocturnū dicat studiose p̄ter z
deuote. z q̄ scient trāsgredit̄ istū modū atq̄ mādatūz sciat se
mortal^{iter} peccare. vtpote qz est trāsgressor p̄cepti ecclie. **¶** Notā
dū aut q̄ null^{us} dicat missaz q̄sq̄ dixerit matutinū. s̄z p̄gruū
essz z necessariū q̄ p̄ma dicat añ missaz. Aliē etiā hore p̄ter ve
spas z p̄pletoriū possunt dici añ missam. **¶** Notādū q̄ sacer
dos nō debet dicere seu facere officiū p volūtatē suā. s̄z de tpe
vel de sanctis de quibz agit in illa terra.

*Thelphorus
statuit aut
dicta hore
nō celebra
dum.*

¶ Quoties debet i die missa celebrari. **Ca. VII.**
¶ Qd̄ dictū ē q̄ missa debz celebrari de die. restat dicere
q̄nties in die debz dici missa. Et est sciendū q̄ fm quod
d̄ extra de cele. mis. c. p̄suluisti. null^{us} debz dicere missam nisi
semel in die. Valde em̄ felix est q̄ digne celebrat vnā. Excipit
dies natiuitatis dñi. q̄ die celebrātur tres. ita q̄ vn^{us} sacerdos
pōt illa die celebrare tres missas. vt h̄ de p̄se. dist. i. c. xvi. no
cte sancta. Et ratio q̄re dicunt illa die tres. Una ē p̄p̄t myste
riū. qm̄ p̄ istas tres representant tres stat^{us}. s. añ legē. sub lege. et
stat^{us} gr̄ie. Illa missa q̄ cantat i mediā nocte rep̄ntat statū qui
fuit añ legē. qm̄ tot^{us} mūd^{us} erat i tenebris. Un̄ i missa illa can
tat illa p̄phetia Isa. ix. Popul^{us} gētū q̄ ābulabat i tenebris
vidit lucē magnā. Scda missa q̄ cantat i auroza significat sta
tū q̄ fuit sub lege. in q̄ statu inceperūt christuz scire p̄p̄t dicere
legē et p̄phetaz. s̄z nō habebāt p̄fectā noticiā de eo. Et iō can
tat in auroza. qm̄ icipit apparere lux diei s̄z nō dare. Un̄ i illa
missa cātat. Lux fulgebit. Tercia missa d̄z i claro die. z signi
ficat statū gr̄ie i q̄ sum^{us}. Et d̄z officiū. Puer nat^{us} ē nob^{is}. Alia
cā ē ad rep̄ntādū tres natiuitates christi. Nā p̄ma d̄z ad rep̄
sentādū natiuitatē etnā q̄ nascit ex deo p̄re. Un̄ d̄z i introitu.
Dñs dixit ad me fili^{us} me^{us} es tu. Et d̄z illa missa de nocte qm̄
ē tps obscur^{us} ad designādū q̄ illa natiuitas ē nobis occulta.
Scda dicit ad rep̄sentādū natiuitatē spūalē q̄ nascit christ^{us} i

De eucharistia

25

alio iustorum p gratia. **U**n carat in illa missa. Lux fulgebit sup
nos. lux fulget. s. gra dei. Tercia repñtat natiuitatē tpalez q
nat⁹ est ex brā Maria & gine p salute nra. **U**nd cantat: Puer
nat⁹ est nobis. **U**erū tñ si cōsiderant euāgelia q dicit i missis
istis Prima missa repñtat natiuitatē tpalē q christ⁹ nat⁹ est
fm carnē ex Maria & gine. **U**n illd euāgeliz qd legi in illa
missa. s. Exiit edictū rē. totū loq̃tur de ista natiuitate vt patz
intucti. **S**ecda repñtat natiuitatē spūale. tūc eni legi illud
euāgeliz. Pastores loq̃bant. qd totū p̃t itelligi de ista spūali
natiuitate rē. **T**ercia repñtat natiuitatē etnā q nascit ex pa
tre. **U**n tūc dicit illd euāgeliz. In pñcipio erat & bñ. qd totū
loq̃t de natiuitate filij dei. **N**otādū etiā q in die pasce nō
dicit missa. **E**t rō ē. qz istd sacm ē figura passiōis christi. *p̃m̃a s̃c̃t̃a*
q tali die fuit facta. z veniēte ṽitate. s. passiōe p illa die dicit cessa
re figura. Alijs aut dieb nō dicitur sacerdos nisi vnā mis
sam nisi i casu necessitatē in q p̃t celebrare duas tm̃. **E**t vnus
casus ē si aliq̃s morit⁹ z sacerdos celebrauit missaz de die pōt
dicere p defunctis. s. de req̃em. dūmodo adhuc sit ieiun⁹ z nō
sit alē sacerdos q celebrat. Ali⁹ casus ē. si sit aliq̃s i piclo mor
tis z petat corp⁹ xpi sibi dari. z sacerdos nō habeat hostiā cō
secratā p̃t itez celebrare. dūmō vt p̃dici sit ieiun⁹. z nō sit ali⁹
q sit etiā par⁹ celebrare qd sp̃ ē intelligēdū. Ali⁹ casus ē p̃p̃e
ncēitatē nuptiarū. qñ. s. tps nuptiarū trāsit. **S**i dicta missa su
p̃ueniāt aliq̃ q habeāt s̃here p̃t itez sacerdos celebrare dūm
mō sit sic sup̃ dici. Ali⁹ casus ē p̃p̃e ncēitatē pegrinorū. qñ scz
sup̃ueniūt pegrini dicta missa. **E**t istū casū ponit Ray. in sū.
sua. **S**i salua ei⁹ reuerētia istd videt̃ exp̃sse s̃ ca. **R**eferēte.
extra de cele. mis. Casus enī illi⁹ capli ē q archieps Sepōri
n⁹ i die cene dñi de antiq̃ s̃uetudinē tenet p̃secrare crisma i ec
clesia sepōrina. z idē archieps eadē die ascēdit de mane de cō
suetudine ad gargamēā ecclīaz vt recipiat ibi pegrinos illi⁹
loci. z ibi a clero z pplo celebrare opellit. **U**n sup̃ s̃ i p̃lo: auit
p̃siliū pape. **E**t papa rñdit q in ecclīa sepōrina in q tenet cris
ma p̃secrare tñmodo debeat celebrare. **E**t q manifeste appa
ret q rōe pegrinorū nō dicit s̃stitutio de vnica missa in die cele

d 4

Tracta. III. prime partis

brāda trāsgredi. **U**n saluo meliori indicō magis approbo istā
psuetudinē q̄ fuať i aliq̄bo ecclesijs gallicanis. qn̄. i. dicta mis
sa veniūt aliq̄ pegrini ad aliq̄m ecclīaz si nō sit ibi aliq̄s sacer
dos par^o celebrare. sacerdos iduit se sic si debet dicere missā
z dicit eis officiū de brā ē gine maria vť de spūscō. vť de trini
tate. vť de illo scō p q̄ sit pegrinatio. nō tñ dicit canone nec cō
secrat s; oñdit eis reliq̄as aliq̄s loco eleuatōis corpis xpī. Et
ista missa vocat missa sicca. **T**ñ si alibi seruat psuetudo alia iu
xta opinionē Raymūdi nō p̄dēno eā. Ali^o casus ē p̄p̄t neces
sitate honestatis vť vtilitatis. vt si dicta missa supueniat aliq̄
psona magna q̄ velit audire missāz p̄t sacerdos itez celebrare
dūmodo sit vt sup̄ dixi. Istū casum ponit glo. sup̄ ca. p̄sului
sti i ri. de cele. mis. De ista necessitate nescio qd̄ dicā. qz n̄ vido
tātā necessitatē q̄ p̄p̄t h̄ debeat trāsgredi manifestū mādatū
de vnica missa celebrāda. p̄xim cū magne plone nō mlti rpi
bus n̄ris ita afficiant ad missas. z illi q̄ afficiūt ducūt secū sa
cerdotes. Ali^o casus ē p̄p̄t necitate debiti. sic qn̄ sunt due ec
clesie anere. z q̄libz ē curata. i. hz curā aīaz. z hñt reddit^o ita
tenuēs q̄ nō sufficerēt duobz sacerdotibz. s; vn^o sol^o sacerdos
habz curā vtusq̄. In isto casu sacerdos p̄t in vna die i q̄libet
ecclīa celebrare i illis diebz in q̄bz tenet pp̄lo suo ad dicendū
missam. vť ad mīstrādū sac̄m. vť officī alia q̄ requirūt missam.
Et iste casus i mltis locis p̄rigit z seruat in p̄tibz tholosanis.
z etiā in certis p̄tibz alamanie. **E**t credo q̄ i iure nō inueniūt p̄
ceptū ec̄p̄sū d̄ vnica missa tñ celebrāda. cū i oibz caplīs i q̄
bus mētio fit d̄ ista mat̄a ponat istō x̄bū sufficit. qd̄ x̄bū nō
īportat vim coactiuā. **C**ōsuetudo tñ ecclīe q̄ p̄minet cuius
q̄s auctoritati hz z tenz h̄. z iō null^o d̄z facere p̄ eā. z si facit pec
cat z puniri d̄z. In q̄cūq̄ aut casu qn̄ sacerdos ples celebrat
missas i p̄ma sumere n̄ d̄z nec vinū nec aquā post sūptōz san
guis. s; solū lauare os z cauere sibi ne aliqd̄ d̄glutiat. qz sac̄ra
a ieiunio sunt recipiēda. z i q̄libz missa corp^o z sāguinē xpī rei
piat. **E**t i vltia missa post sūptōez sanguis xpī recipiat ablu
tōez q̄ cōis recipit z nō i alijs vt dixi. habent ista extra d̄ cele.
mis. c. ex parte. et de conse. di. v. vt ieiuni. et. vij. q. i. nihil.

De eucharistia

16

O De vestib' q'bo sacerdos induit in missa. **Ca. VIII**
Vni tpe vestimenta tua sint candida. & bñ ē sapientis
Quātū faciat debīt' vsus vestimētoz ad debītā ad/
mīstratōem officij qd q'sqz exercet satis oñdit expientia medi/
coz. Comprū ē em colliriū qd salubritat' doloꝝ oculoꝝ mi/
tigatiūū tritū ab apothecario iduto veste q' die pcedere idut'
truerat viride eris imissuz ocul' patiēte cruciabat. Si g' ve/
stis idebita nocet i' pfectōe colliriū. qnto magis nocz i' psecrati/
one corpis christi. Un figuratiue fuit pceptū legislatori Do/
ysi i' Exodo. xxx. viij. Facies vestes scrās aarō in q'bo scrifica/
t' mīstret mihi. Un sciēdū q' oēs vestes q's induit sacerdos i'
missa dñt eē scrīficare & bñdicte ab epō. Notādū g' q' illa vest'
q' induit pmo. s. illa camisia pua vel suppelliciiū nō ē de essen/
tia misse in simplici sacerdote. s. solū de bñ esse. Et dico d' sim/
plici sacerdote ppter epōs et canonicos regulares & capellanos
dñi pape. qz talis vestis ē habit' honoris. Sciēdū aut' q'
pputata illa veste seu camisia de q' dictū ē vel loco ei' cōputa/
to suppellicio septē sunt vestes q'bo induit sacerdos i' missa. s.
illa camisia v'l loco e' suppelliciiū. amictū. alba. cingulū. mani/
pul'. stola. casula. Et iste septē vestes significāt septē dona spi/
ritus scī. q'bo dz esse sacerdos pfusus. Un Lu. xxiij. Indua/
mini fūture. s. spū scī ex alto. Vel significāt q' dz esse sacerdos
p' septē pēta mortalia mūnit' & armat'. Un apl's ad Eph. vi.
Induite vos armatura dei vt possit stare aduers' insidias dy/
aboli. Vel significāt septē fūtures. s. tres theologicales & q'atu/
or cardinales q'bo dz esse adornat' sacerdos. Un apl's ad Ro.
xiiij. Induamur arma lucis. glo. arma virtutū. qz nō ē licituz
indutū sacco. i. pectō. aulā regis. i. christi q' ē rex regū intrare. vt
dz in li. Dester. iij. Vel significat q' sacerdos debz esse septez
opib' mīficioꝝ die dedit'. Un apl's. Induamī dñm nrm iesū
christū. cui' sapiētie nō ē numer'. vt dz i' ps. Vel significant
q' septē petitiōes orōis dñice exaudiūt i' missa. In signū cui'
legit in libro Dester. q' hester iduta vestib' regis fuit exaudi/
ta ab Assuero rege. Vel significāt q' sacerdos digne cū istis
septē vestib' celebrās habebit septē votes i' paradiso. q'tuoz. s.

Tracta. III. prime partis

ex pte corporis. et tres ex pte ale. In cuius signum legi i Ben. xxvii
q Jacob idur vestib. Esau valde bonis habuit bndictioez
pris. Vel significat q pius iesus toto tpe q mudus durabit. qd
tps septe dieb voluit erit nobiscu pñs in isto sacro vsq ad
psumatōez seclī. Et ista pmisit ipe q nō mēit dicēs. Accē
go vobiscu sum vsq ad psumatōez seclī. Et vt spēalius d vna
qqs veste dicat Sciēdū q illa camisia vlt suppelliciu signifi
cat q sacerdos debz hē mūdiciā vite. Est etiā illa camisia de
lino albo et mūdo. et ppter h dicit sacerdos. Lavabo int inocē
tes man meas et circūdabo altare tuū dñe. Amictū qd poni
tur sup caput significat eleuatōez mētis ad deū quā sacerdos
debz habere p alijs: maxime qñ dicit missas. Tñ dicit ipse.
Sursum corda. id ē corda sint eleuata sursum ad deum. Al
ba q ē lōga significat pseueratiā i bono. quā debz hē sacer
dos. qz q pseuerauerit vsq i finē hic salu erit. Lingulū .i. zo
na. qd phibet vestes ne fluāt p terrā significat timorē qd phi
bet ne aie fluāt p pccm. qz dicit sapiēs. Qui timēt dñm ppara
būt corda sua. et i p̄spectu illius sc̄rificabūt alas suas. Manipu
lus significat fructū bonoz opez quē boni sacerdotes repoz
tabūt i paradiso. Tñ de eis dicit ps. xxv. ca. Veniētes aut veni
ent cū exultatōe portātes manipulos suos. Stola significat
mortificatōez carnis. vñ ponit ad mōlū crucis ad designandū
q sacerdos dz portare crucē pñe i corde et i corpe suo. Et ita
dicit apls. Mortificatōez iesu ch̄risti i corpe v̄ro circūferen
tes. Casula q coopit oēs alias vestes et p̄minet oibz alijs si
gnificat charitatē q p̄minet oibz frutibz. q operit multitudi
nē pccōz. In charitate ḡ radicati et fūdati iuste viuam? vt di
cit apls. Dulce alie adaptōes possēt adduci: s; iste q ad nūc
sufficiat.

Quibus debz dari sacm eucharistie **Cap. IX**

Quoniam nō est bonū sumere panē filiorū et mittere ca
nibz ad māducādū. et margarite nō sunt porcis dāde
Tñ in isto sacro sacratissimo p̄tineat panis viuus q
de celo descendit. ch̄ristus. .i. verus deus et verus hō: q ē nobilissima
margarita. quā cū iuenerit hō abscondit et p gaudio illius vadit

De eucharistia.

27

et vedit vniuersa q̄ habz et emit eā. Nō istud sac̄m nō est dandū
canibz vel porcis. i. p̄cōribz crudelibz et imūdis. Ad vidēdū
q̄q̄bus debz dari istud sac̄m vidēdū est p̄mo d̄ mō māducā/
di istud sac̄m. Sciēdū q̄q̄ istud sac̄m p̄t sumi corpālī t̄m. et
spūaliter t̄m. et sacramētalī et corpālī i simul. et corpālī et sa/
cramētalī et spūalī i simul. Et fm hoc istud sac̄m quat/
tuor modis sumit t̄m. Quidā enī sumūt istud sac̄m corpālī
t̄m. sicut si aliq̄s infidelis q̄ nō credit i isto sac̄o esse veraciter
corp⁹ christi sumeret hostiā p̄secratā. sumeret b̄ sac̄m corpa/
liter t̄m. qz p̄stat qz nō sumeret spūaliter cū nō recipet fructus
sac̄i. Nec etiā recipet sacramētalī. qz ille recipit sacramētalī
istud sac̄m q̄ credit p̄ciē in isto sac̄o esse corp⁹ christi. et iste
vt dictū ē nō credit. qz nō recipit istud sac̄m sacramētaliter
sed solū corpālī. Et idē d̄ies de mure vel de cane vel de q̄cun/
q̄s alia bestia si p̄rigat qd absit p̄medere hostiā p̄secratā. Qui/
dā recipiūt istud sacramētū spūaliter t̄m. sic fideles iusti et s̄/
cri cū deuotōe audiētes missam. v̄l habētes deuotōez ad au/
diēdā eā. q̄ licet nō cōmūicēt. sunt t̄m p̄cipēs fruct⁹ isti sac̄a/
menti. Et sic intelligit̄ v̄bū Augustini dicētis. crede et man/
ducasti. crede. s. fide formata. et māducasti spūaliter. Quidā
p̄medūt siue sumūt istud sacramētū sacramētalī et corpālī
i simul. sed nō spūaliter. sicut falsi christiani q̄ sumūt istud sac̄a/
mentū in peccato mortali. tales enī corpālī sumūt. qz suppo/
nūt qz recipiūt species cōsecratas. et etiā sumūt sacramentalī
qz ex quo sunt christiani credūt sub illis speciebz corp⁹ chri/
sti veraciter p̄tineri. et sic vtunt̄ sacramēto vt est sacramētus
sed nō recipiūt spūalī. qz nō p̄cipiūt fructū sac̄i. Quidā re/
cipiūt istud sac̄m corpālī sacramētalī et spūalī s̄l. sic il/
li q̄ cū deuotōe et fide existētes in charitate et gr̄a dei recipiūt
istud sacramētū. quia ex p̄ceptōe eius multa bona recipiūt
in p̄senti scz gr̄am. et in futuro gl̄iam. **Sec̄do** videndum est
que requirunt̄ ad debitā sumptōnem huius sacramenti. Et
notandū qz tria requirunt̄. scz immunitas a peccato mortali.
elevatione mentis ad deum. et mundicia corpālī. De p̄mo di/
ctum est supra in p̄mo ca. et dicit̄ etiā aliqd i isto. De sc̄do. s.

*Dupliciter
sumit̄:*

*Corporeali
ter sumi:*

Spiritali:

T

*Tria Req̄.
ad debitā sumptōnem
sac̄i.*

IX

tere ca
is dōde
sumus q̄
v̄lūma
t̄m. n̄c

Tracta. III. prime partis

de eleuatōe mētis ad deū dicit sacerdos añ īceptōez canonis
Sursum corda. q̄si dicat q̄ volēs sumere istō sac̄m d̄z h̄re
cor suū eleuatū ad deū. De tercio. s. de mūdicia corpali vide/
m^o q̄ tractātes aliq̄d sac̄m man^o suas lauāt. z iō cū ī isto sa/
cramēto tractet ille q̄ ē sc̄tūsc̄tōz requirit in sumente mūdicia
corpalis. **N**otandū tñ q̄ īmunitas a pctō mortali de neces/
sitate requirit ad sumptōem debitā isti^o sac̄i. alia aut̄ duo req̄/
runt de mag^o p̄gruitate. z iō cū aliq̄ īmūdicia corpalis habeat
aliqñ secū annexā culpā mortālē z ebetudinē mētis. s. pollutio
q̄ accidit ī somnis. **V**idēdū ē de ista pollutiōe quō īpedit sum/
ptōem isti^o sac̄i. **S**ciēdū ē q̄ pollutio q̄ accidit ī somnis n̄
est pctm̄ de se. sed p̄t esse effect^o pcti mortāl^{is} vel venial^{is} vl nulli/
us. fm̄ q̄ causa ei^o p̄t esse vel pctm̄ mortale vl veniale vl nul/
lū. **S**up̄ h̄ q̄p̄ recurrēdū ē ad causaz vñ. puenit ista pollutio.
Potest aut̄ ista pollutio puenire vel ex cogitatōe p̄tita. vel ex
ēbetate. vel ex crapula. vl ex tēptatōe dyabolica. vel ex īfirmi/
te. vel ex alleuiatōe nature. **P**rimis duob^o modis nō p̄t esse fi/
ne pctō mortali vl veniali. q̄ si cogitatio deliberata z cū p̄sen/
su p̄cesserit. vl ebetas vel crapula fuit deliberata vl p̄suetudi/
naria pctm̄ ē mortale. **E**t iō tal^{is} pollutio īpedit necessario sū/
ptōnez isti^o sac̄i. **S**i aut̄ cogitatio n̄ fuit cū cōsensu delibato
vl ebetas nō fuit deliberata vl p̄suetudinaria ē pctm̄ veniale.
z iō tal^{is} pollutio nō īpedit de necessitate sumptōez isti^o sac̄i.
s̄ tñ de p̄gruitate īpedit. z potissime si fuerit ī turpi imagina/
tōe. p̄t quā vt cōit̄ d̄z depm̄t mens. **S**i si sit aliq̄d q̄d p̄pō/
deret sicut reuerētia festiuitatis. vel tūneat̄ de scādalo n̄ debz
dimitti. p̄t h̄ p̄ceptio corpis christi. **S**i aut̄ pueniat ex illusi/
one dyabolica nō credo q̄ debeat dimitti. maxie si eueniat tē/
pore magne festiuitat^{is} vl general^{is} p̄mūionis. **S**i aut̄ eueniat
ex īfirmitate nature vel alleuiatōe nature si dimittat̄ p̄t fue/
rentiā laudabile ē. nisi sit aliq̄d q̄d reformet pctm̄. vt dictū est
sup̄ra. **E**t illō decretū q̄d dīc q̄ hō post talē pollutiōez debet
abstinere. xxiij. horis intelligēdū ē cū distinctiōe sup̄radicta.
Uso q̄q̄t modis sumit̄ istō sac̄m. z q̄ requirunt ad debitā
hui^o sacramēti sumptōez. viden dū ē nūc q̄ debet sumere istō

Si sumit

De eucharistia

29

sacrm. **U**n sciedū q istud sacrm debet sumi a ieiunio. vt habe
tur. viij. q. i. nihil. de ple. di. v. vt ieiuni. **N**otādū qd q du/
plex ē ieiuniū. qdā ē ieiuniū nate. qdā ē ieiuniū ecclie. **I**eiuniū nate soluit p suscep^{duplex}toez cuiuscūqz cibi vl pot^{utitur}? vl etiaz
medicine. **I**eiuniū ecclie soluit p pmetioez cuiuscūqz cibi sū
pti i modū cibi. vna pmetioe excepta. **N**ū g dī sacrm eucha/
ristie dī sumi a ieiuno itelligit de ieiunio nature. qz pus debz
intrare i os christiani ille scripsim⁹ cibo qz qcunqz ali⁹ cibo. ita
q ille q sumit istū cibū sacrosctm nihil añ sumpsit illa die p
modū cibi vl pot⁹ vl medicine. **U**erūm qz nccitas nō hz le/
gēz i infirmis nō est imponēda lex. iō infirmi z illi q sunt i neces/
sitate positi z pstituti nō sunt obligati ad h. imo in qcūqz ho/
ra siue de die siue de nocte siue p⁹ pndū siue añ pnt qñ eis su/
erit necesse istd sacrm sumere. **S**z qd si aliqz sacerdos vl ali⁹
q dī cōicare lauet de mane sibi os. z forte transglutit aliqd de
aq. nunqd impedit a sumptōe isti⁹ sacri. **D**ico q añ sūptōem
isti⁹ sacri decēs ē q qlibet corpāl⁹ z spūāl⁹ mūder se qstū pōt
z iō lauare os añ sumptōez isti⁹ sacri laudo z approbo. ita tñ
q caueat ne aliqd de aq trāsglutiat sciēter. **U**erūm si aliquid
trāsglutiat nō i ma⁹ z notabili qstitate cū salina z p modū sa/
liue nō credo q impediāt sumptōez isti⁹ sacri. **S**z pono q
aliqz de nocte pmedat anisū vl feniculū vl aliqd aliū sūpse/
rit. z aliqd de reliquijs remāserit int dētes. z cū abluīt os trāf/
glutit aliqd de h qd remāsit int dētes. nunqd impedit a sūpti/
one isti⁹ sacri. **D**ico q nō exq sciēter nō facit s; trāsglutit p mo/
dū saline. **I**stud etiā sacrm nō debz sumi nisi ab illo q hz vsū
rōis. **U**n nō dī dari pueris añqz pueniāt ad ānos discretōis
sicut hī i. c. **D**is vtriusqz sex⁹. extra dī pe. z re. qz añ istd tpus
nesciūt discernere int cibū spūālē z cibū corpālē. z sic nō adhi/
berēt debitā reuerētiā tāto sacro. **E**adē etiā rōe istd sacrm nō
est dādū amētibz siue furiof. **D**istinguēduz ē tñ de istis. qz aut
tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita q nūqz habuerūt vsū rōis
z credo q talibz istd sacrm nō dī dari. qz istd sacrm reqzīt actu/
alē deuotōez i suscipiēte. z tales nō pnt hē eā. **A**ut tales aliq/
tēs habuerūt vsū rōis s; amiserūt ipm ppter aliqm causaz: et

Tracta. III. prime partis

habēt aliq̃ lucida int̃ualla. tpe q̃ habēt talia lucida int̃ualla si
petāt cū deuotōe istō sac̃m̃ z velint recipe reuerēter debz eis
dari. ita tñ q̃ tpe furie nullo mō det eis p̃pt̃ causaz iā dictaz.
Frenetic̃ etia nō dz dari istō sac̃m̃: maxime si timeat de irre
uerētia ad sac̃m̃. sicut de spuitōe ṽl aliq̃ alio tali. Loq̃z q̃z d̃
frenetic̃ in q̃b̃ ligat̃ ē oīno vsus rōis. **D**emoniac̃ aut̃ si cuz
reuerētia z deuotōe peteret. credo q̃ deberz dari. dū tñ tales
habēat vsū rōis z actualē deuotōez ad sac̃m̃. Et credo q̃ tā
tā deuotōez possent h̃re ad sac̃m̃ q̃ t̃ute sac̃i isti a demo
nio liberarēt. Leprosi etia nō dz dari istō sac̃m̃. qd̃ itelligo
de leproso sic ifect̃ q̃ nō possent corp̃ dñicū recipe z tractare
i ore suo qñ reijcerēt ip̃m. sic sunt m̃lti q̃b̃ ceciderunt labia et
dētes. z sunt toti corrosi vsq̃ ad guttur. **S**icut scribit̃ d̃ qd̃ā
mōacho cisterciē. i vita sc̃i Ludouici qndā reg̃i frācie. cui
qñ ponebat sibi bol̃ i ore cadebat sibi ille bol̃. Et tali sic le
proso nō dz dari corp̃ xpi. Alijs aut̃ leproso bñ p̃t dari. Sa
cerdos aut̃ leprosus nō dz i p̃ntia ppli celebrare. s̃ si ad prez
in secreto vellz celebrare possz. Et ita itelligo illa capla extra
de cle. egro. de rectoribz. z tua nos. **H**ugo etia dic̃ q̃ sacerdos
leproso possz celebrare alijs leprosis p̃ntibz dānat̃ ad mortē
p̃ crimibz suis. q̃b̃ nisi de gr̃a sp̃ali ñ dat̃ corp̃ christi. sicut
ill̃ q̃ suspēdūt ṽl submergūt ṽl p̃burūt ṽl quolibz inficiūt
Ist̃ aut̃ q̃ p̃ crimie heret̃ p̃burūt si cū deuotōe hūilitate z re
uerētia petāt dz dari corp̃ xpi. sic h̃z extra de heretic̃. c. sup
eo. li. vi. **S**i nūq̃d existēt i pctō mortali dādū ē corp̃ xpi
Dicēdū q̃ pctm̃ aut̃ ē notoriū aut̃ occultū. **S**i ē notoriū. pu
ta si ē notoriū vsurari ṽl notoriū p̃cubinari ṽl quolibz alijs
notorijs pctōz nisi desistat ac s̃m̃ statuta eccl̃ie p̃digne penite
at: nō ē dādū sibi corp̃ xpi q̃ntūcūq̃ petat. imo ē sibi dicēdū
Almice nō ē bonū sumere panē filioz z mittere cāibz. **S**i aut̃
ē pctm̃ occultū. aut̃ iste corp̃ xpi tpe q̃ tenet cōicare petit. pu
to tpe general̃ p̃mūionis. vel qz ē ifirm̃. z sic d̃ alijs casibz in
q̃b̃ tenet q̃libz cōicare. aut̃ petit alio tpe. si petat alio tpe q̃ntū
cūq̃ petat i publico nō tenet sacerdos ip̃m dare sibi. s̃z dice
re sibi. Almice nō ē tps mō p̃mūicādi. z iō nō debeo tibi dare

Notorijs p̃t

De eucharistia

30

corp⁹ xpi mō. s. expecta tps statutu. Si aut petat tpe q tenet
cōicare. tūc aut iste petat corp⁹ xpi i publico aut i secreto. si pe
tat i secreto nō ē sibi dādū. imo ē monēd⁹ ne petat i publico.
S; si tal sit pīnax i malicia sua z petat in publico sibi dari
corp⁹ xpi. sacerdos d; ipm sibi dare. qz nō d; eū pdere. nec ali
q; d; puari iure suo q;sq; sit declaratu ipm amisisse ius illd
Et iō cū q;lib; prochiā⁹ habeat ius petēdi corp⁹ xpi a suo
curato. z curat⁹ sit obligat⁹ ad dādū isto tpe corp⁹ xpi prochi
anis suis. z null⁹ fidel puet isto iure nisi p pctm mortle omis
sū publice. At iō qntūcūq; sciat sacerdos subditū suū esse in
pctō mortli nisi pctm sit notoriū nō deb; sibi dnegare corp⁹
xpi. si tpe statuto z i publico petat ipm sibi dari. Et ita legit⁹
fecisse be. Bernard⁹ q cū qdā die cōicar; mōachos suos qdā
quē b. Ber. sciebat esse i pctō mortali int alios accessit ad eū
z brūs Bern. dedit sibi corp⁹ xpi. dicēs submissa voce. iudi
cet dñs int me z te. q;si vell; dicere. dñs scit q tu idigne acce
dis z n possuz tibi negare. z iō ipē iudic; int me z te. z stat; il
le miser accepto corpe xpi cecidit mortu⁹ in terrā. Et iō q;lib;
caueat sibi ne idigne accedat. nō em noceret sacerdoti s; sibi ip
si. Et sacerdotes bñ facerēt si istd exēplū z filia suis subditis
freqnt nūciarēt. S; nūqd suspect; i crimie d; dari istd sa
cramētū si reqrāt. Dīd q tplex ē suspitio. qz qdā ē violēta. q
dā pbabil. qdā leuī. Suspitō violēta ē qm n admittit pba
tio. sic si aliq; iuenit cū aliq mliere corrupta i lecto sol⁹ cū so
la. nud⁹ cū nuda. loco z tpe ad b aptis. nec etate nec pentela.
nec aliq alio obstātib; ess; violēta suspitio vl pūptio q cog
uiss; eā. ita q n admitteret pbatio i hū. Probabil suspitio
ē illa q orit ex aliqb; signis z piectur; pbabilib;. Sic si aliq;
inueniret freqnt cū aliq loqns i loco suspecto ess; pbabil su
spitio q aliqd malū agerēt. Leuī suspitio ē q orit ex fatua z
inordiata suspitōe alie. Et ista d; leuī. i. fatua suspitio. Si
cut si viderē aliquē bonū viz z aliquā bonā iuuēculā salutā
tes se vl sibi arridētes nō in loco nec tpe suspectis fatuū esset
me psumere q male agerent. Et de tali dicit Salomon. Qui
cito credit leuī est corde. Quādo ergo quē vtrum suspectis

c 2

Tracta. iiii. prime partis.

de aliquo crimine debeat corp⁹ christi dari. **Dico** q^d si de aliq⁹ habeat suspitio violēta de aliq⁹ crimine notorio q^d illi d³ denegari corp⁹ xpi. vbi grā. de aliq⁹ habet suspitio violēta q^d sit notorie heretic⁹ v^l usurari⁹ v^l p⁹ cubinari⁹ z sic d³ alijs. **Dico** q^d anq⁹ det sibi corp⁹ christi d³ se purgare d³ h⁹ mōi crimine. extra de purga. cano. c. ij. **Si** aut⁹ h⁹ eat de eo solū suspitio pbabilis nō d³ sibi denegari corp⁹ xpi q⁹ usq⁹ est pbatū ē eū. licz notorie h⁹ et tal⁹ suspitio ē eū. tū est monēd⁹ q^d purgarz se anq⁹ accedez ad cōicadū. z si p⁹ sentiret bñ faceret. **Si** aut⁹ p⁹ seuerant instaret z negarz crimē de q⁹ pbabil⁹ p⁹ sumeret ē eū. nō credo q^d an⁹ pbatōez est p⁹ uad⁹ iure q^d h⁹ i petēdo z accipiēdo corp⁹ xpi. p⁹ trim cū res sua agat. z si idigne accipiat noceat ei z non aliq⁹. Tū credo q^d sacerdos ad terrore p⁹ t sibi dicere z d³ aliq⁹ vba p⁹ minatoria dicēdo. si digne accepis p⁹ ficiat tibi ad salutē corpis z aie. si idigne iudic⁹ dñs int⁹ te z me. **Si** aut⁹ p⁹ sup⁹rio leuis habeat ē aliq⁹ de q⁹ cūq⁹ crimine p⁹ t tale suspitōez cuz sit leuis z fatua. i nullo d³ agi ē eū i sp⁹ ali. In generali tū esset bonū q^d sacerdos dicerz aliq⁹ vba p⁹ minatoria oñdēdo q^d null⁹ d³ p⁹ sumi esse mal⁹ nisi p⁹ stet p⁹ certo. i. c. de p⁹ sup⁹. q^d mlti multa loquunt⁹. Et q^d q⁹ lib⁹ d³ se purgare q^d ad deū z q^d ad populū anq⁹ accedat ad istō sac⁹ m. **S**z nūqd⁹ excoīcat⁹ debet dari istud sac⁹ m. **Dico** q^d nō. q^d diu em sunt excoīcati diuisi sunt a p⁹ ceptōe sac⁹ m. z a cōmūione fidelū. **S**z q^d si aliq⁹ excoīcat⁹ sit i piculo mortis z petat sibi dari corp⁹ xpi. q^d d³ fieri. **Dico** q^d aut⁹ iste ē excoīcat⁹ a canōe sine a iure aut a iudice. **Si** ē excoīcat⁹ a canōe sine a iure sacerdos d³ eū absoluerē si ip⁹ e petat hūiliter absolutōz. q^d i piculo mortis simplex sacerdos p⁹ t eū absoluerē a q⁹ cūq⁹ snia excoīcatōis lata a canōe. **A**tiaz si absolutio esset sedi ap⁹ licer reservata. vt h⁹ in ca. Pastoralis. d³ offi. ordi. Tū in q⁹ cūq⁹ casu absoluat d³ absolui sub hac forma. q^d si dñs sibi det z p⁹ stet vitaz statim q^d cito poterit vadat ad illū q^d p⁹ t eū absoluerē mādātū illi⁹ sup⁹ illis p⁹ q⁹ b⁹ excoīcat⁹ r⁹ fuerit hūiliter susceptur⁹. **Si** nō facit statim relabit⁹ i eāde⁹ excoīcatōis sniaz ip⁹ iure. vt h⁹ extra de sent. ex. c. eos q⁹ li. vi. **Si** aut⁹ ē excoīcat⁹ a iudice. aut ē excoīcat⁹ p⁹ contumacia

Excoīcat⁹ a iure

A iudice

De eucharistia

31

tm. aut p aliq delicto siue debito aut p aliq alio. tali casu et q
modocūq; sit d; absolui si petat hūiliter absolutōez. Ita m
q pmo det pignora vel cautōez ydoneā q parebit. i. obediet
mādat; ecclie ⁊ satisfaciet passis iuriā. Et si neq; dare pigno
ra vl cautōez iuret q satisfaciet q cito poterit. **E**z qd si ali
q; existēs i pcrō mortali vl excoīcat⁹ existēs in piclo mortis
mittat p sacerdote vt pfessioez ei⁹ audiat ⁊ eū absoluat. ⁊ det
sibi corp⁹ xpi. ⁊ añq; sacerdos accedat ad eū amittat loq̄la. nū
qd d; sibi dari corp⁹ xpi. **D**ico q si itelligat aliqd monēd⁹ ē si
nō p̄t loq; q ostēdat aliq signa p̄ritōis. sic q iūctas man⁹ ele
uet ad deū. ⁊ pcuriat pecc⁹ suū. ⁊ p aliq alia signa oīdat se pe
tere absolutōez a p̄ctis ⁊ a sentētia excoīcatōis. ⁊ penes ei⁹ ⁊
amici debēt loco ei⁹ ⁊ vice pmittere ⁊ fideinbere vl pigra da
re si possunt q si dñs p̄stet sibi vitā p̄sentabit se p̄spectui eius
q eū absoluere p̄t mādatū illi⁹ sup h hūilz receptur⁹. ⁊ sic de
bet eū absoluere ⁊ cōmūicare. **S**i aut nihil itelligat si cōstet ⁊
pbari possit q signa p̄ritōis ⁊ p̄nie p̄cesserūt d; absolui ⁊ cō
mūicari: recept⁹ tm pus cautōibz vl pignozibz vl iuramento a
p̄ntibz ⁊ amic⁹ p modū q dicit⁹ ē sup. **N**orādū aut q sacer
dos qn cōmūicat pplm suū debz eū monere de aliqbus. **P**rio
q nō accedat ad istō sacm cū p̄scia alicui⁹ peccati mortalis.
Secdo q remittat odiū ⁊ rācorē cuiusq;. **T**ercio q null⁹ ex
cōmūicat⁹ accedat nec nisi ieiun⁹ nisi i casu necessitat⁹. **Q**uar
to q añ cōmūioez ⁊ post abstineat se ab vxoribz suis ad min⁹ p
tres dies. de p̄le. dist. ij. **D**is hō. xxij. q. iij. sciat. **Q**uinto q p
sumptōez corpis xpi nō spuat i loco imūdo. vl i loco xbi pos
sit spūtu calcari pedibz ⁊ h añ cōmestioez post receptōez corpis
xpi siēdā. **S**exto q sibi qntū potuerit abstineat a remitu et
a nausea. **N**orādū etiā q post sumptōez corpis xpi d; sumi
de vino aliqntulū. ne aliqd de isto sacro i ore remaneat ⁊ spūe
do emittat. **U**n in aliqbus ecclēsijs ē laudabil⁹ p̄suetudo q in
die pasce post cōmūionē sumit de vino et pane.

De ritu quo debz dici missa **Cap. X**
Omnia honeste ⁊ fm ordinē fiāt i vobis. **V**erba sunt
apli informāt⁹ ⁊ instruer⁹ nos quō ordiāt ⁊ honeste

e 3

1. cor. 14

Tracta .iii. prime partis

Missale
modo
vini

oia opa nra maxime illa q̄ ad cultū dei p̄tinēt faciam⁹. inter q̄
p̄ncipalit̄ ē missa. Si ḡ in alijs nris opib⁹ honeste ⁊ ordiate
nos debem⁹ h̄re. mltro mag⁹ i missa dicēda. Dicēdū ē ḡnūc
ritu mīsse. i. de mō q̄ d̄z dici missa. Sciēdū ḡ q̄ sacerdos ar/
mis spūalib⁹ armat⁹. i. sacris vestib⁹ de q̄b⁹ sup̄dictū ē indut⁹
debz accedere ad altare. Et qz vt dīc Salomō. Just⁹ in p̄nci
pio p̄monis accusator est sui. p̄mo sacerdos d̄z accusare seipz
in p̄fessioe. faciēdo. s. p̄fessioez generalē. q̄ valz ad remissionē
p̄ctōz venialiū ⁊ etiā mortaliū obligoz. S; de mortaliū de
q̄b⁹ recordat⁹ debz añq̄ induat se vt ip̄e accedat ad altare sa/
cramētalit̄ cōfiteri. ⁊ facta p̄fessioe p̄cedat ad missaz. Notan/
dū aut̄ q̄re istud sacrm vocat missa. Scdm Aug. d̄z missa. qz
dū istō sacrm p̄ficiť mittit celestis missus. Et fm qd̄ exponit
Inno. Iste celestis missus ē magni p̄ciliū angel⁹. ⁊ mittit iste
ad cōsecrandū. Un̄ iste ē sacerdos inuisibil⁹ q̄ p̄ncipalē cōse/
crat ⁊ p̄ficiť s̄ sacrm vbiq̄q̄ p̄ficiat. vñ ip̄e ē sacerdos ⁊ sacri/
ficiū. ut dicit idē Aug⁹. Aliā rōnez assignat Dugo dīcēs. qz
ip̄a hostia p̄t vocari missa. qz trāsmīssa ē p̄mo a p̄re vt esset no/
biscū. postea a nob p̄ri vt p nobis intercedat. Sciēduz est
aut̄ qz missa in trib⁹ linguis celebrat. s. hebraica greca ⁊ latina
Alleluia: Amen **A**nnā Sabbaorh sumūt de hebraica
kyrieleyson christeleyson sumūt de greca. Reliq̄ oia sumunt
de latina. Picit aut̄ missa i ist⁹ trib⁹ linguis. qz titul⁹ xp̄i i cru/
ce p̄dēz scrip⁹ fuit hebraice grece ⁊ latine. Diuidit ḡ missa
in q̄tuor p̄tes. s. i. obsecratōes: orōes: postulatōes ⁊ grāz acti/
ones. P̄ia ps p̄tinet ad ppli iūstructōez. scda ad matie p̄secre/
rōez. tertia ad matie p̄secrete sūprōnez. q̄ta ad grāz accōnez.
P̄ia ps p̄tendit a p̄ncipio vsqz ad offertoriū. Scda ps ab
offertorio vsqz ad finē orōis dñice. i. vsqz ad finē de p̄r noster
Tercia ps vsqz ad cōmūionē. Quarta ps p̄tendit vsqz ad
finē. P̄ia ps p̄tinet decē p̄tes. P̄a p̄mo d̄z itroir⁹. ⁊ d̄z itroir⁹
qz tūc sacerdos mīstratur⁹ d̄z ad altare itrare. Et ē sciēduz qz
antiq̄ loco itroir⁹ dicebat tor⁹ vn⁹ psalm⁹. ⁊ cātabat a cle/
ro circa ḡd altaris. ⁊ iō vocat ḡduale. S; b̄n̄s Hieronim⁹
q̄ ex mādato dñi Damasi pape eccl̄asticū officii pro maiori

De eucharistia

32

pte instituit pter catū ordinauit diuersos introit⁹ fm diuersita
te diez ac festoz. 7 de illo psalmo q̄ antiq̄ dicebat 7 carabat
loco introit⁹ accepit vnū vsuz. Et ē sciendū q̄ i singul⁹ simpli
cib⁹ dicto introit⁹ bis cantat⁹ ad designandum q̄ in christo sūt
due nature. s. hūana 7 diuina. In solēnibus dicat⁹ ter ad desi
gnandū tria tpa. s. tps qd̄ fuit aū legē. tps sub lege. 7 tps gr̄ie.
Unde duab⁹ p̄mis vicib⁹ dicat⁹ submissa voce. qz in p̄mis du
ob⁹ tpi⁹ nō apte nec clare loq̄bant hoies de xp̄o. tertia autē
vice d̄z alte. qz i tercio tpe i oēs terrā exiuit son⁹ eoz. s. ap̄lozū
7 euāgelistaz. Post introitū seq̄t⁹ Kyrieleyson chrysteleyson
Kyrieleyson idē ē qd̄ dñe miserere. chrysteleyson vō idē ē qd̄
christe miserere. Et d̄z ter ppter p̄cem 7 filiū 7 sp̄m̄ sc̄m̄. Et
d̄z nonies ppter nouē ordies angeloz q̄b⁹ p̄tute misse associari
petim⁹. In dieb⁹ solēnib⁹ post Kyrieleyson catat hymn⁹ ange
lic⁹. s. Glia i excelsis deo. quē hymnū angeli i natiuitate chri
sti decātauerūt. vsqz ibi. bone volūtat⁹. Reliq̄ oīa. s. laudam⁹
te tē. br̄is Dilari⁹ ep̄s pictauicē apposuit. 7 ad missaz catari
instituit. Et d̄z catari iste hymn⁹ i fest⁹ ap̄loz. martiz 7 p̄fesso
rū. in q̄rū honore dedicata est ecclia. Et i festiuitatib⁹ beate
marie. S; qñ i dieb⁹ p̄fest⁹ cantat missa deb̄ā p̄gine maria
vel de sp̄s̄ sancto. vl̄ de q̄cūqz alio sc̄tō: nō debz i ea hymn⁹ an
gelic⁹ vel simbolū decātari. licz i missa p̄pa decantet⁹ p̄fatio.
Et rō est vt d̄z extra d̄ cele. mis. c. p̄siliū. vt int⁹ p̄m̄ozatōez et
solēnitatē differētia oñdat. In sabbato aut⁹ qñ cantat deb̄ā
p̄gine maria credo qd̄ d̄z dici glia in excels⁹ deo. qz illa dies est
sp̄cal⁹ dedicata br̄e marie virgini ppter multa q̄ nō optz hic di
cere. Dicto hymno angelico sacerdos p̄uersus ad pplm̄ salu
tat illū dicēdo. dñs vobiscū. q̄ saluatio fuit sumpta de veteri
testamēto. s. de libro ruth. qñ dixit Booz messorib⁹ suis. dñs
vobiscū. Sciendū aut⁹ qd̄ ep̄s loco dñs vobiscū dic̄. Par vo
bis. Et rō ē. qz ep̄s rep̄ntat p̄sonā xp̄i. q̄ qñ saluabat discipu
los suos dicebat. par vob⁹. Et ē sciendū qd̄ q̄uis i ecclia nō
lit nū vn⁹. sp̄ tñ d̄z dicere sacerdos. dñs vobiscū. qz loq̄t totū
ecclie. Et ei r̄ndet. Et cū sp̄i t̄no. Que r̄nsio fuit sumpta ab
ap̄lo i epla. ij. ad Thim. iij. Post salutarōz 7 r̄nsioez s̄biūgit

e 4

Tracta. III. prime partis

sacerdos. **Orem?** loq̃ns q̃si syndic? i psona toti? ppli. Et di-
cto orem? dicit orōez. Et ista orō dicitur collecta. qz olim eps sine
sacerdos om̃i pplo collecto dicebat eā sup pplm. Quia vero
tpibz nris nos nō possum? ita pplm colligere dicim? orōem
q̃ antiq̃ z generali vocabulo retēto vocabat collēa. Et sciēdū
q̃ iste orōes dñt dici sub certo nūero. ita q̃ dicat vna vl tres
vl q̃ncz vl septē. Qñ dicit vna significat unitatē essentie q̃ i tribz
psonis ē. Qñ dicūt tres significat trinitatē psonaz. Nā pma
significat psonā p̃ris. scda psonā filiū. tēcia significat psonā spi-
ritus sc̃i. Vel dicūt tres. qz xps i sua passiōe cui? istō sacm ē
mēoriale ter legit orasse. **Pr̃io** qñ orauit vt trāfirz ab eo hora
sue passiōis. **Sec̃do** qñ dicit. p̃r iḡsce ill? qz nesciūt qd faciūt.
Tercio qñ dicit. i man? tuas p̃mēdo sp̃m meū. Qñ dicūt qñ
qz significat mēoriā q̃ncz vulnez xpi. Qñ dicūt septē signifi-
cat q̃ sacerdos si digne dicat missaz eraudit p oibz septē peti-
tōibz q̃ i orōe dñica p̃tinent. Vel ad designādū q̃ petit septēz
dona sp̃s sc̃i sibi z alijs p qbz dicit missā vtute misse i fundi.
Et ut dic̃ m̃gr̃ Iohes belet̃ nō debēt dici vltra septē. Et est
sciēdū q̃ qñ dicit missa p viuis nō dicit aliq̃ collecta p defūctz
z etiā qñ dicit missa p defūctz nō dicit orō p viuis. nisi illa cō-
mūis. **Dipotes** sempit̃ne de? q̃ viuior̃ z mortuor̃ zc. Si at
i missa p viuis aliq̃ casu dicat collecta p mortuis nō dicit vltra
dici s̃z penultima. qz finis dicit r̃ndere p̃ncipio. Et dictz colle-
ctis r̃ndet̃ amē ad p̃firmatōez. **Collectis** finit̃z dicit epla. z dicit
ad ppli i formatōez. Et dicit epla ab epy qd ē sup̃. et stolon qd
ē missio q̃si sup̃missa. qz eple fuerūt sup̃ramisse euāgelio. Et
nota q̃ null? dicit dicere eplaz nisi fuerit sub dyacon?. **Uñ me-**
li? ē q̃ sacerdos dicat eā q̃ puer q̃ iuuat eū ad missā. **P̃o** eplaz
dicit r̃nsoriū qd sic noiat. qz p̃sui suo vl eple r̃ndere dicit. **Uersus**
ho dicit a p̃tēdo. qz illi q̃ dicūt ip̃m debent se vt̃ere ad orietem.
Postea dicit Alleluia cū p̃su suo. qd ē canticū leticie. **Uñ tpe** ie-
iunior̃ qd ē tpus luct? nec dicit alleluia. nec eadē rōe i mis-
sa p mortuis. In magnis solēnitatibz dicit post Alleluia seque-
tia. i. prosa. q̃ etiā ē canticū leticie. Et sic significat ista duo leti-
cia gl̃ie paradisi. ad qm vtute misse deuenire speram?. **Post**

De eucharistia

33

immediate legit euāgelii. et in principio ille q̄ legit illō salutat po-
puli v̄t reddat eū attēti ad audiēdū euāgelii. **D**icit aut euā-
gelii ab eu qd ē bonū: et angel⁹ qd ē nūci⁹ q̄si bon⁹ nūci⁹. qz i
euāgelio nūciat christ⁹ q̄ ē magni p̄siliū āgel⁹. **U**el qz i eo nū-
ciat oīa q̄ p̄tinet ad salutē nr̄az. **E**t nora qz qñ euāgelii su-
mit de p̄ncipio d̄z dici initiū sc̄i euāgelij. sic i euāge. **M**arth.
Liber generatōis. et i euāge. **L**uc. Fuit i dieb⁹ herodis regis
et i euāgelio Johis. In p̄ncipio erat v̄bū. **E**ū aut euāgelii n̄
sumit de p̄ncipio d̄z dici seq̄ntia sc̄i euāgelij. et ē sensus. v̄ba
seq̄ntia sunt v̄ba sc̄i euāgelij. **N**otādū ē qz dicto titlo euā-
gelij d̄z r̄nderi. gl̄ia tibi dñe. qz i euāgelio agit de gl̄ia dei et no-
stra. q̄liē sc̄z christ⁹ v̄icit dyabolū et nos redemit. et victor ad
gl̄iaz p̄ris ascēdit. **E**t iō auditores euāgelij letātes ad laudē
sui saluatoris siue redēptoris exclamāt dicētes. gl̄ia tibi dñe
q̄si dicat. **D**ñe gl̄ia tua q̄ i euāgelio p̄dicat nobiscū sine fine p̄-
maneat et ip̄ crescat. **N**otādū etiā qz qñ legit euāgelii duo ce-
rei debēt accēdi. in signū qz dñs misit discipulos suos binos
et binos añ faciē suā p̄dicare euāgelii illō. **E**rgo notādū ē qz
qñ inchoat euāgelii tā cler⁹ q̄ p̄p̄s: tā p̄ferēs q̄ audies dñt
se munire signo cruci i frōte i ore et i pectore. In frōte qz frons
est loc⁹ p̄cūdie. **U**ñ hoīes inuerecūdos effrōtes. i. sine frōte
dicim⁹. **P**er h̄ qz frōn signū cruci iponim⁹ significam⁹ qz n̄
erubescam⁹ credere i christū crucifixū. et eū v̄ez deū et hoīem
p̄fiteri. In h̄ aut qz os et pect⁹ signam⁹ qñdim⁹ nos audacter
et simplicit̄ p̄fiteri ore. et fidelit̄ et firmit̄ credere corde xpm̄ cru-
cifixū. cui⁹ liber ūgit deū et dñm nostrū esse. **S**acerdos itaqz
v̄t dyabolū euāgelii lectur⁹ se signat i frōte in ore et i pectore
q̄si dicat. n̄ erubescō euāgelii ipm̄ ore p̄dico et corde credo. **L**i-
brū etiā signat ac si dicat. hic ē liber crucifixi. **D**ū aut euāge-
liū legit cūcti deponūt velamīna capiti p̄p̄t duo. **P**rimo ad
ostēdendū qz euāgelica doctrīa oīa velamīna legi antiq̄ remo-
nit. **S**ecdo ad ostēdendū qz oēs qnqz sensus debēt esse ap̄ti ad
audiēdū euāgelii. **E**t sciēdū qz ille q̄ dicit euāgelii d̄z h̄re fa-
ciē ad aqlonē. in signū qz i p̄tute sc̄i euāgelij debem⁹ nos mu-
nire p̄ insidias dyaboli q̄ veniūt ab aqlone. **U**t enī dīc̄ **D**iere-

madure

lib. 7. le
fuer

e 5

Tracta. III. prime partis

mias. Ab aq̄lone p̄adet om̄e malū. Finito euāgelio q̄libz de
bet seminare crucis siḡculo ⁊ dyabolū ne rapiat euāgelii siue
sermonē euāgelij de ore seu de corde ei⁹. Post euāgelii imē
diare seq̄tur simbolū. f. Credo in vnū deū. qd̄ nō debz dici ni
si i dieb̄ solēnibz. nō tñ i oibz. sed solū in illis de q̄bz mērio fit
in simbolo. Vñ dz dici i oibz dieb̄ dñicis ⁊ i festo sc̄re trini
tatis. in natiuitate dñi. i circūcisioe dñi. in epiphania. in festo
pasce. i ascēsiōe. i festo pēthecostes. i festo oim̄ sc̄rōz. i trāsfigu
ratōe dñi. In festis br̄e marie virginis. i festis oim̄ ap̄loz ⁊ s̄a
cre crucis. In alijs aut̄ festiuitatibz nō dz dici. Dicto simbol
lo seq̄tur offertoriū. qd̄ dz ab offerēdo. qz tūc offerim⁹ ea que
sunt nec̄aria ad missam. f. panē vinū ⁊ aquā. ⁊ sacerdos offert
ista duo dicēs. **S**uscipe sc̄rā trinitas rē. **E**t facit signū crucis
sup̄ panē et vinū ad h̄ vt de⁹ ea sc̄rificet. **E**t nota qz sacerdos
b̄ndicit aquā ⁊ nō vinū. qz aq̄ significat pplm̄ q̄ idiger b̄ndi
ctōe dei. vinū aut̄ significat xpm̄ q̄ ē sup̄ oia b̄ndict⁹. **E**t in h̄
terminat p̄ma ps̄ misse q̄ ē ad ppli istructōes ⁊ p̄parōes ad tan
tū sac̄m. **S**eq̄t sc̄da ps̄ q̄ ē de matia p̄secratōnis. **E**t ista
h̄z q̄ttuor p̄tes. **P**̄ia ps̄ dz secreta. sc̄da ps̄ p̄fatio. tertia part
canō. q̄rta dñica orō. **R**ec̄pta oblatōe sacerdos lauat sibi i ma
n⁹ ⁊ rediēs ad altare iclinat se p̄fide dicēs. **I**n spū hūilitatis
ad denotādū qz p̄ m̄diciā ⁊ innocētiā vite ⁊ hūilitatē ⁊ p̄triti
onē cordis efficit q̄s dign⁹ m̄ster hui⁹ sac̄ri. ⁊ erigēs se ver
tit ad pplm̄ dicēs. **O**rate p̄ me fr̄es rē. **E**t iō illi q̄ audiūt de
bēt orare p̄ eo dicēdo illi p̄laui. **E**t audiat se dñs i die tri
bularōis rē. v̄l dicēdo. **D**ñs s̄ir i corde tuo ⁊ i ore tuo susci
piat sacrificiū de ore tuo ⁊ de manibz tuis p̄ tua ⁊ n̄ra oim̄qz
salute. **E**t laici se debēt iclinare sibi ⁊ dicere illd̄ qd̄ sciūt. **T**ūc
sacerdos dic̄ sub silērio secretas. **E**t ē sciēdū qz totidē secre
te ⁊ i eodē ordie de eisdē debēt dici q̄t collecte p̄cellerūt añ in
exordio misse añ eplaz nec p̄les nec pauciores. **E**t dz secreta
qz secreta p̄nūciat. cū tñ olim alta voce diceret vñ ab oibz lai
cis sciebat. **S**c̄dm̄ aut̄ qd̄ narrat m̄gr̄ **J**ohes b̄leth i sūma
sua p̄igit semel in q̄dā die qz q̄dā pastores sup̄ q̄ndā lapidem
ponerēt panē ⁊ dicerēt secretā ⁊ alia p̄ba canōis sup̄ panē. qui

Exe. ysa
de p̄dore

ad verboꝝ eorꝝ platōez est in carnē puerſus. in q̄s diuinit? fa-
cta fuit acerrima vindicta. Nā oēs ictu fulmīs mortui ſunt.
Et iō ſtatutū fuit vt de cetō iſte ſecrete ſub ſilētiō dicerēt. ita
q̄ neſciāt a laicis. Scda rō ē ne vileſcat ſicut ſacra ſcripta ob
ſcure tradita eſt ne vileſcat. Poſtea ſacerdos dicit alta voce.
Per omnia ſecula ſeculoꝝ. Et mīſo amē. ſacerdos nō p̄tens ſe
ad pplm ſalutat ipm dicēdo. Dñs vobiſcū. De q̄ ſalutatioe ⁊
ei? mīſiōe dictū eſt ſup. Et qz i illo ſacſo requiſ maḡ eleuatio
mēt̄ ad deū. iō dicit ſacerdos. **Gurſū** corda. q̄ſi dicat. habere
corda ſurſuz eleuata ad deū. iuxta verbū apli dicēt. Que ſur-
ſum ſunt q̄rite. Et pplus q̄ſi obediēs ſiue p̄ſentiēs dic. habe-
m? ad dñm corda eleuata. Et qz p oīb q nobis de? p̄tulit gr̄i-
as ei impēdere debem? ſubiūgit ſacerdos. gr̄as agam? dño
deo nro. ⁊ ppl̄s m̄det q̄ſi p̄ſentiēs. dignū ⁊ iuſtū ē. Poſtea ſeq̄-
tur p̄ſatio. Et d̄r p̄ſatio q̄ſi p̄locutio. i. ad mīſteriū p̄p̄atio. ita
q̄ in p̄ſatioe noīant aliq̄ ordies angeloz. qz i mīſſa āgelos p̄ſe-
tes eſſe credim? ⁊ aſſiſtere ſacerdoti. Dicta p̄ſatioe ſubiūgitur
cāt? angeloz. ſ. **Sctūs ſanc?** ſctūs dñs de? ſabaoth. i. exer-
cituū. etiā oſanna. i. obſecro ſalua. Et d̄r ter ſctūs ad denotā-
dū trinitatē p̄ſonaz. qz d̄r pmo ſctūs p p̄ſona p̄ris. ſcdo p p̄-
ſona filij. tercio p p̄ſona ſpūſſcti. Et d̄r dñs de? i ſingulari ad
oñdēdū q̄ vna ē eſſentia i tribz p̄ſonis. Et ſumit iſtō d̄r Iſaia
Iſa. vi. Iſaias enī dic̄ ſe vidīſſe ſeraphim clamātia. **Sāctus**
ſctūs ſctūs ⁊c. Qñ nos cātica angeloz decātam? qz p h̄ ſacri-
ficiū hoīes aſſumi ad angeloz ordies nō dubitam? ⁊ iō cum
eis i excels? ſaluari clamam?. Et p? h̄ d̄r ali? p̄ſ. ſ. Bñdictus
q̄ venit ⁊c. q̄ p̄ſus ſumit ex euāgelio **Matth. xxi.** ⁊ iō dū can-
tat d̄r fieri ſignū crucis. i. ſignū q̄ ſumit d̄ euāgelio qd̄ eſt liber
cruciſixi. ⁊ iō i iſto p̄ſu p̄ſitemur xpm venīſſe i mōm: ⁊ ab eo
ſaluari rogam?. Poſtea ſeq̄t canō. ⁊ ic̄ipit ibi. **Te igit? ⁊c.** ⁊ du-
rat vſq? **Pax dñi.** Et d̄r canō qd̄ ē nomē grecū. ⁊ vult dicere
i latino reglā. Et iō d̄r canō. i. reglā. qz p h̄mōi xba ſit reglā/
riē hui? ſacri cōſecratio. vel qz celebrās regularit̄ debz in oībz
ſe habere. Et totū q̄cqd̄ p̄tinet i iſto canōe excepto **P̄r n̄r d̄r**
ſub ſilētiō. Et hui? cauſa triplex eſt. **Prima** quia deus non

*Deſcriptio
angelicoꝝ
qui dicit?
ſanc?*

Tracta. III. prime partis.

attēdit clamorē oris s; cordis. **Uñ** dic Beñ. Hō vox s; votū
nō cordula musica vocū. Hō clamor s; amor sonat i aure dī.
Scōa cā ē ne mīster q; cū sūma reuerētia z deuotiōe ac mētīs
recollectōe d; hñe z pferre oīa vba canōis lōgo clamore fati/
gat? ipediat v; deficiat a sua deuotiōe. **Tercia** cā ē ne p qñdī
anū z frēqñtē vsū vba vilesctāt. z i loc; nō ppetētib; dicāt. z sic
fiāt i ruinā. vt sup de pastorib; dixi. **In** qdā enī decreto phiv
bet sub anathemate vt null? nisi sac; vestib; idur? z i libro et
sup altare psecratū pferat vba canōis. **Et** iō q; vir pollut? la
bīs ego sū. z ista sacratissima vba sūt ita archana q; nō licz ea
hoī pctori loq; iō de ipīs taceo. **Hoc** autē dico q; nulli ppa au
toritate nisi dño papelic; aliqd de eis subtrahere v; addere.
Notādū vō q; canō signē icipit p istā lraz **T.** q; antiq; sic
bat p modū crucis. qm sacrificiū qd fit vtrūq; istoz vboz ē me
moratiniū dñice passiōis. **Uñ** xps q; instituit h; sacm dixit. h;
facite i meā pmeoratiōez. **Lu. xxi.** Et qm ista vba efficaciaz
hñta passiōe xpi. **Uñ** ppter h; imago crucifisci d; ibi depingi.
In istis etiā sacratissimis verb; fit orō general; p ecclia catholi
ca. z p papa q; ē caput ecclie. z p epō. **Et** credo q; d; itelligi p
epō. i cui? dyocesi d; missa. z p epō etiā q; ordiāuit celebrātes
Drat etiā p rege q; ē dñs tpalis. **D**rat etiā p oībz orthodoxis
i. xpianis catholice z aplice fidei cultorib; q; vba exponēt i
tercia pte hui? opis qm age; de credo i deū. **Uñ** p ista vba ex
cludūt scismatici; heretici; indei; saraceni; pagani z excōicati.
Et sic nota h; nō orari p excōmūicat. **Post** h; fit orō spēal; p ill
siue alijs q; obligat? ē sacerdos. **Et** credo q; sic eis ē obliga
t? ex ordie charitat; ita tenet ordinare eos i missa. ita q; pmo
ponat illū cui pmo ē obligat? z sic d; alijs. **Ira** tñ q; si spēal;
dic missaz p aliq; q; vtrūq; sacrificij referat ad ipm. z ppter h; nō
excludit qn possit z debeat orare p alijs. **Et** tñ circa istā orōez
aduertēdū ē q; d; esse mētal; z nō vocal;. **Et** rō p; assigni q; ad
nūc duplex. **P**ria vt sacerdos sit mag; recollect? z attent? q;
pmo aliqñtēs ipedit attētiōez. **S**cōo ad oñdēdū q; de? nō at
tēdit ad clamorē oris s; cordis. vt s;. **N**otādū etiā q; null? si
del; cui? occurrat mēoria d; excludi ab orōne ista. imo q; libet

De eucharistia

35

cuius occurrit memoria ē deo spēalr pmedād⁹ alias sacerdos
peccaret. **N**otādū etiā q^d sacerdos añq³ dicit missaz p^r face
re istā orōez: dicēdo mētalr. **D**ñe de⁹ ego i missa intēdo tibi re
cōmēdare istū z istū. postea suffic⁹ q^d dicat mētalr i missa. **D**e
mēto dñe illor⁹ q^s tibi añ recōmēdaui. Postea noiant^r multi
scīi z scēe q^d oēs p^r xpo se sacrificauerūt exponēdo se morti. Et
ista pñic sufficiat q^d ad vba canōis. **S**z dicēdū ē aliqd de
signis q^d sūt i canōe. **U**n sciēdū q^d fm q^d diē Inno. i li. d. mis
sa. cruc⁹ signatōes q^d sūt i missa sūt i nūero. xxv. z sūt i septe
vicib⁹. q^d significāt expisse passiōez xpi. **P**ria vice sūt tres di
cēdo illa vba. **H**ec dona: hec munera. z significāt trinā tradi
tōez xpi. **H**ā pmo sūt tradit⁹ a deo p^rie. q^d eū i mūdum misit.
Scdo a iuda traditōre q^d eū vēdidit. **T**ercio a iudeis q^d euz pi
lato ad crucifigēdū tradiderūt. **I**n scda vice sūt qñq³ dicēdo
illa vba. bñdicitā ascriptā zc. z significāt qñq³ psonas q^d fuerūt
i passiōe christi. s. psonā xpi vēditi. psonā iude vēdēt⁹. z psonas
emētū q^d fuerūt tres. s. pōtifex: pharisei z scribe. **I**n tēcia vi
ce sūt due. dicēdo illō vbu bñdixit. q^d vbu d^r pmo sup panē
scdo sup vinū. z sūt iste due crucez p^r pueriōz duplic⁹ ma
terie. s. panis z vini. **I**n q^rta vice sūt qñq³ dicēdo illa vba. ho
stia purā zc. z significāt qñq³ vulnera q^d xps ptulit i cruce. **I**n
qⁿta vice sūt due. vna sup corp⁹. alia sup sāguinē. dicēdo illa
vba. sacrosctm filij tui corp⁹ zc. z significāt vclā q^d ligatus
fuit xps z flagella q^d fuit flagellat⁹. **I**n sexta vice sūt tres di
cēdo illa vba. scīficas viuificas zc. z significāt tres crucifixi
ones xpi. **H**ā pmo fuit crucifix⁹ liguīs iudeoz. scdo sentētia
pylati. tercio manib⁹ militū. **I**n septia vice sūt qñq³ dicēdo
illa vba. p ipm z i ipo zc. tres cū corpe sup calicē z due alias
sup altare a latere. z significāt tres cruciat⁹. s. passiōis: ppassi
onis z ppassiōis. z aqm z sanguinē q^d fluxerūt de latere xpi. et
sic sūt vniuerso. xxv. q^d ē nūer⁹ cubic⁹ ad designndū q^d q^r tūcū
q^d multiplicet sacrificiū sp⁹ ē vnū. Et istō sufficiat d^r signis ca
nōis. z p^r p^r se qñs d^r scda pte misse q^d ē ad matie sacri p^rsecratōz
excepto q^d qñ d^r par dñi sūt tres crucez. **S**eq^r tur tēcia ps
q^d ē ad matie sacri sumptōez. **E**t i ista pte pmo sacerdos frāgit

*Signis
cruis in
canone
fuerunt*

Tracta. III. prime partis

hostia i tres ptes. qz pma significat corp⁹ christi mysticu. i. f
deles q pegrinant i mdo. scda illos q sūt i purgatorio. tcia il
los q sūt i paradiso. Et dicto. p oia scda scloz. r mso amē. dicit
sacerdos. Pax dñi sit sp vobiscū. faciēdo tres cruces cū vna
pte hostie sup calicē. r significat q p mortē xpi fuit pax int de
um r hoiez fformata. Et dicit ter Agn⁹ dei. Agn⁹ dicit ab agnon
qō ē piū. qz xps ihs sua pietate nos r demit. Uel dicit agn⁹ ab
agñcēdo. qz solo balatu agn⁹ mřez suā agñcit. sic christ⁹ i passi
one sua mřez suā agñit. r iō dicit ter agn⁹ dei. qz xps i cruce pē
dēs tria pñit. s. pñez suū ei obediēdo. r mřez suā pñit pñi
mēdādo. r gen⁹ hūanū ipm redimēdo. Et dicit bis misere. et
vltio dicit dona nob pacē ad oñdēdū q i mdo isto r i purgato
rio indigem⁹ miscōia dei. r i paradiso hēbim⁹ pacē r rehez opu
lētā. In missa p defūct⁹ dicit dona eis rehez. qz missa p eis dicit ut
veniāt ad rehez paradisi. Postea ponit vnā pte hostie i calicē. r
significat illos q sūt i paradiso q sūt inebati glia paradisi. fm illō
ps. xxxv. Inebabūt ab vbrate dom⁹ tue. Postea accepto pa
cis osculo fm qsdā ab eucharistia. fm alios a calice. fm alios
ab altari dat pacē dyacono. r ille sub dyacono. r sic p istos de
scēdit ad alios: ad designādū q pax dī q erupat omēz sensuz p
xpm descēdit ad platos. r d platos ad subditos. Et significat ec
q oēs q volūt eē pñipes fruct⁹ iste⁹ sacri dñt eē i vltio pacē
r charitatē astricti. Postea dicta qdā orōe sacerdos recipit sa
cramētū sub vtraqz spē. Laic⁹ aut nō dat sub spē vini. p pē pi
culū effusiōis. p⁹ sūptōez sacri sumat vinū r abluat os nisi
ess; illa die aliā missā celebratur. r tñ de tertia pte. **Quar**
ta ps misse q pñit ad grāz actōez pmo pñit pñiōnē. r dicit
pñiō a cō qō est sil⁹ r vñio. ad dñotādū q illi⁹ sacri vñute su
m⁹ p charitatē vñiti dō r pñio. p⁹ pñiōnē dicit postcōmūio
qdā orō q sic notat. qz dicit p⁹ pñiōnē. Et dñt dici iste orōes
eodē nūero r eodē ordīe q b fuerūt dicte collecte añ eplām: r
eodē mō tñiari. Postea salutato pplo r mso et cū spū tuo dī
cīt sacerdos. Ite missa ē. r ē sens⁹. ite p⁹ me ad xpm r seqmī eū
qz hostia ē missa p vob ad dñm pñez placādū. vñ ite ad ppar
qz missa ē ppleta. Et nota q ite missa ē nō debz dici nisi dicat

[illegible]

Tracta. III. prime partis

statu pmanet. Jo sub figura hui⁹ dictū fuit filijs isrl⁹ q^d pme
deret agnū pascale festināter. **N**otandū etiā q^d nūq^m missa
debet dici sine lumie. Et ista de ritu misse sufficiāt.

De defectib⁹ occurrētib⁹ i missa

Cap. XI

Ubi mai⁹ piculū intēdit ibi ē plen⁹ p^rsulēdū. 7 q^d i ce
lebratōe misse nisi debito mō fiat iminet maximū pi
culū. iō de defectib⁹ q^d i celebratōe misse possent p^rigere debz
sumope p^rcaueri. **P**nt g^o esse defect⁹ i missa añ p^rsecratōez vl p^r
vl i ipa p^rsecratōe. **E**lū p^rsecratōez p^rt esse defect⁹ si nō mīstret d
bita matia. puta si loco vini mīstret aq^m. **U**n p^rpono q^d sacerdos
vl mīster ei⁹ q^d seruit sibi i missa ponat i calice aquā credēs eē
vinū albū q^d d^r fieri. **D**icēdū q^d sacerdos aut p^rcipit istū erro
rē añ p^rsecratōez vel post. **S**i añ p^rsecratōez d^r aquā eijcere 7
mīstrare vinū cū aq^m 7 sic p^rcedere. **S**i aut^{em} aduertat p^r p^rseca
tōem aut aduertit añ sumptōez corpis aut postea. **S**i añ ad
mīstrari d^r vinū cū aq^m i calice 7 reincepe ibi. **S**i i mō postq^m
cenatū ē 7c. **S**i aut^{em} aduertat p^r sumptōez corpis d^r admini
strare vnā hostiā nō p^rsecratā 7 ponere vinū cū aq^m in calice 7
reincepe a p^rncipio canōis fm q^dsdā. **E**n credo q^d sufficerz reinci
pe ab illo loco. p^rmūcātes. 7 p^rficere mīsteriū suū. **E**t si dicas:
q^d forte iste nō p^rcipit istū errorē q^d usq^z sumpsit aq^m q^d loco vi
ni fuit potata i calice. 7 sic nō essz ieiun⁹. **E**t sic vt vidz nō d^r
itez p^rsecrare. **I**n isto casu sic dico q^d istō ē tenēdū p^r reglā ge
nerali. q^d q^d cūq^z circa vnā materiā sūt duo p^rcepta forti⁹ ma
gis obligat. mō circa celebratōez misse sūt duo p^rcepta. **U**nū
p^rceptū ē q^d missa dicat a ieiuno. **A**liō ē q^d sacrm integz p^rficiat
id ē q^d celebrās sp^r p^rsecrat sub vtraq^z sp^re. s. panis 7 vini. **C**on
stat at^{em} q^d p^rceptū de integritate sacri forti⁹ ē q^d p^rceptū q^d sumat
a ieiuno. cū illō p^rspiciat essentia sacri. 7 istō ei⁹ vsuz. q^dz q^d tū
cūq^z iste sūpsit aq^m 7 nō sit ieiun⁹: nīhilomin⁹ tū d^r facere
sic dictū ē. s. f. q^d habeat hostiā nō p^rsecratā 7 vinū 7 aquā ad
mīstret. 7 reiciat a p^rncipio canōis: vl ab illo loco cōicātes
7c. 7 sic totū p^rseq^z vsq^z ad finē. **S**z q^d si ille q^d mīstrauit vi
nū i calice nō apposuit ibi aq^m. q^d faciēdū ē. **I**n s^o casu dico
q^d si sacerdos aduertat istō añ p^rsecratōez sanguis d^r ponere

De eucharistia

37

aqua in calice. et sic consecrare. Si autem precipit post consecrationem
 sanguis de periti de negligentia et procedat in missa. quia vinum est propria
 materia huius sacri et non aqua. ut dictum est. de summi admisceri ex quodam co
 gruitate. Sed quod si sacerdos aduertat venenum imixtum esse in
 calice. vel araneam vel muscam ibi cecidisse. nunquid de sumere. Cer
 te oportet ad venenum vel araneam dico quod non. nec calix vite fiat sibi ca
 lix mortis. sed sanguis iste de summi ponit in alio vase modo et apto. et debet
 poni inter reliquias cum aliquo scripta notificata ibi esse sanguinem christi
 et quod non sumatur ab aliquo. quia spiritus istius admixtus est veneno. Et nisi sa
 cerdos supererit corpus christi de ponere aliud vinum in calice cum
 aqua. et reicipe ab illo loco. **S**ilicet modo. Si autem supererit corpus
 de huiusmodi alia hostia non consecrata. ut dictum est. Quantum ad muscam
 dico quod propter muscam non de dimittere quando sumatur. non tamen credo quod de
 beat transglutire muscam ut quidam dicunt. sed sufficit quod lauet et lotio
 sumatur. et si timeat de vomitu comedat aliquid prohibens vomitum
 et muscam oburatur et cinis in sacario profuerit. Et idem dico de aranea
 scilicet quod sic de oburi et cinis in sacario refuatur. **S**ed pono quod quando
 sacerdos eleuat hostiam apparz ibi spiritus pueri vel carnis quod fa
 ciet. Dico quod aut istud apparz oibus aut sacerdoti tantum aut populo
 tantum. Si apparet ita oibus in isto casu dñi fundi orationes ad deum ut
 reuertatur ad spiritum panis. et si fiat de summi. **S**inautem de huiusmodi alia
 materia. scilicet hostia et consecrari. Si autem non appareat sacerdoti sed po
 pulo tantum de summi a sacerdote. **S**ed propter contingere quod calix cadat et
 sanguis effundatur. quod si faciendum est tunc. Dico quod quod agendum sit in
 isto casu edocemur ex quodam decreto patris pape. in quodam decreto. de sic Si per
 negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in terram lingua labatur et tra
 radatur. Si vero fuerit tabula ut non perculcet locum radatur et in igne
 consumatur. et cinis intra altare perdat. et sacerdos. xl. diebus peniteat
 Si super altare distillauerit calix forbeat mister stilla et tribus
 diebus peniteat. Si super lintheum altaris et ad aliud stilla puerit
 quattuor diebus peniteat. Si versus ad ecclesiam lintheum stilla puerit
 peniteat novem diebus. Si versus ad ecclesiam lintheum peniteat. xl. die
 bus. et lintheamiam quam stilla tetigerit tribus vicibus abluat mister ca
 lice supposito. et aqua ablutionis sumatur et in alio vase iuxta altare
 recodatur. Si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiam euomue

Tracta. III. prime partis

erit. si laic⁹ fuerit. xl. dieb⁹ peniteat. cleric⁹ vñ mōach⁹. lxx. die
bus peniteat. ep⁹. xc. **S**i vñ infirmitatē cā euomuerit. vii. die
bus peniteat. Ista habet de p̄se. di. ii. c. **S**i p negligentiā. z. c.
Si q̄s p ebrietatē. Et matia illi⁹ vomit⁹ d̄z accipi z p̄buri. et
cineres in tra altare recōdi. Que p̄nā d̄z esse ista. Dicunt aliq̄
q̄ oib⁹ dieb⁹ illi⁹ p̄nē d̄z ieiunare i pane z aq̄ z cessare a p̄mū
one. Alij dicūt q̄ sufficit q̄ faciat aliquā abstinētiā vñ dicat
aliq̄s orōes. **S**z pono q̄ aliq̄s sacerdos iduit se ad missam
z postq̄ iā p̄cesserit ad missā recolit se aliq̄d p̄ctm mortale cō
misisse de q̄ n̄ fuit p̄fessus. vñ sc̄olit se excōicari. q̄d faciet iste
sacerdos. **S**i p̄cedat videt peccare mortāl. qz iudiciū sibi
māducatur z bibit. **S**i aut̄ ex toto dimittat magnū scādālū po
pulo generat. Dicūt q̄dā q̄ tal⁹ sacerdos nō d̄z dicere v̄ba cō
secratōis s̄z simplr hostiā d̄z sumere. Et istō nō ē rez. imo er
roneū. qz faciēdo sic videt q̄uit peccare. qz tal⁹ videt deū illude
re faciēdo irreuerentiā sacro z pplm deciper. qz facerz eū idola
trare. z ita ei se astrigit. ita h̄z d̄ cele. mis. c. de hoīe. **E**t iō dico
q̄ si iste sacerdos n̄ p̄t dimittere missā absq̄ scādalo q̄ doleat
z p̄iteat z p̄terat de p̄cto suo. doleat etiā q̄ ita tarde peniteat
z p̄ponat p̄fiteri q̄cito potit h̄re opportunitatē: z p̄secr̄z i no
mine dñi. qz i isto casu sūm⁹ sacerdos. s. de⁹ absoluit eū. Et li
cet q̄dā dicāt sile esse i snia excōicari. tñ credo q̄ i isto casu
si sacerdos n̄ p̄cesserit ad p̄secratōes d̄z dimittere fungēdo se i
firmū. vñ h̄re aliq̄m ncēltatē legitimā. vñ si n̄ possit dimittere
doleat z peniteat z p̄ponat se facere absolui. Et credo q̄ q̄ntū
ad illō p̄ctm absolut⁹ ē a sūmo sacerdote. s. a dō. z h̄ q̄ ad cl̄pā
Utz aut̄ sit absolut⁹ q̄ ad penā irregularitatē n̄ detrimo hic.
Sz pono q̄ sacerdos habeat p̄sciam eo q̄ obmisit aliq̄d de
v̄bis canōis. nūq̄d d̄z ea repetere. Dico q̄ aut h̄z p̄sciaz p̄ba
bile z q̄si certā. aut h̄z p̄sciaz leuē z sc̄mpulosa. **S**i h̄z p̄sciaz
certā vñ multū p̄babile q̄ dimisit aliq̄d de v̄bis canōis d̄z ea
repetere. potissime si h̄z talē p̄sciaz de v̄bis p̄secratōis qz n̄ in
telligit itatū qd dubitat p̄babilz vñ nescit esse factū. vt d̄z de
p̄se. di. iij. si nlla. extra d̄ p̄s. nō hap. c. veniēs. Debz tñ vt cre
do sacerdos h̄re istā intētiōes. **S**i dixi ista v̄ba nō intendo ea
repetere cū intētiōe p̄secrādi. s̄z si nō dixi dico ea. **A**rgumētuz

extra de bap. et effec. c. ij. vbi dicit. Si tu es baptizatus non te
baptizo. si si non es baptizatus te baptizo in nomine patris etc. Propter
autem leuem et scrupulosam conscientiam non debet iterum hominibus rebaptizari. Et ideo
sacerdos multum debet esse attentus et recollectus quando dicit hec verba. Sed
pono quod sacerdos quando dicit missam faciendo signum cum hostia forte propter
frigum vel propter inadvertentiam vel aliquid aliud hostia cadit in sanguinem.
quod debet fieri. Dico quod debet ea ibi dimittere nec extrahat eam ideo. sed
sumat eam cum sanguine. quod signum et fractioes que fiunt cum hostia magis si
unt in significandis quam sunt de essentia missae. Pono etiam quod propter
frigum sanguis coalescit in calice. Dico quod tunc sacerdos debet tamen exa-
lere. id est abelare in calice quod liquifiat. Credo tamen quod tutius est quod calix in-
uolueretur panis calidis. et si non perficeretur quod poneretur in aqua ferventi
cavendo tamen ne aqua intraret. **Sed** pono quod quando sacerdos dicit mis-
sam moritur aut percutitur aliquo infirmitate. ita quod non potest finire missam
quod faciendum est in isto casu. Dico quod circa istam materiam est una regula
generalis quod si ille qui dicit missam debet sumere et perficere istud sacramentum
si possit. si non potest alius debet sumere et perficere loco eius. In casu ergo pro-
posito dico quod aut sacerdos moritur aut impeditur aliquo infirmitate ante
inceptionem canonis. aut post. Si ante non curandum est. si post aut ante
consecrationem vel post. Si ante alius sacerdos debet se induere et recipere
vbi dimisit. Si vero moriatur vel impediat post consecrationem. alius sa-
cerdos debet supplere quod remanet suppleendum: et recipere sacramentum.
Sed ponatur quod moritur vel impeditur postquam sumpsit corpus et ante
sumat sanguinem. In isto casu dico quod alius sacerdos debet sumere
sanguinem et complere officium. **Sed** pono quod mus vel aliquo alia bestia
sumat species consecratas. Dico quod si posset extrahi ille species ab illo
animali debet illud animal apiri et species ille reueretur reponi in sacrario. et animal
perburi. et cineres intra altare recodi. **Sed** pono quod aliquis sacerdos
tanto tempore refrauit illas species quod iam sunt putrefacte vel corrupte quod
debet fieri de istis speciebus. Dico quod istud in materia ista habendum est per regulam
generalem. quod tadium manet sub istis speciebus corporis et sanguinis christi quam
diu sub ipsis manet sub panis et vini. At tamen cito sub istis speciebus
desinit esse corpus christi et sanguis quam cito desinit ibi esse speci-
es panis et vini. Et ideo si ille species veniunt ad tantam corruptionem
quod non potest apparere esse species panis et vini. iam non est ibi

Tracta. v. prime partis.

corp⁹ nec sanguis christi. et ideo nō debēt sumi sic psecrate. S³ sacerdos postq³ sūperit i missa corp⁹ xpi sumat eas reuerent^{er} s³ nō vt psecratas. Si autē nō veniūt ad tāta corruptōez qn appareāt esse spēs panis et vini dñt sumi vt psecrate. S³ qd si ex ill⁹ spēs corrupti sint generati vmes. qd d³ fieri de ill⁹ v⁹ milib⁹. Dico q³ debēt pbiuri et cineres itra altare recōdi. et sacerdos ex cui⁹ negligētia accidūt ista d³ gñit puniri. et iō sacerdos d³ cauere ne nimis lōgo tpe refuet eucharistiā. v⁹ q³ nō fuerit in loco nimis humido. ita q³ ille species possint de facili corūpi. Dec circa eucharistie sacm et ei⁹ mīst⁹ ac ornamēta pstriū breuit^{er}. vt simplices sacerdotes i talib⁹ certitudinem inuenirēt. et in alijs que longū tractatū exigūt dare^{nt} eis occasio cogitādū dubitādū et interrogādū.

Cōtinuatio et ordo sacramētorum dicendorū.

Ordinē in hui⁹ libelli pncipio positū. psequēdo dicto de sacramētis q³ pducūt et pmouēt ac pfluāt hoīez i esse spūali: q³ sūt baptis^m. cōfirmatio et eucharistie sacm. dicēdū ē de sacris p⁹ q³ si ceciderit hō faciunt vt resurgat. Et ista sunt pnia q³ saluat hoīez a pctō. et sacm extreme vinctōis q³ sanat reliq³as pctōez. Vez q³ i scda pncipula hui⁹ libelli agit de pfectionū audiētia et pniaz ipositōe. ideo tractat⁹ de sacro pnie vsq³ huc differat ne opteat sepe iterare eadē. q³ etiā dignū d³ pcedere min⁹ dignū. sacm autē ordīs mai⁹ ē et dignū sacramēto extreme vinctōis. ideo pus dicen⁹ dū est de sacramēto ordinis q³ de sacramēto extreme vinctōis.

Tractatus quintus prie partis de sacramento ordinis. Et habet qnq³ capitula.

Quia cōferre sacramentū ordīs de iure et regularit^{er} ad solos epōs p⁹inet q³ vinctōez sacramēti q³ eos teste brō iohē de oib⁹ edoc³ recipiūt. Idcirco circa materiā sacramēti ordīs pauca

dicā. Lū scōs et venerabiles epōs sic habeo in p̄s et dños
hīc desiderē ī m̄gros. v̄ez qz sacerdotibz oībz tota coz. p̄as
ī collatōe ordinū tribuit. iō aliq̄ de sacro ordī expedit eos sci
re q̄ sub breui p̄pēdio p̄phēdā. Et hec q̄ ad nūc ad q̄nqz p̄nt
reduci. de q̄bz p̄ ordinē ē agēdū. Primo qd ē ordo. scō q̄ sūt
ordīes. scio si ī q̄libz ordīe imp̄mī character. q̄to ī q̄ actu imp̄
mī character cuiuslibet ordinis. q̄nto que req̄runt ī suscipiē
te ordīes. et hec sufficiant.

Quid est ordo

Capitū I.

O rdo ab Hugōe de scō victore describit sic. Ordo ē
signaculū qdā q̄ et p̄ qd spūal p̄as seu officiū tribu
itur ordinato. Et ponit ibi p̄as q̄ ad ordīes p̄pē dictos. sed
officiū ibi ponit q̄ ad ordīes cōmuniter dictos

Quot sunt ordīes

Cap. II.

I n nūero ordinū diuersificant doctores canoniste et
theologi. Doctores enī canoniste dicūt q̄ sūt nouē.
scz psalmīstas. ostiariar. lectorar. exorcīstas. acolītar. sub
dyaconar. dyaconar. psbītar. et ep̄ar. Et rō forte q̄ mouet
doctores canōistas ē. qm̄ cū ī q̄libz ordīe tribuat spēal p̄as
vl̄ officiū. s; vbi ē spēal p̄as vl̄ spēale officiū ibi ē spēal ordo
s; ī ep̄atu tribuit spēal p̄as. et ī psalmīstatu spēale officiū. iō
ep̄ar. ē spēal ordo et etiā psalmīstas. Ut ḡ militar. ecclīa cor/
respōdeat triūphāti. sic triūphāti sunt nouē ordīes āgelorū
ita ī militāti sunt nouē ordīes mīstroz. Et ē satis apta p̄gruē
tia. Doctores hō theologi mlti et q̄s p̄les ex eis tenēt q̄ n̄ sunt
nisi septē. qz ponūt q̄ psalmīstas nō ē ordo. nec etiā ep̄atus.
vt sic septiformis gr̄e spūsc̄ti cor̄m deāt septē ordīes. Quic/
qd sit d̄ isto satis puto q̄ psalmīstas n̄ est ordo. sic nec p̄ma ton
sura de q̄ magis videt. cū psalmīstas p̄ferat a simplici sacer
dote. p̄ma hō tōsura ordīarie ab ep̄o p̄ferat. Un̄ vt dicūt do
ctores p̄ma tōsura nō ē ordo s; ē dispositio ad ordīes. Dispo
sitio inq̄ nō necessitat s; p̄gruētie. De ep̄atu aut̄ vtz sit spēal
ordo dubito. et ideo istō dīmītto determinatōni maior. Tho
mas aut̄ ī q̄to suo dicit q̄ ordo triplicī ē. Uno mō ē nomē
officij. et sic psalmīstas ē ordo. Scō mō ē nomē dignitatis.

f 3

Tracta. v. prime partis

et sic episcopatus est ordo. Alio modo est nomen cuiusdam specialis praeest, et sic non sunt nisi septem ordines tantum. Et isto modo prout concordari iura et opiniones doctorum. Numerus autem et sufficientia istorum septem ordinum contra dictorum scriptum habetur. Vis ordo id est ordo quod ordinatur ad corpus christi prout in sacramento eucharistie continetur. et secundum quod dicitur. Aug. secundum quod magister de populo accedit ad hoc sacramentum eucharistie secundum hoc dicitur maior et dignior ordo. Prout quilibet ordo ordinari in sacramento eucharistie. et hoc ad corpus christi consecrandum. et sic est presbiteratus. cuius est corpus Christi consecrare. vel ad ipsum consecrati populo dispensandum. et sic est diaconatus. cuius antiquitus erat sanguinem Christi populo dispensare. Unde dicit beatus Laurentius beatus Hieronymus. Aliquid degenerare me probasti cui promissisti dominici sanguinis dispensationem. Alius ordinatur ad materiam de qua facit presbitero presentanda vel propicianda. et sic est subdiaconatus. cuius est hostia et calicem cum vino et aqua ad altare preparare. vel ordinatur ad hominibus materiam ad altare apportandam. et sic est acolitus. cuius est porrigere cum hostia et vicecolos cum vino et aqua ad altare portare. Alius ordinatur ad dyabolum effugandum ne homines a superprohibito sacri impediatur. et sic est exorcista. cuius est demones abiurare. vel ordinatur ad dignos admittendum et indignos excludendum. et sic est ostiarius. cuius est ostium ecclesie custodire ne indigni intrerent. vel ordinatur ad ea quae de Christo in isto sacramento veteri testamento dicta erant proponendum. et sic est lector. cuius est prophetias veteris testamenti in missa legere. Et sic habetur numerus et sufficientia septem ordinum contra dictorum. Quorum ordinum quidam vocantur minores et non sacri. scilicet lectoratus. ostiarius. exorcistatus acolitus. Alii autem tres. scilicet subdiaconatus diaconatus et presbiteratus vocantur maiores et sacri.

¶ In quolibet ordine imprimatur character **Ca. III.**
Cum secundum quod dictum fuit superius. cum ageretur de sacris et generali character sit quidam specialis praeest per quam recipiens sacramentum imprimens characterem potest facere vel recipere aliquid quod non potest ille qui non recepit hominibus sacramentum. ut recipiens quolibet ordine possit facere aliquid speciale quod non potest facere ille qui caret ordine illo. sic presbiter potest consecrare. quod non potest facere ille qui non est presbiter. et sic de alijs. et idem in quolibet ordine imprimatur character. Et si dicas quod non ordinatur potest facere ea quae sunt ordinis. sic non acolitus potest portare hostiam et vicecolos

ad altare. gñō optet q̄ in q̄libz ordie imp̄mat̄ character. Nō va-
let. qz fm qd̄ d̄r cōit. Illud possum⁹ qd̄ d̄ iure possum⁹. Nul-
lus aut̄ p̄t facere de iure ea q̄ sunt ordis nisi sit ordiat⁹. **N**o
tādū etiā q̄ characteres oīm ordinū p̄supponūt characterē bap-
tismi. cū baptism⁹ sit ianua ⁊ fūdamētū oīm sacroz. **E**t fm
apl̄m. vbi fundamētū nō ē sup̄edificari nō p̄t. **E**t iō null⁹ ni-
si sit baptizat⁹ p̄t esse capax alie⁹ sacri. extra d̄ p̄s. nō bap. c. ve-
niēs. **S**z nūqd̄ character vni⁹ ordis p̄supponit characterē alte-
ri⁹ ordis. i. vtz ille q̄ nō ē subdyacon⁹ p̄t ordiari i dyaconuz.
vl̄ n̄ dyacon⁹ i p̄sbitez. **D**ico q̄ d̄ ncc̄itate character vni⁹ ordis
nō p̄suppōit characterē alteri⁹ ordis. **U**n̄ n̄ subdyacon⁹ p̄t or-
diari i dyaconū. vl̄ nō dyacon⁹ i p̄sbitez. licz nō debeat. imo
de rigore iuris d̄z deponi si ex malicia vl̄ ex iḡr̄tia aliqm̄ or-
dinē p̄miserit. sz ex lic̄tia ep̄i ip̄osita ei p̄nia p̄ eo q̄ negligēt
vl̄ iḡrant mediū ordinē p̄miserit. ad ordinē p̄termisus poterit
p̄moueri. interim a sup̄ioris ordis ex̄ecutōe susp̄sus. qz fm
Bre. ordiate ad ordies ascēdēdū ē. **N**ā casū appetit q̄ ad sūmi
loci fastigia postposit⁹ ḡdibz p̄ abrupta q̄rit ascēsu. xlvij. dif.
sic olim. extra de cle. pmo. p̄ sal. c. vnico. **S**z nūqd̄ character
ordis p̄supponit p̄mā tōsurā vl̄ characterē cōfirmatōis. licz hu-
go dicat q̄ null⁹ nisi habeat p̄mā tōsurā p̄t ordiari i sacerdo-
tē. ar. di. xl. **S**icut tñ doctores theologi tenēt cōit q̄ character
ordis nō p̄suppōit de necessitate p̄mā tōsurā. nec etiā cōfirma-
tōē. imo nō cōfirmat⁹ p̄t ordiari. licz nō debeat fieri. **D**ictū ē
enī s. q̄ tōsura ē dispositio ad ordies p̄gruētie tñ. nō aut̄ ncc̄i-
tatis. **N**otādū aut̄ q̄ fm illos q̄ ponūt q̄ ep̄at⁹ ē ordo q̄ ca-
racter ordis ep̄alis p̄supponit characterē sacerdotalē. qz non sa-
cerdos nullo mō p̄t esse ep̄s. **E**t istō videt̄ sentire illō capl̄m ex-
tra de excels. pla. ex l̄ris. **O**rdo em̄ sacerdotalis est q̄si substan-
tiale fundamētū ordinis episcopali. **E**t hec sufficiāt.

In q̄ actu imp̄mit̄ character i q̄libz ordine **Ca. III.**

Iso q̄ i q̄libz ordie imp̄mit̄ character vidēdū ē in quo
actu imp̄mit̄ character i q̄libz ordie. **E**t ē sciēdū q̄ cū i
sac̄o ordis character sit res ⁊ sac̄m. optet q̄ ad imp̄s-
sionem characteris p̄currāt duo q̄ req̄runt̄ in om̄i sacramēto. s.

Tracta. v. prime partis

aliqđ ceremoniale signū. qđ est matia sacri. ⁊ aliqđ ſba deſmīa
ta q̄ ſunt forma ſacri. In actu gī q̄ impmīſ caracter i ſacfo oz
dinis optz q̄ ſunt iſta duo. ſ. traditio alic⁹ iſtrumēti deputati
ad executōez illi⁹ ordiſ. ⁊ platio aliqz ſboz. In ordie ſacer
dotij impmīſ caracter ſm **Tho.** i traditōe calic⁹ cū pane ⁊ vi
no ⁊ platiōe ſboz q̄ tūc dicē eps. ſ. accipe prātem ꝑſecrādi ꝛc.
Alij dicūt q̄ i vncōe manuū ſibi impmīſ caracter. Primū tñ
ſputo ſi⁹. In dyacono impmīſ caract i traditōe libri euāge
lioz cū verb ad ſ deputat. **Sb** dyacono impmīſ caracter in
traditōe calic⁹. tñ ſine pane ⁊ vino. ꝑ qđ differt a ſacerdote cui
tradit cū pane ⁊ vino. **A**colito impmīſ caracter vt dicūt qđā
i traditōe cādelabzi. **Tho.** dic i traditōe viceoli. Et iſtō ſpu
to ſi⁹. qz viceol⁹ direct⁹ reſpicit eucharīſtā q̄ cādelabz. **E**x
orcīſte impmīſ caracter i traditōe libri exorcīſmoz. **L**ectori
i traditōe libri lectōiſ ꝑꝑheriaz. **H**oſtario i traditōe clauū
eccie. **I**n tñ q̄ i q̄libz ordie dicāt ſil cū traditōe iſtrī ſba ad
ſ deputata. qz ſine ſbis nihil fierz. **T**redo eē q̄ n̄ ſuffic q̄ epus
porrigat h̄mōi iſtrā. imo optz q̄ ordinād⁹ corpalz tāgat ea.
⁊ **ſ** videat ſonare ſba forme q̄ ꝑfert eps dū porrigit h̄mōi
iſtrā. vñ dic. **A**ccipe. Et iō aduertat circa h̄ diligēt q̄libz oz
dinād⁹.

Que requiſ i ſuſcipiēte ordies **Ca. V.**
Uoniā ſm ꝑbm. **A**ct⁹ acrinoz ſūt i patiēte ꝑdiſpoſi
to. **I**ō ut ordies digne ſcipiāt ſciēdū ē ad ſ q̄ ordies
rite ⁊ legitie ⁊ digne ſcipiāt i generali q̄tuor requiſ.
Primū ē ſer⁹ debet⁹. ſ. q̄ ſit maſcul⁹. **Q**ñ mlier n̄ poſſz ordia
ri nec poſſz recipe caracterē alic⁹ ordiſ clerical. vt dicē **Am̄b.**
ſup eplaz ad **Thim.** ⁊ h̄. xxiij. di. mlier. ⁊. xxiij. q. v. mlierē.
⁊ extra d̄ ſen. er. d̄ monialibz. **R**ō aut q̄re n̄ ꝑr mlier recipe ca
racterē alic⁹ ordiſ ē. qz eps q̄ fuit iſtitutor ſacri ordiſ n̄ ꝑmo
uit aliqm mlierē ad aliquē ſacꝑ ordinē. **L**ic ei briffima **ſ**go
maria dignior ⁊ excellētior fuerit oibz aplīſ. n̄ tñ illi ſz iſtī dñſ
clauē regni celoz ꝑmiſerat. extra d̄ pe. ⁊ re. noua. **E**t ſi forte
i aliqđ caplo iueniat mlier vocari dyaconiſſa l̄ ꝑſbīta. itelligē
dū ē q̄ illa vocat dyacōiſſa ſup qm ſūdebat aliqđ bñdictio. rōe
ē ꝑſeqbat aliqđ officiū ſpūale. forte legēdo omeliaſ i matut. l̄

De ordine

aliqđ aliud. qđ nō licebat alijs monialibz. Presbiteri autē ap-
pellabāt. qz fm morē pmitiue ecclie erat vxor pſbiteri. vñ for-
te aliq vidua de rebz ecclie curā habēs ad istar matrissfamilias
vocat pſbiteri. z ita exponēda sunt oīa capla q loquunt de ista
matia. Scđm qđ requir ē etas legitima. Circa qđ sciēdū est
q licz doctores canonū faciūt mltas arēgas circa istā mate-
riā. tñ videm? oculata fide nris tpi bz pmoneri pueros z iabi-
les seu iherbes i pſbiteros z ad alios sacros ordies. imo vide-
m? aliqs ad dignitates z psonar? z etiā ad episcopatū z car-
dinalatū ista tps a iure taxatū ad subdyaconar? suptrōnez p-
moros. Qđ qz sit ex dispēsatōe sedis aplice q spūscō dīrigit
nō dz ab aliq reprobari iō pnūc suspēdeo. Istud tñ regulari-
ter tenēdū ē q nisi i fauorē religiōis fiat null? dz pmoueri ad
subdyaconar? ordinē nisi attigerit. xviij. ānū iā inceptū. Nec
ad ordinē dyaconar? nisi sit i. xx. āno iā icepto. Nec ad ordi-
nē sacerdotij nisi attigerit. xxv. ānū iā iceptū. ut hñ d etā. z q/
li. oz. pſi. i. c. **Generale in Clemē.** Eredo autē q dñi epī si neces-
se fuerit possint i his dispēsare z dispēsāt qtidie put exigit ne-
cessitas q nō hz legē. extra de re. iuris. qđ nō ē licitū. q i oībz
istz dz attēdi. Terciū qđ requir ē morū honestas. Eū enī por-
te dignitatū vñ ordinū ifamibz z suspectz patere n̄ debeāt. vt
lxxxi. di. dictū. extra de i. rei iur. Relatū. Sup oīa requir i p-
mouēdo ad ordies seu ad ecclīasticas dignitates q sit bone fa-
me z honest? i moribz z vita. Qui? p dītōis sit. z qs mores de-
beat ordinād? et pmouēd? ad sacros ordies hñe oñdit apls i
epla. i. ad Thīm. iij. z ad Titū. i. ita dicēs. Qptz epum irrep-
hēsilē z sine crimie esse vni? vxoris viz sobriū. ornatū. pru-
dētē. pudicū. hospitālē. doctozē nō vinolētū. nō pcussorē sed
modestū. nō litigiosū. nō cupidū sz domui sue bñ ppositū. nō
neophitū. Et licet ista autoritas videat ītelligi d epō. tñ fm
Aug. z amb. extēdēda ē ad alios ordinādos. s. di. lxxxi. apls.
z di. xxxij. pſcam?. Morādū etiā q de singul? p dītōibz posi-
tis i autoritate p dīcta mltā eēt dicēda. tñ qz requirēt magnū
tractatū qsi supficial? p trāseūdo pauca dicā. Dicit g pmo si-
ne crimie. qđ nō ē ītelligēdū de oīi crimie cū nēo sine crimie.

Tracta. v. prime partis

vinat. Et vt dicit Hiero. Res pene 3 naturā est vraliū sine pcrō sit. Iō itelligēdū ē de pcrō enorū siue vulgato 7 notorio. Et nota q̄ existēs ī pcrō mortli q̄cūq; siue oculto siue manifesto peccat mortali recipiēdo sacros ordies. sic recipiendo alia sacra. xl. di. mlti. xcv. di. illd. xl. di. añ. Et iō d3 q̄libz p̄fiteri añq; recipiat sacros ordies. Secūdo dicit vni⁹ vxoris virū 7 istd ē itelligēdū negatiue. i. nō pluriū. lxxij. di. p̄posuisti. qz si itelligeret affirmatiue seq̄ret q̄ v̄gēs 7 q̄ nullā habuisset vxorē nō possent p̄moueri. qd̄ est absurdū. Et loq̄t ap̄ls fm̄ morē p̄mitiue ecclie. i. q̄ licitū erat ordiātos h̄re vnā vxorem dūmō habuissz ip̄az v̄ginē. mō aut nō ē licitū. cū votū castitatis sacri ordibz sit anetū. De bigamis autē q̄re nō p̄moueāt. 7 qd̄ ē bigamia. 7 q̄t modis h̄bit q̄ ad nūc raceo qz excederē metas hui⁹ tractat⁹. Alie aut p̄ditiōes. s. sobriū prudētē 7 cetere facti sūt note: 7 iō de eis nibil dicā. **N**otādū aut q̄ de diuersis capitul de corpe d̄cretorū 7 decretaliū colligūt alie p̄ditiōes q̄ n̄ dñt eē ī ordinādo. vīcz q̄ nō sit solēnit penitēs. nō curial. n̄ seru⁹. s3 ad ratiocinia obligat⁹. nō corpe viciat⁹. nō de p̄sb̄ito v̄l alias illegitē nat⁹. nō adulter. nō egritudine baptizat⁹. non pegrin⁹. nō ignot⁹. nō minoris etat⁹. De q̄libz istoz p̄seq̄ exigeret maiore tractatū q̄ p̄sens opusculū expostulat. Quartū qd̄ requirit ē p̄tia l̄raz. Un̄ p̄mouēd⁹ 7 ordinād⁹ ad regimē aīaz d3 h̄re noticiā 7 p̄tia sacre scrip̄e ad aīas informādas. Et p̄p̄t̄s statutū ē ī eccl̄ijs metropolitanis vt teneāt doctores theologie. 7 q̄ clerici exeūtes puiciā ad audiēdū theologiā p̄cipiāt itegre stipēdia sua. 7 si nō sufficiāt eis eccl̄ia debz eis mīstrare nec̄aria. extra de magi. qz nōnulli. Debēt etiam h̄re p̄tia seclariū scīaz. 7 s3 ad eruditōz. ut possint discernere verū a falso. 7 p̄ eas h̄re aditū ad theologiā. Et iō statutū ē ut teneāt m̄gri artū liberaliū ī singul⁹ eccl̄ijs cathedralibz 7 ī alijs q̄z possent sufficere factates: q̄ eaz eccl̄iaz clericos 7 alios scholares paupes gr̄is īstruāt. p̄p̄t̄s qd̄ aliqd̄ p̄petēs b̄n̄ficiū m̄gro ī eccl̄ia assignet. extra. c. palle. Et itelligo d̄ sciētias triualibz siue p̄mocialibz. scz grāmatica: logyca rethorica. Et maxime de grāmatica. qz q̄d̄riuales scīe. s. arismetrica. ge

De extrema vinctōe

42

ometria. musica. astronomia pap aut nibil faciūt ad scias pi
etati. v. ait Hiero. xxxv. di. si q̄s grāmaticā. De h. s. quā sci
entiā dñt sacerdotes h̄ie req̄re sup in pemio hui⁹ libelli. Et
licz mltā alia circa materiā sacri ordis possent dici. ista tñ sus
ficiūt q̄ntū ad hoc qd̄ p̄sens libell⁹ expostulat

Tractatus sextus prime par tis de extrema vinctōe. Et habz septem capitula.

Nunc de sacramēto ex
treme vinctōis dicēdū est. Circa qd̄ p̄siderāda
sūt septe. P̄mo q̄est ei⁹ matia. Sēdo q̄ ē ei⁹ for
ma. Tercio q̄s est ei⁹ mīster. Quarto q̄s est ei⁹
effectus. Quinto quibz debet dari. Sexto in qbz partibz cor
pis debz fieri. Septimo vtrū debeat iterari.

De materia hui⁹ sacramēti.

Capitulū I

Materia sacri extreme vinctōis ē oleū oliuaz ab epō bñ
dictū. Et rō q̄re oleū oliuaz ē materia hui⁹ sacri ē in
stitutio christi qui istituuit istō fieri i oleo qñ misit ap̄los oleo
vngere infirmos z sanare eos. Et huic p̄cordat p̄mulgatio be
ati Jaco. q̄ dic. Infirma q̄s ex vobz iducat p̄sb̄itos ecclie et
orēt sup eū vngētes eū oleo sc̄to. Et ē sciendū q̄ qñ i scriptu
ris inuenit simplz oleū itelligit̄ d̄ oleo oliuaz. qz illd̄ ē simplex
oleū. alia at̄ n̄. s. z fuit inuēta p̄pt̄ d̄fectū illi⁹ olei. sic oleū nucū
oleū lini z silia. l. p̄pt̄ aliqm̄ medicinā. sic oleū amigdaloz l. la
trinū z silia. Rō at̄ p̄gruētie q̄re tale oleū ē matia h⁹ sacri ē. qz
p̄petas isti⁹ olei maxie p̄ueit effectui h⁹ sacri. Est ei⁹ oleū mīti
gatiū doloꝝ. iō ponit i vulneribz. Tñ ille samaritan⁹ ifudit
oleū i v̄lneribz sauciati vt dic̄ Luc. s. effect⁹ isti⁹ sacri ē mīti
gare dolorē sp̄ualē z corpale. ut dicet̄ ifra qñ ageť de effectibz
isti⁹ sacri. q̄re oleū oliuaz ē matia p̄pa isti⁹ sacri. **N**otādū at̄
q̄ ad h⁹ q̄ oleū sit p̄pa matia z ueniēs isti⁹ sacri optz q̄ sit p̄i
mo ab epō bñdictū. Et istō innit̄ be. Jaco. qñ dixit. vngētes
eū oleo sc̄to. i. sc̄tificato. Rō aut̄ q̄re optz q̄ sit sc̄tificatū pos
ta est sup in tractatu de p̄firmatōe. c. ij. vide eam ibi.

Tracta. VI. prime partis.

Que sit forma extreme vinctōis **Cap. II.**
Prima istī sacri sunt vba q̄ dīc sacerdos qñ inungit
firmū. s. ista. Per istā scām vinctōez z suā pūssimā mi
ficordiā idulgeat tibi de q̄qd deliq̄sti p̄ vīssū. p̄ auditū z c.
Ita q̄ ista forma tāgīt p̄ istī sacri. de q̄ dīcet ista qñ age
de ei⁹ effectū. Et sciēdū q̄ dīntia ē inter formas alioz sacroꝝ
z istī. qz forme alioz sacramētoꝝ sūt idicatiue. vt patz intue
ti discurredo p̄ singlas formas. s. forma istī sacri ē optatiua.
vt patz īspiciēti. **N**otādū aut̄ q̄ ī missali ambrosiano īuenit
ista forma. **V**ngo oculos tuos vl̄ aures tuas zc. Et p̄ istā sā
crā vinctōez tuā zc. De h̄ aut̄ nō est curādū s. forma q̄ vti⁹ ro
mana ecclia ē fuāda. Si aut̄ aliq̄s q̄rat q̄ze ī forma istī sacri
magi vti⁹ romana ecclia optatiua vbo q̄s ī alijs formis. **D**i
cedū est q̄ iō. qz vt vidē ista istud sacm̄ nō d̄z dari nisi p̄p̄n/
q̄s mori q̄ sunt iā ī recessu. iō sic moris est q̄ illi q̄ sunt ī recessu
optat sal. ita ī forma ista ecclia optat salutē recedētib⁹ ex
bac vita.

forma ista
optat salu
tem recedē

Quis sit mīster extreme vinctōis. **Cap. III.**
Mīster hui⁹ sacri est p̄sbiter z n̄ ali⁹. vñ null⁹ nisi sit
p̄sbiter p̄t mīstrare istud sacm̄. Istō p̄t ex p̄dicta au
toritate b̄ti Jaco. Infirmitat̄ q̄s zc. Rō aut̄ q̄ze solus
p̄sbiter ē mīster hui⁹ sacri ē. qz ille q̄ habz disp̄sare sacm̄ cor
pis christi mysticū optz q̄ habeat p̄tē sup̄ corp⁹ xp̄i vey. s.
iste ē sol⁹ p̄sbiter. q̄ze sol⁹ p̄sbiter h̄z mīstrare sacra. Nec ē in
stātia de baptismo. qz baptis̄m⁹ ē sacm̄ marie necessitat̄. iō
optz q̄ habeat mīstrz maxime cōmunē. vide h̄ s. de baptismo
c. iij. **U**tz aut̄ opteat q̄ sint p̄les p̄sbiti vl̄ sufficit vn⁹ videt̄
ex auctoritate allegata q̄ debeāt esse p̄les. qz dīc p̄sbitos ī plu
rali. **T**ho. l. iij. suo videt̄ dicere q̄ si n̄ possint h̄i p̄les suffici
at vn⁹ cū mīstr̄. ita tñ q̄ sp̄ p̄sbiter d̄z iungere z dicere vba. z
si aūq̄ p̄fecerit moriat̄ vl̄ aliē īpediat ali⁹ d̄z p̄ficere illd̄ qd̄ re
manz p̄ficiēdū. s. residuū sacri h̄ extreme vinctōis. q̄ sufficiat
p̄ p̄nti.

Quia sol
sacerdos ē
mīster hui⁹
ius sacrame
ti.

Quis sit effect⁹ hui⁹ sacri. **Ca. III.**
Effect⁹ hui⁹ sacri ē iste. Sicut em̄ ē ī infirmitate cor
pali. ita suo mō d̄z esse z est ī infirmitate sp̄iali. In in
firmitate aut̄ corpali sic ē q̄ posito q̄ aliq̄s sit curat⁹

Ex effectū
hui⁹ sacri
mīstr̄ ē ista

De extrema vnctōne

47

ab infirmitate adhuc remanz in eo aliq̄ debilitas corporal' pueni
ens ex p̄tina infirmitate. ⁊ iō idiget duplici medicina. Una q̄
sit egritudinis sanatiua v̄l expulsiua. ⁊ alia q̄ sit debilitat' q̄ re
manet repatiua. Sic ē spūal'. spūal' infirmitas ē pctm̄. Unde
ps. i p̄sona pctōris. Misere mei dñe qm̄ infirm' sū sana me
⁊c. Medicina sanatiua illi' infirmitat' ē p̄nia. s̄ postq̄ bō sa
nat' ē ab ista infirmitate adhuc remanz i eo qdā debilitas spūal'
⁊ p̄ istā debilitatē ordiat' istō sacrm̄. Un' effect' isti' sacri ē sa
natio isti' debilitat' spūal'. Est etiā alius effect' q̄ p̄ ipm̄ pctā
venialia ⁊ etiā mortalia oblita remittit' ⁊ grā habita auget et
noua p̄fert. ⁊ istō itellige si digne suscipiat'. Est ec̄ ali' effect'.
q̄ si sit expediēs aīe suscipiēs sanitas corporal' sibi restituit' p̄
tute sacri isti'. Probāt oīa ista p̄ autoritatē iductā Jaco. v.
Infirmitat' q̄s ex vob' idu. p̄sbi. ec̄. ⁊ orēt sup eum vngē. cū oleo
sc̄tō. ⁊ alleuia. cū dñs a lāg. suis. ⁊ si i pctis sit dimittet' ei ⁊c.

Quib' d̄z dari istud sacramētū

Cap. V

Ad p̄dicta autoritate colligit' q̄ istō sacrm̄ non d̄z dari
nisi infirmis. q̄ d̄z Jac. v. Infirmitat' q̄s ex vob'. Non
aut' d̄z dari q̄b' uicūq̄ infirmis. s̄z solū ill' q̄ sunt i picu
lo ⁊ sunt p̄pinq̄ mortu. q̄ cū deuorōe aīe petierit istō sacrm̄. po
sito etiā q̄ sint frenetici. Aū enī istō sacrm̄ sit sacrm̄ exēutiū n̄
d̄z dari nisi exēutiō. v̄l ill' q̄ iā sunt pati ad exitū ab hac vita.

In q̄bus partib' corp̄is fieri d̄z istō sacrm̄. Ca. VI

Quia purgata mat'ia medicina d̄z applicari p̄cile pa
triētī. iō mat'ia pcti purgata p̄ p̄niaz istō sacrm̄ qd̄ est
medicina v̄r dictū ē p̄ debilitatē derelictā d̄z applica
ri mēbr' q̄ sunt organa sensuū. p̄ q̄s morbo pcti intrat in aīaz.
Un' de sacro isto debēt inungi oculi. aures. os. nares. pedes ⁊
renes. Ita q̄ ad oculos dicat'. p̄ istā sc̄rāz vnctōez ⁊ suā p̄sssi
mā misericordiā indulgeat tibi de' q̄cqd̄ peccasti p̄ visu. Ad au
res. p̄ auditū. Ad os. p̄ gustū. Ad nares. p̄ odoratū. Ad pedes
p̄ gressuz. Ad renes. p̄ ardorē libidīs. p̄mittēdo i singul'. p̄ istā
sc̄tām vnctōez. S̄z qd̄ fiet de ceco a natiuitate q̄ n̄ peccauit
p̄ visum. v̄l etiā de surdo a natiuitate q̄ nō peccauit p̄ audituz
vel de claudō q̄ nō peccauit p̄ gressuz. nūq̄ d̄z inungi in illis

Tracta. VII. prime partis

mēbris. Dico q sic. qz licz cec? nō peccauit vidēdo. tñ peccauit forte iordiate visu? appetēdo. Et idē dico de surdo z clau do. Estimo etiā q qdā aliq? nō hret oculos vl alia mēbra i q bus sit vinctio dz tñ inūgi i loc? circūuicinis ppe rōez iā dicā

Utz debeat sacrm istō iterari.

Cap. VII.

Quā i isto sacro nō impmā? caracter manifestū est q istud sacrm itari p. Tū hō possit ad mortē multoti/ ens ifirmari. Utz aut i eadē ifirmitate possit aliquis mltoties inungi. Dico q ifirmitatū qdā sūt breuis termiatō nis sicut sinochia vl sinoch? vl caufon. z sic de alijs. z i ist? in firmitatib? nō debz istō sacrm itari. Tñ si recidiuaz aliq? cū recidiuū sit alia ifirmitas a pma. i recidiuū posset itato inūgi. Alie sunt ifirmitates diuturne. sic febris. tussis. et hīca z siles q durāt pannū vl pl? et sic cū i talib? infirmitatib? hō possit multoties venire ad pūctū mort? in talib? p istō sacrm itari. Ista est snia Tho. in. iij. suo. Dicit tñ q si inueniat snia alicui? doctoris i pūctū q nō pdenet eā. Istud aut q dicit qdā q ille q fuit inunct? q si curet nō dz se postea balneare est qdā fatul tas. qz seqret q eps cui? caput fuit inunctū crismate nō debe ret lauare caput. cū ei? vinctio sit dignior ista. Tñ qñ aliq? in firm? inungit debet ibi esse aliq? mīster q cū stupa abstergat locū vinctōis. z postea illa stupa debet comburi.

Tractatus septimus prime partis de matrimonio. Et habz duas partes sub se.

Exposito cū dei adiū torio tractatu de sacris. q generāt: vegetāt: nutriūt: pmonēt z repant hoīez i vita spūali. Restat tractādū de sacro qd hoīez pduc et generat i esse z vita corpali. I. de sacro mri/ monij. Quia vob libell? iste pposit? ē ppe simplices q nō sunt multū pfecti i iure canonico z civili. allegatioqz mltorū iuriūz tā de iure canōico qz civili q i ista matia plus q i alijs pcedēti bus adducit simplicib? z min? pfect? pfusiōez inducat. Id/ circo ab hmoi allegatōnib? qñtū potero abstinēbo. cū simpli/

De matrimonio.

ces hmoi allegatōes neq; legere neq; intelligere scirent. Qm̄ aut̄ fm̄ phm̄ sic dīpositio p̄cedit formā. sic spōsalia p̄cedunt m̄rim onū. ideo p̄mo de sponsalibus est agendū.

Prima pars septimi tractatus p̄me p̄ris p̄ncipalis de spōsalibus. 7 habz. v. capla.

Quoniam ergo spōsalia cōsiderāda sunt q̄nq; p̄rio qd̄ sint spōsalia. 7 vñ dicat̄. Secōdo q̄lit̄ p̄hāt. Tercō i q̄erate p̄nt̄ p̄hi spōsalia. q̄to q̄s sit effect⁹ spōsalitū. Quarto i q̄bo casib; dissoluāt̄. Quid sint spōsalia 7 vñ dicant̄. **Cap. I.**

Quoniam spōsalia sūt futar; nuptiar; p̄missio. Ex q̄ diffinitōe q̄ cōis ē canonist; 7 legist; p̄z q̄ spōsalia d̄nt̄ p̄cedere m̄rimoniū sic p̄ns p̄cedit futur; Dicūt aut̄ spōsalia a spōdeo des. qd̄ idē est qd̄ p̄mitto ris. **Qual; p̄hāt spōsalia. Ca. II**

Quoniam spōsalia q̄ttuor modis. Uno mō nuda p̄missiōe q̄n̄ d̄r. accipiā te i vxorē 7 accipiā te i virum. Alio mō dat; arr; spōsalitū. s. pecūia l' aliq̄bo alijs reb;. Alio mō anuli subarratōe. Et illd̄ vocat̄ vulgarit̄ despōsatiō s. p̄p̄e sbarratio nūcupat̄. Alio mō intueniēte iuram̄to. ita tñ q̄ sp̄ sint vba de futuro vt dictū ē. qz si essent vba de presenti iā nō essent spōsalia sed matrimonii.

Quoniam q̄erate possunt p̄trahi sponsalia **Ca. III**
Quoniam p̄ septēniū. i. p̄ etatē septē ānoz; tā pueri q̄s puelle īcipiūt h̄re discretōz; q̄ requir̄ i spōsalib; p̄hēdis iō p̄ septēniū p̄nt̄ p̄hi spōsalia. Si vñ aū septēniū ip̄i l' p̄nt̄ ip̄oz vice 7 noīe eoz spōsalia p̄hāt nihil agūt nisi cū veniunt ad septēniū īcipiāt eis placere. qz extric valēt ita qz spōs n̄ p̄scat eā carnal; 7 sāguineā tñ ei; n̄ possit h̄re i vxorē n̄ e; Et nota qz etas p̄hēdi m̄rimoniū apta ē i puella. vñ. ānoz. i puero. ruij. 7 si aū p̄hāt n̄ ē m̄rimoniū. s. spōsalia tñ nisi fuerit etati nubi ita p̄p̄inq; qz possint carnal; p̄misceri. cū etatē videat̄ tñ malicia supplēisse.

Quis sit effect⁹ spōsalitū **Cap. IIII.**

Tracta. VII. prime partis

Pōsalia p̄hūē duobz modis. qz qñqz p̄hūē sub p̄diti
one appōsita. qñqz pure. Si p̄hāē sub p̄ditōe appōsi
ta s̄ p̄t esse mltis modis. qm̄ aut p̄ditio appōsita est
possibil̄ aut impossibil̄ aut nēcāria. Si sit impossibil̄ puta qz dic̄
p̄hā tecū si tetigero digito celū. Aut si nēcāria. puta qz dic̄ p̄/
hā tecū si sol oriat̄ cras. vl̄ aliō sile. itē p̄ditōes dñt hū p̄ non
adiect̄. i. p̄ nō appōsit̄. Si aut p̄ditio sit possibil̄ aut ē hone
sta aut ihonesta. Si sit honesta. puta qz dicit̄. p̄hā tecū si p̄
me⁹ voluerit vl̄ si deder̄ mihi cētū marcas. Si p̄ditio nō ad
i pleat̄ n̄ tenet m̄rimoniū p̄sumare donec p̄ditio fuerit adiple
ta. etiā si p̄hēdo spōsalia fuerit appōsitū iuramētū Sz d̄z itel
ligi sp̄ nisi carnal̄ copla fuerit subsecuta int̄ eos. qz tūc d̄z vez
m̄rimoniū int̄ eos. qz tūc vid̄ cōditio appōsita recessisse. Si
p̄o p̄ditio ihonesta sit z sit p̄ naturā z subaz z bona m̄rimoniū
puta qz dicit̄. p̄hā tecū si p̄cures tibi venena sterilitat̄ vl̄ pro
pecunia adulterādā te tradas. vl̄ donec iueniā aliā pulcriorē.
Ita p̄ditio viciat̄ p̄ctū. ita qz nec sūt spōsalia nec m̄rimoniū.
Si p̄o p̄ditio sit ihonesta sz n̄ sit p̄ naturā z sbaz z bōa m̄rimo
niū. puta qz dic̄. p̄hā tecū si hoiez int̄fecer̄ vl̄ si furtū fecer̄ vl̄
silia. p̄ nō adiecta d̄z hū. z ē abijciēda: z tenet̄ spōsalia. **N**otā
dū tñ qz licet dictū sit qz spōsalia p̄nt p̄trahi sub p̄ditōe. p̄mis
se pecūie. nō tñ p̄t p̄mitti pecūia i modū pene. z si p̄missa fuerit
nō tenz pene p̄missio. nec p̄t peti. vt si dicat̄ sic. nisi p̄tereo tecū
tibi dabo cētū marcas. nō enī valz p̄ditio pene cū libera debet̄
esse p̄iugia. ff. d̄ v. ob. l. tua. de spō. c. velut. extra e. c. requisivit.
z. c. gēma. **L**. de spō. l. arras. z. l. mlier. Si aut p̄hāē spōsalia
pure. i. sine p̄ditōe. z sūt abo apti ad m̄rimoniū p̄hēdū. si i spō
saliū p̄hēdis int̄uenit iuramētū p̄pellēdi sūt p̄ excoīcatōez cō/
sumare m̄rimoniū. nisi forte timeat̄ d̄ vrozicid̄io vl̄ de aliq̄ a/
lio piclo. **E**t si alter iporū p̄xerit cū aliā p̄ p̄ba de p̄nti iūgāt
ei p̄nia de p̄iurio z fide mērita: z absoluat̄ ab excoīcatōe. si at̄
nō int̄ueit iuramētū monēdi sūt m̄rimoniū p̄sumare n̄ cogē/
di. qz iūte nuprie solēt malos puēr⁹ h̄re. xxxi. q. ij. c. i. z. ij. Si
aut̄ neuter ē i etate nubilī tenet̄ expectare donec veniāt ad an
nos etat̄ legitime ad m̄rimoniū p̄hēdū. **E**t idē dico si vii⁹ est

De matrimonio

45

in etate legitima. ali^o nō. qz ille q̄ est in etate legitima tenet aliū expectare. l. si se mutuo absoluūt poterūt iudicio ecclie separi.

In q̄b^{us} casib^{us} spōsalia dissoluunt^{ur} **Cap. V**
Eq̄ spōsalia sūt sel^{ect}ā semel ligāt. ita q̄ si h̄b̄t post modū spōsalia cū alia. 7 nō ē p̄cessuz ad carnalē copulā cū illa scōa. cōpellēd^{us} ē redire ad p̄mā. Si h̄o p̄guit scōam carnalē cū iā m̄rimoniū dicat d̄z remanere cū scōa 7 nō redire ad p̄mā. Soluūt autē i octo casib^{us}. Prim^{us} ē si alter ip̄oz vult trāsire ad religiōez. qd̄ facere p̄t alio iūto. etiā si sūt m̄rimoniū p̄ h̄ba de p̄nti p̄ctū. dūmō nō fuerit p̄ carnalē copulā p̄sūmatū. 7 ille q̄ remanz i scōo remanz absolut^{us} a viclō spōsaliū 7 h̄ q̄n alter fuerit p̄fessus i religiōe illa. h̄z ille casus extra de p̄uer. p̄u. c. ex publico. extra de spō. duo. licz p̄ter solutū. **Se** cū d^{us} casus ē q̄n spōsus nō inuenit. qz trāsferit se ad aliā regiōnē. recepta tñ p̄us p̄nā de p̄uicio v̄l fide m̄ritā. si p̄ eū steterit q̄ min^{us} m̄rimoniū fuerit p̄sūmatū. h̄z iste casus extra d̄ spō. c. illis autē. **Ter**ci^{us} casus ē si alter ip̄oz p̄ p̄ctā spōsalia iurrit 7 leprā v̄l palisim. aut oculos pedes man^{us} v̄l nasum amisit. vel aliqd̄ turpi^{us} sibi cuenerit. Ponit iste casus extra de p̄u. lepro. c. lras. de iureiur. c. q̄madmodū. **Qu**art^{us} casus si supuenit af^{fect} finitas. puta qz spōsus p̄sanguineā spōse p̄guit v̄l ecduerfo. **Et** ad h̄ p̄bandū sufficit sola fama. h̄z iste casus. v̄l. q. q̄. qdā despōsavit. extra d̄ p̄sag. 7 af. sup eo. **Qu**it^{us} casus si mutuo se absoluerint. h̄z iste casus extra de spō. c. p̄terea. qdā tñ nō reci piūt istū casū. vñ dicūt q̄ illa decretal allegata nō ē decretalis v̄l loq̄t de p̄missiōe p̄p̄atiua. **Sext casus ē si alter eorū fuerit fornicat^{us}. h̄z iste casus extra de iureiur. c. q̄madmodū. **Septi** m^{us} casus ē q̄n spōsus defacto cū alia. v̄l spōsa cū alio h̄bit p̄ h̄ba de p̄nti v̄l p̄ h̄ba de fufo. 7 seq̄t carnal coplā. tñc soluūt spōsalia p̄p̄t mai^{us} viculū supueniēs. s̄z dñt agere p̄nāz de p̄uicio v̄l de fide seu p̄missiōe m̄ritā. ponit iste casus extra de spō. c. p̄suluūt. extra de spō. duoz. c. tua nos. **Octau** casus ē q̄n minoz veit ad etatē legitimā 7 p̄fectā: 7 petit absolui a vinculo spōsaliū 7 dari sibi licētiā nubēdi aliū. h̄z iste casus extra de despō. ipu. de ill. 7. c. a nob^{is} **Et** nota q̄ oēs isti casus p̄ter**

8 3

Tracta .vii. prime partis

pmū. s. qñ vult trāsire ad religiōez itelligēdi sunt de spōsalibz de futuro q̄ p̄e r p̄e dicūt spōsalia. Et nota etiā q̄ i duobz ca sibi p̄dicts ip̄o iure solunt spōsalia. s. qñ itrat religiōez r qñ h̄ bit m̄rimoniū cū alio v̄l cū altera. In ceteris p̄o casibz soluen da sunt p̄ iudicem ecclesie.

Secūda pars septimi tracta

tus p̄me partis p̄ncipalis de m̄rimonio. r habet octo capla

Quā tractatum est

De spōsalibz dicēdū est de m̄rimonio. Circa qd̄ p̄siderāda sunt octo. P̄mo qd̄ ē m̄rimoniū r vñ dicat. Secūdo q̄lic̄ h̄bat m̄rimoniū. Tercio qñ r vbi r q̄bz p̄bis fuit iustitū m̄rimoniū. Quarto q̄ fuit cā in stitutōis m̄rimoniū. Quinto q̄ p̄nt h̄bere m̄rimoniū. Sexto q̄t modis dicat matrimonii. Septimo quos sūt bona matri monij. Octauo q̄ impediūt matrimonii

Quid est matrimonii r vnde dicat **Cap. I.** Matrimonii aut̄ a doctoribz sic diffinit. Matrimonii ē viri r m̄liers legitia p̄iunctio individuā vite p̄suetudi ne retinēs. Nō d̄r viri r m̄liers: v̄l viroz r m̄liers. qz nec vnus vir p̄les m̄lires: nec vna p̄les viroz h̄re p̄t. Dicit etiā idiu duā vite rē. h̄ ē q̄ neuter ip̄oz absqz p̄sensu alteri p̄t p̄inētiā p̄fiteri v̄l orōi vacare. Et int̄ eos dū viuūt p̄manz v̄iculū p̄iugale. Aliter diffinit sic. m̄rimoniū est viri r m̄liers p̄iunctio: cō sortii vite p̄mūis: diuini r h̄iani iur̄ p̄mūicatio. Dicit̄ autēz m̄rimoniū de mater tris. r munio nis. vñ m̄rimoniū ē q̄si ma tris muniū. i. officiū. qz dat m̄lieribz esse m̄res. vel ideo maḡ denoiatur a m̄re q̄s a patre. qz eius officiū maḡ apparet i ma trimonio q̄s officiū viri

Qualit̄ h̄bat matrimonii **Cap. II.** Olo aut̄ p̄sensu h̄bit m̄rimoniū. q̄ si sol? desit cetera etiā ip̄o coitu nō obstāte celebrata frustra. Et q̄ eniz p̄ h̄ba d̄ p̄nti vir p̄sensit maritali affectu i mulierē r m̄lier i vi rū siue p̄bis p̄liet. vt si vir dicat. accipio te i meā. r ip̄a m̄dis

De matrimonio.

accipio te in meū. vñ si vir dicat. volo te de cetero hñe i vxore. et ipa rñdeat. volo te de cetero hñe i viz. vñ qbuscūq; alijs vñbis vñ signis exprimat cōsensus statim est mñmonium. Et dico si gnis. qz surd⁹ ⁊ mutus possunt pñhere mñmoniu. verū tñ si lo qui possunt pñbentes matrimoniu vñba sunt necessaria qñtum ad eccliam cōsensus mutuū cōtinentia vel expñmentia rñ.

Qñ vbi ⁊ qñ vñbis fuit institutū mñmoniu **Ca. III**

In paradiso terrestri fuit institutū mñmoniu ⁊ añ pctm i quib⁹ aūt vñbis fuit institutū dicūt aliq qñ illis vñbis Beñ. ij. c. Crescite et multiplicamī ⁊ replete terram. S; istd nō credo vez. fuerūt enī vñba illa poti⁹ bñdictio nūbentiū. Vñ dico q vñbis ade ore pphetico platis fuit institutū qñ adā dixit. Hoc nūc os ex ossib⁹ meis ⁊ caro de carne mea Quappē relinqt hō pñez ⁊ mñez ⁊ adherēbit vxori sue. ⁊ erūt duo i carne vna. Vide de b. s. de sacris i generali. ca. i.

Que fuit causa institutōis mñmonij **Ca. IIII**
Uelunt cause pñcipales institutōis mñmonij licet sint mltre scōarie. Pñia causa pñcipal ē susceptio plis Et pñpē hñc instituit de⁹ mñmoniu i paradiso añ pctm int pñmos pñtes. qñ dixit Beñ. ij. c. Crescite ⁊ multiplicamī. Scōa cā est vitatio fornicatōis. ⁊ ista cā hñ locū p⁹ pctm. Et de ista dic apls. i. ad Cor. vij. c. Propt fornicatōz supple vitadā vnus qsq; vxorē suā habeat: ⁊ vñaq; suū viz. Cause scōarie sunt mltre. s. pac⁹ reformatio. pulcritudo vxoris. diuitie ⁊ filia. Ita tñ q pñcipalis intentio eorū qui contrahūt nō ferat ad ista. sed ad duo pma et pñcipalia.

Qui possunt contrahere mñmoniu. **Ca. V.**

Quñs homo q cōsentire pñt i coniugale affectū ⁊ carnalē copulā exercere nisi expñse phibeat pñt pñhere mñmoniu. Dico q cōsentire pñt. qz l3 puer infra etatē legitimā pñstitut⁹. B ē infra. xiiij. annū. ⁊ puella infra. xij. dicant verba ad matrimoniu contrahendū apta. tamē qz cōsentire nō possūt nūllū est matrimoniu. de spon. c. tue fraternitati. S; ille qui in sanus est vñ furiosus licet dicat illa verba nō contrahit. quia cōsentire non potest. xxx. q. ij. neq; furiosus. Et hoc est verū

Tracta. VII. prime partis

Quid in furia constituitur? quoniam si aliquis habeat lucida intervalla
et aliquis redit ad sanam mentem nubere potest et testari. et omnia alia que alij
possunt potest. ut. L. de codicillis. nec codicillos. vij. q. i. quibus sit
triste. Dico etiam quod carnale copulatio potest exercere. Et ideo quod carz vir
ga virili vel utroque testiculo. vel est naturalis frigidus? habere non potest
extra de frigiditate et male. c. q. si. Dico etiam nisi expressum prohibeat. quod ex
dictum de matrimonio habedo est prohibitorium. Item omnes que non prohibet
admittit et habere potest. extra de spon. cum apud sedem. Prohibetur
enim aliqui propter votum et propter ordinem. et ita de alijs impe
dimentis de quibus dicitur infra. Et nota quod matrimonium habetur inter
ter absentes et procuratorem sicut factum fuit inter dominum regem ar
rogonie et dominam reginam que nunc sunt. extra de procur. c. finali. li. vi.

Quot modis dicitur matrimonium.

Cap. VI

Matrimonium dicitur multis modis. Nam matrimonium aliud
legitimum aliud clandestinum. Matrimonium legitimum est quoniam
ab his que super feminam habet preterit uxoris potestatem a parentibus: sponsa
et legibus dotata: et a sacerdotibus ut moris est benedicitur: et a para
nymphis custoditur et solenniter accipitur. Non tamen intelligas quoniam si
ne solennitatibus istis posset esse verum matrimonium. Sed sicut est
in alijs sacramentis quod quedam sunt de necessitate sacramenti. quedam
sunt de solennitate tamen. Ita in matrimonio quedam sunt pertinentia
ad substantiam matrimonij: sicut consensus per verba de presenti expressus. et
iste solus facit matrimonium. Quedam sunt ibi ad solennitatem et deco
rem. sicut sunt solennitates predictae: sine quibus est verum et legitimum matri
monium quantum ad virtutem. licet non quantum ad honestatem. Clandestinum matri
monium est quoniam fit sine solennitatibus premissis. Et quod sic habetur expo
nit se magno periculo. possit enim alter alterum dimittere quoniam vellet.
et de facto cum alio vel alia habere. et sic adulterio maneret. Cum tali
bus consulendum est in foro penitus ut de nouo in facie ecclesie habetur. Item
matrimonium aliud iniunctum. aliud perfectum sive consummatum. Iniunctum per
verba de presenti. Perfectum sive consummatum per carnale copulatio. No
tandum tamen quod matrimonium potest esse perfectum duobus modis. Uno mo
do scilicet. Alio modo significatio. Matrimonium potest esse perfectum san
ctitate ante carnale copulatio. Cum Augustinus scribit ad quendam que
simul cum viro suo votum castitatis emiserat sic dicit inter cetera.

*clandestinum
et consummatum
habetur*

7

De matrimonio

"Hō qz piter tpabaris a pūctōe carnali iō marit' tu' esse desi
 erat. imo tāto sancti' pūges manebat' qnto sanctiona p cordi
 ter placita fuabat'. **S**z mrimoniū nō ē pfectū significatōe aū
 carnalē copulā. **D**istinctio enī corpor' viri z vrozis significat
 pūctōez nate diuine z hūane i psona filij dei. vide de h. s. de sa
 cramentis i generali. c. i. Et sic soluit ista qstio vtz inē bñssimā
 vginē mariā z Joseph fuerit pfectū mrimoniū. qz fuit pfe
 ctū scititate sz nō significatōe. **Q**uidā dicūt mrimoniū iūtiatū
 p spōsalia de futuro. ratū p p'sensu de pñti. psumatū p carna
 le copulā. **T**re mrimoniū aliō legitimū z nō ratū. aliō ratū et
 nō legitimū. aliō ratū z legitimū. **P**rimoniū legitimū z nō ra
 tū ē inē infideles. z de legitimū qz legali institutōe z pūcie mo
 ribz nō p iussione dñi pñt sz nō ē ratū mrimoniū. qz sine fide
 fit. **A**ug. Hō ē ratū pūgiū qd sine deo ē. Ratū z nō legitimū
 mrimoniū ē qd ē inē legitimas psonas z fideles. sz sine debita
 solēnitate pñt. Ratū z legitimū mrimoniū ē inter legitimas
 z fideles psonas cū debita solēnitate ptractū

Quor sunt bona matrimonij. **C**a. VII.
Ona mrimoniū pncipalit' sunt tria. s. fides ples et sa
 cramentū. **A**ug. Nuptiale bonū triptitū ē. fides. ples
 sacramentū. **I**n fide attēdit ne post vīculū pūgale cū alio l'
 alia coeat. **I**n ple vt ant' ant' suscipiat z religiose educat. **I**n
 sacro vt pūgiū nō sepet. **E**t nota q duo pma bona qñqz sūt i
 mrimonio. qñqz nō. terciū pō insepabil' adheret mrimonto.

Que impedūt mrimoniū. Et hz. xvi. pñctas **C**a. VIII.
Impedimēta matrimonij sunt duodecim q impedūt
 mrimoniū pñctū z dirimūt iā ptractū. **S**i tñ ipsa
 v' aliqd ipoz pcedāt mrimoniū. tūc p'sensū cōiugale
 excludūt. si pō seqnt mrimoniū nullū pñtāt impedimētuz. sic
 p'tz p ista exēpla. **F**uriosus nō p't pñere mrimoniū. si tñ post
 qz p'perit efficiat furiosus nō p't pñ soluit mrimoniū. **I**tez q
 habz vtrūqz testiculū sectū. i. euulsū nō p't pñere mrimoniū
 si pō post pñctū mrimoniū secet. i. castrē nō p't pñ soluit mri
 moniū. **E**t ita intelligēdū est de alijs impedimētis. **Q**ue autē
 sunt impedimēta matrimonij pñct in his qttuor versibus,

Tracta .vii. prime partis

Error p̄ditio vocū p̄gnatio crimē. Cult⁹ disparitas vis oz
do ligamē honestas. Si sis affinis. si forte coire neq̄bis. Nec
faciēda verāt p̄nubia facta retrahāt. P̄ter ista duodecim ipe/
dimēta q̄ impediūt m̄rimoniū p̄hēdū z dirimūt iā p̄ctū sūt
alia q̄ impediūt m̄rimoniū p̄hēdū s; nō dirimūt iā p̄ctū. s. tē/
pus feriaz z interdictū ecclie. p̄sus. Ecclie vetitū necnō tem/
pus feriaz. Ista verāt fieri p̄mittūt facta teneri. Que q̄lit ter/
neri debeant dicendū ē de vnoquoq; ipozum.

N De impedimento erroris matrimonij.
Umeratis om̄ib; impedimētis dicēdū ē de vnoq; ipoz.
Et p̄mo de impedimēto erroris p̄sone q̄ ex sui
natura nō ex iustitūde ecclie m̄rimoniālē p̄sensū excludit. qm̄
q̄ errat nō p̄sentit. ff. de iurisdic. om. iu. l. si p̄ errorē. z errātius
volūtas nulla ē. L. d. iur. z fac. ig. l. cū p̄ testamētū z. l. n̄ idcirco
Uñ si m̄lier v̄l vir erret i m̄rimonio p̄hēdo null⁹ ē p̄sensus q̄
sol⁹ facit m̄rimoniū. ¶ Tñ nota q̄ triplex p̄t esse error circa
p̄sonā. Prim⁹ ip̄⁹ p̄sone. vt si de petro credat q̄ sit iohes vbi
errat circa p̄sonā. Ali⁹ est error fortune. vt si de paupe credat
q̄ sit diues. Ali⁹ est error q̄litas. vt si de ignobili credat q̄ sit
nobilis. v̄l de corrupta credat q̄ sit p̄go. ¶ Dō error p̄sone ipe/
dit m̄rimoniū. vt si credēs p̄here cū petro p̄trahit cū iohāne.
v̄l si credēs p̄trahere cū martha p̄trahit cū berthā. nullū est
m̄rimoniū. Error autē q̄litas z fortune nō impedit m̄rimo/
niū. Verbi gr̄a. aliq̄s p̄hit cū aliq̄ credēs esse virgine vel filiā
regis. z tñ ip̄a est meretricē vel filiā rustici tenet m̄rimoniū. v̄l
credit cōtrahere cū diuiter z cōtrahit cū paupe tenet etiā ma/
trimoniū. xxi. q. i. Dis ita.

De impedimento cōditōnis ¶
2 **I**mpedimentū p̄ditōis introductū ē ab ecclia i fauo/
rē libtatis. Et de h̄ breuiter est sciēdū. q̄ si m̄lier libe/
ra p̄trahat cū seruo sciēter. v̄l liber cū ancilla: tenet z validuz
est matrimonij inter eos. Si vero libera cōtrahit cū suo ig/
rant. qz credit eū esse libez. v̄l liber cū ancilla etiā ignorāter qz
credit eā esse liberā nullū est m̄rimoniū inter eos: nisi postq̄
vn⁹ nouerit p̄ditōez alteri⁹ esse talē p̄sentiat i eū verbo v̄l fa

De matrimonio.

48

eto vl carnali copula. **N**ota tñ q error p dicitōis deficiōis ipe
dit mrimoniū p hēdū r dirimit iā p cū. nō aut error paris vl
melior. vt si fu? p hit cū serua quā credit liberā. vl cū libera
quā credit esse seruā. qz nō decipit nec habz qd obijciat ei de
p dicitōibz appositis i matrimonio. **V**ide. s. de spon. c. iiii. quia
idē iudiciū est hic r ibi.

De impedimēto voti.

3 **C**irca impedimētū voti nota q intelligit de voto pti/
nencie siue de voto castitatis. **C**irca qd notādū q du/
plex ē votū p tinentie. nā qdā est simplex: aliū solēne.
Votū simplex ipedit mrimoniū p hēdū s; n dirimit iā p cū.
S; solēne votū ipedit p hēdū r dirimit iā p tractū. **Q**uid at
sit votū solēne licz olūm fuerit altricatio int̄ doctores. tñ s est
ōclaratū p Bonifā. viij. extra de voto r vo. redēp. c. vnico. li.
vi. ybi dicit q votū solēnizat qntū ad dirimēdū mrimoniū du/
obus modis. **U**no mō p susceptōez sacri ordīs. s. subdyaco/
nat? vl dyaconat? r p sbitat?. **A**lio mō p p fessioez exp siaz vl
tacitā factā alicui de religiōibz approbat. p mōi g ad sacros
ordīs vl religiōsi nō pnt p here mrimoniū. **N**ota penale cō/
stitutōez in cōstitutōibz dñi **A**lemē. pape cōtra religiōsos p tra/
hētes matrimoniū de facto. s. q sunt ex cōmūicati r irreglāres
nec pnt cū eis nisi p sedem apostolicā dispensari.

De cognatōe carnali.

4 **C**ognatio est triplex. qdā carnal. qdā spūal. qdā lega/
lis. **P**riō vidēdū ē de cognatōe carnali q naturaliter
pcedit alias. r ista vocat? cōsanguitas. **V**idēdū est g qd sit con/
sanguitas. r vñ dicat. qd sit linea cōsanguitatis. r qd sunt. r qd
sunt g dūs. r quō pputat. r vsq ad quē g dū phibeat mrimo/
niū. **C**ōsanguitas ē vīculū psonaz ab eodē stipite descendētū
carnali p pagatōe p tractū. **S**tipitē dico illā psonā a q aliqui
diuerūt originē sic adam fuit stipēs **S**ayn r enoch. r filiorū
q ab eis descēderūt. **E**t dicit cōsanguitas a cō qd ē sil r sanguis.
qsi cōmunē sanguinē habētes vl de vno sanguīe pcedentes.
Linea est ordinata collectio psonarū cōsanguinitate p iun/
ctarum ab eodem stipite descendētū diuerfos grad? p tinentis

Tracta. vii. prime partis.

Linee sunt tres. s. ascendentiū. descēdentiū. et trāsuersaliū.
Prima est ascendentiū. s. illorū a q̄bo traxim⁹ originē. sic pater:
mater. au⁹ aua. pau⁹ pava. abau⁹ abava. Secūda est descēdēti
um. s. illorū q̄ duxerūt originē a nobis. sicut fili⁹ filia: nepos ne
pris. p̄nepos p̄nep̄ris. abnepos abnep̄ris. Tercia ē trāsuersa
liū. i. illorū a q̄bo nō duxim⁹ originē nec ip̄i a nobis. vt frater
soror. filij duorū frat̄z q̄ dicunt̄ fr̄es patrueles. filij duarū so
roz q̄ dicunt̄ fratres s̄obrini et eorūdeꝝ filij v̄l nepotes vsq̄
ad q̄rtū ḡdū. Florāt ista. xxxv. q. v. p̄mo ḡdu. Et nota q̄ due
linee descēdentiū faciūt vnā lineā trāsuersalē: vt pat̄z in h̄erem
plo. Filij duorū frat̄z attinēt sibi i lineā trāsuersali. et q̄libz ip
sor̄z in recta lineā descēdit ab auo eorū p̄m̄i q̄ fuit stipes eorū
p̄m̄is a q̄ p̄traxerūt originē. et sic de oibz alijs ē intelligēdū
Hūc videndū ē q̄d ē ḡdus. Et nota q̄ aliter p̄putat̄ ḡd⁹ cano
niste et aliter legiste. Hāc s̄m canonistas due p̄sone i lineā trās
uersali faciūt vnū ḡdū. Scdm̄ autē legistas q̄libz p̄sona facit
vnū ḡdū. puta duo fr̄es sunt i vno ḡdu s̄m canonistas. q̄ s̄m le
gistas sunt in duobz: et sic de singul. Itē filij duorū frat̄z sunt
i scdo ḡdu s̄m canonistas. s̄m leges vero sunt in q̄rto. Et q̄
istō pat̄z aut nihil facit ad p̄positū ideo dimittā. Et videam⁹
q̄d est ḡdus. Gradus est habitudo distantīū p̄sonarū q̄ cogno
scitur quota generatōis distātia due p̄sone int̄ se differt. Gra
dus itaq̄ sic p̄putant̄. in lineā ascēdenti pater et mater sunt i p̄
mo gradu. Auus et aua sunt in secūdo ḡdu. pauus et pava sūt
in tercio. abau⁹ et abava sunt in q̄rto. In descēdenti p̄putant̄
sic. fili⁹ et filia sunt i p̄mo ḡdu. nepos et neptis sunt in secūdo
p̄nepos et p̄nep̄ris sunt i tercio. abnepos et abnep̄ris sūt i q̄r
to. In trāsuersali s̄o lineā p̄putat̄ sic. duo fr̄es sunt i p̄mo ḡ
du. filij duorū frat̄rū in scdo. nepotes eorūdeꝝ. i. duorū frat̄rū
in tercio. p̄nepotes eorū in q̄rto. Ultra quē gradū nlla cōsang
uinitas p̄cedit q̄ntū ad impediendū et dirimēdū matrimoniū.
licz antiq̄rus p̄tenderet vsq̄ ad septimū ḡdū. Videndum est
ergo qualiter s̄m istā doctrinā cōsanguinitas inuenienda est
et cōputanda inter aliquos. Unde si v̄ls scire de aliquibus:
puto de bartholomeo et bertha in quo gradu cōsanguinitat̄

*et nepos de fili
de filio matris
et p̄nepos de
fili nep̄tis
ab nep̄tis de
fili et filio ne
ptis s̄m leg
tercio nep̄tis
tercio nep̄tis*

De matrimonio

49

attinent sibi. Accipe aliquē cōmunē pentē. a q̄ ambo traxe-
rūt originē. verbi gr̄ia. Petrus generauit iacobū et iohēm
q̄ fuerūt fratres. ecce p̄m^o ḡd^o. v̄l si nō poteris scire q̄s fuit
pater eorū dices. iacob et iohes fuerūt fr̄es q̄ ut dictū ē fa-
ciūt p̄mū ḡdū. **Do** cō dico qz si fuerūt duo fr̄es sunt ponēdi
i p̄mo ḡdu. v̄l frater et soror v̄l due sorores. p̄cede ḡi p̄puta
tōe dices sic. Iacob et Iohes fuerūt fr̄es. q̄ vt dictū ē faci-
unt p̄mū ḡdū. Iacob generauit andrēā. ecce sc̄d̄s ḡd^o. et an-
drēas generauit philippū. ecce terci^o ḡd^o. philipp^o v̄o ge-
nerauit bartholomeū. ecce quart^o ḡd^o de q̄ nūc agīt. **Do**-
do reuertaris ad iohēz q̄ fuit frater iacobi. z p̄cede sic. Iacobi
z iohes vt dictū ē fuerūt fr̄es. iohes genuit thomā. ec-
ce sc̄d̄s. thomas v̄o genuit berthā de qua nūc agīt. ecce ter-
ci^o ḡd^o. **Clides** ḡq̄ bartholome^o z berthā attinēt sibi ex
vna parte i terci^o ḡdu. ex alia in quarto. z h̄ loquēdo vsuali-
ter. tū fm̄ veritatē nō attinēt nisi in quarto. z sic nō pōt esse
matrimonii iter eos. **Illō** idē faciendū ē de illis q̄ mag^o v̄l
minus vicini sunt in p̄sanguitate dicēdo. in tali z in tali ḡ-
du attinēt sibi. **Et** q̄ ita p̄putādi sunt ḡd^o et numerāde per-
sone colligit̄ exp̄sse ex ill^o duab^o decretalib^o. extra de p̄sang.
z af. tua nos. z extra de testi. licet ex quadā. **Sz** pone q̄ due
psone attinēt sibi ex pte vna i sc̄do vel terci^o ḡdu z ex alia i
q̄nto. nunq̄d poterūt p̄trahere matrimonii iter se. **Dico** q̄
sic. qz sp̄ standū est remotiori psone i p̄sanguitate. extra de
p̄sang. z affi. c. vl. In h̄ em̄ casu remotior psone extra metas
p̄sanguinitatis existit. vñ nō attinet sibi. ex q̄ nō est p̄sanguini-
tas iter eos. qz sicut antiquit^o ois p̄sanguitas terminabat̄ in
septimo ḡdu. ita hodie terminat̄ in quarto. **Et** p̄dict^o patere
p̄t q̄ cōsanguinitas impedit z dirimit matrimonii vsqz ad
quartū ḡdū p̄sanguinitatis inclusiue z nō vltra. **Et** itellige i
trāsuerfali lineā: nō aut̄ in ascēdente. qz in illis in infinitū ex-
tendit̄ p̄sanguitas inclusiue. sz in trāsuerfali vsqz ad quar-
tū ptendit̄ p̄sanguinitas z nō vltra. quasi dicat q̄ q̄nt^o ḡdus
aperit portā ad matrimonii p̄trahendū

De impedimento cognationis spiritalis

b

Tracta. vii. prime partis

Ullo de cognatōe carnali videndū est de cognatōe spiritali. Unde videndū est qd est cognatio spūa/ lis. et quot sunt eius spēs. et quō impediāt matrimo niū. et in quibus sacramētis p̄batur. Cognatio spūalis ē p pinq̄uitas pueniēs ex sacramēti datōne iadmiſtrātōne vel ſuſceptōne. verbī gratia. ſacerdos baptiſat puerum: tu ſu ſcipis eum. vterq̄z eſt pater ſpūalis ipi⁹ pueri et cōpater pa rentiū eius. put legiſ. xxx. q. i. omnis. **S**pēs cognatōis spū alis ſunt tres. **P**rima dicit cōpaternitas. a cō qd eſt ſil et pa ternitas. q̄ſi ſil paternitas. vel q̄ſi cōmunis paternitas. nam vn⁹ cōpater ſp eſt pater ſpūalis pueri et alter carnalis. **A**lia dicit paternitas. et iſta attendiſ inter eū q̄ ſuſcipiſ. et illū q̄ ſu ſcipiſ. i. inter puez et patrinū. **A**lia dicit fraternitas q̄ atten diſ inter filiū tuū ſpūalem et filios tuos carnales. Reſtat er go videre qd iuris ſit de matrimonio taliū. et primo dicēdū eſt de cōpaternitate. Notandū eſt q̄ duplex eſt cōpaterni tas. qz quedā eſt directa. ſ. illa quā ego cōtrabo p meipm. et iſta impedit et dirimit matrimonii. vt ſi ego ſuſcipio filium berthe mlieris vñ ipa meū: nunq̄z potero eam habere in vxorē et ſi accipo eam ſeparandū eſt m̄rimoniū. ita dicit extra d co gna. ſpi. c. veniēs. **A**lia dicit cōpaternitas indirecta ſiue emer gēs. ſc̄z illa quā vn⁹ cōiugū poſtq̄z ſunt vna caro effecti con trahit p actū alteri⁹. ſicut ſi vxor mea poſtq̄z a me carnaliter eſt cognita ſuſcipit filiū alioz. ambo parētes pueri ſunt cō/ patres mei q̄uis ego nō ſuſcipiā eū. qm̄ cōiuges cōmuni cant ſibi adinuicē actōes. **E**t de hoc ponit exemplū euident iſſimū in qdam decre. extra decog. ſpi. c. martin⁹. vbi dicit ſic. **M**artinus duxit berthā in vxorē et lothari⁹ tebergam. poſt matrimonii lothari⁹ leuauit de ſacro fonte filiū mar tini et berthe. demū mortu⁹ eſt lothari⁹ et berta remāſit. ſilr martin⁹ et teberga. **Q**ui maritus ſu⁹ lothari⁹ acquiſie rat compaternitatē per filiū martin⁹: querebat vtz martin⁹ poſſet contrahere matrimonii cū dicta teberga. Et reſpondet papa q nullo modo. **E**t ſic patet q cōpaternitas tā directa q̄ indirecta impedit matrimonii cōtrahēdū et dirimit iam

Cōpaternitas

fraternitas

De matrimonio.

50

contractū. **D**odo videndū est de paternitate spūali q̄ atten
 dif inter suscipiēte ⁊ susceptū. i. iter patrini ⁊ filioli. *patrini patrini*
 mā ⁊ filioli. ⁊ dicēdū ē q̄ nūq̄ pōt esse matrimoniū iter tles
 ⁊ si frerint de facto sunt sepandi. xxx. q. i. de eo q̄ iterrogasti
 ⁊ c. si q̄s sacerdos cū filia spūali. **U**ltimo dicēdū ē de frater
 nitate spūali q̄ attēdit iter filioli siue filioli ⁊ filios siue fili
 as carnales matrīne vel patrini. Et licz doctores antiq̄ va
 ria dixerūt circa istā materiā. tū firmiter ⁊ sine dubitatōe te
 nendū est q̄ oēs filij duoz cōpatz siue añ cōpaternitatē si
 ue p^o geniti pñt legitime ⁊ matrimonialiter copulari. exce
 pta illa psona mediāte q̄ puerū ē ad cōpaternitatē. nā illa nū
 q̄s pōt copulari matrimonialz alicui filioz patris sui v^l ma
 tris sue spūal. xxx. q. iij. c. n̄ optz. §. sup q̄b̄ cōsuluūt. extra
 de cog. spī. c. i. ⁊ c. laudabile. ⁊ c. tua nos. **I**te nota q̄ cō
 pater pōt licite i vxore filiā ppatris sui accipe. nisi sit illa qua
 mediāte ppatres effecti sunt. xxx. q. iij. illō **S**olz aut q̄ri
 vtrū aliq̄s posset h̄e duas pmatres i vxores. vñā. s. p^o aliā
 Eld h̄ dicēdū ē q̄ refert vtz pmaternitas pcedit matrimoni
 um v^l seq̄t. **S**i pcedit licite pōt h̄e duas pmatres i vxores
Uerbi gratia. maria ⁊ martha sunt pmatres. postea marti
 n^o p̄bit cū maria ⁊ eā pgnoscat. ea mortua p̄t p̄here cū mar
 tha. ⁊ est causa qz p vnūq̄z carnis seq̄ntēdō trāsīt ad vnio
 nē spūs pcedētē. xxx. q. iij. p^o obitū. **S**i aut cōmaternitas
 sequatur matrimoniū supple p carnalem copulā cōsumma
 tū. tunc distingue. quia si vxor tua suscipit filiū alteri^o tunc
 ista cuius filiū suscipit efficit cōmater tua p factum vxoris
 tue. ⁊ mortua vxore tua non poteris eam habere in vxorem
 ⁊ eandem compaternitatē intelligas acquiri vxori per viz.
Si h̄o filiū vxoris tue quem de alio genuit aliqua mulier
 de sacro fonte leuauerit. vel ad cōfirmatōem tenuerit coraz
 episcopo ip̄a mulier est cōmater vxoris tue et non tua. quia
 non fuit tibi cōmaternitas acquisita. vñ mortua vxore tua
 poteris eam habere in vxore. **I**dē est si fili^o tu^o quē de alia
 muliere genuisti suscipias ab aliquo. qz nō est acquisita cō
 paternitas vxori tue. ⁊ in hoc casu sicut in alio pōt aliquis
 b 2

Tracta .vii. prime partis

habere duas matries in vxores: et aliq̃ duos copatres i maritos. Et istud pot̃ haberi vñ sciri p̃ istos q̃tuor vsus. Qui mihi vñ cui⁹ mea natū de fonte leuauit. Nec mea comater fieri nō valet vxor. Si q̃ meenatum nō ex me fonte leuauit. Nāc post fata mee nō inde vetabor hñe. Copater eius natū cōiugenō phibent. Ambas comatres facit actio passio nū q̃. **N**otandū etiā q̃ laic⁹ nō p̃t p̃here matrimoniū cū illa quā baptisauit. et si d̃ facto cōtraxerit est matrimoniū dissoluendū. extra de cog. spūa. c. ne dū. li. vi. **Q**uē nota q̃ filius vel filia sacerdotis vñ alteri⁹ viri qui baptisauit puez siue puellā nō p̃t cōtrahere cū ista puella vel cū isto puero. vt in c. preallegato. ne dū. **N**otandū etiā q̃ solū p̃ sacramētū baptismi et cōfirmatōis cōtrahit cognatio spūal̃ q̃ impedit matrimonii cōtrahēdū et dirimit iā cōtractū. Per cathecismū aut̃ licet cōtrahat talis cognatio q̃ impedit matrimoniū cōtrahēdū. nō tñ cōtrahit talis que dirimit iā cōtractū. extra de cog. spūi. p̃ cathecismū. li. vi.

De cognatione legali

Quia cognatio legalis que adoptio dicit̃ vir aut nū q̃s habet in vsu. et pax tractat̃ de ea in iure canonico ideo de ea supersedeo quo ad nunc.

De impedimento criminis

Criminū quedā impediūt matrimoniū cōtrahēdū sed nō dirimūt iā cōtractū. sic incest⁹. vxoricidiū. rap̃ aliene vxoris. solēnis pñia. et si q̃s insidiādo matrimonio p̃p̃riū filiū de fōre suscepit vt possit puare vxores debito carnali et copula sui. **I**te homicidiū p̃sbyteri. oīa ista crimīa et forte mlt̃a alia impediūt vt d̃iri matrimoniū p̃hēdū. sed nō dirimūt iā cōtractū. imo si sint adolēscētes et timeatur de eaz incōtinētia eccl̃ia debz eis dare licētiā nubēdi. extra de eo q̃ cogno. cōsang. vxor. sue. c. ex l̃is. **S**ūt aut̃ tria crimīa q̃ nō solū impediūt matrimoniū cōtrahēdū imo dirimunt iā cōtractū. **P**rimū qñ aliq̃s adulterat̃ cū aliq̃ cōiugata. et ip̃e vñ ip̃a machinat̃ cū effectu i mortē viri sui. scz adultere. vel in mortē vxoris viri adulteri vt simul cōtrahāt. in

De matrimonio

hoc casu contrahere nō debēt. et si cōtraxerūt sunt sepandi.
xxxij. q. i. Si q̄s viuēte. extra de eo qui dux. i. ma. quā pol-
luit p adul. c. sup hoc. et c. i. et ij. Secūm est si adulter p̄ster si
de adultere q̄ ducet eā post mortē eius legitimi mariti. vel
adultera adultero q̄ p̄ mortē vxoris viri adulteri ip̄m dux-
cere velit. xxxi. q. i. relatum. et in omnib; p̄dictis capitulis
Tercū est qñ nō p̄stat fidem de ducendo eā. sed p̄sentialiter
eā ducit et cū ea p̄bit. qz vt ait Celestinus papa. pl⁹ est duce-
re q̄s fidē dare de ducēdo. extra de eo q̄ dux. in ma. quā pol.
p adul. c. cū haberet. et c. ex liaz tuaz insinuatōe. Et istū ca-
sum intellige qñ primū matrimoniū est vez et legitimū. qm̄
si nō fuit vez sed putabat esse vez nullū p̄stat impedimentū
secūdo matrimonio. Si vero null⁹ casuū supradictorū iter
uenerit bene potest quis p̄trahere cū ea quā polluit p adul-
teriū. Hora etiā q̄ mlier que p̄trahit cū cōiugato si scit euz
esse cōiugatū nūq̄ p̄t eū habere etiā post mortē vxoris. Si
aut̄ ignoraret eū esse cōiugatū imo crederet eū esse solutū nō
obstante eo q̄ cōtraxit cū eo viuente vxore legitima poterit
p̄tere euz eo post mortē legitime vxoris. extra de eo q̄ dux.
in matri. quā pol. p adul. c. pposuisti. et i. c. veniens. extra de
spon. c. cum apostolica

De impedimento disparitatis cultus

Ad hoc q̄ matrimoniū sit ratū et legitimū. optet q̄
utroq; coniū sit fidelis. fidelis enī nō p̄t cōtrahere
matrimoniū cū iudea: sarracena: gētili v̄l pagana. et
si cōtraxerit de facto nullū est matrimoniū. Sp̄salia tñ p̄t
fidelis cū infideli cōtrahere sub ista cōditōe q̄ infidelis cō-
uertat ad fidē. xxxvij. q. ij. cane xp̄iane. et c. nō optet. Infide-
lis tñ p̄t cōtrahere cū infideli dū tamē sint eiusdē ritus. s. iu-
de⁹ cū iudea. sarracen⁹ cū sarracena. S; pono q̄ alter cō-
iugū cōuertat ad fidē alter remaneat in infidelitate: q̄d fiet
de istis. Dico q̄ si infidelis nō vult cohabitare cū fidei. vel
si vult habitare nō tñ vult cohabitare sine cōtumelia crea-
toris vel absq; hoc q̄ cōtrahat eū ad infidelitatē vel ad pec-
catū mortale. in istis casib; trib; cōtumelia creatoris soluit
b 3

Tractatus. VII. prime partis

ius matrimonij qntū ad fidelē. ⁊ potest fidelis licite ꝑhere.
vt habet extra de diuor. c. quāto magis. ⁊. c. gaudem⁹. Nec
est differētia qntū ad hoc vtz cōuersus fuerit iudeus vl' pa
ganus. qz idē iuris ē hodie in vtrisqz. extra de puer. inf. ca.
laudabilē. Si aut infidel vult cōbitare cū fideli absqz aliq
pdictoz casuū. si tunc fidelis vult cōhabitare secū bñ facit.
vt dicit apls in prima eplā ad Corinth. vj. c. Si aut nō
vult cōhabitare secū nō est cōpellendus. tñ illo vel illā viuē
te nō poterit cōtrahere cū alio: cū adhuc duret m̃fimonijz
vt in palle. decre. interrogastis. ¶ Sed quid si iude⁹ vl' pa
ganus cōtrahit cū cōsanguinea sua fm ritū suū. postea con
uertunt ad fidē. nūquid post talē cōuersionē remanebit tale
matrimonij. Dico qz sic dūmodo nō cōtraxerunt in gradibz
a lege diuina p̃bitis: qui ponunt **Leui. xviij.** qz infideles
nō coarcent canōicia institutōibz. ⁊ p sacramentū baptisim⁹
nō solunt ꝑiugia sed crimia dimittunt. Itē vnus pagan⁹
plures habēs vxores cōuertit ad fidē. nunqd retinebit oēs
vxores vel solū vnā ex eis. Dico qz solū retinebit illā que ꝑ
mo fuit ei⁹ vxor. qz nulla aliaz fuit vera eius vxor. Si autē
alter cōiugū fidelij relabat in heresim vel in infidelitatē. il
le qui manet in fide nō ꝑt ꝑhere imo tenet cōtinere. qz licz in
isto casu magis appareat ꝑtumelia creatoris qz in ꝑmo. ma
trimonij tñ fidelij ratū est. ⁊ nullo casu supueniēte ꝑt dissol
ui. quia quos de⁹ ꝑiūxit hō separare nō potest. Matrimo
nij aut infidelij nō est ratū. ⁊ ideo dissolui legitime ꝑt. scz
si alter cōiugū cōuertatur ad fidē. extra de diuor. c. q̃sto ma
gis circa finem. ⁊ in ca. ꝑallegatis

U De impedimēto violentie
Violētia de sui natura etiā sine ꝑstitutōe ecclie impe
dit matrimonij. quia excludit libez cōsensuz q̃ so
lus facit matrimonij. nam vbi met⁹ vel coactio interuenit
nō potest cōsensus locū hēre. extra de spon. cū locū. Sed qz
magna ē differētia inter vim ⁊ metū. ideo videndū ē qd sit
vis vel coactio ⁊ quid met⁹. ⁊ q̃ violētia excusat ⁊ q̃s metus
His siue coactō vel violētia est maioris rei impet⁹ q̃ repelli

De matrimonio

nō potest. ff. q. me. causa. l. i. c. vlti. **Ver**⁹ est instātis vel futu-
ri piculi mentis trepidatio. vt dicit in eadē. l. Cui siue coa-
ctio vel violētia que p eodē accipio. alia lenis alia violēta.
Leuis nō excludit plensum matrimonialē sed violēta exclu-
dit. ar. li. di. p̄sbiteros. extra de spon. c. veniēs. **Violēta** coa-
ctio est cū aliquis capis trahitur inuit⁹ ducitur vel ligat.
Item metus ali⁹ cadit in cōstantē virū: alius nō. Ille q̄ ca-
dit in cōstantē virū excludit consensum matrimonialē. ff. q.
metus causa. l. metus. extra eo. ti. c. i. et. iij. 2. c. ad audientia
extra de spon. c. veniēs. **Q**uid autē sit met⁹ q̄ cadit in p̄stan-
tem viz⁹: **D**icēdū q̄ metus mortis cruciat⁹ corpis seruitus
et stupri. et de hoc sunt versus. **E**xcusare met⁹ hos posse pu-
ta qz nescis. **S**tupri siue seruitus verberū atqz necis. **N**o-
tandū aut q̄ vnus met⁹ posset cadere i vnā psonā q̄ nō cade-
ret in aliā. sicut talis metus posset cadere in me q̄ nō caderet
in regē. qz nō est verisile hoies clare dignitatis ppter metū
in vrbē tūnisse. vel qz q̄ rex p metū scilicet militis timet. ff.
q̄ metus causa. l. nō est verisimile. **V**erūtāmē si per aptissi-
mas pbatōes constaret de metu repellit p̄sumptio que con-
tra eū est. vt dicit ibidē. **E**t sic iudex fm statū et diuersitates
personarū: temporū et locorū iudicabit qualis sit metus vel
violētia. et fm hoc iudicabit p matrimonio vel contra.

Notandū tamen q̄ qualiscunqz sit metus vel violētia si
steterit mulier per annū cum dimidio cum viro non debet
postea audiri si alleget metū vel violētiā. extra de spon.
ad id quod per tuas. de illis qui matri. ac. pos. c. insup ad-
iecisti. de eo qui dux. in matri. quam pol. per adulterium. c.
significauit.

De impedimento ordinum

Ordinum vt dictum est supra quidam sunt mino-
res. sicut ostiarius: lectoratus: exorcistatus: ac-
colitatus. **E**t isti non impediunt matrimonium
contrahendum: nec dirimunt iam contractū. **A**lij sunt ma-
iores. scilicet subdiaconatus: diaconatus: et p̄sbiteria-
tus. et isti ordines impediunt matrimonium contrahendum

b 4

Tracta .vii. prime partis

et dirimunt iam contractum. quia istis ordinibus votum solent continere est annexum. extra de voto. et voto. redemptio. c. quod votum. li. vi.

De impedimento ligaminis

Impedimentum istud scilicet cum quis alligatur est alteri uxori adeo semper fuit validum quod antequam aliqua constitutio ecclesie super hoc emanaret nunquam alligatus uxori potest vel potuit aliam recipere. nec unquam licuit hoc absque speciali dispensatione dei qui fuit institutor matrimonii. sicut dispensauit deus cum abraham et iacob et aliis patriarchis. Sed quam aliquis potest esse alligatus alicui mulieri per sponsalia tantum. et alteri per matrimonium. videndum est quid iuris sit in utroque. Et ideo notandum est quod si aliquis contraxerit matrimonium vel sponsalia cum aliqua per verba de futuro non debet contrahere cum alia. nec illa cum alio. et si contraxerit cum alia sponsalia per verba de futuro debet dimittere secundam et redire ad primam. sed si contraxerit cum alia sponsalia per verba de presenti vel per verba de futuro. et fuerit secuta carnalis copula tunc debet stare matrimonium cum secunda. etiam si sponsalia contracta cum prima fuerint iuramento vallata. sed debent agere penitentiam de peccato et fidei mentita. extra de sponso. duorum. c. i. et de sponso. c. si ex litteris. Si autem matrimonialiter est alligatus uxori si non sit secuta inter eos copula carnalis potest alter altero inuito religionem intrare. et quod remanet in seculo potest cum alio vel alia contrahere. extra de conuersione coniuga. verum post consensum. et. c. ex publico. extra de desponsatione. c. licet propter solitum. Si autem fuerit inter eos carnalis copula secuta nunquam quam diu vixerint possunt se inuicem dimittere nisi causa fornicationis. et tunc si se dimiserint aut reconcilient aut remaneant in nuptiis. quia secundum beati saluatoris Matthei. vi. c. Dis qui dimiserit uxorem suam etc. Sed ponatur quod uxor credens maritum mortuum contrahit cum alio postea ille reuertitur quod fiet? Dico quod quam diu ita credit nec ipse reuertitur ipsa excusatur ab adulterio vel fornicatione propter ignorantiam facti. et filij si quos ex secundo suscepit iudicant legitimi. sed statim cum reuertitur primus debet recedere a secundo et redire ad primum. quod si non facit adultera indicatur. xxx. iij. q. ij. Cum per bellicam. et. c. si virgo. Sed quid si non reuertitur

De matrimonio.

credit tñ cū viuere: qđ faciet? Non exigit debitū a marito quē accepit: reddat tñ exigētī Istō p̄siliū sibi dat extra d̄ se. nup. c. dñs ac redēptor. Itē pone vir inuit ad exercitiū p̄ sar- racenos vel in regiōem longinquā z nō reuertit nec scit an sit viu⁹ vel mortuus. qđ faciet vxor? Dico qđ q̄ntūcūq; sit iunēcula cōtrahere nō pōt donec sit certificata d̄ morte ma- riti. extra de spon. c. in p̄sentia. Sed q̄liter certificabit. dico p̄ iuramentū illi⁹ sub quo militauit. v̄l etiā socioz qui eius mortē nouerūt. Et fm̄ leges adhuc debz expectare p̄ ānuz post iuramentū anteq̄z nubat. fm̄ v̄o cāndēs statim p̄ iura- mentū p̄stitū p̄t p̄here. extra de se. nup. c. super illa. Ad h̄ fa- cit qđ dicit apls. i. 1. Cor. vii. f. 2. Poruo viro nubat mulier cui vult in dño. z Hieronimus nouas nuptias nō p̄denat imo approbat. xxxi. q. i. aperiāt.

De impedimēto publice honestatis iusticie
Publice honestatis iusticia ē impedimētū ab ecclīa i-
troductū p̄pt̄ ei⁹ honestatē. Cui⁹ due sp̄s erāt nūc
aut̄ est vna tñ qđ p̄bit ex d̄spōsatōe. puta si aliq̄s de
sp̄saut puellā septē annoz. vñ licz eā nō p̄gnoscat. nullus
tñ de cōsanguinitate ei⁹ poterit eā habere i vxorē. nec ip̄e aliā
de p̄sanguinitate ei⁹. extra de sp̄o. c. iuuenis. Jō dixi. vii. an-
noz. qz si ante septēniū sp̄salia pura z certa. i. sine p̄ditōne
p̄bant nulli⁹ sunt momēti. nec aliqđ p̄stāt impedimētū nisi
post septēniū ip̄a approbauerit. extra de sp̄o. impu. c. lras.
z. c. accessit. Nota etiā qđ declaratū ē hodie de iure nouo
qđ licz sp̄salia sint nulla rōe p̄sanguinitatis aut affinitat̄ aut
religiōis aut frigiditatis aut q̄cūq; alia causa: dūmō n̄ sunt
nulla rōe etatis p̄stāt impedimētū publice honestat̄ iusticie.
extra de spon. impu. c. i. li. vi.

De impedimento affinitatis.

Affinitas est p̄ximitas p̄sonaz ex carnali copula p̄-
ueniēs om̄i carēs p̄ntela. Et dixi ex carnali copla
qz tā p̄ fornicariā q̄z p̄ m̄rimonialē copulā p̄bit affi-
nitas. xxxv. q. iij. nec eā. extra de eo qđ cog. consang. vxo. sue.
discretōi. z de p̄sang. z af. sup. eo. Et licz olim essent tria ge-
b 5

Tractā. VII. prime partis

regula

nera siue tres modi affinitatis. hodie tñ pñū genus tñ stat
scdo ⁊ tñio d medio sublat. Nota q̄ pñū gen⁹ affinitat⁹ pñi
tur ex psona addita p̄sanguinitati p carnalē copulā. iuxta illā
regulā q̄ dicit. Persona addita p̄sone p carnis p̄pagatōz mu
tat ḡdū attinētie: s; n̄ mutat gen⁹. s; p̄sona addita p̄sone per
carnis p̄mictōz mutat gen⁹ attinētie. s; n̄ mutat ḡdū. ⁊. Du
tat nupta gen⁹ s; generata ḡdū. Et vt meli⁹ intelligat pona
tur exēplū. Ecce ego ⁊ soror mea sum⁹ vna p̄sanguinitas. ac
cipiat soror mea maritū vl̄ amasiū. s. petr⁹. Oste petr⁹ q̄ ē p/
sona addita cōsanguinitati mee p carnis p̄mictōez mutat ge
n⁹ attinētie s; nō mutat ḡdū. qz petr⁹ nō ē p̄sanguine⁹ meus
s; ē mihi affinis. ⁊ sic mutat gen⁹ attinētie s; nō ḡdū. qz sicut
soror mea ē p̄sanguinea mea i pmo ḡdu. ita petr⁹ ē mihi affi
nis i pmo ḡdu. Et idē intelligas d marit⁹ siue d amasi⁹ oīm
cōsanguineaz meaz. qz i q̄to ḡdu p̄sanguinitat⁹ ip̄a attinēz mi
hi eodē ḡdu affinitat⁹ viri vel amasi⁹ eaz attinēt mihi. ⁊ que
dixi d marit⁹ vl̄ amasi⁹ cōsanguineaz meaz idē intelligas p
oīa de vxorib⁹ vl̄ amasi⁹ p̄sanguineoz meoz. qz i q̄to ḡdu
ip̄i sunt mihi cōsanguinei i eodē ḡdu ip̄e sunt mihi affines.
Nā si aliq̄s ē mihi p̄sanguine⁹ in scdo ḡdu vxor vl̄ amasia
ē mihi affinis i scdo ḡdu. ⁊ sic de alijs ḡdib⁹. Idē dico de cō
sanguineis vxoris mee. qz i q̄to ḡdu sunt sibi cōsanguinei i eo
dē ḡdu sunt affines mihi. ⁊ oēs cōsanguinei mei sunt affines
vxoris mee i illo ḡdu in q̄ sunt mihi cōsanguinei. Et iō nō
ta qz sic cōsanguinitas vsqz ad q̄tū ḡdū īpedit n̄rimoniū p̄hē
dū ⁊ dirimit iā p̄ctū. ita affinitas vsqz ad eūdē ḡdū facit idē.
Nota dū etiā qz cū ḡd⁹ i affinitate habeāt ortū ex p̄sanguī
tate cū dubitat de affinitate aliq̄z recurrēdū ē ad aliā p̄sonā
mediātē q̄ fuit v̄tū ad affinitatē. ⁊ req̄rēdū est in q̄to ḡdu di
stat ab illa p̄sona de q̄ agit p̄m modū sup̄ assignatū de cōsan
guinitate. vbi dictū ē quōd cōputādi sunt ḡd⁹ in p̄sanguīta
te. qz in q̄to ḡdu distāt i cōsanguinitate i tali distāt i affinitate
Nota dū etiā licz vxor cōsanguinei mei sit mihi affinis. si
li⁹ tñ quē suscepit ex p̄sanguineo meo nō ē mihi affinis s; cō
sanguine⁹. Sed si habet filii ex alio q̄ mihi nihil attinerz

De matrimonio.

54

Ille fili? nō est mihi affinis nec cōsanguine? . fili? autē p̄sagui
nei vxoris mee erit mihi affinis sic parēs su? . s; i alio gdu. qz
si parēs ē mihi i pmo gdu. fili? erit i scdo. z sic d alij. Notā
dū ē qz licz moriat p̄sanguine? me? mediāte qz p̄bit affitas. p/
sona tñ qz supuiuit rmanz mihi affinis. ¶ No. etiā qz dictū
sit qz affitas p̄bat p̄ cubitū fornicariū itelligēdū ē ordie et
mō nate. qz si qd cogscerz aliqm p̄ naturā. B ē si aliqs extra
vas debitū polluerz aliqm. q̄uis tal pollutio sit execrabil
crimiosa z dānosa. nlla tñ ex tali p̄cubitu p̄bit affitas. qz tal
p̄cubit? n̄ facit sanguis p̄mixtionē nec carnis vnitatē p̄qm
p̄bit affinitas. Et idē videt mihi dicēdū si qd inasit claustrz
pudoris alie? vl posuerit vga virilē ifra mēbz mlierz. n̄ tñ
puerit ad cōsumatōez op̄is qz ex B nō p̄bit aliq affitas. ita dic
Ray. z host. qz cōmixtio seminū requit ad affinitatē p̄bēdā.

De impedimento impotētie coeundi

i ¶ Alia impedimēta m̄rimoniū ipotētia coeundi matie
obtinz locū. qz p̄iat dirce ex nafa sui m̄rimonio. qd
ordiat ad plē suscipiēdā z fornicatōez vitādā. z vtriqz istoz
p̄iat ipotētia coeundi. qz vō n̄ oīs ipotētia fac B. vidēdū est
qd sit ipotētia coeundi. q̄t sūt ei? spēs qz ipediūt m̄rimoniū p̄
bēdū z qz nō. Impotētia coeundi ē viciū animi vl corpis l vt
usqz qz qd ipedit alē carnalē cōmisceri. Spēs ipi? ipotētie
sunt m̄tre. qm̄ alia ē nafa. alia accidētal. Natural ē frigiditas
i viro. artatō i mliere. defect? etatz i puero. Accidētal est
vt castratio: maleficiū qd fit p̄ qdā maleficia qz dicūt sortes
sine fata. Itē ipotētia nafa alia t̄pal alia p̄petua. Natural
ipotētia si ē t̄pal ipedit m̄rimoniū p̄ tpe qz durat. sic defect?
etatz i puero. qz q̄diu ē m̄ioris etatz n̄ p̄t p̄here m̄rimoniū.
xxiij. q. ij. c. i. extra d̄ fri. z ma. qz sedē. vide. s. d̄ spōsalibz. c.
iij. Nafaal ipotētia sic frigiditas i viro si sit p̄petua ipedit
matrimonii p̄bēdū z dirimit iā d̄ctū. xxiij. q. ij. c. i. z. ij. ex
tra de frigi. z male. c. laudabilē. De artatōe q̄ ē i mliere dicat
ita. qz si p̄t ei subueniri bñficio medicine vl p̄ assiduū vsum
cū hoie pueniētis stature nō p̄t nec ipedit m̄rimoniū cū illo
a qz p̄t carnalit cognosci. extra de frigi. z male. c. ex litteris.
¶ Et nota qz si p̄pter artatōez sepe ab eo qz eam cognoscere

*hinc
p̄m̄it*

Tracta. VII. prime partis.

nō p̄t. r p assiduū vsum alteri? cui se copulauit sit facta ido
nea sepanda ē a scdo r reddēda pmo. extra de frigi. r male. c.
fraternitati. Si vō sit talis arratio q nullo mō ei subueniri
possit nec bñficio medicine ipedit matrimoniū shēdū r di
rimīt iā p̄ctū. vt i p̄dicts ca. c. ex litteris. r. c. fraternitatis. Si
aut sit ipotētia accidētāl sic castratio firmiter tenēdū ē q ta
lis ipotētia ipedit m̄rimoniū shēdū r dirimīt iā p̄ctū. itelli
ge b̄ fm iferi? dicta. extra de fri. r ma. q sedē. De maleficio
aut distigue. qz aut ē tpale aut ppetuū. Si sit tpale nullū p
stat ipedimētū m̄rimoniū. Si sit ppetuū ipedit m̄rimoniū p
hēdū r dirimīt iā p̄ctū. xxxij. q. i. si p sortiaras. Si quis
quō sciet si sit tpale vl ppetuū. Dico q a pncipio oē malefi
ciū reputat tpale. s; postq; p triēniū cohabitauerit dātes studi
ose opaz copule carnali si adhuc durat ipedimētū rputat ma
leficiū ppetuū. **Nota** tñ q illd qd dictū ē de castratione r ma
leficio itelligēdū ē qñ pcedūt m̄rimoniū. r si supueniāt post
m̄rimoniū n̄ ipediūt nec pstat ipedimētū. extra vt li. n̄ p̄e
qm̄ frēqnt. ff. d. iur. do. l. fi. Et idē itelligēdū ē de qlibz alio
ipedimēto. Et itellige oīa q dicta sunt de m̄rimoniū fidelīū.
qz de m̄rimoniū qd ē int̄ ifideles nihil ad nos. nā de diuor
tio qd sit p̄p̄ ista ipedimēta n̄ dico aliqd. qz istd p̄tinz ad of
ficiales vl platos. n̄ aut ad curatos qbz dirigit p̄ns libell?

De impedimēto interdicti ecclesie.

Octo de impedimētū q impediūt matrimoniū shē
dū et dirimūt iā cōtractū. dicendū est de impedi
mentis que impediūt matrimoniū cōtrahendū sed
nō dirimūt iā p̄tractū. Et ista sunt duo. scilicet tempus fe
riarum r interdictū ecclesie. Ergo circa tempus feriarū no
ta q in tēpore feriaz possunt contrahi sponsalia r etiā matri
moniū quod solo cōsensu contrahit. sed traductio vxoris.
nuptiaz solēnitas et carnalis copula phibentur. xxxij. q.
iij. c. nō oportet. r. c. nō licet. extra de matri. cōtrac. contra
interdic. eccle. c. ex l̄ris. Et nota q tēpus feriaz est ab ad
uentu dñi vsq; ad octauas epiphanie. r a septuagesima vs
q; ad octauas pasce. r in tribus dieb; añ ascensionem dñi

De matrimonio.

vſq; ad octa. p̄the. extra de ferijs. c. capellan⁹. ⁊ de h̄ habē/
tur ſus. Coniugiū phibz aduētus bilariuſq; relaxat. Se
ptuageſima vetat octaua paſcere relaxat. Rogamē vetat ꝑce
dit trina ptās. Itē ali⁹ ſus. Aſpiciēs veterē circū. q̄ vo. bñ
dicta. Aduēt. ſeptuage. vetant rogatio nuptū. Octaua ſtel
le paſceq; relaxant

De his q̄ ꝑtrahūt bānis ꝑtermiſſis
Iſta interdictū ecclie iſtud firmiter tenēdū ē qñ ali
q̄s phibeſ cōtrahere cū aliq̄. vt qz dicat forte ꝑſan/
guinea vñ affinis vñ forte ſpōſa alteri⁹ nō d̄ ꝑtrahē
re. ſed ſi ꝑtrahat niſi aliō impedimentū q̄s iterdictū ecclie i/
pediat poſſunt inſimul manere ⁊ nō ſunt ſepandi. Arguit ſ
hoc. qz ꝑmo ſc̄z ꝑpter ꝑſanguinitatē ſepat matrimoniū. ex
tra de cōſang. ⁊ affi. c. nō debz. Et etiā in ſc̄do caſu ſc̄z ꝑpter
affinitatē ſepat matrimoniū. vt i. c. ex l̄is. ⁊. c. ſponſaz. ex
tra de ſpon. Et ſilz i. tercio. ſ. qñ aliq̄s ꝑhentiū eſt ꝑ ꝑba de
ꝑſenti alteri deſpōſat⁹. ſi poſtea ꝑhiſ dirimūt ꝑtract⁹ ſc̄dus
extra de ſpon. duoz. c. accepit. ⁊. c. licz. Solutio dicēdum
q̄ nō ſunt ſepandi. ſ. i. tribz ꝑmis caſibz niſi ad tēp⁹ vt agant
penitētiā. qz mādatū ecclie ꝑtemperūt. ⁊ ita exp̄ſſe legiſ
tra de ſpon. de muliere. ⁊ extra de ma. ꝑtrac. ꝑ inter. ec. eodez
c. de muliere. Et ita intelligēdi ſunt oēs canōes q̄ dicūt eoſ
fore ſepandos. qz exponēdū ē nō ſimpliciter ſz ad tēp⁹. Sa
ne vt diuerſa circa matrimoniū picula euiſent ſtatutū fuit
in cōci. generali. vt cū matrimonia fuerint ꝑtrahēda i. ecclie
ſia a ꝑſbiteris publice ꝑpalēt ꝑpetētī termio ꝑſinito vt iſta
illū q̄ voluerit ⁊ valuerit legitimū impedimētuz apponat.
Et ipi ſacerdotes niſiomin⁹ inueſtigēt vñ aliq̄d ipediū
tū obſtet. Aū aut apparuerit ꝑbabil⁹ ꝑiectura cōtra matri/
moniū ꝑtrahēdū cōtract⁹ exp̄ſſe phibeat ill⁹ donec qd ſit fa
ciendū ſup eo manifeſtis ꝑſtiterit documētis. Si aut ꝑar/
ochialis ſacerdos iſtud facere cōreꝑſerit. vel q̄libz regula
ris qui i. matrimonio clādeſtino fuerit ꝑ trienniū ab officio
ſuspendat ⁊ graui⁹ puniat ſi culpe q̄litas poſtulauerit. Sz
bis qui taliter copulari cōreꝑſerint etiā in ḡdu cōceſſo con

Secūda pars totius libri

digna penitētia iniūgatur. Si quis autē extra matrimonij legitimū maliciose impedimentū obiecerit pter penitētiā quā deberet facere p pctō canonicā nō debz effugere vltōz. Et istud optime seruāt in ecclesijs gallicanis. vbi p tres dies dñicos vel tres dies solēnes anteq̃s p̃bat matrimonij in dicat in ecclesia q̃ si aliq̃s sciat aliqd̃ impedimētū q̃e matrimonij nō debeat fieri pponat. et istud vocāt bānā in frācia. Et q̃cunq̃ istis p̃termisissis p̃būt sunt excomūicati. vna tñ q̃q̃s ecclia in suo sensu abūdat. Et hec de matrimonio dicta sufficiant. Et sic terminat p̃ma particula hui⁹ libri. in qua de omīssis et min⁹ bñ dictis veniā petēs obsecro lectorē bene uolū vt p̃ sagittas detractorz clipeū q̃rōis apponēs min⁹ bene dicta corrigat et emendet

Explīcit p̃ma particula hui⁹ libri

Incipit secūda particula

huius libri. in qua agit de penitētis et his que p̃tinent ad cōfessionū audientia et penitētiāz impositōes. Et habz q̃tuor tractatus principales.

Verus deus ac pius

samaritan⁹ dulcis iesus. q̃ vinū et oleū in fudit in vulneribz sauciati a hierusalem i hiericho descēdentis qui inciderat in latrones statum rumāq̃s peccati eiusq̃s melā et remediū insigni et mirabili parabola declarauit. Hierusalem em̃ que visio pacis dicit innocentia baptismalis est per quā Bersabee que pute⁹ saturitatis siue satietatis iter p̃terat. id ē anima cuiuslibz christiani baptismalis aque puteo satiata. vero et pacifico salomoni. pio scz iesu q̃ est vera pax faciens vtrāq̃ vnū iuxta verbū pph̃ ete despōsatura i

Secūda pars totius libri

fide congrue representat. Hiericho vero que luna que nunquā
in eodē statu manet interpretat. statum peccati quo hō stult⁹
id est hō peccator testante sapiēte velut luna mutat euiden
tissime pfigurat. Hierusalem ergo in hiericho hō descen
dens est pctor qui baptisimalē innocentia deferens p dūia
viciozū plabitur et descendit. et sic ab inferni latronib⁹ spoli
atur bonis seu donis gratuitis exutus: et in naturalib⁹ sauciatus.
Nunc pietatis ac misericordie oculis respiciēs do
min⁹ noster iesus christ⁹ p eius sanatoe de summo celorum
ad ima descendit. et in vtero intemerate virginis marie car
nē assumēs: et sauciati vulnera in ara crucis alligans funi
culis charitatis. vinū mortificationis penitētie et oleū indul
gentie lenientis ifudit in ipis. In cuius rei signū sue saluti
fere p dicationis exordiu istō salubri ac suauissimo themate i
signiuit. Penitentiā agite appropinquabit em regnū celozū
Ubi indicit penitentiā et per eā patriā repromittit. Demum
ope qd sibi pater dederat psummato: sauciato scz hoīe iam
sanato ne eū absqz custode defereret ipm sauciātū p mēda
uit stabulario. i. sacerdoti curato. et dedit ei duos denarios.
scz duas clauēs ecclie. s. discernēdi sciētiā ac ligādi et soluen
di potestātē adhibēs dixit. Curam illi⁹ habe. Ut igitur sa
cerdotes qui nō sunt multū in iure canonico vel sacra theo
logia pucti aliquā noticiā haberēt per quā possent inter le
prā et leprā discernere: et sic pñie salutaris mīstrare medelaz
in scda parte hui⁹ opis aliqua ex diuersoz doctoz sentētijs
et maiorz meoz dictis diligētī studio vt meli⁹ et breui⁹ po
tui cōpilauī. vt si qñ neophiti et minus pucti curati in so
ro penitētie dubitauerint istō opusculū sit eis qualecunqz
introductionū et aliqd directiū. Pec autē nō presumens
de viribus pprijs cū nulle sint acceptaui. sed cōfidens d cō
mentia saluatoris q bene omnia faciens surdos facit audī
re et mutos loq. vnde lector affectū meū p sīderās me lingua
toricata nō mordeas. et si aliqua inuenias vtilia ea attribu
as soli deo. min⁹ aut vtilia vlt. p sūs inutilia me et ea frater
na corrigas et emēdes charitate

Tracta. I. secūde partis

Tractatus primus secūde

ptis principal' de penitētia i generali. Et h3 q̄ttuor capla

De penitētia igitur tra

Octatur⁹ pmo dicā aliqua de penitētia i generali
z postea dicā de qualibz ei⁹ parte i spēali. **Capi**
tulū p̄mū qd ē penitētia. z vñ dicat. z q̄t sunt ei⁹
spēs. **Capitulū** scōm de p̄nā solēni. **Capitulū** terciū de pe
nitētia publica. **Capitulū** quartū de puata penitētia.

Quid est penitētia z vñde dicat. z quor sunt ei⁹ species.

Capitulū . I

penitētia qd
Penitētia fm Ambro. diffinit sic. Penitētia ē p̄teri/
ta p̄ta plangere: z plāgēda iterz nō p̄mittere. **Se**
cūdū Aug. diffinit sic. P̄nā ē qdā dolēris v̄dicta
puniēs i se qd se dolz p̄misisse. Et d̄r penitētia de pena pe/
ne. z teneo tenes. vñ penitētia q̄si pene tētio. inq̄trū. i. peni/
tēs p penā quā sustinz punit se p̄pter illicita q̄ p̄misit. Pro
bant ista de p̄nā di. iij. circa p̄n. Aug. in li. v. responsionum
diffinit sic p̄nāz. P̄nā ē qdā res optima z p̄fecta oēs defe/
ctus reuocās ad p̄fectū. **U**ez licz a doctoribz varie z multe
distincōes ponāt de p̄nā. i. quō ei⁹ virt⁹ z sacramētū. mo/
ueant etiā circa hāc materiā mltē q̄stioēs: obmissis oibz illis
cū mag⁹ p̄fusiōez q̄ edificatōez p̄tineāt aīaz: de diuisiōe pe
nitētie ē agēdū. **S**ciēdū q̄ penitētia vno mō diuidit sicut
gen⁹ i spēs. alio mō diuidit sic totū i p̄tes. **P**rima diuisiō ē
q̄ penitētia alia ē solēnis. alia ē publica. alia ē puata

De solēni penitētia.

Capitulū II

Quāda solēnē penitētiā q̄ttuor sunt notāda. **P**̄mo q̄
lis sit vel q̄ sit ei⁹ forma. **U**bi sciēdū ē q̄ ista penitē
tia nō d̄r solēnis qz sit i publico. s3 qz iponit cū solē
nitate tali. **U**n sciēdū q̄ feria q̄ta in capite ieiunij. i. in die
cinez illi q̄ d̄nt agere istā p̄nāz p̄sentēt se in ecclīa corā epō
z sacerdotibz. z ep̄s p̄missa aliq̄ monitiōe oñdit eis q̄uitatez
et enormitatē p̄ctōruz suozū. z indutos cilicio eijcit eos de

De penitentia

ecclia. cātādo illud mītorū Beñ. iij. c. In sudore vult⁹ tui.
z sic sunt extra eccliaz vsq; ad diē cene: q̄ die recipiūt et ad/
mittūt ad ingressuz ecclie. nō tñ ad cōmunionē q̄usq; sunt p
epm recōciliati. Et de h̄ habet plene z pfecte. l. di. in capite.
Scdo notāda ē rō hui⁹ solēnitatē. z ē triplex. Una ē ad exē/
plar z terrorē aliorū. Alia ē ad erubescētiā delinq̄ntiū. Alia
est ad significatōez eiectōis ade de paradiso. vñ cū grādib; su
spirītis d; sibi denūciare epus q̄ sic adā. ppter pctm suū fuit
eiect⁹ de paradiso. ita ipi. ppter pctm suū eijciunt⁹ d̄ ecclia. Et
ideo sicut habet. xxvi. q. v. c. vlti. talis penitētia nō est iterā/
da. z sic intelligit⁹ bñ Amb. qd̄ ponit de pe. di. i. q̄ dicit q̄ si
cut vniciū est baptisimū ita ē vna penitētia. qz loq̄tur de pe/
nitētia solēni q̄ nō d; iterari nisi de p̄suetudie alie⁹ ecclie ali
qd̄ aliud obrineret. tūc em̄ possz sine piculo iterari. d̄ pe. di.
iij. c. i. §. ex p̄sona. **T**ercio notandū p̄ q̄b; crimib; z q̄b; p/
sonis d; imponi ista pnia. Vñ sciēdū q̄ nō d; iponi nisi p̄ q̄b; rimi
ui z enozmi z vulgarissimo crimie qd̄ totā cōmouerit vrbē
vl cōmunitatē. Nō debz iponi clerico nisi deposito. z q̄ sel
eā egerit nō p̄t cōmoueri ad sacros ordies. nec mīstrare ī ordi
ne suscepto. vt patz. l. di. ex penitētib; xxxvi. disti. illfatos.
Rō hui⁹ phibitōis est q̄d̄rplex. **P**ria ē ordinis excellētia.
qz nō sunt digni suscipere vasa scz sacramētoz. i. ordines qui
dudū fuerūt vasa viciozū. licet em̄ pctm sit deletū p̄ penitē/
tiā. remanet tñ aliq̄ cicatrix. i. aliqua irregularitas q̄ ipm ī/
pedit a susceptōe sacri ordinis. **S**cda cā est timor labēdi ex
p̄stina p̄suetudine p̄surgēs. p̄ferēs em̄ memorādi criminis la/
bem nō habz sacerdotij lucidā dignitatē. lxi. di. in sacerdoti
bus. **T**ercia causa p̄p̄ scādālū ppli. cū em̄ tal pnia nō im/
ponat nisi p̄ crimine enozmi z vulgarissimo qd̄ totā cōmoue
rit vrbē. nō possz talis siue magno scādalo mīstrare. l. di. de
his clericis. **Q**uarta causa ē. qz nō habz frontē redarguēdi
alios. cū ip̄e sit p̄sci⁹ sibi se cōmisisse eadē q̄ corripit vl maio
ra. xxvi. di. p̄mū. **D**ispēsat at̄ cū solēni p̄nta ī mīorib; ordib;
ppter necessitatē vl vtilitatē ecclie. vt dicit in. l. di. **P**lacuit
Et si q̄ras. q̄s p̄t facere dispēsatōez? **D**ico q̄ ep̄s exq̄ non est
i

Tractatus. I. secunde partis

ei spēaliter phibitū. extra de sen. ex. nup. Et si dicas q̄ p̄ illō
qđ dī. l. di. c. ex penitētibz. vbi dīr q̄ ep̄s sciēt ordinās solēni
ter penitētē dī p̄uari p̄tate ordinādi. Dico q̄ nō obstat. qz
intelligit illō cū ordiat absqz dispēsatiōe: vel cū ordiat sine
causa legitima et ordiate dispēsāt. li. di. q̄ in aliq̄. Solēniter
etiā penitēs nō p̄t p̄bere m̄rimoniū. si tñ p̄xerit tenebit. p̄bā
tur ista. l. di. Illō q̄z nobis. et. xxvi. q. vi. c. vl. Quarto no
tādum ē a quo p̄t iponi solēnis p̄niā. Et ē sciēdū q̄ solēnis
p̄niā n̄ dī iponi nisi ab ep̄o vl̄ dī mādato ei⁹ a sacerdote. So
lus etiā ep̄s vl̄ in articulo nccitatis de mādato ei⁹ sacerdos
p̄t recōciliare solēnit penitētes. et si bñ penituerint poterūt
recōciliari īfra octauas pasce: et cōicare et h̄ie ingressum ec
clesie. sin aut remanebūt sic vsqz ad finē vite. Et hoc habet
xxvi. q. vi. c. vlti. Et qz ista materia magis tāgit reuerēdos
et sanctissimos ep̄os q̄p̄ seruus et discipul⁹ sum q̄ simplices
sacerdotes. ideo nihil plus dicam de ista materia.

De publica penitētia. Cap. III

Publica p̄niā vocat̄ pprie illa q̄ fit in facie ecclie. nō
tñ cū p̄dicta solēnitate. sicut qñ iniungit̄ pegrinarō
p̄ mundū cū baculo cubicali vl̄ cū veste aliqua vel
cū aliq̄ alio tali. Et hāc possz vt credo iponere q̄libz p̄fessor
p̄fiteri sibi. qz n̄ inuenio phibitū nisi forte p̄suetudo tenerz p̄
riū. vl̄ nisi ep̄s refuauerit sibi. Et ē sciēdū q̄ ista p̄niā n̄ dī
iponi clerico nisi dīposito. nec etiā dī iponi laico nisi p̄ crimi
ne gūi et manifesto. et qz iudicare de criminibz gūibz et manifestis
p̄tinet ad ep̄os credo et p̄sulo q̄ ille cui essz tal̄ p̄niā iponen
da essz ad ep̄m remittēd⁹. p̄bant̄ ista de pe. dis. vi. c. cui autez
debeat. s. sacerdos. Et credo q̄ tal̄ p̄niā possz iterari toties q̄
tīes iterat̄ p̄ctm̄ p̄ q̄ ē imponēda. de pe. di. iiii. c. repūnt. et. c.
septies in die cadit iustus. et. c. adhuc instāt p̄fidi.

De priuata penitētia. Cap. IIII

Priuatā p̄niā est illa q̄ singularit̄ et priuātē fit quoti
die cū q̄s p̄ctā sua p̄fiteat̄ secrete sacerdoti. et de ista
spēalit̄ incedit̄ b. Et ē sciēdū q̄ q̄libz p̄niā p̄fecta ē
tres p̄tes diuidit̄. s. cordis cōtritiōez. oris cōfessioez: et opis

De contritione

satiffactōez. Et ista est secūda diuīsiō penitētie. **U**n Johes os aureū. Perfecta pñia cogit pctōē oīa sufferre. in corde em̄ est pñitio. ī ore cōfessio. in ope satiffactio ⁊ tota hūilitas. ⁊ hec est fructifera pñia. de pe. di. i. c. penitētia vera. §. perfecta. Quia em̄ tribus modis offendim⁹ deū. vīcz delectatōe cogitarōis. imprudētia locutiōis. in superbia opis. Et fm̄ regulā medicorū tria cōtrarijs curant. tribus modis optet q̄ satifficiamus. scz cordis cōtritōe. oris cōfessione. ⁊ opis satiffactōe. **U**n penitētia sic pfecta est illud felix ⁊ beneficium triduū qd̄ petebāt filiū israel. i. christiani deū p fidē vidētes ī egypto. i. in tenebris pctōz existentes. dñi dicebāt. de⁹ herēoz vocauit nos vt eam⁹ viā triū diez. i. cōfessōis. pñitōis ⁊ satiffactōis. in solitudine hui⁹ mūdi. et sacrificem⁹ sacrificiū pñie dño deo nro. ne forte accidat nob̄ pestis. i. culpa in pñenti. ⁊ gladius. i. pena in futuro. Penitētia etia⁹ sic pfecta est illa scala bñdicta cū istis tribus gradib⁹ quā vidit Jacob erectā a terra vsqz ad celū. ⁊ dñm innixū siue imixtū ⁊ hoc ppter tria. **P**rimo vt ascēdentē p eā fortiter sustineat. **S**ecdo vt si necesse fuerit ascēdēti p eā manū porrigat. **T**ercio vt ascēdens p eā cū fatigat⁹ fuerit ⁊ ipm respiciat iactās totā curā suam in eo. Nō est em̄ ita crudel⁹ vt ait Aug. vt ipsum cadere pmittat. **I**n pmo gradu est dolor. **I**n scdo pudor. **I**n tercio labor. De his igitur partibus penitētie p ordinem est dicendū. Et primo de contritione

Tractatus secūndus secunde partis de contritione. Et habet septem capitula.

Circa contritōez septē sunt p ordinē pñiderāda. **P**rimo qd̄ est contritio in se. **S**ecdo de qñtitate pñitōis. **T**ercio de ei⁹ qñtate. **Q**uarto de ei⁹ duratōe. **Q**uinto d̄ qd̄ d̄ esse pñitio. **S**exto q̄ eā inducīna pñitōis. **E**t septimo qd̄ est effect⁹ cōtritōis.

Tractatus. II. secunde partis

Quid est cōtritio

Capitulum I

Ad videndū qd ē cōtritio notādū q cōtritio sumit hīc
ad silitudinē cōtritōis q fit ī corpālīb. Un sciēdū
q res dī corpālīz pterī qn ī minutas ptes pterit sicut
spēs aromatice ī mortario pterunt. Un differētia est inter
cōtritōem z fractōem. nā fractio est qn res frāgit ī magnas
ptes. Cōtritio est qn res frāgit seu terit ī minutas partes.
Dolor igit de pctis dī cōtritio nō fractio ad designādū q nō
solū penitēs de peccatis suis ī generali pterit. imo de qlibz
ī spēali. de h tñ magis dicit īfra ī qnto ca. hui? tractat?
S; qre magī dī cōtritio q dolor. Sciēdū q fm q dīc bñs
Bern. sup Lanti. iō dī cōtritio z nō dolor. qz sic yngētū sa/
natiūū pficit ex multis herbis tritis ī mortario. sic yngen/
tū cōpūctōis cōficī ex herbis mltōz pctōz natis ī aīa pec/
catrice. qz vt dī ī ps. lxiij. In terra deserta īnuia z īnaquo/
sa. tritis ī mortario psciētie. Et licz istō vere sit z sanctissime
dictū. nō tñ reddit Bernard? rōnem hui? qd qrebat. qz fm
h magis diceret hō cōterens qz conteri z pctm diceret cōtri/
tū. Et ideo sciendū q ī cōtritōe tria sunt attēdēda. Prio
qd est illō qd conteri. Secdo a q pterit. Tercio ad qd pte/
rit siue ad qd cōtritio termiat. Illud qd pterit est cōp? pctō
ris. qd est vas qsi fictile repletū veneno pcti. Et ideo Iohel
ppheta indicās autoritate dei cōtritōem dicit. Tōuertimī
ad me ī toto corde vō. ī ieiunio z fletu et plāctur scindite
corda vīa. s. ī cōtritōe. Illud a quo pterit cor pctōris ē du/
plex mola. quaz vna est supior. i. sursum eleuans. z ista est
spēs venie pueniēs ex cōsideratōe diuīe mīscordīe. Alia ē
mola deorsum depmēs. z ista est timor pene veniēs ex pside/
ratōe diuīe iusticie Et istas duas molas sp dī tenere verus
penitēs nec vnqz debz eas deserere. nec eas dyabolo pigno/
ri tradere. In cui? figura dī ī Deut. xxiij. Nō accipies lo/
co pignoris supiorē z inferiorē molā. i. nō despes ppter mag/
nitudinē z enozmitatē pctōz tuoz. s; sp spera ī dei miseri/
cordiā. nec psumas s; tūe gūitatē tormentoz ex dei iusticia
Illud ad qd cōtritio tminat est. vt cor peccatorūz durūz vt

diffinitio
compositio
fractio

qre
dolor

tria attēdēda

1

2

3

volūtas
qz

capitulum
qz

De contritione

lapis emollescat et liquescat ut cera. qz scriptum ē. Cor duri male habebit i nouissimo die. **A**rgo de p̄ritio p̄t dicere. Factū ē cor meū tāqz cera liquescēs. Et de tali corde dic̄ ps. l. Cor contritū et hūiliatū de⁹ nō despicias. **V**isa igit p̄petate ip̄ius noīs p̄ritio. vidēdū ē qd sit p̄ritio. Et ē sciēdū q p̄ritio a magistris sic diffinit. **C**ōritio ē dolor volūtariē p p̄ctis assūptus cū pposito p̄fitēdi et satisfaciēdi. Et ad euidentia istius diffinitionis vidēdū ē de singul partibz positis i diffinitione dī em. cōritio ē dolor. Cū em fm qd dictū ē tria p̄ris curātur. et medicina dī esse tria infirmitati. et cōritio sit medicina p̄cti. et in peccato fuerit delectatio optz q i cōritioe sit dolor. Et ita dī i Apoca. xviij. c. Quātū glificauit se et i delicijs fuit in p̄cti p̄petratōe tantū date ei tormētū et luctū i p̄ritioe.

Et notandū q nō solū i p̄ritioe ē dolor. s; etiā ē ibi et gau- diū. qm cū p̄ctōr recordat se p p̄ctm offendisse deū creatore suū q eū creauit ad suā ymaginē. p̄em suū celestēz q eū pa- scit corporaliter et spūaliter. et redēptorē suū q eū libauit p p̄p- um sanguinē suū a pena et a p̄petuā dānatōe. recolit eē se am- sisse p p̄ctz suū glia; paradisi et icurrisse penā infēni: dolere dī. **S**z qn cogitat se p istū dolorē elōgari a p̄ctō et rēcōciliari dō gaudet. Et nō imerito. sic em gaudet q naufragiū euasit. sic de cōritio debz gaudere dū se videt p̄cti naufragiū euasisse.

Seq̄tur volūtariē assump̄. **A**ū em deo nō placeāt coacta seruicia nisi dolor cōritiois essz volūtari⁹ nō essz deo gr̄ nec accept⁹. **S**ic em p̄ctm teste brō August. adeo ē volūtariūz q si nō est volūtariū iā nō est p̄ctm. sic p̄ritio dī esse adeo vo- lūtariē assumpta q si nō est volūtaria iā nō ē p̄ritio. Et ra- tio istorū est ista. qz act⁹ meritori⁹ et demeritori⁹ optz q sit a volūtate elicit⁹ vl impar⁹. alias nō essz meritori⁹ vl demeri- tori⁹. **S**eq̄tur. cū pposito p̄fitēdi et satisfaciēdi. vere em p̄ri- tus dī esse in pposito p̄fitēdi et satisfaciēdi qn habz oportu- nitatē. alias p̄ritio sua essz falsa et nulla. et rō est. qz cū ad p̄fe- ctōem totius integralis requirā q oēs eius partes sint sūl. sicut ad p̄fectōem dom⁹ requir̄ q sint simul tectū parietes et fundamentū. ita et ad p̄fectōē de penitētie requir̄ q ista tria

cap. 7

p. 1. 1. 1.

30102

voluntari
assumptiocu pposito
cap. 1. 1. 1.

Tractatus. II. secūde partis

sez contritio p̄fessio et satisfactio que sunt partes integres ei⁹
inquātrū est sacramentū sunt sūl in re vel in voto. Unde in q̄/
libz penitētia p̄fecta sunt tres ptes. s. cordis p̄tritio. oris cō/
fessio et opis satisfactio. q̄s tāgit Jobel p̄pha. cū dicit i p̄so
na dñi. **C**onvertimini ad me in toto corde v̄ro rē. Cū em̄ dicit
in toto corde tāgit cōtritōez et cōfessiōem fieri in toto corde
Ille aut̄ in toto corde p̄uertit q̄ illud qd ore dīc corde sērit.
qz cū cor et lingua nō discrepāt dulcis est symphonia. Et cū
v̄lteri⁹ dicit in ieiunio rē. indicat satisfactiōem. sūm em̄ qd dī
cit Jobes. Quicqd ē i mūdo aut ē p̄cupiscētia carnis aut
p̄cupiscētia oculorū rē. Ideo cōtra p̄cupiscētiā carnis dicit
in ieiunio. s. p̄cupiscētiā oculorū dicit in fletu et plāctu. et cō
tra supbiā vite dicit. scindite corda v̄ra et nō vestimēta vestra.

De quantitate p̄tritiōis

Cap. II.

Quātitas p̄tritiōis mēsurat̄ penes q̄ntitatē doloris
q̄ essential̄ est ip̄a p̄tritio v̄l est causal⁹ a contritōe.
Notandū q̄ duplex est dolor i cōtritiōe: sūm qd dolor dī du
plex dolor
obus modis. Nā dolor vno mō idem est qd displicētia vo/
lūtatis. inq̄ntū. s. volūtati displicet aliquā rē fore vel fuisse.
Alio mō dolor idē est qd passio resultās siue redūdās i sen/
sualitatē. i. in carnē. inq̄ntū. s. in pte sensitīua sentit̄ aliq̄s do
lor ex illatōe alicui⁹ nocumēti. sicut q̄ p̄scindit mēbrū: vel
vulnerat corp⁹ v̄l p̄burit v̄l aliq̄ tale. Quādo de dolore
p̄mo mō put. s. dolor ē displicētia volūtatis. tal̄ dolor ē esse
tialiter ip̄a p̄tritio. et sic dolor p̄tritiōis dī esse et ē maxim⁹
si sit vera cōtritio. Quā dico qd p̄ctm̄ tuū dī sic displicere vo/
lūtati et rōni qd nullo mō et nullo pacto nec p̄modo nec in cō
modo p̄ vlla re velles in ip̄m cōsentire vel consensisse. Et rō
hui⁹ est. qz cōtritio si sit vera nō p̄t esse sine charitate. imo sp̄
cū charitate. Ad h̄ aut̄ qd aliq̄s habeat charitatē q̄ntacūqz
paruā necesse ē qd diligat deū sup oīa. sic qd p̄ nullo dāno v̄l
cōmodo velit offendere v̄l offendisse deū. Et iō cū p̄ctm̄ sit
offensio dei p̄ctm̄ tuū dī displicere volūtati formata chari/
tate. q̄lis dī esse et est volūtas veri p̄triti qd nullo mō: nlla for
te. nullo dāno vel indāno velit ip̄m facere v̄l fecisse. et h̄ ē qd

De contritione

80
82 in **Diere.** vi. c. vbi dicitur. **Luctu** vnigeniti facti planetuz
amaz. vbi dicitur glo. **Docz** penitētē qd facere debeat. et seqt.
Hibit dolēt² morte vnigeniti. ita etiā nūbū dolenti² dicitur esse
q̄ offendisse deū p peccatū. **Et** sic dico q loq̄ndo de dolore
put dolor dicitur displicentiā volūtatis. dolor cōtritōis ē ma
ximus ita q nō possz esse maior. **Si** aut loq̄mur d dolore p
ut noiat dolorē causatū in sensualitate. sic talis dolor ē effe
ctus cōtritōis. inq̄ntū. s. aliq̄s vere et pfecte fuerit cōtrit² ex
dolore primo. s. ex displicentiā volūtatis de peccato. et inq̄n
tū est offensiuū dei. p̄cipit in fletū et lachrymas. si
cut legist de brā maria magdalena et de brō petro aplo et sic
dico q nō optet q in cōtritōe iste dolor sit maior q̄cūq̄ alio
dolore. **Videm²** em mltros viros et mltas mulieres se peni
tentes fm q hūanitas p̄t cognoscere q magis flēt et plorant
p morte p sanguineoz et amicor suoz. vel p amissiōe alicu
ius rei tpalis q̄s plorat et flēt p p̄ctis suis. **Et** rō est. cū ei do
lor iste sit in affectōe sensualitatis. et affectio que est in sensu
alitate seq̄tur exp̄imentalē et sensualē cognitiōez. et pauci i
mo paucissimi sunt q ita habeāt sensualē seu exp̄imentalez
cognitiōez diuine dilectōis sicut habēt cognitiōem dilectōis
factorū tpaliū. ideo pauci imo paucissimi sunt q ita sensua
liter doleant de p̄ctō sicut dolēt de aliquo dāno tpali. **Sed**
si inuenirent aliq̄ essent multū laudādi. **Sic** ergo patz q lo
q̄ndo de dolore put dolor dicitur displicentiā et dissensum vo
lūtatis dolor cōtritōis debz esse maxim². i. maior q̄cūq̄ alio
dolore. loq̄ndo aut de dolore q dicitur passiōem resultantē in
sensualitate sic nō est necessariū q dolor cōtritōis sit maior q̄
cūq̄ alio dolore. esset tū mltū congruū. **Sed** qd nunq̄
verus cōtrititus et penitēs debz plus velle sustinere q̄m cūq̄
penā inferni vel quamcūq̄ aliā penā tpalem sicut infirmita
tem vel mortē q̄s peccasse vel peccare. **Dico** q null² in mēte
sua debet sibi ponere talem questionē. nec etiam alicui aliq̄.
quia istud esset seipm vel alium ponere in temptatiōem. et
mens humana est multū infirma ex parte sensualitatis: que
semper refugit mortē et mala corporalīa. etiam quantūcūq̄

dolor caus

Tracta .II. secūde partis

sit homo pfectus. sicut patz in saluatore nro iesu christo qui imminere passiōis hora dicebat. **T**ristis est aīa mea. et h̄ qn̄ tū ad sensualitatē: vsq; ad mortē. et exponēs seipm̄ dixit. spūs id ē volūtas rōnalis p̄mptus est supple ad sustinēdū mortē. caro aut. i. sensualitas īfirma. qz refugit mortē. Quare nēo d3 se ponere in tali pplexitate. nec cōfessor debz h̄ interrogare. Istud aut requiritur de necessitate in qlibet vere cōtrito et pe penitente qz vbi necessitas foret p̄us sustineret omnē penaz qz offederet deū p p̄ctm̄. Et hec de q̄ntitate p̄tōis sufficiat.

Deet̄ q̄litate

Capitū III

Nunc de q̄litate cōtritiōis dicēdū est. Circa qd̄ sciēdū est qz cōtritiō debz habere septē p̄ditōes. Primo em̄ d3 esse discreta. vñ d3 esse cū spe venie. ita qz vere cōtritus nunq; debz desp̄are de dei misericordia. qz p̄l̄ p̄t de us parcere qz h̄o peccare. vñ Aug. sup illd̄ p̄bū qd̄ dic̄ La yn̄ Bēn. iij. c. sc3. Maior est iniquitas mea qz vt veniā merear dic̄it. Cayn m̄tiris qz maior est dei pietas qz tua iniquitas. et Ambro. Nemo desperet qz iudā p̄ditōrē nō scēl̄ qd̄ cōmiser̄ sed sua desperatio fecit penit̄ int̄re. S3 qz nemo scit vtrū sit dign̄ amore vl̄ odio dei nō debz nimis p̄sumere sed sem̄ p debz timere. qz iniciū sapiētie est timor dñi. Et ideo ver̄ penitēs granū. i. aīam suā d3 terere inter duas molas. i. timoris et spei. et farina sic trita barutello discretōis vel p̄passio nis mūdāta aq̄ lachrymar. i. cōpunctōis cōmixta. panē bonū in clibano cordis igne charitatis decoctū faciat hospiti suo christo. ita qz i die iudicij dicat sibi. Esurui et dediisti mihi māducare. **S**ecūdo d3 esse amara. Et ita dicebat ille sc̄t̄s rex Ezechias. Isa. xxxviii. Recogitabo tibi oēs ānos meos in amaritudine aīe mee. Et si sit talis faciet pacē inter deū et aīam peccatricē. Unde idē Ezechias. Ecce i pace a maritudo mea amarissima. Amara d3 esse p̄tritiō. qz p̄ctōr delectat̄ fuit i cogitatōe illicita. amariōr qz cōsensit. amarissima qz op̄ illicitū p̄petrauit. Et si sic fiat poterit dicere cōtrit̄ illud qd̄ seq̄tur. Tu aut̄ eruiisti aīā meā ut nō p̄ir3. p̄icisti post tergū oīa p̄ctā mea. **T**ercio d3 esse lacrimosa. vñ

*Edithanus
cōtri: 7*

De contritione.

psal. vi. Lauabo p singulas noctes lectū meū. lectū. s. psciē-
tie. lacrimis meis stratū meū rigabo. Et sic fecit bta maria
magdalena q lacrimis lauit pedes dñi nři iesu chrisi. ideo
4 q fuerit sibi pctā remissa. Quarto dz esse pmeditata. ut i
autoritate pallegeta. Recogitabo tibi oēs annos meos zc.
Et dic ysaias loqndo aīe peccatrici. Sume cytharā. s. pñie
circūiui ciuitatē. s. aīe cogitādo z remēorādo singula pctā.
z debet cogitare horas diei z tpa et loca. h mōi meretrix. id ē
aīa peccatrix q peccādo cū dyabolo fornicata est. z obliuioi
5 tradita est a deo ppter pctā oblita. Quinto debz esse vnuer-
6 salis. i. de oīb? peccatis. Sexto debz esse durabilis. i. cō-
7 tinua. et de his dicit in fra i capitul duobz seqntibz. Septi-
mo dz esse integra. i. cū pposito pfitēdi z satisfaciēdi. alias nō
esset cōritio sed derisio. Et de hoc dictū est supra in pmo ca-
pitulo. Et sic patet q̄lis debet esse contritio

Quantū debet durare cōritio Cap. IIII

Asciendū qntū debz durare cōritio notandū ē hic
q fm qd sup dictū ē in. c. ij. in cōritōne ē duplex do-
lor. Un? ē dolor q idē ē qd drestatio siue displicētia
volūtatis. et iste sp dz durare qdū hō viuit. Notādū au-
tē q cū pceptū de p̄ritōe sit affirmatiuū. z pceptū affirmati-
uū obligat sp z nō ad sp sed p loco et tpe: pceptū de p̄ritōne
sic obligat q nō optz q hō sit sp i actū pueritēdi. s. qñ cūq
occurrit sibi memoria de pctō q displiceat sibi illud fecisse.
Et ita intelligit p̄bū bti Aug. i li. de pe. vbi dz. Sp doleat
z de dolore gaudeat. Et seqtur. vbi dolor finit ibi pnia de-
ficit. Un qñ dicit sp doleat intelligēdū ē qñ occurrit memo-
ria de pctō. Silz qñ dicit. vbi dolor finit. intelligēdū ē finit
vel de actu vl de habitu. Et causa q̄ze dz sic durare p̄ritio
est. qz nemo ē cert? de lege cōmuni si pctm est sibi p cōritio
nem remissum. qz nescit si cōritio fuit sufficiens. vñ dz in ec-
clesiastico. De ppiciato pctō noli esse sine metu. Posito etiā
q aliqs sciret p reuelatōez diuinā pctm sibi fore remissum:
adhuc dz sibi sp displicere peccasse qñ occurrit sibi memo-
ria de peccato. alias peccaret nouo pctō. qz sic culpa ē velle

i 5

tota huiusmodi contritio

Tractatus. II. secunde partis

fals. do
lor

nota de pecc
no

peccare. ita culpa est velle peccasse. Ali⁹ dolor est in contritioe. scz dolor q̄ resultat ⁊ redudat in sensualitate. qñ. s. hō ex di-
splicencia peccati. p̄spicit in fletū ⁊ lachrymas. Et tal⁹ dolor
nō optet q̄ sp̄ duret. cū pauci imo paucissimi sūt q̄ etiā vna
hora sic possēt plorare peccata. qñtomin⁹ tāto tpe vite sue.
esset tñ multe pfectōis q̄ sp̄ qñ recordaret de p̄ctis possēt ea
plorare. sicut legit de brō Petro aplo q̄ sp̄ portabat sudari
um i sinu cū quo tergebat lachrymas. qz qñ recordabat pec-
cati qd̄ fecerat qñ xpm negauerat nō posat lachrymas p̄ti-
nere. ⁊ tñ bñ sciebat xpm sibi dimisisse peccatū.

De quibus debet esse contritio **Cap. V**

nota de pecc
no

Peccatū qd̄dā ē actuale. qd̄dā origiale. Actuale est
qd̄ h̄it actu p̄po. s. qñ hō agit qd̄ agere nō d̄z. Et
isto mō diffinit sic. **P**ctm̄ est oīe dictū v̄l factū v̄l occupitū
⁊ legē dei. **O**riginale pctm̄ ē qd̄ h̄it hō ex origie inq̄tū. s.
hō descendit ab adā fm̄ rōez siue natōez seminale. ita q̄ pctm̄
origiale formalz nihil aliū ē q̄ carētia iusticie origiale.

Adā accepit
donū sup̄na-
male.

Qñ sciēdū q̄ adā i sui creatōe accepit a deo qd̄dā donū sup̄-
naturale. qd̄ donū vocabat iusticia origiale. que iusticia ita
ordinabat homīez ad deū q̄ aīa hoīs in oīs obediebat dō
ita q̄ in nullo mouebat ⁊ volūtātē dei. ⁊ corp⁹ ita obediebat
anime q̄ nullo mouebat ⁊ volūtātē anime. i. p̄tra imperiū
rōis. Et p̄ istud donū oīa animalia erāt subiecta hoī ⁊ obedie-
bāt sibi ad nutū. iuxta illō ps. viij. **D**īa s̄biecisti sub pedibz
ei⁹ oues ⁊ boues vni. insup ⁊ pecora cāpi. volucres celi ⁊ pi-
scēs maris. **I**stud donū acceperat adā nō solū p̄ se sed p̄ to-
ta posteritātē suā. ita q̄ in oēs qui descēderēt ab ei⁹ semine
ip̄e transfunderet istud donū. i. istā iusticiā originalem. Et
isto dono p̄ peccatū suū ip̄e priuauit se et totā posteritatem
suā. ita q̄ oēs qui descēdūt ex ei⁹ semine carent isto dono.
Et talis carētia vocat̄ peccatū origiale. **A**d videndū er-
go de quibz debz esse contritio. primo videndū est vtz hō p̄te-
ri debeat de p̄cto originali. Et est sciēdū q̄ nō. **Q**uī⁹ ratio
est. qz solū de illo debz hō dolere ⁊ p̄teri qd̄ ē actu p̄po p̄mis-
sum. vel qd̄ fuit in p̄tate suā nō cōmittere. sed pctm̄ origina-

De contritione.

le nō fuit actu pprio contractū. nec fuit in potestate alicuius
nō p̄trahere illud. quare nullus tenet dolere vel p̄teri d̄ pec
cato originali. **Et** dico nullū teneri de necessitate. **Cōgruū**
em̄ estz adultō q̄ accedit ad baptisimū q̄ displiceat pctm ori
ginale nō in spēali qz fuit p̄tractū. sed in generali inq̄ntū scz
omne qd̄ separat a deo debet displicere. **De peccato autem** *De p̄cto ac
tuali*
actuali quō homo debet conteri de eo norandū q̄ in genere
duplex est peccatū actuale. Nam quoddā est mortale qd̄ dā
veniale. **De peccato mortali** debet homo cōteri et confiteri
singulariter z singillatim de quolibet ita q̄ nō sufficit cōfes
sio generalis. imo quilibet verus penitēs debet diligent̄ ex
aminare et discutere p̄scientiā suam. ita q̄ recogitet dies ho
ras: loca tēpora p̄sonas et om̄es circūstantias in quibz et cū
q̄bus peccare potuit z peccauit. z ita sicut occurrēt sibi me
moriz de peccato singulariter et specialiter cōterat̄ de quo
libet. ita tamē q̄ licet de quolibz peccato mortali ver⁹ peni
tens debeat maxime z summe dolere. tamē fm̄ q̄ vnū pec
catuz est grauius q̄ aliud intensius debet dolere z conteri
de vno q̄ de alio. **Sed** qd̄ fiet de peccatis oblitis? **Dico** *de oblitis*
q̄ aliquis p̄t esse oblit⁹ peccatoz suozū duobz modis. **Uno**
modo q̄ sit oblitus in speciali sed nō in generali. i. q̄ bene re
cordat̄ se p̄ccasse mortaliter sed tamē non recordat̄ de spe
cie peccati. puta si fuit fornicat⁹ vel furatus z sic de alijs. **Et**
talīs debet dolere z cōteri de peccato in generali. z in specia
li tenet conteri de negligentia sua p̄ quā venit in obliuionē
peccati sui. z tenet facere quod in se est. scilicet q̄ recordetur
in speciali de peccato suo: vel cogitando vias suas: vel orā
do deum q̄ reducat sibi ad memoriā. **Alio modo** potest esse
oblitus peccati sui. ita q̄ nō recordat̄ nec in generali nec in
speciali. z adhuc tenet conteri in generali. **Et** voco conteri
in generali non sub conditōe conteri. id est dicendo vel cogi
tando doleo et conteror si peccaui. **Sed** voco cōteri in gene
rali conteri sub extimatōe pbabili. debet em̄ homo pbabili
ter credere q̄ in multis offendit deum quozū non recordat̄.
et sic sub ista extimatōe doleat et peniteat sicut si certus

Tractatus. II. secunde partis

veniale

esset tunc p̄trir⁹ est et penitēs. **U**n̄ q̄libz d̄z dicere fr̄q̄nt̄ s̄
sum p̄s. xxiiij. Delicta iuuetutis mee z igno. m. ne me. **Q**uō
aūt hō d̄z conteri de pctō veniali. **N**otādū q̄ tria sūt genera
pctōz venialiū. nā qd̄ dā ē veniale ex surreptōe. i. subitū. vel
nō p̄p̄a volūtate s̄ ex surreptōe. z de tali nō tenet hō cōteri
in sp̄ali nisi de p̄gruo. **D**ōdā ē veniale ex volūtate. cui si cō
sentiat incidit hō ī mortale. sicut delectatio morosa in cogi
tatōe de actu carnali ē pctm̄ veniale. s̄ si sit ibi cōsensus est
pctm̄ mortale. **E**t de tali veniali q̄n̄ occurrit mēoria d̄ eo d̄z
hō cōteri et penitere z diligenter aduertere ne sit ibi v̄l̄ fue
rit cōsensus. **D**ōdam est veniale qd̄ p̄ fr̄q̄ntatōez sui augz li
bidinē peccādi. z tāta poterit ibi esse libido peccādi q̄ illud
qd̄ de sua natura erat veniale ex illa libidine fieret mortale.
sicut mēdaciū iocosum de sua natura ē veniale. sed toties p̄
itari q̄ augebit intm̄ libidinē mētiēdi q̄ ex tāta libidine po
terit hō toties mētiri iocose q̄ peccabit mortāl̄. **E**t de tali
d̄z hō cōteri et penitere aduertēdo z p̄cauēdo ne multiplicet
De hoc t̄m̄ magis dicet q̄n̄ agit de cōfessioe pctōz venialiū
q̄ eodē mō tenet hō de eis p̄teri quo tenet ea cōfiteri.

Que sunt cause inductiue cōtritōis

Ca. VI

Cause inductiue p̄tritōis sunt multe. **P**riā z p̄ncipa
lis est amor dei. illud em̄ qd̄ p̄ncipaliter d̄z hoīez re
trahere a pctō. et si peccauerit q̄ corrigat z emendet
se est amor dei. **E**t iste amor generat sic ī aīa pctōris. **U**n̄ em̄
amor seq̄t cognitōez. q̄z ut dicit **Aug.** Cognita diligim⁹ in eo
gnita neq̄q̄. q̄n̄ pctōz cogitat et recognoscit dei bonitatē et
iusticiā cui displicet om̄e malū. z nullo mō relinq̄t aliqd̄ ma
lū impunitū. z recogitat se m̄l̄ta mala p̄misisse q̄ displicet di
uine volūtati. et p̄p̄t q̄ ē dign⁹ puniri ḡuitimz. q̄n̄ etiā cogi
tat v̄lteri⁹ dei pietatē z misericordiaz q̄ pat⁹ ē oī dolēti z penitē
ti p̄cere et remittere culpā q̄ntūcūq̄ magnā sperat d̄ venia.
z sic mouet ad detestādū pctm̄. z iste mot⁹ vocat attritio. i. q̄
dā p̄tritio imperfecta. **E**t ita de⁹ q̄ nūq̄ deficit infundit lumē
gr̄e in aīam peccatoris. **E**t illo lumine pctōz illustrat⁹ cale
fit in amore dei z detestatione peccati. it̄s q̄ timor seruilis

De contritione.

3
pcedit et pparat cor pctoris ad ptritoez. sed amor et sernoz
charitatis pficit ipaz. Et de h ponit exēplū Aug⁹. dicēs. q si
cut i futura sotulariū seta porci pcedit et facit viā filo. nō tñ
remanet i futura. sici ptritoe pcedit timor pene. et iste timor
pparat ad charitatē et amorē dei. q postqz iā ē in aīa expellit
oēm timorē. vt dic btūs Iohes in pma sua canonica dicēs.
Perfecta charitas foris mittit timorē. s. timorē seruile q ē ti
mor pene. nō aut timorē filiale q ē timor offense. **Secda cā** 2
est pudor. i. verecūdia de pctis cōmissis. vt dicit puerbio. xij.
Res dignas pfusiōe gerit. et flau. iij. Reuelabo pudēda tua
in facie tua. Qñ em pctōr cogitat q oīa ei⁹ pctā qntūcūqz se
creta et occulta sint: sunt deo manifesta et apta. et q nisi penite
at et pterat de eis dē de⁹ reuelabit et manifestabit ea toti mōdo
mouet ad ptritōem et penitētiā de pctis. **Un Boeti⁹.** Da
gna est nob indita necessitas pbītatis cū oīa agam⁹ in ocul
iudicis cūtra cernēt. **Tercia cā** est detestatio. i. abomiatio
vilitatis pcti. tāta em ē vilitas pcti q de filio dei facit seruū
dyaboli. vñ btūs Petr⁹. Qui facit pctm seru⁹ ē pcti. a q em
qz supat⁹ ē seru⁹ ei⁹ est. Cū g pctōr sit ppter pctm a dyabo
lo supat⁹ ppter pctm ē fu⁹ dyaboli fact⁹. **Un Anf.** Fecisti
me dñe ad tuā ymaginē et ego supinduri horribilē ymaginē
Un aīa peccatrix vidē et pñderās vilitatē pcti pñt dicere h
bū qd dicit Hieremias. Uide dñe et cōsidera qm fact⁹ sum
villis. **Quarta cā** est pñderatio de die iudiciū et penis iferni.
qñ em pctōr pñderat q de oīmi dicto facto et cogitatu p legē
dei oprebit eū reddere rōez i die iudiciū iurta pñū saluatoris
in Math. dicētis. De oīmi pñbo ocioso qd locuti fuerit hoies
sup terrā reddēt rōez i die iudiciū. vbi pctōrē monet ad ptri
tōz et pñas d pctis suis. **Un Diero.** loqns d die iudiciū dic
sic **Quoniescūqz illā diē cōsidero toto corde tremisco.** Idē
siue pmedā siue bibā siue aliqd aliō faciā sp videt i auribz
meis illa tuba terribil⁹ et horribil⁹ insonare. surgite mortui ve
nite ad iudiciū. Qñ pctōr attēta mēte ista cogitat totas tre
mit i corde suo. Si ei ut dic btūs Petr⁹ apls. i. Pe. iij. Et
si iust⁹ qdē vix saluabit ipi⁹ et pctōr vbi apparebit. **Et gre.**

Tractatus. II. secunde partis

Quid faciet ygula deserti. i. pctōr. vbi pcutiet cedr⁹ padisi
i. iust⁹. **Q**uita cā ē de amissioe celest⁹ glie. qñ ei pctōr cogi
tat se ppter pctm suū gliam padisi pdidisse nō ē mix si dolz
imo mix ē si nō crepat p mediū. **P**icm plozat z dolet hō p
amissioe pecunie. qto mag⁹ dō plozare z dolere de amissioe
celest⁹ glie. Et iō dicebat brūs Johes i Apoc. iij. **A**ne qd
habes vt nemo accipiat coronā tuā. **S**exta causa ē dolor
delmultiplici offesa creatoris. qñ em pctōr cogitat z cōside
rat se offēdisse deū q euz creauit de nihilo z insigniuit eū sua
ymagine. z redemit suo sanguine. nō est mix si doleat z peni
teat de pctō suo. **D**e hoc dic brūs Bēf. dolor de pctis dō el
se aceracrioz acerrim⁹. **A**cer qz offendim⁹ deū creatorem.
Acrior qz offendim⁹ pŕez nostz q pascit nos multipl⁹ z gu
bernat. **A**cerrim⁹ qz offendim⁹ redēptōrē nŕm q nos libera
uit suo sanguie a viculo pctōz. a crudelitate demonū: et ab
acerbitate gehēne. **N**otādū tñ q licz pctōr sic dictū ē de
beat dolere z pteri d pctis tñ dō sp spare i dño z i pietate et
in misicordia sua. ita q dō spare de venia z de glia. qz vt dic
sapiēs puer. xxviiij. Qui sperat in dño saluabit.

De effectu cōtritionis

Cap. VII

Effect⁹ pŕitōis est multiplex. **P**rim⁹ pŕz ex vi nois
ipī⁹. dō em pŕitio qñ sit vlt⁹ ex toto tritio. qd itelligē
dū est sic q i pŕitōe totū cor pctōris ad lŕaz scindat z parti
at p nimia angustia z dolore: ira z indignatōe q pŕipit p pec
cata. **U**n dñs p pphetā Jobelē. ij. c. **S**cidire cor: da vestra.
Ire ps. **S**acrificiū deo spūs ptribulat⁹ cor pŕitū z hūilia
tū de⁹ nō despicias. **E**t fm qd dic brūs Bēf. **C**ōtritio mū
dat aīaz a reatu culpe: z libat a pena gehēne z ab hōrēda de
monū societate z vilissima pŕi fuiture. restituit bona spūa
lia q pctōr amiserat p pctm. restituit etiā societate spūal. s.
ecclie p munionē. bonozūqz oīm q i ea sunt pŕicipatōez. **D**e
filio ire efficit filiū grē. d filio dyaboli efficit filiū dei. z p cō
seqns pŕicipē felicitat⁹ et hereditat⁹ etne. **N**otādū aut q d
h quōd. i. p solā pŕitōnez remittit⁹ pctm sunt varie opinioes
Dicit em qdā q sic tribz modis offēdū⁹ deū. s. cor de ore z

De contritione.

ope. ita et tribus modis est necessarium deo satisfaciendum. scilicet per contritionem cordis
 confessionem oris: et satisfactionem operis. alias non dimittitur peccatum. **I**sti sunt
 dant interduos sua pillor. c. d. pe. di. i. c. pñia. s. pñca. et di. iij. pñca.
 et dicunt quod omnes auctoritates que dicunt peccatum sola cordis contritione di-
 mitti sunt intelligende cum articulo necessitatis excludit oris confessionem.
 Alii dicunt quod in contritione dimittitur peccatum sub conditione. scilicet si con-
 fiteantur. et fundant istum interduos suam super illud quod dicitur de pe. di. iij. c. sane
 in fi. **T**ercij dicunt sola cordis contritione dimitti peccatum. cuilibet
 adulto si se peccaverit et propoat ab his abstinere et confiteri: et de eo
 satisfacere secundum iudicium ecclesie. **E**t fundant istum intentionem suam per
 istud de pe. di. i. magis est pietas dei. ubi dicitur quod ad solam promissionem
 peccatum dimittitur. non dum perficiat ore et non deus audit corde. **E**t
 hec opinio est verior et magis tenet a doctoribus. **E**t quod ista opinio
 sit prior per exemplum Lazari. quem primo suscitavit Christus antequam a
 discipulo solveret. Lazarus enim mortuus est peccator qui est mortuus per
 peccatum. intra septuaginta dies. **A**lia que peccaverit ipsa
 morietur. **I**ste suscitatur a domino quando sibi remittitur peccatum in contritione.
 et postea soluit a discipulo. id est absoluit a sacerdotibus in confessione.
 Patet etiam per exemplum de. r. leprosis. qui in via antequam venirent ad
 sacerdotes mundati sunt. **I**sti enim leprosi sunt peccatores: qui dum
 vadunt ad sacerdotes. id est dum contritionem habent et propositum confi-
 tedi mundati a peccatis. **E**t ita dicit ps. cxxi. Dixi confitebor ad-
 uersum me iniusticiam meam domino: et tu remisisti impietatem peccati
 mei. dixi. id est firmi in animo proposui. **N**otandum ergo quod ista tria sunt
 sicut tria licet habeant ordinem naturalem inter se. scilicet iustificatio: contri-
 tio. peccatorum remissio. **N**ecessario enim habeo intelligere quod prius
 quam habeat gratiam quam contritum. preceat gratia et sequitur dilectio. quam
 qui habet gratiam diligit. et sequitur contritio. quam qui diligit contritum.
 ad contritionem sequitur peccatorum remissio. **E**t iste processus colligitur
 de pe. di. i. ois qui non diligit manet in morte. et **A**ug. **S**ine cha-
 ritate quod quis habet contritionem cordis habere potest. **P**a-
 tet ergo quod sola contritio peccatum remittit. **Q**uid autem faciat ab-
 solutio sacerdotis ad remissionem peccatorum dicitur infra quando age-
 tur de confessione. **N**on ista sufficiant de contritione.

De confessione

p[ro]fessionē mentale. **C**onfessio vocal' est duplex. q[ua]dā q[ue] fit deo
et q[ua]dā q[ue] fit homi. Loq[ua]ndo g[er] de p[ro]fessio[n]e vocali q[ue] fit deo cre-
do q[uo]d p[ro]fessio isto m[od]o fuit de necessitate salutis statim post la-
psum p[ri]mi ho[m]i[n]is. Et r[ati]o q[ue] me mouz ad h[oc] ē ista. **O**m[n]i t[em]p[or]e i[n] q[uo] fu-
it et est infirmitas fuit necessaria medicina p[ro] illā infirmitatē.
Iz statim post lapsum p[ri]mi ho[m]i[n]is fuit infirmitas pcti nō solum
original' s[ed] etiā actual' admin[istratio] q[ue] ad m[ul]tos. g[er] post lapsu[m] p[ri]-
mi ho[m]i[n]is statim fuit necessaria p[ro]fessio facta deo etiā vocalis.
Et istud patz ex q[ua]dā glo. posita sup[er] illō d[ic]tō b[ea]t[us] Bern. iij. Adaz
vbi es. vbi dicit glo. sic. Verba sunt increp[ati]o[n]is et ad p[ro]fessio-
nē cogētia: nō ignorātia. Et p[ro]stat q[uo] loq[ua]tur de p[ro]fessio[n]e vo-
cali fiēda deo. q[uia] tūc de[us] nō h[ab]et vocalit[er] loq[ua]bat[ur] ip[s]i ade. g[er] ab il-
lo t[em]p[or]e fuit necessaria p[ro]fessio isto m[od]o dicta. Loq[ua]ndo aut[em] d[ic]t[ur] cō-
fessio[n]e vocali fiēda ho[m]i[n]i dico q[uo]d fuit instituta i[n] lege noua xpo
scz incarnato. et nō fuit cōgruū antea talē p[ro]fessio[n]ez institui.
Et r[ati]o q[ue] me mouz ad h[oc] ē duplex s[ecundu]m q[uo]d cōfessio ordinat[ur] ad
duo. s[ci]l[icet] ad peccati deletō[n]ez et manifestatō[n]ez et ad recōciliatō[n]ez
faciēda deo et eccl[esi]e ei[us]. Et p[ri]mo patz q[uo]d solū i[n] lege noua de-
buit institui p[ro]fessio. **R**es[pon]dū ad euidētiā istoz. q[uo]d stat[ur] pcti
vocat[ur] tenebre et stat[ur] g[ra]t[ia] lux. vt dicit apl[us] ad E ph. v. loq[ua]nt[ur]
ip[s]is postq[uam] fuerūt p[er]uersi et i[n] statu g[ra]t[ie] dicēs. Eratis em[en] ali-
q[ua]n[tu]m tenebre. nūc aut[em] lux i[n] d[omi]no. Et i[n] epl[ist]a ad Ro. xij. Abijci-
amus opa tenebrar[um]. glo. i. opa pcti. et induamur arma lucis. i.
v[er]tutes. In ea g[er] lege debuit institui p[ro]fessio faciēda homi[n]i i[n] q[uo]
orta fuit lux q[ue] illuminat o[mn]em ho[m]i[n]em veniētē i[n] hūc mundum
Ipsa ē lux noua. christ[us]. s[ci]l[icet] incarnat[us]. igit[ur] i[n] lege noua debuit i[n]-
stitui tal' p[ro]fessio. Et scdo. s[ci]l[icet] ex h[oc] q[uo]d p[ro]fessio ordiat[ur] ad recōcili-
atō[n]em faciēda deo et eccl[esi]e ei[us] patz etiā q[uo]d debuit institui i[n] no-
ua lege. ideo em[en] p[ro]fessio fit ho[m]i[n]i. vt h[oc] sit iudex et arbiter inter
deū et ho[m]i[n]ez pctō[n]ez. Arbiter aut[em] tal' d[ic]t[ur] esse q[uo]d possit manū po-
nere i[n] vtrāq[ue] p[ar]te. ideo ille cui faciēda est cōfessio debz posse
ponere manū i[n] deū cui pctō[n]ez vult recōciliari. et i[n] ho[m]i[n]em q[uo]d
p[ro]fite[atur]. tal' aut[em] esse nō potuit q[uo]sq[ue] de[us] fac[er]e est h[oc]. q[uia] tūc da-
tus ē mediator dei et ho[m]i[n]i h[oc] christus iesus. Et hic postq[uam]
corp[or]aliter ascēdit i[n] celū reliq[ua]t aliq[ui]s i[n] eccl[esi]a q[ui]s loco sui cō-
k

vocat confessio
duplex
Deo

confessio n[on]
n[on] necessaria fuit
statim post lapsum

vocat confessio
noua h[oc]

Tractatus. III. secūde partis

stituit ecclie rectores et arbitros q̄b̄ p̄misit autoritatē recō
ciliādi p̄ctōres dō et ecclie sue. iō in lege noua christo. s. i. car
nato debuit institui cōfessio. **A**ū em̄ p̄fessio habeat efficacīā
ab absolutōe. et absolutio ex v̄tute clauū. q̄ q̄dē clauēs date
fuerūt hoī in noua lege: dicēte christo brō petro et ī ip̄o oīb̄
alijs **Matth. xvi.** Tibi dabo clauēs regni celoz. et **Joh. xx.**
Quoz remiseris p̄ctā remittūt eis. **M**anifestū ē q̄ p̄fessio
faciēda homī in lege noua fuit īstituta. **P**recessit tū in figu
ra ī lege antiq̄ in s̄ q̄ sacerdotib̄ data erat prās et autoritas
discernēdi int̄ leprā et leprā. et int̄ p̄phanū et sc̄m̄. s. īsta erat
q̄dā corpalia et nō spūalia. **E**t hāc figurā oñdit christ⁹ ī le
ge noua fuisse iplētā q̄n leprosos mūdatos mittebat ad sa
cerdotes dicēs. Ite oñdite vos sacerdotib̄. **D**e sc̄do q̄s
fuit īstitutor cōfessiois. **D**ico q̄ ip̄emet christ⁹. **E**t rō tacta
fuit sup̄ in p̄ma p̄te huius libri q̄n agebat de sacramētis in
generali. **E**t intelligo q̄ fuit īstitutor cōfessiois autoritati
ue. **E**t credo q̄ bt̄us Jacobo minoz q̄ fuit ep̄s hierosolimita
nus et p̄mus int̄ ap̄los celebrauit missam q̄n dixit. **C**ōfite
mi alterut̄ p̄ctā v̄ra fuit p̄mulgator istī sacramēti et īsti
tutōis. **S**ile dictū est de sacramēto extreme v̄ictōis

Qui tenent ad p̄fessionem

Cap. II.

Ques adulti postq̄ ad ānos discretōis pueniunt
ita q̄ possunt discernere int̄ bonū et malū tenent se
mel in anno. i. in q̄dragesima p̄fiteri ex statuto cōcilij gene
ral. q̄d ponit extra d̄ pe. et re. c. oīs v̄triusq̄ sex⁹. **E**t p̄ trans
gressores illius statuti ponit pena ibidē. q̄ sc̄z v̄inētes ab in
gressu ecclie arceāt. et moriētes xp̄iana careāt sepultura. **E**t
hui⁹ salubrimī statuti potuit esse et fuit triplex rō. **P**ria fu
it vniuersal indigētia. **D**ēs em̄ vt dicit ap̄ls peccauerunt et
egēt gr̄a dei. **N**ō ē em̄ q̄ faciat bonū et nō peccz vt dicit sapiē
tū q̄libz d̄z deū gl̄ificare cōfiteōdo se esse p̄ctōrē. q̄ em̄ p̄ctō
rē se esse cōfiteat deū gl̄ificat. oñdēs se dei gr̄a et misericordia ī
digere **S**c̄da cā fuit sacre p̄mūionis reuerētia. **A**ū oēs te
neāt ī pasca cōicare lō vt digne et mūde possint accedere ad
tātū sacramētū oportuit p̄mittere remediū purgatōis et lotōis

*p̄ma p̄fessio
et huius triplex
ratio.*

De confessione.

pēti q̄ sit in cōfessioe. Tercia cā fuit discretio greg̃ dñici. ne
s. lupi abscoaderēt i grege q̄ māducarēt agnos. iō statutu ē
vt rectores ecclīaz agscerēt vultū ouīū suaz ne heretici sub
pelle inocētie maliciā suā palliarēt. Jō oēs q̄cūq; z cuiuscū
q; p̄ditōis sint tenēt admin⁹ sel i āno p̄fiteri. alias peccant
mortalz z debēt pena sup̄dicta puniri. **S**z pone. aliq; ē
q̄ n̄ hz p̄scīaz de aliq; p̄ctō mortali. s; solū de venialib; . s; hō
n̄ tenet p̄ctā veīalia p̄fiteri. igit tal' n̄ dz cōfiteri. Dico saluo
meliori iudicio q̄ aliq; p̄t teneri ad p̄fessioz p̄p̄ duo. Uno
mō p̄p̄ vīculū p̄cti. alio mō p̄p̄ vīculū p̄cepti. P̄ctā autē
venialia nō tenet q; p̄fiteri p̄p̄ vīculū p̄cti cū possint re
mitteri sine p̄fessioe. tñ sūt p̄fiteāda p̄p̄ vīculū p̄cepti q̄ tenet
q̄libz p̄fiteri i āno sel. qñ. s. p̄fites n̄ hz nisi p̄ctā venialia. vñ
si h̄et mortalia q̄ p̄fiteret non tenet de nccitate ad venialia.
De h̄ tñ lati⁹ dicet isra. **A**lteri⁹ pone. aliq; ē ita attēt⁹ cir
ca diuīa q̄ nō hz remorsuz p̄scie de aliq; p̄ctō nec mortali nec
veniali. tenet tal' cōfiteri vl nō. Si nō tūc nō oēs obligāt ad
p̄fessioez. cui⁹ s; iū dictū ē. Si autē tenet z n̄ hz p̄scīaz d' aliq;
p̄ctō mortali nec veīali tenet ad cōfiteādu z dicēdu s; cōscīaz
suā z ita mētiri. qd̄ nephas est dicere. ḡ ad min⁹ tal' n̄ tenet
p̄fiteri. Dico q̄ si septies i die cadit iustus: vt sapiēs ait. im
possibile videt fm statū viatorz cōez q̄ aliq; trāseat vna die
vl vna septimana sine remorsu peccati venial' ad min⁹. et q̄
torū vnū ānū trāseat h̄ habeo mag; p̄ impossibili. Nec credo
q̄ istud donū fuit vnq; collatū alicui sc̄tō nisi christo z beate
Marie v̄gini. nec credo istō donū ap̄los hūisse qz venialit⁹
peccauerūt. vt dicūt Bre. z Aug. i li. de natura z grā. Si oēs
sc̄ti et sc̄tē dei adhuc viuerēt z interrogati foret vtz sine p̄ctō
essent oēs vna voce dicerēt. Si dixerimus q̄ p̄ctm̄ nō habe
mus ipi nos seducim⁹ z vīras i nob nō ē. excepta brā v̄gine
de q̄ cū de p̄ctis agit p̄p̄ honore filij nullā p̄sus q̄stioez vo
lo haberi. **A**t Diero. Res pene s; naturā est vt aliq; sit sine
p̄ctō. Jō hō q̄ntūcūq; sit p̄fect⁹ dz cogitare corde et cōfite
ri ore se esse p̄ctōrē. qz vt dic̄ Bre. Bonaz mentū est ibi tñ
mere culpā vbi culpa nō est. de obser. ieiū. c. cōsiliū. **U**nde
k 2

Tracta .III. secūde partīs.

de p̄muni lege tenet̄ oēs ad p̄fessionē. ⁊ si de⁹ de sp̄alissima gr̄a daret istud donū alicui q̄ nō mortalit̄ nec venialit̄ peccaret. credo q̄ tal' adhuc vt nō p̄tēneret p̄ceptū eccl̄ie deberet se p̄fessori suo p̄ntare. nō q̄ diceret se p̄ctōrē q̄ mēiret s̄z deberet dicere. Nō habeo cōsciētā de aliq̄ p̄ctō. tñ p̄pter p̄ceptū eccl̄ie me vobis p̄sento. sicut dixi sup̄a de sacrificato in vtero q̄ debet suscipere sacramētū baptisimi. licet non habeat peccatum originale.

De tēpore q̄ tenet̄ hō p̄fiteri

Capitulū III

Este sapiēte oīa tps habēt. et iō nūc vidēdū ē de tpe q̄ faciēda ē p̄fessio. s. si faciēda ē statim post p̄petratiōnē p̄cti. v̄l an possit differri vsq̄ ad tps statutū ī decretali. **Q**uis vtriusq̄ sex⁹. s. vsq̄ ad q̄dragēsīmā. Ad hūc? **E**uidētā sciēdū ē q̄ de p̄fessioe possum⁹ loq̄ v̄l q̄stū ad p̄positū interi⁹. v̄l q̄ntū ad p̄bū exteri⁹. **S**i p̄mo mō sic dicūt cōmūiter oēs doctores q̄ tenet̄ p̄ponere velle p̄fiteri tpe statuto. et p̄mo de p̄ctō cōteri. q̄z sine p̄posito p̄fitēdi ⁊ satisfaciēdi nō dimittit̄ p̄ctū in p̄tritōe. **E**t dico q̄ p̄mo tenet̄ conteri q̄z sic dictū est sup̄. q̄n occurrit mēoria de p̄ctō tenet̄ hō sp̄ dolere ⁊ cōteri de eo sicut dictū ē sup̄. licz etiā fuerit ip̄m confessus. **A**n exq̄ legitime ē p̄fessus nō tenet̄ ip̄m itēz cōfiteri. de h̄ tñ mag⁹ dicet̄ ifra q̄n agē de itēratōe cōfessiois. **E**t q̄z statim cū hō aduertit se peccasse mortalit̄ tenet̄ p̄teri. ideo etiā tenet̄ esse in p̄posito cōfiteīdi. **S**ed si loq̄mur de cōfessioe actuali. s. si hō tenet̄ actualit̄ cōfiteri. In ista mat̄ia doctores sunt diuersi. **Q**uidā em̄ dicūt idistincte q̄ q̄stūcūq̄ aliq̄ peccauerit nō tenet̄ cōfiteri añ tps statutū: s̄z tenet̄ p̄teri et esse in p̄posito p̄fitēdi. ⁊ fundāt int̄rōez suā ex duob⁹. **P**ri⁹ q̄z p̄ceptū de p̄fitēdo ē p̄ceptū affirmatiuū. ideo nō obligat nisi p̄ loco et tpe determinatis. tēp⁹ aut̄ determinatū ab eccl̄ia ē q̄dragēsima. ideo null⁹ tenet̄ añ q̄dragēsīmā p̄fiteri. nec in natali nec in penthecostes. vt patz p̄. c. seclares de cōse. dist. ij. ⁊ c. oīs homo. ⁊ c. et si nō frēq̄nti. nisi esset in piclo mortis. **S**ecūdo q̄z actua cōfessio nō est necessari⁹ ad iustificatōz q̄z p̄ cōtritōem est iustificatio: ⁊ ita solū cōfessio est necessaria

ad p̄positū

De confessione

ex pcepto et obligatōe ecclie. et añ festū pasce ecclia n̄ erigit,
gñ illd tps nemo tenet nisi i articulo mortis. Alij dicūt q pec
cator existēs in pctō mortali statim qñ hz discreti et ydonei
sacerdotis copiā et pcti pmissi mēoriā dz p̄fiteri pctm suuz.
Nec obstat ista decretal. **Dis** vtriusq ser? qz illa decretalis
nō dicit qusq p̄fessio sit differēda. sz q nō expectet vltra. sic
etiā phibz ne qd vltra añū remaneat i excomunicatōe. nō tñ
dat licētiā remanēdi vsq ad illā horā. **Item** fuit illa decre
tal edita nō p negligētibz sz p negligētes. **Et** añq illa decre
tal ē edita pctōr tenebat p̄fiteri statim qñ offerebat se opoz
tunitas. sic videt q tenet p? ei? editōez. **Que** aut istaz opini
onū sit rior fateor me nescire. sz dicere sicut dicit pma picu
losū videt dicere. sicut scōa videt dūz. **Scūs** aut **Tho.** de
aqno in qdā q̄stōe de q̄libetis ponit aliq casus i qbz exi
stēs i pctō mortali statim tenet p̄fiteri. **Prim?** ē qñ ē i infir
mitate de q̄ iminet sibi piculū mortis. et iste casus p̄t itelligi
ex his q̄ dicūt extra de pe. et re. c. cū ifirmitas. **Scōs** casus
est qñ hz aliqd facere de q̄ iminet piculū mortis licz p tpe illo
sit san? sicut qñ hz trāsire mare l lōgā facere viā: vl pugna
re: vel aliqd aliō tale. **Terci?** casus ē si habz facere aliqd qd
existēs i pctō mortali non p̄t facere sine alio pctō mortli. sic
si habz dicere missaz vel recipe vl mīstrare aliqd sacm ecclie
Quar? casus qñ cōmisit aliqd pctm de q̄ curat? su? nō p̄t
eū absoluerē. et timet q tpe statuto nō poterit forte h̄re copi
am ipi? cōfessoris: tūc tenet statim p̄fiteri. **Quit?** casus ē qñ
sua cōscia dictat sibi statim esse p̄fitendū. qz tenet deponere eā
aut facere p̄m eā. cū nō sit erronea sz salubris. **P̄s** em̄ dicūt.
licet nō sit necessariū statim p̄fiteri est tñ mltū p̄gruū. iuxta
dictū sapiētis. **Nō** tardes p̄verti ad dñm: et ne differas d̄ die
in diē. subito em̄ veniet ira illi? et i tpe vidicte dispdet te. **Jo**
Raymū. in sūma sua ponit qnq rōes p̄p̄ qd mltū vtile est
et cōgruū statim cōfiteri. **Prīa** est p̄p̄ incertitudinem hore
mortis. **Cū** dñs in euāgelio **Lu. xij.** Veniet dñs serui illi?
die q nō sperat et hora q nescit. et p̄tez ei? cū infidelibz ponet
Ite diuini p̄mit̄i sibi lōgā vitam fuit dictū. **Stulte** hac
k 3

Tractatus. III. secūde partis

nocte repetēt demōes aīaz tuā a te ⁊ ea q̄ ⁊ gregasti cui⁹ erūt
2 **S**ecūda cā ē. qz morās in pctō sp̄ accumulat pctm̄ pctō. ⁊ p
cōseqns penā pene. **U**n̄ apl⁹ Ro. ij. **A**n ignoras qm̄ beni
gnitas dei te adducit ad pñiaz. fm̄ duriciā aūt tuā ⁊ impeni
tēs cor thesaurifas tibi irā i die tribulatiōis ⁊ reuelatiōis iū
sti iudicij dei. q̄ reddet vnicuiqz iuxta opa sua. **E**t Oze. iij.
Maledictū ⁊ mēdaciū ⁊ furtū ⁊ homicidiū ⁊ adulteriū iū
dauērūt. ⁊ sanguis sanguinē terigit. i. pctm̄ adducit aliud
pctm̄. **U**n̄ Bre. Pctm̄ qd̄ p pñiaz nō delet mor̄ suo pōdere
ad aliud trahit. **T**ercia cā ē qz q̄nto maiore morā fecerit i
3 pctō tāto magis elōgabit a deo ⁊ p pseqns tāto difficilior erit
pversio. iuxta illd̄ qd̄ dī i Quidio de remedio amoris. **N**ec
te vcturas differ i horas. **Q**ui nō est hodie cras min⁹ apus
erit. **E**t Quidi⁹ Principijs obsta. sero medicina parat. **C**ū
mala plōgas pualuere moras. **E**t ps. lxxij. **Q**uia ecce q̄ elō
4 gant se a te pibūt. **Q**uarta cā ē. qz i magna angustia ⁊ egri
tudine vix p̄t aliqz bñ penitere seu etiaz de pctis cogitare.
Un̄ Hiero. **S**ū egritudine oppmeris vix poteris aliud cogi
tare q̄s sentis. **E**t illic rapit̄ intērio mētis vbi ē vis doloris.
Dulca em̄ ut ait Aug. occurrūt tūc ipedimēta. nā morbus
vixet: pena terret: filiū vxor ⁊ mūd⁹ q̄ illicite dilexit eū ad se
vocat. de pe. di. vij. **T**ene ḡ certū ⁊ dimitte incertū. i. age pe
nitentiā ⁊ cōfiteri dñi san⁹ es: et nō differas vsqz ad infirmitatē
iuxta p̄siliū sapiētis dicētis. **U**n̄ ⁊ san⁹ cōfiteberis. **Q**uinta
5 causa ē qz nisi pctōr i vīta sua exaudierit dñm clamātē qz cō
fiteat⁹ ⁊ faciat pñiaz: clamabit postea ip̄e ad dñm ⁊ nō exau
diēt. **E**xēplū de diuine epulōe i inferno sepulto. q̄ nō ē etiaz
exaudīt⁹ p vna gutta aq̄. p̄pt̄ q̄ nō differēda v̄l tardāda est
p̄fessio. sed est multū vtile ⁊ p̄gruū qz statim fiat. **R**ichard⁹
tñ in q̄rto suo sup̄ sentētiās loqns de hac materia dīc qz alit̄
cēfendū ē in illo casu de religioso aliter de laico. **N**ā religio
sua cū totū tps vite sue sit sibi ip̄i penitētie habita copia sa
cerdotis idonei si peccauerit mortāl: credo qz tenet statim si
ne mora cōfiteri. **E**t intelligit̄ sine mora sic recta rō ordiabit
Laic⁹ p̄o rōnabili p̄t expectare tps qd̄ra se sine. qd̄ ē tps

De confessione.

penitentie. vii. cū illud tps sit laicis magis oportunū ad cōfī
tēdū ⁊ satisfaciēdū si expectet illō rōnabilr audeo iudicare
q nō peccauit dū tñ pponat firmiter tūc tps confiteri. De
clericis aut iudicare nō audeo: p̄siliū aut sanū dō q oēs q ca
dūt p p̄ctm mortale p̄fiteāt statim cū possunt. Nō em videt
p̄trir? q tā diu vuln? p̄cti portat occitū. vba sunt Richardi
Quicqd sit de ista matia credo q i casibz q̄s ponit sc̄tus tho
mas de aqno de necessitate tenet q̄libz statim habita opor
tunitate p̄fiteri. credo etiā q p̄siliū Richardi sanum ē ⁊ salu
bre. et d̄z exeq cū magna diligētia et virtute. Nec sufficiant
de tempore quo tenet homo cōfiteri.

Cap. III.

Qui debz homo p̄fiteri
Vniā ille cui faciēda ē cōfessio sacramētal op̄z q
habeat clauēs. videndū est p̄mo aliqd de clauibus.

Notādū ē q̄ p̄ nomē clauis trāslatū ē in corp̄alibz ad sp̄ua
lia. Clauis em in corp̄alibz est instrumētū ad remouēdū ali
qd obstaculū qd̄ impediebat vt nō possit h̄i bñ aditus ad do
mū. Sic in sp̄ualibz illud qd̄ remouz p̄ctm mortale qd̄ ē ob
staculū ad ingrediēdū ad regnū celeste vocat clauis. Et ista
clauis ē triplex. Nā ē clauis auctoritat̄ ⁊ istā sol? h̄z deus.
Nā de ista clauē loq̄bant iudei dū dicebāt. Quis p̄t remitte
re p̄ctā nisi sol? de? q̄s dicerēt null? ⁊ h̄ ē vez auctoritative.
Alia ē clauis excellētie. ⁊ hāc h̄z sol? christ? h̄o. Et de hac
clauē loq̄t Isaias i p̄sona dei loq̄ns de christo. Dabo clauē
dauid sup humer̄ ei. Et d̄z christ? h̄o habere clauē excellē
tie inq̄stū p passioē suā ip̄e satisfecit p oibz peccatis n̄ris.
imo p p̄ctis toti? mūdi. vt dīc b̄t̄s Iohes. Et h̄ ē vez q̄stū
ad efficacīā. Vel christ? h̄o h̄fē d̄z clauē excellētie inq̄stū ef
fectū sacramētoz p̄t dare sine sac̄is. Tercia clauis ē mīsterij
⁊ istā clauē habēt sacerdotes. ⁊ dāt eis in collatōe ordīs sa
cerdotal. Et de ista dictū fuit petro. Dabo tibi clauēs regni
celoz. et de istis clauibz loq̄tur h̄. Sciēdū ē q̄ duplex ē
clauis mīsterij. vna est sciētia discernēdi. alia est prās ligā
di atq̄ soluēdi. De scia aut discernēdi quō est clauis et quō
non. et si est alia clauis fm rem a potestate ligādi. et soluēdi

clauibz

*h̄z sol? christ?
auctoritate*

Excellētie

mīsterij

clauis

k 4

Defectus in lepra ⁊ lepra 1. In petro ⁊ petro
In lepra ⁊ lepra Si 20 ⁊ de rebus
In lepra ⁊ lepra In lepra

Tracta. III. secūde partis.

est magna diuersitas int̄ doctores theologos. et iō non dico
nūc ampli⁹ de ista mat̄ia. p̄sertim cū dñs papa Iohes qñdā
loq̄ns de clauib⁹ i qdā extrauagātī sua q̄ incipit. qñdā. faci
at mēdēz d̄ ista diuersitate doctorū etiā nibil dēmiat. Un̄
exq̄ relinq̄t indēmiatū temerariū. est; aliqd̄ diffinire. Istō
tñ firmi⁹ tenēdū ē q̄ iste clauēs cuilib⁹ sacerdoti dant̄ in sua
ordinatōe. Sz iste clauēs nō p̄nt exire i actū donec sacerdos
habeat materiā in quā agat. et h̄ vel p̄ cōmissiōez cure aīaz.
sic h̄nt archiep̄i et oēs h̄ntes curā aīaz. vel p̄ p̄uilegiū sicut
h̄nt fr̄es p̄dicatores vl̄ minores. l̄ aliqd̄ ex p̄uilegio dñi pa
pe vel ep̄oz p̄nt p̄dicare vl̄ cōfessiōes audire. Ex his q̄ pa
tere p̄t cui sit sacramētāl cōfessio faciēda. Et dico sacramēta
lis cōfessio ad excludendū cōfessiōez p̄siliariā siue directi
uā. s. qñ p̄cōrōz p̄fite⁹ alicui p̄ctm suū vt sibi sup̄ eo cōsulat et
eū dirigat: nō ut eū absoluat. qz talis pōt fieri cuiusq̄ bo
no viro q̄ p̄t cōsulare vl̄ orado vl̄ instruēdo. Sz loq̄ndo d̄ cō
fessiōe sacramētali q̄ fit p̄pter absolutōez dico q̄ ex dictis pa
tēt due cōclusiōes. Pr̄ia ē. cōfessio sacramētāl est faciēda sa
cerdoti et nō alii. i. nō p̄t fieri nisi h̄nti clauēs. et iste ē sol⁹ sa
cerdos. et rō est. qz absolutio fit p̄tute clauū. ita q̄ null⁹ pōt
absoluere in foro p̄ntē nisi habeat clauēs. qd̄ p̄t. qz vt dictū
ē clauēs ordināt ad absoluēdū. Istud tñ meli⁹ dicet̄ ista qñ
aget̄ de p̄tate clauū. Sz null⁹ h̄z clauēs nisi sacerdos cum
clauēs dant̄ i collatōe ord̄is sacerdotal̄. q̄ cōfessio sacramēta
lis nō p̄t nec d̄z fieri nisi soli sacerdoti. Et ita dicit̄ bt̄s Au
gustin⁹. et ponit̄ de pe. di. vi. Qui vult p̄fiteri p̄ctā sua vt i
ueniat p̄nīaz q̄rat sacerdotē sciētē ligare et soluere. Scd̄a
cōclusio ē q̄ faciēda ē p̄p̄o sacerdoti. et ista cōclusio p̄t sic. li
cet em̄ vt dictū ē q̄ oēs sacerdotes habeāt clauēs. nō tñ oēs
habēt materiā. i. parrochianos in qm̄ p̄nt exercere vsū cla
uū. sed solū ill̄ q̄bz cōmissa ē cura aīaz. q̄ habēt vsū p̄tāt
respectu illoz q̄z cura ē eis cōmissa. Et iō solū talib⁹ ē cōfes
sio faciēda. et tales sunt p̄p̄ij sacerdotes. q̄ solū p̄p̄ijs sacer
dotib⁹ est cōfessio faciēda. Sz p̄t aliqd̄ dicere. q̄s ē p̄p̄ius
sacerdos. Aliqd̄ dicūt q̄ p̄p̄us sacerdos est parrochial̄ sacer

*q̄ p̄p̄us cōfessio
dicit̄*

cōfessio sac̄m̄

*cōfessio sac̄m̄
p̄o p̄p̄us*

*q̄ p̄p̄us
sacerdos*

De confessione.

dos. q̄ h̄z administrare eccl̄astica sac̄ra. et isti p̄fessio ē faciēda. Et videt dictū istoz sūdari i rōe ista. Illi d̄z fieri p̄fessio qui h̄z mīstrare sac̄m eucharistie. ad hoc em̄ ē datuz p̄ceptū de p̄fiteōdo in q̄dragesima vt fideles digne accedāt ad sac̄m eucharistie i pasca. Cū ḡ sacerdos prochial' sit obligat' ⁊ teneat ex officio suo mīstrare sac̄m eucharistie prochianis suis iō oēs parrochiani sui sibi tenēt p̄fiteri de necessitate ad mīn' in q̄dragesima. et ita videt esse intētiō illi' decretal'. Dis vtriusq̄ ser'. ⁊ illi' de pe. di. vi. placuit. Istō etiā videt de intētiōe sacre scripture i veteri testamēto. vbi d̄z puer. xxvii. Diligēter agnosce vultū pecoris tui. fm glo. vult' ē p̄sciētia q̄ nō p̄t agnosci nisi p' p̄fessioēz. ergo optz q̄ ille q̄ h̄z curā agscat p̄fessioēz. qd̄ n̄ p̄t fieri nisi audiat eā. Hoc aut̄ idē videt dicere scriptura etiā i nouo testamēto. vbi d̄z Heb. vl. c. Serui obedite p̄ oīa p̄positis v̄ris. ip̄i em̄ puigilāt q̄si rōez redituri. p̄ aīabz v̄ris. ḡ si ille q̄ h̄z curā tenet rōez reddere p̄ aīa subditi. videt necessariū q̄ sciat statū aīe subditi. qd̄ nō p̄t facere nisi audiat ei' p̄fessioēz. q̄re optz q̄ q̄libz subdit' p̄fiteatur curato suo. Alij distinguūt de p̄po et dicūt q̄ p̄priū d̄z duobz modis. Uno mō d̄z p̄priū fm q̄ diuidit' ⁊ alienū. Alio mō d̄z p̄priū fm q̄ diuidit' ⁊ naturā cōez. Ad dicūt isti q̄ q̄libz tenet cōfiteri p̄po sacerdoti fm q̄ p̄priū opponitur alieno. nō aut̄ fm q̄ p̄priū opponit cōi. Nā stat et certū ē q̄ si aliq̄s cōfessus fuisset p̄ctā sua pape vl' ep̄o vl' archiep̄o: fatuū esset dicere q̄ teneret illa ead' p̄ctā p̄fiteri p̄po suo prochiali curato. Cū ergo isti q̄ ex p̄uilegio p̄dicāt ⁊ audiūt cōfessioēs sicut vicarij dñi pape ⁊ ep̄oz: cōfessi eis nō tenentur iterum cōfiteri sacerdoti suo prochiali cū t̄les sint q̄si qdā penitentiarij p̄clares. ⁊ iō sicut cōfessi p̄nitiarijs dñi pape et ep̄oz nō tenēt itez p̄fiteri curatis suis. ita nec cōfessi istis. Et ita ē hodie definitū p̄ dñz n̄rm dñz Johes papā. xxi. i qdā sua extrauagātī q̄ incipit. vas electōis. Istō etiā videt esse d' intētiōe illi' decretal' Bonifacij. sup cathedrā q̄ ponit extra de septuor. ⁊ de pe. et re. in p̄sti. dñi Alenētis. c. dudū a. bone memorie. vbi d̄z q̄ fr̄es p̄dicatores et minores habeant

k s

Tractatus. III. secūde partis

tū d prāte in cōfessionibz audiēdis q̄rū prochiales sacer-
dotes de iure noscunt h̄e. sed p̄fessi parochialibz sacerdoti-
bus nō tenent iterz p̄fiteri. ḡnec p̄fessi istis. Et fm̄ istā viam
decretal̄ illa. **D**is v̄triusqz sexus. loq̄r de sacerdote p̄po put
p̄p̄rū diuidit̄ p̄ alienū. nō put p̄p̄rū diuidit̄ p̄ cōe. vñ ē sen-
sus q̄ p̄fiteat̄ p̄po sacerdoti. i. nō alieno. Et q̄cqd sit de p̄ tū
si illi q̄ audiūt p̄fessiōes ex p̄uilegio dñi pape inducerēt sibi
p̄fiteres ad p̄fitedū sel̄ in anno curatis suis bñfacerent. Et
ad hoc inducunt in illa decretali dñi Bñdicti. xi. q̄ fuit d̄ or-
dine p̄dicatoz q̄ incipit int̄ cūctas. et tenent ad p̄. qz licz illa
decretal̄ sit reuocata in q̄rū p̄riat̄ decretali Bonifacii. q̄ inci-
pit sup̄ cathedrā nō tñ q̄ntū ad illa q̄ eq̄tatē et rōem p̄tinet ē
reuocata. **S**ed nunq̄d sacerdos prochialis p̄r absolvere
parochianū suū de om̄i p̄c̄o suo. Dicendū ē q̄ Ray. in sum-
ma sua ponit q̄ncz casus de q̄bz prochial̄ sacerdos nō p̄t se
intromittere nisi special̄ fuerit sibi cōmissus. **P**rim⁹ ē qñ ē
sibi solēnis p̄nia iniūgēda. **S**ec⁹s est v̄bicunqz inuenit irre-
gularitatē cōtractā. **T**erc⁹ ē qñ p̄c̄o est annexa ex cōmuni
catio. **Q**uart⁹ ē de icēdiarijs. Istis casibz q̄ttuor hostiensis
addit tres casus. et sic sunt septē. **U**nde q̄nt⁹ casus ē de pub-
lico p̄c̄ore. s. de publico blasphemio. **S**ext⁹ casus ē de falsa
r̄ijs l̄raz pape. **S**eptimus casus et q̄ntus fm̄ Ray. ē si sit cō-
suetudo in ep̄atu q̄ aliq̄ certa crimīa ad ep̄m reseruēt. sic ob-
tinet cōsuetudo i plerisqz partibz seu ep̄atibz de homicidijs:
sacrilegis. sortilegis: falsarijs. violatoribz imunitat̄ eccl̄ia-
stice. sodomis. icestuos. piuris et alijs enormibz criminibz.
q̄ ep̄i sibi retinēt fm̄ q̄ eis vid̄ expedies. de q̄bz certa regula
dari nō p̄t. s. vnusqzqz curatus h̄z suū synodale cū q̄ se diri-
gat. In materia ista dñs **W**ilhelmus durandi in reprozio
suo dicit q̄ ponere tot casus nō est nisi auferre prāte suaz cu-
ratis cū possint oīa de iure q̄ nō sunt eis phibita exp̄sse. hoc
pbat c. nup. de sen. ex. añ si. **N**otandū etiā q̄ Ray. i summa
ponit sex casus in q̄bz vnus sacerdos prochial̄ p̄r absolvere
z audire cōfessionē subditoz alterius sacerdotis. **P**rimus
cū ille extraneus deliq̄t in parochia sua. **S**ec⁹s si mutauit

*utrum de p̄fessi-
onibz absol-
uit p̄r*

*Altrius p̄r
2: p̄r
cōfessionē
casus de*

De confessione

domiciliū. sicut est de scholaribz studentibz parisi⁹ colonie⁹ et
alibi. Terci⁹ ē si sit vagabūndus. sicut isti paupes q⁹ vadunt
vagabūdi p⁹ mundū. Quarr⁹ est qñ aliquis habz sacerdotē
imperitū vl⁹ maliciosūz et oīno insufficiētē. et vult ire ad ma
gis pītum et sufficiētē q⁹ sibi meli⁹ cōsulat p⁹ ire ad eū. peti
ta tñ pri⁹ et obtēta licētia a p⁹po rectore siue sacerdote. et sa
cerdos tenet eā sibi dare. Quintus casus est qñ aliq⁹s volens
facere lōgū iter. vtpote ire ad sc⁹m iacobū l⁹ ad qm⁹cūq⁹ aliā
pēgrinatōez seu locū. petita licētia a curato suo q⁹ possit in
itinere p⁹siteri. qz tūc q⁹libz q⁹ hz audire p⁹sessiōes pot⁹ p⁹sessi
onē ei⁹ audire. Sext⁹ ē qñ est i articulo nēcitaz. qz i isto ca
su p⁹t p⁹siteri cuilibz sacerdoti. In alijs aut casibz p⁹fatis exce
pris nō p⁹t cōfiteri nisi potēti audire cōfessiōes vl⁹ ex p⁹missi
one vl⁹ ex p⁹uilegio. Sed qd fiet de militibz siue de nobilibz
vl⁹ de q⁹buscūq⁹ alijs q⁹ hnt domiciliū i diuersis parrochijs
et p⁹ vnā p⁹te anni morāt i vno domicilio et p⁹ aliā partem mo
rant i alio domicilio. cui p⁹sitebūt isti. Dicēdū q⁹ tales debēt
cōfiteri illi curato i cui⁹ parrochia habēt p⁹ncipale domini
um vl⁹ domiciliū. vl⁹ in cui⁹ prochia morāt p⁹ maiorē p⁹te āni
Sed pone hic ē vna mulier fragil⁹ et p⁹na ad p⁹ctm⁹ timz d⁹ cu
rato suo q⁹ est leuis et lubric⁹. q⁹ si p⁹siteat sibi q⁹ sollicitet eaz
de p⁹ctō vl⁹ q⁹ reuelz cōfessiōez suā. nūquid p⁹sitebit ista sibi?
Dico q⁹ si timeat verisiml⁹ et p⁹habil⁹ de isto vel de aliq⁹ istoz
d⁹z petere licentiā a curato suo q⁹ cōfiteat aliū. vel si p⁹t h⁹re co
piā sup⁹ioris sic epi vel penitētiarij sui. vl⁹ alicuius religiosi
hnt p⁹ratē audiēdi p⁹sessiōes cōfiteat sibi. Szqd si forte ista
nō p⁹t habere copiā alicui⁹ istoz. et curatus ē ita maliciosus
q⁹ nō vult sibi dare licētiā p⁹sitēdi aliū: quid fiet de ista perso
na? Dico q⁹ si timeat de sollicitatōe cōmendet se deo orando
q⁹ eripiat eam a temptatōe. et donet sibi virtutē et constan
tiam resistēdi. et cōfiteat in loco publico. Et deus qui te
ste ap⁹lo neminē temptari p⁹mittit vl⁹tra id quod potest faci
et cum temptatōe p⁹uentū et adiunabit eam. et sic nō cōmo
bitur. In casu aut q⁹ timeret de reuelatōne cōfessionis. cre
do q⁹ si timor esset iustus et rationabil⁹ nō leuis et fatuus q⁹

de malitib

Tractatus .III. secūde partis

siue licētia sua si ipse negaret ei ius ꝑcedat sibi .s. q. alteri ha-
benti ꝑtate audiēdi ꝑfessiōes possit cōfiteri. ita tñ q. sit i. ꝑ/
posito q. si habet curatū sufficiētē ꝑfiteret sibi. **Sicut** em̄
ille q. ꝑbit m̄rimoniū apponēdo cōditiōem inhonestā ꝑ sub/
stātiā m̄rimoniū ꝑuat iure matrimoni. vt. xxij. q. iij. Inter
cetera. xxxij. q. ij. aliqñ solet qñ. extra de ꝑdi. appo. c. iij. de
spon. c. vlti. ita sacerdos nō seruās ea que sunt de substātiā
cōfessiōis: imo faciēs ꝑ ea ē ꝑuatus iure qd̄ habebat in au-
diēdo ꝑfessiōes. **Cū** ergo tenere secretū sit de substātiā con-
fessiōis qñtū est ex parte cōfitentis et cōfessoris sacerdos re-
uelās cōfessiōem est ꝑuat iure qd̄ habuit in audiēdo ꝑfessi-
ones. **Et** ideo si timeat iuste et rōnabiliter q. iste curat. reue-
labit cōfessiōem null⁹ tenet sibi cōfiteri. vñ est q. ista rō nō
cōcludit nisi ꝑ eū q. reuelās est cōfessionē sed nō ꝑ eū q. reue-
latur⁹ est. **Itē** fm̄ qd̄ dicit bñs Ber. qd̄ ꝑ charitate institu-
tū est ꝑ charitatē militare nō dī. s. ꝑfessio instituta ē ꝑ chari-
tate q. qñlibz tenet diligere se ad honorē dei cū glificādo: et se
bñliādo eū sibi r̄cōciliādo. qñ nō tenet militare ꝑ charitatez
seipm̄ ꝑdēdo et diffamādo. qd̄ facerz si hō teneret ꝑfiteri illi
de q. iuste et rōnabilz timeret seu ꝑsumeret q. fularz ꝑfessiōz.
Un̄ aug. hortās ad ꝑfessiōz et ꝑnīaz dic. **Nō** dico ut te ꝑdas
s. si aliqñ sciēt ꝑfiteret alicui q. ꝑfessiōez reuelarz ꝑderet se
qñ nō dī sibi cōfiteri. **Sz** pone ꝑpus sacerdos ē heretic⁹ vl'
scismatic⁹ vl' notori⁹ symoniac⁹: vl' excoīcat⁹. nūq̄d dī sibi
cōfiteri? **Dico** sine ꝑiudicio q. nō. **Et** rō general' qñtū ad oēs
tal' ē. **Cū** em̄ participare euz excoīcatō in sacramētis sit
ꝑctm̄ mortale et oēs tles sunt excoīcati a iure. et ꝑfessio sacra-
mētal' sit sacrm̄. qñq. talibz ꝑfiteret peccaret mortalz. **Sz**
qñtū ad hereticū ē spēal' rō. qz heretic⁹ de facili sibi penitētē
poneret i errorē vl' inducerz i despatōz. sic fecerūt pharisei iu-
de q. ꝑfessus fuit eis dicēs. **Peccauī** tradēs sanguinē iustū.
et illi loco boni cōsilij dixerūt ei. qd̄ ad nos tu videris. **Al-**
teri⁹ pone. dicis cōiter et vñ ē vt declarabit infra q. nullus
debz diffamare nec accusare alios in cōfessiōe. sed ꝑ contin-
gere q. si aliquis confiteat curato suo op̄tebit q. diffamet

reuelas cōfessiōis

*De male fa-
cto*

De confessione.

aliū. sicut ponat q̄ aliq̄s peccauit cū m̄re sua v̄l cū sorore q̄s
etiā curat? bñ nouit. op̄ret q̄ talis exp̄mat ⁊ noiet p̄sonā i cō
fessioe dicēdo. pegi talē rē cū m̄re v̄l cū filia v̄l cū sorore. ⁊ cū
iste sint note curato vt dictū ē remanebūt diffamate ap̄d cū?
Dico q̄ tal' d̄z cōfiteri si habeat oportunitatē tali q̄ nō ha
beat noticiā istaz p̄sonaz. vñ tal' d̄z venīre ad curatū expo
nēdo ⁊ dicēdo sibi. Dñe ego casum habeo quē nō debeo cō
fiteri vobis. nō qñ vos sitis sufficiēs s̄ casus ē talis quem
nō debeo dicere vob. ideo peto licētiā a vobis alteri p̄fiteđi
⁊ sacerdos d̄z eā sibi dare. ⁊ ea habita tenet h̄ie p̄fessorē ydo
neū q̄ nullā noticiā habeat de p̄sona cū q̄ peccauit. Et cōsu
lo sacerdotibz curatis q̄ sint faciles ad tales licētiās p̄ceden
das. qz ex h̄. puenit duplex bonū. Unū ē q̄ ip̄i exonerantur
Aliud ē qz p̄ctōres ap̄t: meli' ⁊ securi' cōfitent. **S**z nū
q̄d m̄lier q̄ peccauit cū curato suo tenet sibi p̄fiteri? Dico q̄
cū p̄cūdia sit magna pars satisfactōis ⁊ hō nō tm̄ p̄cūdet
de illo q̄ est p̄ci' sceleris q̄ntū de vno alio: m̄lier ista nō d̄z si
bi cōfiteri. nec ip̄e d̄z eā audire. imo d̄z sibi dicere. vade ad a
liū. Tñ si p̄fiteret sibi et absolueret eā esset absoluta. Sacer
dos aut curat? cui p̄fitebit. Dico q̄ qñ sibi p̄mittit cura ip̄e
perat ab ep̄o licētiā q̄ possit eligere cōfessorē. v̄l si i p̄missio
ne cure diceret sibi ep̄e. ne ex h̄ q̄ habes curaz alioz detri
mentū aīe tue patiā? p̄cedim' tibi q̄ possis eligere ydoneuz
p̄fessorē q̄ te absolvere valeat. h̄ est multū secur'. Tenet tñ
cōiter q̄ in cōmissioe cure def eis tal' licētiā implicite. alias
cōmissio cure essz eis multū nociua. Sed nunqd ex h̄ possit
p̄fiteri simplicibz sacerdotibz q̄ nō habēt autoritatē seu prā
tem audiēdi cōfessiōes? Dico q̄ nō de rigore iuris. Et ē du
plex ratio. Una ē. qz iste nō ē mod' dandi iurisdictionez ei q̄
alias nō habz. Alia est. qz licet curati sint licētiati q̄ possint
alijs cōfiteri tñ isti nō sunt licētiati q̄ possunt eos audire. tñ
credo q̄ ex q̄ ep̄i sciūt q̄ curati cōfitent istis ⁊ ip̄i absoluūt e
os et nō p̄hibēt imo dissimulāt videt eis tacite dare prātem
audiēdi ⁊ absoluēdi curatos. **N**otādū aut q̄ si aliq̄s sit in
piculo mortis ⁊ nō possit habere copiā sacerdotis p̄t ⁊ debz

mulier p̄p
tas cū marito
sua d

Tractatus. III. secūde partis

cōfiteri laico fideli tñ nō excomunicato. vt habet de pe. di.
.i. q. penit. de pse. di. iij. scrm. Et Augus. Tāta est vis cō-
fessiois vt si imineat articul⁹ necessitat⁹ ⁊ deest sacerdos cō-
fiteat primo. Tameñ tal⁹ confessio nō est sacramētū cū desit ibi
illud qd ē formale i sacro. s. p̄as clauis rōe tñ bonevolūtati
quā p̄dicit ⁊ p̄cūdie quā icurrit absoluit a dō. Et ille q au-
dit confessioz tēz orare p ipso di. Dīceat tui zē. si sciat. l. p̄ n̄
Ita tñ si euadit piculū tēz itez illi cōfiteri q cū p̄r absolvere

De qbus debz fieri confessio

Cap. V

Expediro q̄si sup̄ficialz cui faciēda ē confessio restat vi-
dere de qbz debz fieri. Et est sciēdū qd debz fieri de pctis.
Ita d̄r in ps. Dixi cōfitebor aduersum me iniusticiā meam
dño. Iniusticiā dicit nō iusticiāz. Et in canonica Jacobi.
Cōfitemi alterutqz pctā v̄ra: nō bona vl⁹ strutes sic faciebat
pharise⁹ dicēs. Strās ago tibi dñe qz nō sum sicut ceti hoīes
fornicatores adulteri. velut etiā hic publican⁹. ieiuno bis i
sabbato. decimas dō oīm q possideo. debz ḡ fieri de peccat⁹.

Notandū autē q pctōrum qdā sunt venialia qdā mortalia.
Quātū ad venialia pctā simpliciter loq̄ndo nō sunt p̄fiteāda
de necessitate. Quā em̄ de natura sua sint venialia: qd etiā ipz
nomē iporrat p̄nt p se veniā cōseq̄: siue p p̄niam interiorem
habēdo. s. cōtritiōez i generali de ip̄s. siue p extiorē assūptā
sicut p p̄cussioez pectoris ⁊ siliā. Quā notādū q venialia mlt⁹
modis remittūt̄ eē absqz cōfessioe sacramētali. Uno mō p
cōfessioez generalē q fit in p̄ma ⁊ i cōpletorio: et in principio
misse ⁊ i fine fmōis. Alio mō p b̄ndictōez epālē. ⁊ idē credo
nō tñ assero de b̄ndictōe sacerdot⁹ q fit i fine misse. Alio mō
p asp̄sionem aq b̄ndicte de cōse. di. iij. Alquā sale asp̄saz pplis
b̄ndicim⁹ ut ea cūcti asp̄si sc̄tificent et purificēt. Alio mō p
p̄cussioem pectoris. Alio mō qñ q̄s deuote dicit orōez dñi
cā. s. p̄ n̄. ⁊ b̄ strute illius vbi. dimitte nob debita n̄ra. Alio
mō vt dicūt aliq p̄ igressuz ecclie p̄secrate. ⁊ intelligo qñ in-
gredit cā orōis. Alio mō p elēosine largitōez. vñ i Daniele
iij. c. Pctā tua elemosinis redime. de pe. di. i. medicinā. Et
credo q p qdlibz bonū op⁹ deleātur. vt. p̄allega. Alio mō

luc 18

venialia

venialia
miltibz

2

3

4

5

6

7

8

De confessione

p deuota sumptōez alicui⁹ sacramēti. potissime sacri eucha-
ristie. de pse. di. ij. cū omne crimē. intelligas tñ qñ dico sic pec-
cata venialia dimitti qñ psona nō habet nisi pctā venialia.
qz si h̄et mortalia nūq̄ venialia sibi remitteret̄ q̄usq̄ mor-
talia essent remissa. q̄uis aut̄ venialia q̄ntū ē de natura sua
nō sint de nccitate cōfiteāda: tñ est multū cōgruū maxime vi-
ris pfectis. sicut sunt plati z religiosi q̄ p̄fiteat̄. qz pena eorūz
multū minuit̄ fructu clauū. *Notādū aut̄ q̄ i casu aliq̄ hō* *p̄tū venia*
tenet̄ cōfiteri pctm veniale. z h̄ duobz modis. *lia & cōfite-*
Pr̄o p̄p̄ du-
biū. s. qñ p̄babiliter dubitat de aliq̄ vtz sit mortale aut venia-
le. qz si nō peniteat sic de mortali discrimi se exponit. z ideo
d̄z p̄fiteri sic iacet in p̄scia sua. z iudicio sacerdotis relinq̄t v-
trū sit mortale vl veniale. Et cōsulo sacerdoti q̄ nō sit nimis
pn̄ ad iudicādū pctā esse mortalia: s̄ pōt dicere esse pctm z
inducere hoīez ad p̄nias. Tenet̄ etiā scdo hō p̄fiteri peccatū z
trū veniale p̄p̄ eccl̄asticū statutū. qñ scz nō h̄z remorsū con-
scientie de aliq̄ pctō mortali. qz cū ex statuto eccl̄ie tenet̄ q̄li-
bet cōfiteri i q̄dragesima. tal̄ tenet̄ p̄fiteri. z cū nō habeat pec-
cata mortalia q̄ p̄fiteat̄ optz q̄ p̄fiteat̄ venialia. Dicūt tñ ali-
q̄ q̄ sufficit q̄ p̄ntet se sacerdoti dicēs. dñe nō habeo p̄sciaz
d̄ aliq̄ pctō mortali. tñ p̄sento me vob̄ vt videat̄ p̄sciaz meā
tñ p̄mū p̄puto p̄i. Tenet̄ edū ē q̄ n̄ ē nccariū p̄fiteādi pctā ve-
nialia fin q̄ tlia sūt. tñ mltū vtile ē z expediet̄. n̄ tenet̄ q̄s ad
p̄fiteādū ea nisi d̄ bono z eq̄ nisi i duobz casibz p̄dictis. l̄ qz ligat̄
a p̄p̄a p̄scia. qñ. s. dubitat vtz sit mortale vl veniale. vl a p̄stōe
eccl̄astica. qñ. s. n̄ h̄z mortalia q̄ p̄fiteat̄. Quātū at̄ ad pctā
mortalia dico q̄ oīa pctā mortalia tā occl̄ta q̄z māifesta tenet̄
q̄libz distictē z singillatī p̄fiteri. z si exciderit a mēoria sua te-
net̄ laborare q̄z tū potit q̄ r̄corde. Q. aut̄ tenet̄ p̄fiteri pctā
mortalia māifesta eccl̄ sacerdoti p̄tz qz ad h̄ q̄ sacerdos absol-
uat pctōz optet q̄ sciat pctā vt de⁹ cuius locū tenz z cuius
auctoritate absoluit. s̄ nō p̄t scire ut deus nisi dicat̄ sibi i cō-
fessioe. Ergo q̄ntūcūq̄ pctm sit manifestū confessori pctōz
d̄z sibi dicere in p̄fessioe ipm pctm. Vñ sicut in foro iudicia-
li non sufficit q̄ iudex sciat causam ut priuata persona. imo

Tractatus .III. secūde partis

oſia pſta

oportet qd ſciat eā vt iudex. ita i ſoro penitēciali nō ſufficit qd
pſellor ſciat pſm vt hō. imo oportet qd ſciat pſm vt de^o. i. qd
dicat ſibi in pſellōe. Venet etiā pſiteri pſra q̄ tūcūq; occul
ta. **E**ut^o rō eſt. Sicut em̄ medic^o corpal nō p̄t dare ſalubre
remediū niſi p̄gnoſcat iſirmitatē. ita pſellor q̄ ē medic^o anie
nunq; p̄t imponere penitentiā ſalubrē niſi p̄gnoſcat pſm.
Hō p̄t aut̄ coſſcere pſm occultū niſi reuelet ſibi i pſellione.
gopz qd pſm q̄ntūcūq; occultū pſiteat. Juſtū ē ei vt pſtor
q̄ nō erubuit peccare i cōſpectu dei cui nihil p̄t occulari non
erubeſcat ipm cōſiteri hōi pſellori. Apparet ḡ qd pſra mora
lia q̄cūq; ſine ſint occulta ſine manifeſta oīa ⁊ ſingula diſtin
cte ⁊ ſingillatim ſunt pſitēda. **S**ed nūqd circūſtātie pſto
rū ſunt pſitēde. **D**icēdū qd circūſtātie q̄ ſunt attēdēde i pſel
ſiōe in ſ^o ſu p̄tinent. **Q**uis qd vbi p̄ qd cur quō qm̄. **Q**uili
bet attēdat aīe medicamīa dādo. **D**ic em̄ qd. i. vtz ipe pſtor
ſirmaſcul^o vl ſeīa. ſenex vl iuuenis. nobil vl ignobil. liber
vl ſeru^o. i. dignitate ſeu officio pſtitut^o. aut p̄lat^o ſanemētis
vl iſan^o. ſciēs vl ignorās. ſolut^o vl cōiugat^o. clauſtral^o cle
ric^o vel laic^o. cōſanguine^o affinis vl extrane^o. chriſtian^o he
retic^o iude^o vel pagan^o ⁊ ſilia. **Q**uid. i. vtz p̄miſit adulteriū
vel fornicatōez. ſtupz vl homicidiū aut ſacrilegium et ſilia
Itē vtz qd p̄petrauit ſit enorme vl mediocrel^o puū. Itē an
ibi illō ſit manifeſtū aut occultū. antiquū vl nouū ⁊ ſilia. **U**bi
p̄ ſciz in loco p̄phano an ſacro. i. domo dñi aut alibi. **P**er qd. ſ.
mediatores aut nūcios. qz oēs tales facit eē p̄ticipes crimis
⁊ dānatōis. ⁊ ipe ē re^o p̄ p̄tis eoz. Itē p̄ qd. i. cū q̄b p̄ q̄b ⁊
q̄b p̄ qd. **Q**uoties. i. q̄ties p̄guit adulterā vl fornicariā. et vtrū
vnā vel ples. q̄ties dixit p̄mo ſba p̄tuelioſa vl iuriōſa. et
q̄ties itauit iniurias ⁊ ſilia. vuln^o em̄ iteratū tardius ſanat
cui **S**ur. ſ. q̄li tēp̄atōe vl occaſiōe ſ fecerit. ⁊ vtz p̄uenerit ipaz
tēp̄atōez vl fuerit p̄uētus ab ea. Itē vtz ſpōte vl coactus
⁊ q̄coactiōe p̄ditionali vl abſoluta. Itē vtz cupiditate l^o pau
prate. Itē vtz ludēdi vl nocēdi aīo et ſilia. **Q**uō. i. de modo
agēdi ⁊ patiēdi qd meli^o actu q̄ lectōe ſeu locutōe ſciſ. **Q**ñ
ſciz an in tēpe ſacro puta dieb^o feſtinis. p̄ciunioz vel alijs

De confessione.

72

dieb. Itē si añ acceptā pñiaz vel post frāgēdo ipaz pñiam.
Iste igitur sunt circūstātīe q̄ sunt in omī pctō attēdēde. q̄z q̄dam
respiciūt psonā ipī? pctōrū. aut psonā illī? cui facta ē iniqui-
tas. sicut est q̄s. Quedā respiciūt ipm pctm: et h̄ vel q̄tū ad
substantiaz facti. et sic est quod. vel quantū ad modum agen-
di: et sic est quomodo. vel q̄tum ad causam finalem. et sic est
cur. vlt q̄ntū ad causam adiuvātē. et sic ē q̄s. vel q̄ntū ad fre-
q̄ntiā actus. et sic ē q̄ries. Quedā respiciūt tpus. et sic est q̄n
q̄dā respiciūt locū. et sic ē vbi. *Itē aut circūstātīaz q̄dam*
mutāt spēm pctī. sicut accipere alienā inuito dño ē peccatū
furti. mō isto pctō addat ista circūstātia vbi. s. q̄ accipiat d
loco sacro. iā mutat spēs pctī. q̄ nō solū ē furtū imo sacrile-
giū. Silz cogscere mliere nō suā ē fornicatio. addat ista cir-
cūstātia q̄s scz q̄ ista nō sit iungata iā est adulteriū. vlt q̄ sit
ego iā ē stupr. vlt q̄ sit cōsanguinea iā est incest. Vel addat
ista circūstātia quō. i. q̄ nō cogscat mō debito. iā mutat spēs
q̄ ē pctm p naturā. Silz inebari de sua natura nō ē peccatū
mortale. addat ista circūstātia q̄ries. s. q̄ iā habz in vsu q̄ in-
ebriet se iā est pctm mortale. Silz aliuz pcutere iuriōse est
pctm. addat ista circūstātia q̄s. s. q̄ ille q̄ pcutit sit cleric: iā
mutat species. q̄ ibi ē excomūnicatio. et sic de alijs circūstan-
tījs. Quedā vō circūstātīe nō mutāt spēm peccati sz agguāt
pctm. vbi gra. Cogscere solutā nō suā ē fornicatio. mō adda-
tur ista circūstātia q̄n. i. q̄ cogscat tpe sacro. licet non mutat
spēs peccati tñ agguāt pctm. vel addat ista circūstātia q̄d. i.
q̄ fornicet publice et manifeste. certe iā agguāt pctm. et sic d
alijs circūstātījs. Quedā vō circūstātīe sunt q̄ releuāt pctm
sic pcutere clericū est pctm. addat ista circūstātia. s. q̄ aliq̄s
pcutiat cū ludo iā minuit pctm. Silz accipere alienā ē pec-
catū. addat ista circūstātia q̄n. i. q̄ aliq̄s accipiat eā tpe ma-
gne necessitatis. certe minuit pctm. et sic de alijs. Patet igitur
circūstātīaz q̄dā sunt q̄ mutāt spēm pctī. q̄dā q̄ aggrauant.
sed nō mutāt. et q̄dā q̄ alleviāt. De circūstātījs q̄ mutāt spe-
cie peccati dicūt p̄cordīe doctorū q̄ sunt de nēcitate p̄fitē-
de. Unō nō sufficit dicere i p̄fessōe. accepi alienā rem. imo si

Tractatus. III. secūde partis

accepta fuerit de loco sacro optet q' exp'mat dicēdo. accepi il
lud de ecclia vel de tali loco. Nō em̄ sufficit dicere. peccavi
cū mliere. imo optz q' exp'mat si sit cōiugata vl' virgo vl' cō
sanguinea vl' religiosa. 7 sic de alijs. De circūstātijs at agguā
tibi s; nō mutātib; spēs pcti ē diuersitas int' doc. Nā qdā di
cūt q' tenet de nccitate. Alij aut' dicūt q' nō sunt de nccitate
pfitēde. Est tñ mltū 2gruū 7 vtile q' pfitēat. 7 h' marie viris
pfectis et intelligētib; 7 credo q' pfectores dñt interrogare de
h'mōi circūstātijs. et potissime simplices. de h' tñ mag' dicet
infra. De circūstātijs aut' alleuiātib; dicūt doc. q' nō dñt cō
fiteri nisi forte iutrogenē ab eis. Et p'dictis patz quō tā pec
cata veialia q̄ mortalia sunt pfitēda. Que aut' sunt peccata
mortalia dicet isra qñ ageť de interrogatōib; fiedis in p'fessi
one. qz si poneret hic opteret itez ponere ibi.

Qualis debz esse cōfessio

Cap. VI.

Ad sciēdū q̄lis dz esse cōfessio. Notādū q' David i se
cūdo psalmo penitēciali: q' ē tricesim' i ordine ponit
rūmarie p'ditōes p'fessiois dicēs. **P**ri' p'fitebor ad
uersus me iusticias meas dño. 7 tu remisisti impietate pecca
ti mei. **U**bi inuit q' p'fessio dz esse pmo p'meditata. ideo dicit
dixi. i. i corde meo disposui. **S**ecō dz esse apta n̄ palliata. iō
dicit. cōfitebor. i. nō tacebo 7 nō palliabo: nō excusando nec
defendēdo me. **T**ercio dz esse accusatoria. iō dicit. aduersus
me. i. s; me n̄ excusando 7 defendēdo me. **Q**uarto dz esse pecū
da. iō dicit iusticias. i. pctā de q̄b; hō verecūdat. **Q**uinto debz
esse p'p'a. iō dicit meas: non alienas. **S**exto dz esse meritoria.
Nā seq̄t. 7 tu remisisti impietate pcti mei. **U**t aut' mag' p'ricula
riter pcedam? notādū ē q' p'fessio ad h' q' p'ficiat dz h'zē. xvi.
p'ditōes q' i his versib; p'inet. **S**it simplex. hūil' p'fessio pu
ra fidel'. **A**ltq; freqns nuda discreta libens verecūda. **I**nteg
secreta lacrimabil' accelerata. **F**ortz 7 accusans 7 sit parere
para. **P**riā g' cōditio ē q' sit simplex. **S**implex dr qñ sine pli
ca. vñ p'fessio dz esse sine plica alicui' falsitatis. ita q' nō tace
at v'ez nec admistret fallum etiā hūilitatis causa. vñ Aug'.
Cū bū ilitatis causa mētr̄z si nō eras pctōz anq̄ mēticbaris

*Confessio tri
plex
causalis.*

simples

De confessione

mētiēdo efficiētes re^o. **U**n cōfite^r nō d^z celare qd fecit. nec di
 cere qd nō fecit. s^z simpl^r z de plano narrare omia p^{ct}a sua. q^z
 vt dicit sapiēs. Qui ambulat simpl^r ambulat p^{fid}et^r. Se
 cūda p^{ct}io ē q^z sit hūilis. tal^r fuit p^{ct}io publicani de q^z ait
 christ^{us} i Luca q^z nō audebat ad celos ocl^{os} leuare s^z p^{ct}ie
 bat p^{ct}or^{em} suū dicēdo. de^o p^{pp}ici^o esto mihi p^{ct}ori. z iō recessit
 iustificat^{us}. **T**ercia p^{ct}io ē q^z sit pura. q^z nō fiat p^{er}
 timore p^uili. i. timore pene iserni. s^z timore filiali. i. timo
 re offense diuine sic dictū fuit s^z de p^{ct}itōe. Fiat etiā sine fictio
 ne. q^z tal^r p^{ct}io esset p^{ct}io lupi. de q^z fabulose narra^t q^z sel
 p^{ct}itebat. et cōfessor dixit sibi. Pac^{is} signa facis aīn tū extimo
 fallacē. **V**it solitā vitā mutat solit^r habi^t. **V**it amic^{us} eris
 ouib^{us} q^zq^z dicas. q. d. lic^{et} p^{ct}edas p^{ct}itōez et p^{ct}iaz exteri^{us}
 i facie. maliciā tū retines i aīo interi^{us}. i. in corde. **Q**uarta cō
 ditio ē q^z sit fidel^r. s. vt tā cōfite^r q^z p^{ct}essor sint i fide catholi
 ca z fiat s^zm doctrinā eccl^{ie} z nō s^zm doctrinā hereticor^{um}. Ita
 etiā vt fiat sub spe venie. ne sit sic cōfessio iude p^{ct}itoris. q^z p^{er}
 q^z fuit optie cōfessus dicēs. peccauī tradēs sanguinē iustuz
 despauit d^z venia: z abiēs laq^uo se suspēdit. pbant ista d^z pe. di.
 i. q. i. quē penitet. z dist. vi. q^z vult. **Q**uarta p^{ct}io ē q^z sit fre
 q^zns. qd dupl^r intelligēdū ē. **U**no mō vt q^z freq^znt ceciderit
 p^{er} p^{ct}am mortale freq^znter resurgat p^{er} p^{ct}iaz. de h^{ab}et de pe.
 dist. iij. c. hec de charitate. s. reperim^{us}. et. s. septies in die ca
 dit iustus. et. s. adhuc instant p^{ct}idi. Alio modo vt eadē p^{ct}er
 cata frequenter confiteantur. **U**nde Augustin^{us}. **Q**uāto cō
 fite^r quis pluribus turpitudinē criminis: tanto facili^{us} cō
 sequit^{ur} veniam remissiois. De hoc tamen quomodo ad hoc
 tenetur quis dicet infra quādo agetur de iteratōe confessio
 nis. **S**exta conditio est q^z sit nuda. quia nō debet confite
 ri p^{er} nunciūz nec per epistolam: sed viua voce ore proprio et
 p^{re}sentialiter. vt qui per se peccauit: per se erubescat. **N**em
 non debet cōfite^r verbis vel nominib^{us} criminū palliativis

Tracta. III. secūde partis.

sed qđlibz pctm noie pprio suo qntūcūqz turpe expmat. tñ honeste. 7 oēs circūstātiās qntūcūqz turpes et abomiabiles expmat. vt sic tota sanies apostemat expellat. De circūstantijs quō sint cōfite de habes s. c. pcedenti. **N**ota etiā q mu tus p̄t et d3 cōfiteri p signa. 7 hō q ē alteri ligue 7 ydeoma/ tis. Ita q si cōfessor nō intelligeret eū d3 cōfiteri p interprē. 7 interpres ita tenet tenere cōfessionem sicut sacerdos. **N**ota etiā q si aliqz scribat pctā sua in carta vt meli⁹ recordet̄ d eis et legat cartā corā sacerdote bñ fac. **S**eptima p̄ditio ē q sit discreta. s. ut distincte et separatim cōfiteat̄ pctā sua non cōfuisse. iuxta illud ps. Lauabo p singulas noctes. i. p singla pctā lectū meū. i. cōscientiā meā. Itē 7 eligat pitū iudicem. Aug. Sacerdotē qras q te sciat ligare 7 soluere. 7 d b qre s cui faciēda ē p̄fessio. **O**ctaua p̄ditio ē q sit libēs. i. volūta ria vt nō sit sicut p̄fessio Alchor q coact⁹ p̄fessus ē 7 lapida/ tus. sed sic p̄fessio dextri latrōis i cruce. Licet enī dolere de beat ppter pctā q cōmisit. tñ gaudere d3 ppter vītā qm recupe rat. vñ p̄tigit gaudiū 7 dolorē etiā sūl 7 sel eē i eod subiecto. **U**n in ps. Scdm mltitudinē dolor meor i corde meo p̄lo latrōes tue letificauerūt aīaz meā. **N**ona p̄ditio ē q sit ver⁹ recūda. cū magna em̄ fecūdia d3 cōfiteri pctōz. 7 sic merebi tur veniā. Aug. Laboret mēs patiēdo erubescētiā. Et qm̄ fecūdia ē magna pena: q erubescit p pctō sit dignus venie. de pe. di. i. quē penitet. Hō tñ tāta d3 esse fecūdia q ppter eā dimittat dicere veritatē. **U**n sapiēs Eccli. iij. Ne p̄fudaris p aīa tua dicere verū. est ei cōfessio adducēs ad glīaz siue ad veniā. **D**ecima p̄ditio ē q sit integra. s. vt dicat oīa peccata sua. nō dicēdo ea int̄ duos sacerdotes. s3 dicat oīa vni ni bil penit⁹ dimittēdo. De⁹ em̄ summe pfectus opus impfe/ ctōnis nō nouit. aut em̄ totū hoīez sanat aut nihil. **V**ersus circa h. **S**ūma dei pietas veniā non dimidiabit. Aut nihil aut totū te penitēte dabit. Aug. Laueas ḡne verēcūdia du ctus diuidas p̄fessioez. **U**ndecima p̄ditio ē q sit secreta/ tā ex pte cōfiteris q̄ ex pte cōfessoris. Ex pte cōfiteris ut n̄ p̄dicet peccata sua i plateis ne aliq scād p̄sent i pctō. et ne sit

De confessione.

74

de illis q̄ cū malefecerint gl'iant. Quō aut̄ dī esse secreta ex
pre cōfessoris dicet infra qñ ageſ de ſigillo p̄ſſiōis. **¶** Duo
decima p̄ditio ē q̄ ſit lacrimabil. ⁊ de h̄ Dieremias ait. Per
diē ⁊ noctē non des req̄em tibi. neq; taceāt pupille oclī tui.
Uñ dicit Iohes Chriſt. Lacrimelauāt delictū qđ pudor
ē p̄ſiteri. Et i p̄tate magnū ſignū ſunt cōtritiōis lacrime po
tiſſime in hoīe adulto. Nā in puulo ⁊ mliere nō eſt mltū cu
randū de lacrimis. Nā de mliere dicit Quidi⁹. Ut ſlerēt o
clos erudiere ſuos. **¶** Tredecima p̄ditio q̄ ſit accelerata. i. ſe
ſtina. Et de iſta p̄ditōe req̄re ſ. i. caplo qñ faciēda ē cōfeſſio.
¶ Decimaq̄ta cōditio q̄ ſit fortis. exēplo br̄e marie magda
lene q̄ adeo fuit fortis i penitēdo p̄pt̄ amarā interi⁹ p̄pūctōz
q̄ nullo pudore obſtāte publice cōfeſſa fuit turpitudinē pec
catōz ſuoz. Sic pctōr dī eſſe fortis in penitēdo ⁊ p̄ſitēdo
p̄cta ſua q̄ nullo mō retrahat a p̄ſſiōe illoz. qz ſcriptū ē in
Lāticis. Fortis ē vt mors dilectio. **¶** Quindecima p̄ditio
q̄ ſit accuſatoria. ſ. q̄ dicat ſe pctm̄ p̄miſiſſe ex p̄pa malicia:
accuſando ſe fortit nō p̄tēdens excuſatōes in p̄ctis. ſicut ſe
terit p̄mi p̄ntes. Uñ ſapiēs. Juſt⁹ in p̄ncipio accuſator ē
ſui. Veniet amic⁹ ei⁹ ⁊ excuſabit eū. Iſte amic⁹ ē de⁹. ⁊ niſi
pctōr mō ſe accuſat corā iſto amico ⁊ corā ſac̄dote dei vica
rio habebit i futuro multos accuſatores. ſ. deū: p̄paz p̄ſciāz
dyabolū: pctm̄. ⁊ etiā totū mūdū. qz vt dīc ſapiēs. Pugbīt
tor⁹ orbis terraz i inſenſatos. i. pctōres. Si autē mō accu
ſet ſe pctōr. de⁹ excuſabit eū in futuro. **¶** Sedecima p̄ditio
q̄ ſit parere pat⁹. i. q̄ ſit obediēs. Aug. Ponat ſe penitēs oī
no in p̄tate iudicis. i. i iudicio ſacerdot⁹. nihil reſeruās. ⁊ oīa
eo iubēte pat⁹ ſit facere p̄ recupanda vīta aīe q̄cūq; facerz p̄
euītāda corp̄is morte. et h̄ cū deſiderio. qz recupat vītā iñſi
nitā. Cū gaudio enī dīz facere iñmortal futur⁹: q̄ faceret p̄ dif
ferēda morte moritur⁹. **¶** Raymū d⁹ aut̄ in ſumma ſua addit
alias duas p̄ditōes. **¶** Prima eſt q̄ ſit p̄pa. ſ. q̄ ſeipm̄ accu
ſet pctōr et nō aliū. Unde dicit p̄s. De⁹ vītā meā annūciaui
tibi. vītā iñq̄t meā: nō alienā. alias ſi crimē vel peccatū alte
rius pderet nō eſſet criminis illi⁹ corrector ſed p̄ditōr vt de

l 3

Tractatus. III. secūde partis.

tractor. **U**n null⁹ debz aliū noīare in ꝑfessioe. nec sacerdos
d3 de noīe eū interrogare. Fallit aut̃ istud qñ circumstantia
pēti est tal q aliter nō p̃t ꝑfiteri pētm. puta si ꝑguit m̃fēz vel
filiā. Quid aut̃ ⁊ quō faciēdū sit in h̃ casu dictū ē sup̃. caplo
cui faciēda. **S**cōda ꝑditio cōfessiois quā addit Ray. ē q
sit morosa. ut nō dicat̃ pēta in trāsitu sicut cāpsores ꝑputat
nūmos. sed cū maturitate ⁊ morosa deliberatōe. vt et h̃ attē
dat deuorio et maior habeat cōtritio et decūdia. **C**ōfiteat̃ ḡ
pētor iuxta formā supradictā. ⁊ habita remissiōe peccatorū
habebit p̃mia beatorū.

De iteratōe cōfessiois

Cap. VII.

Iacet vt dictū est sup̃ multū vtile sit et fructuosus fre
q̃nter cōfiteri. aliqñ tñ est necessariū. **A**forāduz ḡ q
docto. ponūt aliq̃s casus in q̃b de nēcitate salut̃ ꝑfessio est
iterāda. **P**rim⁹ est ppter enormitatē sceleris .i. qñ aliq̃s ha
bet aliquē casum de q̃ ꝑfessor su⁹ nō p̃t eū absolueri: ⁊ remit
tit eū ad supiorē: d3 ꝑfessioem quā fecerat inferiori ifare supi
ori vt sciat q̃ penitētia sit ei imponēda. nisi forte supior q̃ntū
ad casum illū ꝑmitteret vices suas iferiori. ꝑbatur ille casus
xxxij. q. ij. c. latozē. extra de pe. et re. significauit. **S**cōdus
casus ē ppter igratiā cōfessoris. si em̃ cōfessor sit iperit⁹: ⁊ ne
scit sibi iponere p̃niam p pētis cōfessis debz eū remittere ad
ꝑfessorē p̃itū q̃ ei sciat p̃niam salutarē imponere. ⁊ iste tenet̃
pēta p̃mo cōfessa itēz cōfiteri. **U**n Aug. **S**acerdotē q̃ras q̃
resciat soluere ⁊ ligare. **T**erci⁹ casus est ppter p̃tēptū sat̃is
factōis. vt qñ aliq̃s fuerit ꝑfessus de pētis suis ⁊ ꝑtēptū sat̃is
cere p̃niaz sibi iposita et excidit a mēoria sua q̃ fuit illa p̃nīa
tenet̃ itēz cōfiteri illa ac eadē pēta si recordet̃ de eis. ꝑbatur
iste casus de pe. di. iij. si apl's. **D**istingueñdū tñ est ī isto casu
qz aut̃ iste cōfiteat̃ eidē cōfessori cui p̃mo erat cōfessus aut̃ ali
si cōfiteat̃ eidē aut̃ iste ꝑfessor recordat̃ de pētis p̃us ꝑfel
sis: et tūc nō tenet̃ nisi velit itēz cōfiteri ea sibi. s3 sufficit di
cere. dñe ego alias fui ꝑfessus vob et vos recordamī de q̃b.
sciatis q̃ ego cōtēpsi facere p̃niaz quā mibi iposui. nec re
cordoz q̃ fuit. iō venio ad vos vt illā vel aliā penitētiāz mibi

*Confessio est
iteranda*

75
De confessione

imponatis. Si autē p̄fessor nō recordet de p̄ctis p̄mo sibi cōfessis credo q̄ tenet itez cōfiteri. Et idē dico si cōfiteat aliū.

Quarr casus est p̄pter maliciā fictōis p̄ctōris. s. q̄n aliq̄s sciēter retinet aliq̄ mortale p̄ctm̄ i cōfessioē q̄uis p̄fiteatur oīa alia p̄cta sua tenet illud qd̄ retinuit ⁊ oīa alia itez p̄fiteri. Et rō est. qz p̄ma cōfessio nō facta fuit i charitate cū ip̄e remaneret in p̄ctō mortali. q̄ fuit impossibile p̄ctā alia sibi dīmitti. q̄ si nō fuerūt dimissa tenet itez ea cōfiteri. **Un** Aug. Scio dñm inimicū om̄i crimioso. quō q̄ p̄ctm̄ refuet de alijs recipiet veniā. de pe. di. iij. sunt ples. **Nota** tñ distin ctōez posita i p̄cedēti casu. qz si cōfiteat eidē sacerdoti sufficit q̄ dicat. q̄n fui cōfessus vobis retinui maliciose istud p̄ctm̄. ⁊ si cōfessor recordet de alijs p̄ctis. s. si nō recordet tenetur itez oīa p̄fiteri. Et idē dico si p̄fiteat aliū. Et q̄ i istis q̄ttuor casibz sit cōfessio iterāda de necessitate p̄cordat oēs doctores. **Sūt** tñ aliū casus in q̄bz doctores variāt. **Prim** ē p̄pter peccati obliti recordatōez. **Scd** ē p̄pter recidivatōez. Dicunt em̄ doctores aliq̄ q̄n aliq̄s recordat de aliq̄ mortali peccato qd̄ n̄ fuerit p̄fessus v̄l q̄n reciduat i aliq̄ aliud p̄ctm̄ qd̄ antea fuerat cōfessus. puta q̄ fuerat p̄fessus de adulterio. ite rū p̄mittit et relabit i adulteriū. itez tenet oīa p̄cta p̄us confessa cōfiteri. Et q̄ntū ad p̄mū casuz est rō. qz alias nō est cōfessio itegra. Quātū ad scd̄m casuz ē rō istoz. qz dicūt q̄ oīa p̄ctā q̄ntūcūq̄ p̄us dimissa redeūt p̄pter ingratitudinē in recidivatōz. Alij dicūt q̄ sufficit dicere i generali se alias peccasse. ⁊ de nouo de h̄ p̄ctō recordatū fuisse. v̄l d̄ nouo h̄ p̄ctm̄ p̄misisse. **Tercij** dicūt q̄si medio mō dicētes q̄ i p̄dictz duobz casibz p̄ctā eiusdē generis tenet itez p̄fiteri i sp̄ali. p̄ctā h̄o al teri generis sufficit p̄fiteri i generali. h̄bi ḡra. Aliq̄s f̄cordat se mō p̄misisse p̄ctm̄. s. furtū. si alias fuerit cōfessus de furto tenet itez p̄fiteri d̄ eodē furto i sp̄ali. vt dic̄ opinio p̄ma. de alijs autē p̄ctis sufficit p̄fiteri i generali vt dic̄ scda opinio. ⁊ idē dico d̄ f̄cidino. Que istaz opinionū sit melior ⁊ verior flinq̄ iudicio meliori. ⁊ vnu q̄sq̄ quā voluerit eligat. **Ag** goder frid^o d̄ Fōrani i theologia parisiis m̄gr i q̄dā quodlibeto

Tracta. III. secūde partis.

suo addit unū aliū casuz. s. qñ aliq̃s p̃fiter̃ aliq̃d pctm̃ ⁊ non
dolet nec penitet de pctis vel de pctō p̃terito. nec pponit ab
stinere i futuro tal tenet̃ itez cōfiteri. Et int̃ mltas rōes q̃s
ad h̃ adducit vna ē. Qm̃ i essential̃ ordinatis posteri⁹ non
p̃t esse sine p̃ori. ⁊ multo min⁹ p̃t stare cū opposito p̃oris. sic
aliq̃s nō p̃t p̃firmari nisi fuerit baptisat⁹. qz baptis̃m⁹ ⁊ p̃fir
matio h̃nt necessariū et essentialē ordinē inter se. Pz p̃fessio
⁊ p̃tritio habēt necessario essentialē ordinē int̃ se. qz ad h̃ q
cōfessio h̃mōi valeat op̃ret q p̃tritio p̃cedat cōfessionē. l' ad
min⁹ sit sil' cū ea. s. in casu p̃posito p̃tritio nō p̃cedit. nec ē sil'
cū cōfessioe. imo ei⁹ oppositū ē sil' cū p̃fessioe. s. delectatio ⁊
p̃placētia in pctō. qz illa cōfessio nihil valuit. ⁊ iō op̃ret q
iteret. Uez est q fr̃ Berth. ganacho de galliato baccalarius
in theologia. et qndā elect⁹ claromō. i correctorio suo p̃ di
ctū m̃grm̃ Godfridū dic. q tal' nō tenet̃ de necessitate itez cō
fiteri. sed tenet̃ itez cōteri de pctis p̃us cōfessis fite: ⁊ de ip̃a
fictōe et ṽtute p̃fessiois facte ⁊ p̃tritiōis p̃ntis remittit̃ sibi
p̃cta. Arguit̃ g̃ sic. Tm̃ valet ⁊ p̃t p̃tritio i ṽtute p̃fessiois fa
cte q̃tū valz ⁊ p̃t in ṽtute cōfessiois faciēde. s. p̃tritio in ṽtu
te p̃fessiois siēde delz oīa pctā. vt tenz doct̃na fidei ch̃ristiāe.
g̃ ⁊ in ṽtute p̃fessiois iā facte. Cōfessio em̃ iā facta habuit ex
istētiā realē. ⁊ iō virt⁹ ei⁹ p̃t op̃ari meli⁹ q̃ illi⁹ p̃fessiois q nō
dū fuit. Que istaz opinionū sit verior nescio. tñ credo q te
net̃ cōfiteri saltē i generali. s. q fuerit alias p̃fessus mltā pctā
de q̃b nō penitebat nec pponebat abstinere. s. mō cōteri d̃
ip̃is: ⁊ est patus facere p̃niam iniūctā. Et credo q si in sp̃ali
cōfiteret̃ oīa peccata bñ facerz. Et istud vidē sentire Ray. in
sū. sua. Rōnez ei⁹ vide sup̃ i isto eodē caplo. versu. qzr⁹ casus

Quō debeat se h̃e sacerdos ad p̃fiterē **Ca. VIII.**

Ostēdo de cōfessioe q̃ est ⁊ q̃lis debeat esse: restat ostē
dere de cōfessore. Et p̃mo quō debeat se h̃e ad p̃fi
tentē. Circa qd̃ notādū q cōfessor d̃z gerere vices
sp̃ual' medici. pctōz vero vicē sp̃ualis egroti. Sic em̃ corpa
lis medic⁹ ad egrotū accedēs p̃mo mulcet ip̃m egrotū ⁊ p̃pa
tiē ei se p̃formādo ifirmo: verbis blādiz: sap̃tatē pollicet: vt

76
De confessione.

eger p̄fidenti⁹ detegat morbi q̄ntitatē ⁊ doloris acerbitatē.
sic sacerdos q̄si medic⁹ sp̄ual' dñi ad eū accedit p̄ctōr: q̄ ē qua
si sp̄ualis egrot⁹ d̄z p̄ctōrē verb' allicere: blādimētis mulce/
re: vt facili⁹ egrot⁹ .i. p̄ctōr detegat morbū .i. p̄ctm. Debet ḡ
p̄fessor p̄ctōrē docere ⁊ monere vt ad pedes ei⁹ hūiliter sedeat.
nec patiat eū sedere de pari. Et si sit mlier d̄z eā docere vt se
deat ex trāuerso ne r̄spiciat sacerdos faciē mlieris. qz vt dicit⁹
in Albacuc. Facies mlieris facies leonis ⁊ v̄t⁹ v̄rēs. Nec e/
tiā respiciat quēcūqz cōfitemē in faciē. qz ex t̄de audaci⁹ p̄fi/
tebit. Exinde pio ac dulci suauiqz colloq̄o d̄z ip̄m inducere
ad cōpunctōes. pponēs bñficia q̄ ch̄rist⁹ ei p̄tulit: potissime
in passiōe sua. quādo. s. p saluādis p̄ctōribz voluit tātū do/
lorem sustinere. Itē qz ip̄e dixit. Nō veni vocare iustos s̄z
p̄ctōres. Itē oñdat ei q̄ illi qui pl⁹ peccauerūt si bñ penitent
magis diligūt a deo postea ⁊ exaltant. sicut patz i Dauid Pe/
tro Paulo: maria magdalena: et latrōe: q̄ omnes fuerūt ma/
ximi p̄ctōres. Et qz bñ penituerūt de p̄ctis suis postmodū
fuerūt amati ⁊ singularit̄ a deo exaltati. Exponat etiā sibi
pietate. misericordiā: charitatē et māsuetudinē dei. q̄bz para/
tus ē recipe p̄ctōres. Suadeat etiā ei q̄ nō verecūdet cōfite/
ri sibi. qz ip̄e sit p̄ctōr sic ⁊ ip̄e q̄ p̄fiteat. imo forte pl⁹ q̄ ip̄se.
⁊ q̄ nō p̄fitebit ei sic homi s̄z sicut tenēti locū dei. ⁊ q̄ ip̄e citi/
us dimitterz se ineffici q̄ reuelarz p̄ctā ip̄i. Et si forte ex/
oibz istis p̄ctōr nō vult p̄fiteri p̄p̄dat ei p̄fessor t̄rozē iudicij
⁊ penas iserni. ⁊ q̄nta mala pata sunt p̄ctōribz. ⁊ q̄z dire pu/
nit de⁹ eos q̄ nolūt penitere: et q̄z misericordiē parcat penite/
tibz. et oibz istis expositis audiat simplr cōfessiōez ip̄i. Ca/
ueat aut p̄fessor ne expuat vl' aliq̄d signū ab omiātōis oñdat
q̄stūcūqz peccator cōfiteat peccatū flagiciosum ⁊ enorme.
sed omnia audiat cū māsuetudine et pietate.

De interrogatōibus faciēdis i p̄fessiōe **Ca. IX**
Quāuis qdā dicūt q̄ interrogatōes nō sunt faciēde in
cōfessiōe. tñ qz dictū eoz ē multū piculosuz p̄p̄ sim/
plicitatē et p̄ecūdiā hoim: nō credo d̄rū. s. q̄ sunt fa/
ciēde interrogatōez in p̄fessiōe. Un̄ Aug. sup illum locum.
15

Tractatus. III. secūde partis

Qui sine pctō est prim⁹ in ipam lapidē mittat inq̃. Caueat
spūalis iudex q̃ sicut nō cōmisit crimē neq̃cie: ita non careat
munere sciētie. op̃z em̃ q̃ sciat cōscire q̃cqd̃ debeat iudica
re. Iudiciaria ei p̃tās s̃ expostulat vt qd̃ debet iudicare co
gnoscat. Diligēs igit̃ inq̃sitor exp̃mat sibi. ⁊ subtil̃ inuestiga
tor sapiēter et q̃si astute interroget a pctōre qd̃ forsitā igr̃at l̃
verecūdia velit occultare. Cognito itaq̃ crimine ⁊ varietate
tibus ei⁹ nō dubitet inuestigare ⁊ locū et tps ⁊c. Quib⁹ p̃gnis
tis assit beniuol⁹ parat⁹ exigere ⁊ secuz on⁹ portare. habeat
dulcedinē in affectōe. pietatē i alteri⁹ crimie. discretōez i va
rietate. Nec ⁊ multa alia ponunt de pe. di. vi. Cui aut̃. s̃. op̃
tet. Et ut vult Bre. Clauis apitōis est sermo correctiōis. q̃
interrogādo et increpādo culpā detegit quā sepe nescit ipse
etiā q̃ ppetrauit. clj. di. si rector. Et ita fm̃ p̃bū beati Job
Subtilit̃ educēd⁹ ē de sinu pctōris manu obstetricante. i.
industria p̃fessoris coluber tortuosus. Viso g̃ q̃ interrogatō
nes faciēde sunt i cōfessiōe. vidēdū est de q̃b⁹ faciēde sunt et
q̃ ordine. Uñ sciēdū q̃ interrogatōes faciēde sunt de pecca
tis mortalib⁹ ⁊ circūstātijs eorūde. Ut g̃ sciat de q̃b⁹ sūt faci
ende interrogatōes op̃z scire q̃t sunt pctā mortalia. Pro q̃
notādum q̃ pctm̃ p̃t esse mortale dupl̃. Uno mō ex natura
sua. sicut fornicari est pctm̃ mortale ex natura sua. Alio mō
aliq̃s act⁹ p̃t esse pctm̃ mortale ex intēdōe. sicut cātare i eccle
sia nō est pctm̃ mortale. imo p̃t esse meritoriū. s̃ cātare vt pla
ceat m̃lieri vt alliciat eā ad peccādū mortale est pctm̃. Et q̃
intēdōes hūane sunt q̃si infinite. ideo de his q̃ sunt pctā mor
talia ex intēdōe nō p̃t certa regula dari. Loq̃mur g̃ de his q̃
mortalia sūt ex natura sua. Uñ sciēdū q̃ oēs trāsgressiōes p̃ce
proꝝ decalogi sunt pctā mortalia. de his tñ diceſ i tertia par
te hui⁹ op̃is qñ ageſ de. x. p̃ceptis decalogi. Quedā em̃ nume
rant ab ap̃lo i eplā ad Ro. i. vt ē ydolatria. viciū ⁊ naturā
in q̃tas. malicia. fornicatio. auaricia. neq̃cia. inuidia. homici
diū. p̃tētio dol⁹. malignitas. vsura. susurratio. detractio: p̃u
melia. supbia. elatio. inuētio maloz. iobediētia. insipiētia. in
cōpositio. Et ist⁹ adiūgit illos q̃ sunt sūt affectōe. sine federe

Interrogatio
de pctis mor
talijs vt r̃m

De confessione

sine misericordia. Et q oia ista sint peccata mortalia patz ex
h qd sequitur. s. q d talia agut digni sunt morte. Null? aut est
dign? morte nisi p pecto mortali. goia pdicta sunt pcta mor/
talia. Sz ut d pctis mortlibz certa heat regla notadu q oia
pcta mortlia reducunt ad. vii. vicia capitalia q ctinent i hac di/
ctoe saligia. Un notadu q i ista dictoe saligia sut septe lfe q/
ru qlibz defuit suo mortli pcto. na p lraz s itelligit supbia. p
pmu a auaricia. p luxuria. p pmu i ira. p g gula. p scdm i in/
uidia. p scdm a accidia. vn? Dar septe vicia tibi hec dicto sa/
ligia. Iste aut sunt septe male radices q i tra desta iuia z ina/
qsa aiaz hoim pctorz d qbo ego su vn? radicaf. Ex qlibz ho
radice eaz mlti rami pullulat vt tradit Bre. sup Job. Ham/
er ista mala radice q e supbia oriunt septe pessimi rami. viz.
inobediencia. iactancia. ypocris. ptnacia. pntio. discordia. psu/
prio. Et nota q ista vocat mortlia. qz ppe ista icurrit ho sen/
tencia spual. Primu g z pncipale int ista e supbia. i. amor in/
ordiat? suipri. s. ppe excellentie z honoris. no referedo ad ho/
nore dei nec actu nec hitu. nec ad edificatoz alti? primi. Et
sunt qttuor modi supbie. Prim? e qn ho appetit videri z re/
putari ab aliq melior q sit. et psumit d se q sit bonus. z e tu/
mal? z pctor. vl q habeat aliq bda q no hz. Scds mod? est
qn ho se reputat hre bda a seipo q hz a deo. Terci? mod? su/
pbie e qn ho sputat se hre illa q hz a do pps meritis z no per/
graz di. Quart? qn qs p nobilitate vl diuitias vl qctiqz alia
vult apparere excelltor sup alios iordiate z pl? qz stat? su?
exposcat Et nota q rami supbie q supdicti sut ab aliqbz nu/
cupant filie q aliqlit ppe simplices sunt describende. Un ino/
bediencia e cotreptus pcepti supioris. s. dei vl cuiuscunqz hois
cui tenet obedire. vt p h ho iobediens videat no alti subici l/
esse subiect? ypocris est exteri? ondere deuotoz sicte ppter/
laude hoim habeda. Cotetio vl pcedere e resistere alijs per/
verba et no velle ab alijs supari in verbis et lite: vt p hoc ex/
celltor videat. Pertinacia est qn pprie opiniononi vl scientie
homo nimis inordinate innitit: nolens credere cosilio maio/
ru vt per hoc appareat sapientior. Discordia est qn aliquis

Spet
mortalibz

Philosophus
superbia

Superbia

4 modi supbie

Philosophus
superbia

Tractatus. III. secūde partis

rebellat et tradidit volūtatī meliorū pterue et ex supbia cor
dis. Presumptio ē qñ qñ p vestes iōrdinatas et alia qñqz
mirabilia vult apparere et gliari et ab illis a qñ vidē valēti
or reputari. **Deradice auaricie nascūt sex. s. pditio. fraud.**
fallacia. piuriū. inq̄tudo mētis. et misericordiā cordis obdu
ratio. Proditio ē dol⁹ i rebz interioribz. Fraud ē deceptio i
rebo exterioribz ppter defectū vēdite rei vlt̄ empte. Fallacia
est deceptio et dol⁹ i q̄bo ad decipiēdū primū siue i vēdēdo
siue i emēdo. Periuriū est verbū q̄ mētē placū cū iuramen
to. vel iuramentū mēdosum ppositū vlt̄ affirmatū. Inq̄tu
do mētis ē nimia et inordinata sollicitudo circa diuitias ac
quirēdas et filia. Cordis obduratio est qñ auar⁹ obdurat et
cōfirmat cor suū q̄ nihil dabit paupibz. nec misericordiē sub
uenit alteri. Auaricia ē appetit⁹ inordinatus habēdi indebi
te diuitias. vel qñqz possunt emi vlt̄ vendi p pecuniā. Est
aut̄ duplex auaricia. qdam qñ hō nimis ardēter custodit res
suas nō iniuste capiēdo alienū. et talis auaricia est pctm mor
tale tm̄ in duobz casibz. Prim⁹ est qñ homo tm̄ diligit diuiti
as suas et occupat se i eis q̄ quipēdit honorē dei et pcepta e⁹
Scōs qñ hō nō subueit p̄rio paup̄i in nccitate p̄stituto. qz
tūc tal̄ auaricia ē pctm mortale. Alia auaricia ē qñ aliq̄s cu
pit alienū cape vlt̄ detinere iniuste q̄quo mō cū certo pposito
Et auaricia tal̄ sp̄ est pctm mortale. nisi qñqz ppter puitatez
rei ablata. puta furari morsellū panis vlt̄ aliquid tale non est
pctm mortale. Preter istas aut̄ filias auaricie sunt alie a qui
busdā supaddite. s. rapina. furtū. pditio et usura. Rapina est
acceptio rei aliene cū violētia. S; furtū ē acceptio iusta et
occulta rei aliene iūto suo dño. Proditio est dol⁹ circa pso
nas. puta cū vna psona pdit vlt̄ tradit aliā vt patefactū ē de
iuda pditore. Usura ē qñ p dilatōe tm̄ini vlt̄ rōe mutui acci
pit aliqd̄ vlt̄ra sortē. saltē i rebz i q̄bo nō differt vsus rei et cō
sumptio ei⁹ vt panis. De infecta radice luxurie nascūt octo
filie. s. cecitas mētis. incōsideratio. icōstātia. p̄cipitatio. amor
sui. odiū dei. amor p̄ntis seculi. despatio siue horroz futuri se
culi. Cecitas mentis est qñ homo ppter delectatōem hmoi

De confessione

78

veneris impedit et abstrahit in mēte. Inconsideratio ē qñ im-
pedi et sopit rō hoīs ppter vehemētē luxuriā. Inconstātia est
qñ hō ppter delectatōem hōmōi veneris retardat ne faciat vl
pficiat bona q̄ incepit facere vl pposuit facere. Precipitatio
ē qñ ppter delectatōem hōmōi ipedit p̄siliū in agēdis. Amor
sui et odiū dei est ex pte volūtatis. qñ. s. hō pl⁹ appetit ppe-
trare luxuriā et incurrere odiū dei q̄ a luxuriā abstinere vel
abstrahere. Amor pñs seclī et horroz futuri iudicij est qñ lu-
xuriosus intm delectat remanere i luxuriā q̄ vellz h sp ma-
here et viuere. nec curat de etha vita. Luxuriā ē appetit⁹ in-
ordinat⁹ circa delectatōz venēs. Et hz sex spēs. fm alios tñ
ponunt septē vt postea patebit. Priā ē pctm̄ s naturā. s. qñ
fir mō q̄ nō puenit generatōi hūane. Fornicatio generalz ē
oīs cōcubit⁹ soluti cū soluta extra legē m̄rimoniū. Adulte-
riū est cōcubit⁹ fact⁹ i m̄rimonio qñ. s. vterqz ē m̄rimonio co-
pulat⁹ vel saltē alter eoz. Incestus ē cōcubit⁹ cū p̄sanguīe.
Stupz ē defloratio p̄gis. Raptus ē qñ mlier rapit⁹ s volū-
tatē p̄ntū suoz. Et notādū q̄ oīs cōcubitus fact⁹ extra
legē m̄rimoniū ē pctm̄ mortale. qz s legē nature. s pceptū di-
z s iusticiā p̄mi. Siltz oīs tact⁹ ipudicus fact⁹ cū intēdōe
puocādi ad actū luxurie ē mortale pctm̄. vl saltē causa mor-
tal pcti. De pestifera radice ire pullulāt sex rami. s. rīra. tu-
mor. mētis. p̄tūelia. clamor. idignatio et blasphemia. Ira ē
motus sanguis circa cor ppter appetitū vīdicte. Vñ sciēdū
q̄ ira qñqz est p̄tuosa. nec ē pctm̄. qñ. s. appetit⁹ vīdicte ē fm
debitū ordinē iusticie et cū charitate. qñ hō q̄rit cōrectōem
pcti et nō vīdictā p̄pam. nec nocumētū p̄mi. s. solū offen-
se culpe q̄rit vīdictā. et tal vocat⁹ zel⁹. Qñ aut tal appetitus
vīdicte ē ad vīcēdū p̄paz iniuriā et ad nocēdū p̄rio. tal iā
est pctm̄. et nō licz homi talē vīdictā accipe nisi hñti auto-
ritatē. Est aut pctm̄ mortale qñ tal appetit⁹ vīdicte ē ad i-
ferēdū aliqd nocumētū. qz ē s charitatē p̄mi. s. put ē mor-
sensualitatis p̄ueniēs rōem et indeliberat⁹. sic ē pctm̄ veni-
ale. Indignatio ē qñ aliez iūriatē sibi despiciet i corde suo.
et indicat eū indigū et despiciēdū p̄siderās defect⁹ eius.

lixa

Tractatus. III. secūde partis.

Tumor mētis est qñ hō irat⁹ quasi inflatus cogitat viā et modū nocēdi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia est locutio 3̄ deum. eo q̄ p̄mittit sibi talem iniuriā fieri v̄l euenire. La mor est locutio iniuriōsa 3̄ primū sine exp̄ssione determinate iniurie. Et hoc in euāgelio vocat racha .i. subfannatōis signū. Cōtumelia est locutio 3̄ primū cū exp̄ssioe iniurie. puta cū aliq̄s vocat ex ira altez latronē vel homicidā z filia. Rixa est qñtū ad irā in ope exteriori: scz verberatio: abscisio vulneratio et filia. **D**e voraci radice gule nascunt quīq̄s. i. inep̄ta leticia. scurriliras. immūdicia: multiloquiū: hebetudo sensuū. Gula est appetit⁹ inordinatus z immoderatus comēdi v̄l bibēdi cōtra regulā recte rōis. scz sumēdo pl⁹ de cibo et potu q̄ nature pueniat et cōplexioni hoīs sumētis z conuersatōi corū inter quos habitat. **S**ciendū tñ q̄ gula nō ē pctm̄ mortale ex natura sua nisi in duob⁹ casib⁹. Un⁹ qñ ppter timorē vel amorē dei nō retrahit se a pctō gule. sz inm̄m appetit cibū et potū q̄ n̄ retraheret etiā ppter pceptū diuinū. Scōs qñ hō inebriat se libēter in tali statu q̄ nescit se regere. z tñc gula est peccatū mortale. Debetudo mentis est abstractio intellectus circa speculabilia et agibilia ppter nimā sumptiōem cibi et potus. Inep̄ta leticia est deordinatio volūtatis circa delectatōnez cibi et pot⁹. qñ. i. hō vage z in cōposite circa talia nimis et sup̄flue letat⁹. Multiloquiū est qñ hō sup̄flue z nimis i v̄bis incōpositis et cachinnatōib⁹ deordinat se. Scurriliras est qñ hō se inordinate ad exteri⁹ oies acc⁹ ad modū ioculatoris habz. Immūdicia ē vomit⁹ seq̄ns ex inordinata p̄mestioe v̄l potu. v̄l etiā pollutio scīs pueniens ex repletōe nimia. **D**e ficta radice inuidie nascūtur qñq̄s. i. odiū. susurratio detractio. exultatio i aduers⁹ p̄mi. z afflictio i p̄sēto ei⁹. Inuidia est tristitia de bono alteri us inq̄stū impedimentū ē pprie excellētie. **D**itiū ē velle malū alicui⁹: et p̄ h̄ bonū p̄mi diminūere. Susurratio ē diuiniutio fame alteri⁹ p̄ v̄ba occulta z nō exp̄mētia manifeste maliciā siue infamiā ei⁹. Detractio ē alteri⁹ p̄ v̄ba manifesta infamatio: tñ in absentia ei⁹. Derisio ē vilipēsio dicto⁹

Gula

Gula
gule

Inuidia

De confessione

79

Paridia

rū vñ factorū alteri⁹ ludibrio ⁊ risu. **E**xultatio ī aduersis p/rimi est cū aliq̄s gaudet de aduersitate ⁊ dāno p/rimi. Affli/ctio ī p/spis ē dolor ⁊ displicentia de bonis et p/spitate alioz quā nō p/ripire. **D**e radice neq̄s accidie pcedūt sex. scz. malicia. rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa pcepta vagatio mētis erga illicita. **E**ccidia vel pigricia ē tediū seu fastidiū diuini boni. s. qñ hō nō hz deuorōez bonā nec dele/ctatōz ī amore dei. sed tediū magis et fastidiū ⁊ mētalē recessum. **E**t istō repugnat charitati quā q̄libz hō tenet hzē dili/gēdo deū sup oīa. et delectabili amore tenet ei inherere. **E**t causat tal pigricia ex rebellioē carnis ad spm. **V**agatio mētis circa illicita ē qñ aliq̄s nō inuenit delectatōez ī spūalibz ⁊ vacat delectatōibz carnalibz et q̄rit ea. puta nimis ludēdo nimis iacendo. **D**esperatio est recessus a bono diuino cū firmiter est inherendum. **T**orpor circa pcepta est ppter ac/cidiam negligere et cōtemnere diuina pcepta que sunt fa/cienda de necessitate salutis. **R**ancor est indignatio quam habet homo piger contra illos qui monēt eum benefacere illa ad que tenetur. **M**alicia ē odiū ⁊ indignatio quā hō piger hz ī illos q̄ docēt pigros hzē spūalia bōa inq̄nti ipe/diūt a delectatōibz corp'alibz. **T**epiditas ē paru⁹ amor dei ⁊ pceptoz ei⁹. **M**ollicies ē qñ hō piger nō vult sustinere qm cunqz penitentiā propter amorē dei. nec facere aliquod bo num ad quod tenetur. **S**omnolentia est somni nimietas ad modum brutorū. et pigricia ad surgendū ad benefaciendū illa que tenetur facere: et quādo tenetur ea facere. **P**usilla nimitas est boni ardui pretermisio: quod cadit sub consi/tio. puta tarde confiteri. tarde penitentiam facere. **O**ciosi/tas est cessatio a bono opere quod tenetur homo facere: et quando tenetur facere: et attentio ad inutilia et nociua. **E**t vltra sex ramos vel filias ipi⁹ accidie superaddite sunt q̄t/tuor que dicte sunt multum faciētes ad declaratōez materie. **I**ste igit sunt septē radices cū ramuscul⁹ suis q̄ ī vniuerso sunt q̄draginta tres. et sic ipis cōputatis cū septē radicibz erūt in toto quinquaginta. **D**e quo quinquagenario dicit

Tractatus. III. secūde partis

quod interrogat
De supbia
Bona natura
Bona fortuna
bona gloria
bona gratia

Helias ppheta. Si seru⁹ dei sum descēdet ignis de celo ⁊ deuoret te et qñq genarios tuos. Ita d³ dicere p̄fessor p̄fite-
ti. Si p qz seru⁹ dei sum. qz loco dei sum. descēdat ignis de
celo. i. ignis spūscī descēdat in aīaz tuā: et deuoret te. i. ve-
terē hoīez alias errātē. et qñq genarios tuos. i. radices et ra-
mos. **Nūc** g vidēdū ē quō sacerdos d³ interrogare de istis.
Si em̄ pctōr p se vl ad interrogatōez sacerdotis p̄fiteat de su-
pbia: dicēdo. Peccauī pctō supbie. sacerdos d³ interrogare d³
modo. dicēdo. p quē modū fuisti supb. fuisti vnqz inobediē-
mandatis supior tuoz: sicut ecclie vel plati vl pentū tuozū
vl dñi vl m̄grī. et h̄ fm cōditōez plone q sp debz inspici. **Si**
dicat q sic interroget qbz mādatīs. quō. q̄tiēs. q̄re. qñ ⁊ vbi. q̄
cūcūstātie vt dictū ē sup i oibz pctis sunt attēdēde ⁊ p̄fide-
rāde. Deīde interroget. iactasti te vnqz de bonis a deo tibi col-
latis. siue sint bōa nature: sic pulcritudo. fortitudo. ap̄ritu-
do. nobilitas et silia. siue sint bona fortune: sicut sūt diuītie
vt denarij. vestes. ornāmēta equi agri. possessiōes: ⁊ silia tē-
palia bona. siue sint bona gr̄e. sicut sapiētia: eloq̄ntia: sciētia
virtutes et silia. **Debz** igit cōfessor dicere. fuisti vnqz elat⁹ i
mēte tua. vel gliasti vnqz de pulchritudinē: fortitudinē: ap̄ri-
tudine nobilitate. diuītijs. sapiētia. eloq̄ntia. virtutibz ⁊ cete-
ris bonis tibi a dō collatis. ita q nō te hūiliaſti corā deo p
hmōi bonis qñtū debuisti. vl credidisti ista h̄re ex meritis tu-
is ⁊ nō ex mera gr̄a dei. vl pp̄ illa credidisti pl⁹ valere q̄s a-
liq. ita q facta ⁊ dicta alioz p̄tēneres et dedignareris eis eē eq̄-
lis. **Si** dicat q sic. interroget q̄tiēs quō: et sic de alijs. Deīde
interrogat adhuc vtz ad h̄ ut p̄mēdareris et honorareris p
alijs fuisti ne vnqz ypocrita. ita q exteri⁹ oñderes sc̄ritatē et
bonitatē. ⁊ interi⁹ retineres maliciā et iniquitatē. **Si** dicat q
sic interroget. q̄tiēs quō ⁊c. Deīde interroget. nūqd qz nō ho-
norabaris vel pmonebaris p alijs mouisti aliqñ cōtēriones
⁊ discordias i ciuitate: villa. societate vl collegio. **Si** dicat
q sic. interroget si mala fuerūt inde secuta. qz si sic oīm illoz
ip̄e reus. Deīde interroget. nūquid ppter supbiā ne videre
ris supari ab alijs fuisti p̄tinax in sustinēdo p̄tra veritatē et

De confessione.

80

iusticiā: p̄siliū tuū vel sententiā tuā ⁊ p̄bū tuū. Si dicat q̄ sic
int̄roget vtr̄ aliqd̄ dānū est inde secutū. q̄ si sic ip̄e tenet re-
parare. Deinde interroget eū. p̄sumpsisti ne vnq̄s aliqd̄ facere
qd̄ excederz vires tual: statū tuū: p̄dirōez tuā ⁊ tuoz. Si di-
cat q̄ sic interroget si fuerit inde aliq̄s lesus vl̄ dānificatus
q̄ si sic ip̄e tenet reparare. Et sic ista pessima radix sup̄bie pō-
terit euelli de corde pctōris. Eodē mō dicēdū ē de radice a-
uaricie. qm̄ si pctōr p̄ se vl̄ ad int̄rogatōez sacerdotis cōfitea-
tur de pctō auaricie interroget sacerdos de mō dicēdo. Fe-
cisti vnq̄s fraudē vl̄ fallaciā. vl̄ dixisti vnq̄s mēdaciū vl̄ p̄u-
riū ī emēdo vl̄ p̄mutādo: vel aliquē aliū p̄ctū faciēdo. Si di-
cat q̄ sic interroget quā fraudē vl̄ fallaciā. s̄ ip̄e sacerdos nō
specificet eā illi. Istud em̄ habēdū ē p̄ regula generali q̄ ī istis
int̄rogatōibz sacerdos nō debz descēdere ad sp̄ēalia peccata
vl̄ ad sp̄ēales circūstātiās pctōz. q̄ forte mlti post tales in-
t̄rogatōes delinq̄rēt. qm̄ ostēderēt eis modī ⁊ maneries pctō-
rū q̄s ip̄i nescirēt cogitare. Et tō sp̄e interroget ī generali dicē-
do vt dictū ē. fecisti vnq̄s fraudez vl̄ fallaciā. ⁊c. Et si dicat q̄
sic. interroget quā ⁊ q̄re. q̄bz modis. ⁊ q̄s. q̄tiēs et q̄bz casibz
Deinde interroget eū dicēdo. Dimisisti vnq̄s p̄pter auariā tu-
am adimplere septē opa misericordie: ⁊ specificet illi ea dicēdo
vidisti ne vnq̄s esuriētē cui nō dedisti māducare. ⁊ sic de alijs
opibz misericordie de q̄bz dicet̄ īfra in tertia p̄te hui⁹ operis.
Si dicat q̄ sic int̄roget eū de circūstātiā vt dictū ē. Circa ec̄
pctm̄ auaricie interroget eū de ludo furto: rapina vsura. de
q̄bz aliqd̄ dicet̄ īfra. Circa fedissimā radicē luxurie notā
dū q̄ luxurie septē sunt sp̄ēs. Pr̄ia ē fornicatio. sc̄da adulte-
riū. tertia stupz. q̄ta incest⁹. q̄nta rape⁹. sexta sacrilegiū. sep-
tima ē pctm̄ ⁊ natura. Fornicatio ē ꝓcubit⁹ soluti cū soluta
Adulteriū est alteri⁹ thori violatio. Stupz ē illicita ꝓginis
defloratio. Incest⁹ ē affiniū vl̄ p̄sanguīeoz abusus. Rape⁹
ē cū puella de domo p̄ntū violētē trahit. vt corrupta ī vx-
orē vl̄ ꝓcubinā habeat. Sacrilegiū put̄ h̄ sumit̄ ē religioso
rū vel religiosaz vl̄ p̄motorū ad sacros ordies ꝓcubit⁹. Pec-
catū ⁊ naturā fit mltis modis. Uno mō qm̄ nō seruat̄ sp̄ēs.
m

De avaricia

opa misericordie
De luxurie

Tractatus. III. secūde partis.

Cui iumēto sicut qñ sit cū iumēto. et istud vocat bestialitas. Et de h̄ dicit in lege moysi. Qui coierit cū iumēto morte moriat. Alio mō qñ suat species s; nō sex. sic qñ mascul? peccat cū masculo: vl̄ feia cū feia. et istō vocat ppe p̄ctm sodomiticū. qz isto peccato sodomite laborabāt. et iō cremati fuerūt igne sulphureo. Bēn. xix. et alie q̄ttuor ciuitates pierūt p̄p̄t vicinitatē eorū. d̄ pe. di. i. s; et p̄tinuo. Alio mō fit qñ nō seruat vas debitū vl̄ mod? debet? licet fuerit ser? sic qñ vir abutit vasculo mlieris. vel qñ nō cognoscit eā mō natali. Alio mō fit qñ idē ē agens et paties. sic qñ vir corrūpit seipm vel mlier seipam. et vocat istud p̄ctm molliciei. Un̄ dicit apls. Neq; molles neq; masculoz ꝓcubitus regnū dei possidebūt. Circa ḡ istud maledictū p̄ctm luxurie cautissime d̄ sacerdos ꝓcedere. ita qñ nimis ad ꝓricularia descēdat. qm̄ sic frequēter ꝓꝓtū est tā viros q̄ mlieres ꝓ nimis exp̄ssam noiātōē et interrogatōē criminū i peccata q̄ nō nouerāt icurrisse. Un̄ si ꝓctōz ꝓ se vl̄ ad interrogatōē sacerdotis dicat se peccasse ꝓcto luxurie sacerdos interroget eū vtz sit solut? vl̄ nō. et vtz peccauit ꝓcto fornicatōis vel adulteriꝝ l̄ stupri vl̄ incest? raptus: sacrilegij vl̄ ꝓcto s̄ naturā. id ē interroget eū. si illa cū q̄ peccauit erat soluta: vidua vl̄ ꝓiugata. affinis: cōsanguinea: religiosa vel d̄go et vtz illā habuerit ꝓ violētā vel nō. et istud sufficit si ꝓsona cōfiteus ē intelligēs. sed si est ꝓsona simplex interroget sacerdos vtz agnouerit eā modo naturali. nō tñ descēdēdo ad ꝓricularia. i. nō interroget an ꝓgnerit eā añ vel retro. et sic d̄ aliis interrogatōibus. Interroget etiā de numero ꝓsonaz. i. si cognouit vnā vel p̄les. tñ nō interroget d̄ noib; ꝓsonaz. Interroget insup de numero actūū. i. an sēl vel bis an pluries. Interroget etiā de tpe. i. si tpe sacro vel nō sacro. et etiā d̄ loco. et q̄li tēꝓratōē peccauit. et vtz ꝓueniēs tēꝓratōē vel ꝓuētus ab ea. et vtz peccauit sp̄ōte vl̄ coacte. et q̄ coactōē vtz cōditōnali vl̄ absoluta. et vtz peccauit ex libidine vl̄ ex paup̄tate. Et istud h̄z locū potissime i mlierib; et ita de m̄lis alijs q̄ magistra rex exp̄ientia docebit. S; qz ista radix pessima luxurie exēdit ita palmītes suos q̄ etiam ꝓopit lectos lege

De confessione

81

māmonij cōiunctos. Sciēdū q̄ marit⁹ p̄t peccare p̄cto lu-
rie mltis modis etiā mortaliter cū vxore sua. q̄ modi p̄tinet
in his p̄lib. **T**pe mente loco p̄ditione modo. Quinqz mo-
dis peccat vxore marit⁹ abutēs. **T**pe. i. si in tpe menstruozū
cognoscat eā. qz si sciēter hoc faceret peccaret mortaliter. et i
veteri lege mandabat interfici. **S**ed qd de muliere men-
struata. nūquid peccat sicut vir? Dico q̄ si vir tpe mēstruo-
rum petat debitū sibi reddi ab vxore ipa debz ei quantū po-
test p̄suadere ne petat. dicēdo se esse infirmā nec esse paratū
tūcad opus illud. Non tamē debet dicere se esse in passiōe il-
la nisi cōstaret ei de cōstantia viri et prudentia seu discretōe
eius. qz ip̄e posset tantā abominatōem cōcipere cōtra eaz q̄
dimitteret ipam. **S**i cōstaret sibi de discretōe et prudentia
viri possz ei reuelare. Et si ip̄e nollet desistere reddat sibi cu-
dolore et amaritudine cordis. **T**pe etiā vt si vxorē cognoscat
tp̄ibz ieiunioz vel diebz sanctorū: vel diebz cōmunicatōis l̄
tempe puerorū. **N**ō tñ credo q̄ in isto casu sit p̄ctm mortale.
dum tñ nō transgrediant l̄mites matrimōnij. sicut dicet sta-
tim. licet sint monendi q̄ tempe tali abstineant ab actu car-
nali. Et de hoc habetur. xxxiij. q. iij. sciatis. et. c. sequenti.
Vente. i. intētiōe. Potest enī vir ad vxorē accedere tribus
modis. Uno modo vt generet ex ea. plem que sit ad dei ser-
uitiū et cultū. Alio mō vt reddat debitū qd ab ea exigitur.
et si cū tali mēte ad eam accedat nō peccat mortaliter nec ve-
nialiter. imo meret dūmodo nihil aliōd cōmitteret ibi. Alio
mō causa cōcupiscentie carnis. et si talis cōcupiscētia mane-
at infra l̄mites matrimōnij. scz q̄ nullo modo accederet eaz
nisi esset vxor sua est solū peccatū veniale. **S**i autē ista cōcu-
piscētia trāsgrediat l̄mites matrimōnij. ita. s. q̄ accedit ad
eā: nō solū sicut ad vxorē sed sicut ad mulierē. ita q̄ si habet
aliā in p̄mptu ita bene accederet ad eā sicut ad istam. iā ē pec-
catum mortale. Loco id ē si cognoscat eam in ecclesia vel in
cimiterio. vel in alio loco sacro. **E**t in isto casu credo q̄ v-
terqz peccat mortaliter. **C**onditione. id est si cognoscat e-
am conditione inhonesta: vel etiā illicita: sicut visum fuit

m 2

Tracta. III. secūde partis.

modo

gra

Gula

conuictus vol
deliratio vnde
ut qui non
p

ebrietas de
tribus modis

supra qñ agebat de m̃ūmonio. **D**ō. i. si vir eā cogſcat p̃tra
modū iñſtitutū a natura. ⁊ iſtud ē gūiſſimuz p̃ctm̃ in vxore.
Un̄ fm̃ qđ dicit Aug. **U**ſus qđ eſt p̃ naturā execrabilis ſit in
meretrice. ſed execrabilius ſiti vxore. xxxij. q. vij. **A**dulteri.
Szm̃ iſta g̃ poterit ſacerdos formare interrogatōnes ſuas de
p̃ctō luxurie circa viꝝ ⁊ vxorē. ſaluo tñ qđ nō nimis deſcen/
dat ad p̃ricularia. **C**irca p̃ctm̃ ire. ſi p̃ctōꝝ p̃ ſe v̄l ad intro/
gatōꝝ ſacerdotis p̃ſiteat de eo: poterit ſacerdos interrogare:
ſi p̃pter irā dixerit blaſphemā de deo v̄l ſc̃is ei⁹. **S**i dicat qđ
ſic interroget eū. quō: q̃tiēs. q̃re: ⁊ ſic de alijs. **D**einde interroꝝ
dixiſti vnq̃s p̃pter irā verba p̃tūelioſa p̃mo. ſi dicat qđ ſic.
interroget qđ verba: q̃re q̃tiēs. vbi ⁊ corā q̃b. **I**nterroꝝ etiā
ſi fuerit iniuriat⁹ p̃mo. ſ. aliquē p̃ irā p̃cutiēdo v̄l verbe/
rādo **S**i dicat qđ ſic interroget q̃s erat. vt ſi erat cleric⁹ vel
laic⁹: v̄l religioſus v̄l ſecularis: ⁊ vbi ⁊ q̃re: et ſic de alijs cir/
cūſtātjs p̃ſone. interroget etiā q̃tiēs iterauit iūrias ⁊ vbi ⁊
q̃re ⁊c. **C**irca p̃ctm̃ gula ſi p̃ctōꝝ p̃ ſe v̄l ad interrogatōꝝ ſa/
cerdotis p̃ſiteat de eo: interroget ſi p̃pter gulā fregerit vnq̃s ie/
iunū ecclie: v̄l ſi p̃mederit carnes in eis: et q̃re ⁊ q̃tiēs. **E**t ſi
inebauit ſe ⁊ ſi habeat p̃ſuetudinē qđ inebriet ſe. ⁊ ſi p̃pter eb/
etatē dixit verba ſcurrilia: iñdēſta v̄l iniurioſa. et q̃tiēs ⁊ q̃b
dixit ⁊c. **E**t nota qđ fm̃ qđ dicit Bre. q̃nq̃s modis peccat hō p̃
gulā. qđ modi p̃tinēt iñ ſibi his. **L**ertū ſtat qđ q̃nq̃s modis gu/
la dānat edendrē. **D**ū nimīū p̃medit: p̃medēdi p̃uenit horam.
Querit delicias: parat eſcas delicioſas. **A**ut ſumit auidē qđ n̄
erat delicioſus. **N**ota qđ multū p̃medere aut rōe p̃pletio/
nis v̄l etatis v̄l laboris nō eſt p̃ctm̃. dū tñ nō ſtudio v̄l ardo
re vel auiditate ſumit. **I**te p̃cioſitas ciboꝝ moderata marie
in diuitib⁹ qđ talib⁹ vti ſolēt nō ē p̃ctm̃. dū tñ nō nimis auidē
ſumant: nec obſtet ſtat⁹ ſu⁹. **E**t qz facta eſt mētio de ebrieta/
te notādū qđ ebetas dī trib⁹ modis. **U**no mō dī plenaria mē/
tis obliuio: et ira nō eſt p̃ctm̃ ſi ex ignorātia p̃uenit. xv. q. i. ſa
ne. **S**cđo mō dī ebrietas frēq̃ns actio bibēdi. **E**t hec ut ait ⁊
Aug. ē p̃ctm̃ veniale: niſi ſit aſſidua. qz tūc ē p̃ctm̃ mortale.
maxime ſi nouit vires vini ⁊ nō vult apponere aq̃m. xxxv.

De confessione.

82

di. in principio. Tercio mō dōr ebetas qdā dispositio ⁊ studiū
ad inebriandū se de facili. ⁊ ita sp est pccm mortale. xxxv. di.
añ omnia. **C**irca pccm inuidie si pccōr p se vñ ad interrogatōem
tōem sacerdotis pñteat de eo. interroget eū sacerdos si placu-
it ei dānū vel malū primi. ⁊ si bonū vñ pmodū illi⁹ displicu-
it ei. ⁊ si ex inuidia detraxit vnq̃s primo suo: falsuz crimē ei im-
ponēdo. vñ bonū qd i eo erat diminūēdo vñ occultādo. l. qd
i eo erat augmētādo. vñ illis q nō nouerūt manifestādo. Itē
q̃rēs fecerit ista et q̃re. ⁊ sic de alijs circūstātijs. Itē si portat
odiū vel rācorē vel malā volūtātē p̃ primū suū: et q̃re. ⁊ sic d
alijs. **C**irca accidiā interroget sacerdos si potuit peccator
m̃lta bona facere q nō fecit. dicere q nō dixit. cogitare q non
cogitauit. ⁊ multa mala vitare q ñ vitauit. Itē si ex negligē-
tia obmisit ire ad missaz. ad s̃monē ⁊ ad alia bona opera rē.
Scōm q̃ istā doctrinā sacerdos potit fo mare interrogatōnes
suas. ⁊ in istis vnctio quā accepit a deo ⁊ expiētia magi dō-
cebit q̃s aliq̃ lectio. **V**lex qm̃ iuxta varietatē pñtētū sacer-
dos debz variare interrogatōes. **U**n si pñtēs sit religiosus
interroget de tribz vñs regule. s. de obediētia paup̃tate ⁊ casti-
tate. **I**nterroget etiā de regularibz obfūātijs. ⁊ potissime d ab
usiōibz claustrī q̃bz frēq̃nter status religiosoz corūp̃it. q sūt
duodecim. s. flat⁹ negligēs. discipul⁹ iobediēs. iuuenis oci-
osus. sener obstinā⁹. mōach⁹ curial⁹. monach⁹ seu canonic⁹
regulari⁹ cauidic⁹. habit⁹ p̃ciosus. cib⁹ exq̃s̃. rumor i clau-
stro. lis i capitulo. dissolutio in choro. irreuerētia circa alia
re. Et fm̃ illas ⁊ fm̃ etiā alias obfūātijs regulares cōfessor
debet formare interrogatōes. **C**irca etiā clericos seclares sūt
faciēde interrogatōes de symonia. de negociatōe ⁊ de alijs q̃
prinēt ad symoniā ⁊ ad auariciā. ⁊ si habeāt admīstratōez vñ
officiū siue bñficiū interroget de dilapidatōe bonoz. vñ si ex-
pēderint i malos vsus bona ecclie. Itē vtz infuerint diuī-
nis officijs ⁊ horis canonicis. vtz portēt coronā ⁊ habitū cō-
gruētē. Itē si dicāt integre ⁊ pfecte diuinū officiū. Itē intro-
gent de luxuria: de venatōe. de irregularitate: de ludo aleaz
⁊ silibz. in qbz solāt sepi⁹ peccare. **C**irca p̃ncipes sunt faciēde

m 3

Tractatus. III. secūde partis.

circum lūm interrogatōes de iusticia. Circa milites de rapina. Circa mer-
catores et alios officiales mechanicas artes exercentes de
fraude et dolo: de mēdacio: de piurio &c. Circa burgēses et ci-
ues cōmūiter de vsuris et pignozibz. Circa rusticos et agrico-
las de iuidia et furto. maxime circa decimas. p̄micias: tribu-
ta et cēsus. **¶** Un̄ notādū q̄ licz forma general' supposita sit
obfusa in oībz tñ fm diuersitatē psonaz et officioz studio
suis et speciali⁹ ē circa spēalia crimia insitēdū. Factis ip̄is
interrogatōibz si p̄fites sit psona simplex introget eū sacerdos
si sciat p̄r noster. Ave maria. Credo i deū. et si sciat se signare
et si nesciat instruat eū vl' moneat vt addiscat. Deinde interro-
getur si tēptet aliq̄ tēptatōe et q̄. et quō se habeat i resistēdo.
et doceat eū modū. Si em̄ tēptet de supbia cogitet de hūili-
tate filiū dei q̄ hūiliauit semetip̄m fact⁹ obedies vsqz ad mor-
tē. Cogitet etiā de casu dyaboli: q̄ p̄p̄ supbia suā cecidit de
padiso in infernū: et de angelo fact⁹ ē dyabol⁹. Si tēptet de
auaricia cogitet de breuitate vite et instabilitate et vanitate mū-
di. et q̄ nihil hīnc portabit secū de diuitijs suis. Si tēptet
de luxuria cogitet de morte et q̄lis erit post mortē. Un̄ n̄ me-
li⁹ possit hoīs caro viua domari q̄ q̄lis fuerit hec mortua p̄
meditari. Cogitet etiā de penis iferni et gaudijs padisi. Dec
et alia multa d̄z ei oīdere et docere. Hoc facto recolligat et re-
petat i generali cōfessioez dicēs. Amice tu fuisti p̄fessus pec-
cata ista: et oīdat ei cōuitatē p̄ctōz: eū dure increpādo. et indu-
cēdo eū ad lachrymas: p̄p̄ctōez et contritōez. Et ad h̄ multuz
valz si sacerdos oīdat vultū dolorosum et lachrymabile pec-
catori. Sic legit de sc̄to Ambrosio q̄ qñ aliq̄s p̄fitebat ei su-
um lapsum ita amare flebat q̄ p̄fiteē qñtūcūqz obstinatū ad
fletū et lachrymas pmouebat. Sic etiā d̄z facere sacerdos.
et sic p̄ctōz p̄cūdia ducit ad lachrymas iuitet: vt lachryme
admonētis excitēt lachrymas penitētis. **¶** Iō sumope caueat
sacerdos q̄ nō adoleat alicui i p̄fessioe. imo qñtūcūqz sit maḡ
p̄sona et reuerēda increpet et corrigat eā dure. Caueat tñ q̄ ne
nimis exasperet vl' q̄ nō sit nimis dur⁹ i f̄bo. **¶** S; si p̄ctōz vlt
bū penitere pmittet ei vitā eternā et veniā d̄ peccatis. ita q̄

De confessione.

83

peccator semper recedat consolatur ab eo. **I**stis rite pactis faciat sibi dicere confessio generalis monens quod si recorderet de aliquo peccato reuertat ad confessionem. et sic ipso facto ei penitentia absoluat eum in nomine domini. ita tamen quod si sit excommunicatus excommunicatio maiori nullo modo eum absoluat donec sit ab illa excommunicatio absoluitur. **E**t si cum communione doctrinam quolibet curatur habens curam animarum potest absolvere a minori excommunicatio. id est antequam absoluat eum a peccatis absoluat eum ab illa minori excommunicatio dicens. Auctoritate dei mihi promissa absoluo te a vinculo minoris excommunicationis si quam incurristi per participationem excommunicatorum. et postea absoluat eum de peccatis confessis et oblitis. **E**t pone. curatur habens aliquos prophanos furiosos vel muros: vel cecos vel furiosos vel demoniacos: et forte scit istos esse in peccato mortali: quod faciet de istis. **S**i enim moneat surdum ad penitentiam non potest: quia non audit. **S**i mutum non potest confiteri. **N**ec non potest videre signum nec etiam potest legere sic nec mutus furiosus non est capax rationis nec etiam demoniacus. **D**ico quod sacerdos debet facere posse suum ut eos inducat ad penitentiam: penitentiam et propitiationem: si enim eis possibile. scilicet verbis vel scriptis: vel nutibus vel signis: et etiam alijs modis quibus poterit. **E**t si per illa vel filia non potest orare deum et faciat orare populum suum: ut deus illustret corda eorum ad penitentiam. et si nihil omiserit de pringentibus non imputatur sibi. **Q**uod autem se debeat habere sacerdos ad infirmum qui amisit loquaciam et non potest confiteri vide supra in prima parte tractatu de eucharistia. c. ix.

Dr. de deo
proph.

De peccato clauium

Capitulum X

Quia super dictum est cum ageret de penitentia peragere in peccato dimittit. dubium existit quod dimittat sacerdos prout clauium in absolutioe cum non dimittat culpam. quia illa ut dictum est dimittit in peccato. nec penam. quia adhuc postquam penitentem est absolutus remanet obligatus ad penam. **C**irca istam materiam istud videtur mihi esse dicendum. Ille enim qui accedit ad confessionem aut est perfecte penitentis aut non. **S**i est perfecte penitentis tunc deus virtute peccatoris remittit sibi peccata. teste Ezechiel. qui dicit in persona dei. Quaecumque hora ingruerit peccator omnium iniquitatum eius non recordabor. ita quod antequam accedat ad confessionem mundatus est a culpa. **S**i

m 4

Tracta. III. secūde partis.

aūt nō est pfecte p̄trit? tūc p̄tute p̄fessiōis ista impfecta cōtri-
tio reducitur ad p̄fectā. ita q̄ de attrito sit virtute cōfessiōis cō-
trit? .7 sic virtute p̄fessiōis remittit̄ p̄ctā q̄ ad culpā. **N**o
tādū tñ q̄ qñ dicit i p̄fessiōe vl p̄tritōe p̄ctā dimitti. itelligē-
dū ē deū dimittere p̄ctm nō p̄tritōez vl cōfessiōez. **U**n amb.
7 ponit de pe. di. i. c. penitētia vera. s. deus aūt. 7 Aug. 7 po-
nit de cōse. di. iij. Nemo tollit p̄ctm nisi sol? christ? q̄ ē agn?
tollēs p̄ctā mōi. Tollit aūt dimittēdo p̄ctā q̄ facta sunt 7 ad
inuādō ne fiāt. 7 pducēdo ad vitā vbi p̄ctā fieri nō possunt.
N aūt dicit sol? christ? nō excludit p̄ez nec sp̄m sc̄m. cū in
diuīsa sint opa trinitatis. Et istō vez ē q̄tū ad opa q̄ sunt ad
extra. **Q**uid ḡ faciūt ibi clauēs vl absolutio sacerdotis? Di-
cēdū fm aliq̄s q̄ de? mūdāt aīaz i p̄tritōe a macula culpe. et
sacerdos absoluit eā a vīculo pene etne. Fateor q̄ nō intelli-
go istos. qz nō video q̄ aliq̄s postq̄ mūdāt? ē a macula culpe
mortalis sit obligat? pene eterne. cū ista pena nō debeat nisi
culpe vel p̄ctō mortali. **S**i igit de? mūdāt aīam in p̄tritōe a
culpa mortali. p̄ cōseq̄ns absoluit eaz a vīculo pene eterne.
7 ideo dicūt aliq̄ q̄ q̄uis p̄ctm i p̄tritōe dimittat q̄tū ad cul-
pā 7 q̄ntū ad reatū pene etne. tñ p̄ctōz adhuc remanz obliga-
tus ad duo. s. ad p̄fitecū p̄ctm. et ad aliq̄m satisfactōez p̄ pec-
cato faciēdā. **E**t iō sacerdos virtute clauū absoluit istuz a
vīculo q̄ tenebat ad p̄fessiōez. 7 ligat eū ad satisfactōez. **E**t
sic dicit sacerdos virtute clauū soluere 7 ligare. **Q**uāuis il-
lud vez sit q̄ p̄ctōz sit obligat? ad illa duo. nō tñ videt q̄ fm
viā istā p̄ba forme sacramental absolutōis possint bñ verifica-
ri. nā dicit sacerdos. Absoluo te a p̄ctis. 7 nō dicit. absoluo te
a p̄fessiōe. ḡ fm istā viā op̄ez q̄ absoluat aliq̄ mō a p̄ctis. **E**t
iō dicūt aliq̄ q̄ p̄ctōz p̄ p̄ctm nō solū obligat deo quē offēdit
s; etiā ecclie cui se peccādo abstraxit. 7 iō q̄uis in p̄tritōe re-
cōciliat deo: tñ remanet adhuc recōciliād? ecclie in faciendo
p̄fessiōem illi q̄ rector est ecclie. **E**t licz istō sit vez: nō tñ vi-
det sufficere cū clauēs nō solū se extēdāt ad soluēdū 7 ligādū
in terris. imo 7 in celis. dicēte christo. **N**ōcūq̄ ligaueris sup
terrā rē. **E**t iō dicūt aliq̄ q̄ sacerdos virtute clauūz nō facit

Des. soly di-
cit p̄ctā

Quid faciat
iōz vel absolu-
tio sacerdotis

virtute obligat
ad duo

aliqd nisi ostēdē. vñ dicūt q̄ absoluit. i. absolutū ostēdit. Un̄
qn̄ dicit. absoluo te. tñ valz. i. absolutū ostēdo te. Et isti vi-
dent dictū suū fundare i autoritate Ambrosij dicēt. Sacer-
dos qdē suū officiū exhibz sz nulli⁹ prātis iura exercz. Sed
dictū istoz parz videt attribuerē clauibz. z vñ ambrosij itel-
ligendū ē q̄ sacerdos nulli⁹ prātis iura exercet autoritative
sz mīsterialiter bñ. Et iō dicūt alij q̄ sacerdos virtute clau-
um absoluit a culpa si iuenit eā dūmō z fitēs nō ponat obi-
cē. z absoluit a pena purgatorij cui pcrōz erat obligat⁹. n̄ eā
relaxādo sz eā pmutādo i penā tpalē vel corpālē. Et b̄ sub cō-
ditōe. s. si implet iniūctā pñiam. ita q̄ si iniūcta pñia sit cōdi-
gna absoluit a tota pena purgatorij. z si nō est pdigna nō ab-
soluit a tota pena purgatorij sz a tāta. et iō si moriat⁹ expleta
penitētia pdigna nō puniet⁹ i purgatorio. si aut pñia nō fue-
rit pdigna. vl si fuit pdigna. nō tñ ppleuit eā i vīa sua. pple-
bit eā i purgatorio. Et ista opinio videt mibi satis rōnabil.
Alij dicūt q̄ cū omne mortale pctm sit offensiuū diuīe bonita-
tis q̄ ē i finita. pena debita p pcrō mortali ē i finita. z p pseqns
est viribz nris iproporcionabil. virtute aut clauū sit nobis
pporcionabil. inq̄tū virtute clauū pfitēti p mūicat passio
chrīsti q̄ dat efficacīā sacris oibz. et q̄ fuit sufficiēs ad satisfā-
ciēdū p pctis tōn⁹ mūdi. Un̄ fm hāc viā virt⁹ clauū ē q̄ v-
tute eaz cōicat pfitēti passio chrīsti. in cui⁹ virtute p̄r satisfā-
cere p pctis. qd nō faciebat añ. Un̄ credo q̄ vnū p̄r n̄r iposi-
tū i penitētia a sacerdote efficaci⁹ ē ad satisfāciēdū p pctis q̄
si aliq̄s diceret cētū milia p semetipm. qz illud hz merituz a
passiōe chrīsti. illa vero a merito dicentis. Et ista opinio est
multū rationabilis.

De sigillo cōfessionis Cap. XI.

Sigillū p̄fessionis dz esse secretū. qz nullo mō: nll'o pa-
ctu: p nulla re debz frāgi. imo sacerdos debet pot⁹
sustinere q̄mētiqz penā: etiā mortē añqz reuelarz p̄fessionē nec
verbo nec scripto nec nutu nec signo. Et de hoc sigillo dicit
Bre. et habet d̄ pe. di. vi. c. sacerdos. vbi dicit⁹ s. Sacerdos
añ oīa caueat ne de bis q̄ ei pfitē p̄ctā ali cū reuelz. nō pro-
m s

Tracta. III. secūde partīs

*penna surreda
et complam
cōfessio*

inquis neq; extraneis neq; qđ absit p scādalo aliq. Naz si
hoc fecerit deponat. et oīb; dieb; vite sue ignominiosus pe/
grinādo vadat. **I**te de pe. et re. c. Oīs vtriusq; sex? Laucat
oīs sacerdos ne pbo aut signo aut alio quīs mō pdat aliqre
nus pctōrē. sed si prudentiori p̄silio indiget illō caute absq;
vlla exp̄ssioe req̄rat. qm̄ qđ i penitētiāli iudicio pctm̄ sibi dīe
ctū reuelare p̄sumpserit. nō solū a sacerdotali officio deponē
dū decreuim? vey etiā ad agendū p̄nāz i arto mōasterio p/
petuo detrudendū. **I**ta qđ i decretali ista iſtruit p̄fessor de h
qđ agere debeat et a qđ cauere debeat. **S**i em̄ sacerdoti i p̄fess
sioe occurrat casus sup qđ nō possit bñ p̄sulare penitētē: debz
sup h p̄sulare p̄itiores se vt videat qđ agere debeat. **S**ub qđ
aut forma reuelabit istī perito pctm̄ qđ alter p̄fessus est sibi.
Credo qđ sub ista. si tal casus accideret qđ faciendū essz. vel si
aliq; cōfiteret de tali pctō qđ essz sibi p̄suledū. **N**ō aut debz
dicere vt credo. ego audiui istud i p̄fessioe. qz dicēdo sic ip̄e
mētiret. qm̄ ip̄e nō audiuit vt ip̄e sed vt vicari? et locū tenens
dei. **E**t mltro min? dī dicere. qđā p̄fessus ē mihi. qz dicēdo
sic i generali et ip̄licite reuelat cōfessioez et etiā mētē. qz cōfes
sio fuit facta deo et nō sibi nisi vt locū tenēt dei. **S**z pone
sacerdos sup crimē qđ audiuit i p̄fessioe inducit i testē et com
pellit iurare qđ faciet: si dicat reuelat p̄fessioez et punit. si ne
gat piurat. **D**ico qđ si solū sciat p p̄fessioez: ip̄e dī iurare se ni
hil scire d ista materia sup qđ interrogat. nec piurat. qz ip̄e nihil
de h scit. **E**sto em̄ qđ sciat istud crimē sibi fuisse p̄fessus: nescit
tū vtz cōfiterē i p̄fessioe dixerit vey vlt falsuz. et iō p̄t se dicer
re se nihil scire. **S**z qđ si iudex erit cauillosus: et interroga
bit eū p iuramētū vtz audierit aliqd de crimē de qđ agit. **D**i
cendū qđ iuramētū nō ligat eū ad dicendū aliqd i hac materia
cū iuramētū nō sit inuentū vt sit vīculū iniquitatis. extra de
iureiur. c. v. **I**n nullo qđ sit p̄ mādātū dei ē obligatoriū iura
mētū. **U**n cū reuelare p̄fessioez sit p̄ mādātū dei. s. i. illō. **N**ō
falsum testimoniū dices. nullū ē iuramētū ad h obligatoriū
Un tal p̄t hōre iurare nihil se audiuisse. et intelligat qđ nihil
audiuit vt hō: v. p modū qđ debeat testificari. **U**lteri? po

*Si sacerdos dī
interrogat
ad reuelandū*

De confessione

ne q̄ sacerdos sciat p̄fessionē aliquē hereticum i parrochia De heretico q̄
 sua v̄l alibi q̄ alios iducit ad heresim. q̄d faciet iste sacerdos?
 Ray. in sum. sua videt dicere i isto casu cōfessionē posse reuela
 ri. Et rō sua ē. q̄ tal' nō fūat fidē ecclie cū sit heretic' ⁊ infī
 del'. iō fides nō ē ei fūada. xxiij. q. i. noli. **S**alua tñ reuerētia
 ei' videt mag' p̄sona vitari alia opinio quā etiā ip̄e Ray. re
 citat. s. q̄ sacerdos nō debz reuelare p̄fessionē ip̄i: s; dz ire ad
 ep̄m v̄l ad inq̄sitorē ⁊ dicere. **C**ustodi ⁊ vigila sup oues tuas
 lup' ē i grege tuo. Et q̄ dic' Ray. q̄ cū iste nō ē fidel' non ē ei
 fūada fides. **D**ico q̄ reuelādo cōfessionē fides n̄ frāgit hōi
 s; deo q̄ est fidel' i oib; v̄is suis. **S**z nūqd p̄fiteres p̄t licētia
 re cōfessorē sic q̄ dicat illa q̄ dic' ei i cōfessionē. **D**ico q̄ cōfiteres
 bñ p̄t facere q̄ illa q̄ cōfessor scit vt de' etiā sciat vt hō. dicen
 do. s. ei extra cōfessionē q̄ eidē dixit i cōfessionē. ⁊ sic cōfessor po
 terit illa dicere ep̄q̄ audiuit illa vt hō extra cōfessionē. **S**z
 nūqd sufficit q̄ cōfiteres dicat cōfessori dicēdo. ego do vob li
 centiā dicēdi ea q̄ dixi i cōfessionē. vel optz q̄ replicet sibi oīa
 extra cōfessionē. Aliq̄ doctores dicūt q̄ sufficit vt licētiēt cō
 fessorē. **T**ñ Durād' in q̄to suo dicit q̄ nō sufficit. imo tenet
 oīa replicare sibi extra cōfessionē. Et rō sua q̄ occurrit ē ista
 q̄ i his q̄ sunt de necessitate sacramēti null' p̄t dispēsare. nec
 etiā papa de q̄ magis videret. s; tenere secretū ē de necessita
 te cōfessionis sacramētal'. vt pbat diffusē. ḡ null' p̄t s; h̄ dispē
 sare. et p̄ cōsequētia null' p̄t licētiare q̄ illa q̄ p̄ eū dicūt i cōfessi
 one reuelēt. ideo ad h̄ q̄ reuelent optet q̄ sciant aliter q̄ p̄ cō
 fessionē. Et ex his patet q̄ si q̄s sciat aliqd p̄ cōfessionē. ⁊ ex
 tra cōfessionē p̄t illud reuelare: et testificari sup illo eodē mō
 quo scit extra cōfessionē. **P**ota etiam q̄ sigillū confessio
 nis directe et principaliter respicit peccata. vt patet ex pre
 allegato decreto. **O**mnis vtriusq̄ sex'. vbi dicitur. **A**ueat
 omnis sacerdos ne verbo aut signo: aut quouis alio modo
 peccata pdat. ex consequēti tamē ex quadā cōgruitate respi
 cit alia. **H**ec de confessione sufficiant.

Tracta. III. secūde partis

Tractatus quartus secunde

partis principalis de satisfactōe: habēs sex capla pncipalia

Expeditis per dei gratiā duabz ptribz penitētie. s. de pccatōe et pccati one. de terciā. s. de satisfactōe ē agēdū. Circa quā pccatōes sunt sex. Prio qd ē satisfactio et in qbo pccatō. Secdo de elemosina q est pma ps satisfactiois. Tercio de ieiunio q ē scda pars. Quar to de orōe q ē terciā ps. Quarto de mēsurā satisfactiois. s. que penitētia est imponēda p vnoquoqz pccō. Sexto vtz vnus potest satisfacere p alio

Quid est satisfactio

Capitulū I

Satisfactio fm Bre. est pccōz causas excidere et earū suggestioibz aditū nō idulgere. ita q i ista diffinitōe duo tāgūt q dnt esse i omī satisfactōe. Sic ei bōa et ppleta medicina d3 ēē curatiua ifirmitat pccatōe et pccatiua respccū fute. ita et satisfactio d3 ēē rmedii pccatōe pccati et cautela respccū futi. Primū tāgūt cū d3. pccōz causas excidere. Secundū cū d3. earū suggestioibz aditū nō idulgere. Quia etiam medicina si sit pueniēs d3 esse appropata ifirmitati et ordiari dīrce ifirmitatē: teste brō Diero. q dīc. medicina cuilibz morbo ē adhibēda. nō em sanat oculū qd sanat calcaneū. Et fm qd dīc b. Iohes in. i. canōica sua. Dē qd ē i mdo aut ē cōcupiscētia carnis: aut pccatō oculorū aut supbia vite. Et vlt dīcere q tres sūt radices oīm pccōz. s. auaricia. q dat itelligi p h qd d3. pccatō oculorū. luxuria q dat itelligi p hoc qd d3. cōcupiscētia carnis. et supbia p hoc qd d3. superbia vite. Idcirco s istas tres radices pccōz ordināt tres partes satisfactiois. s. elemosina q ordinat s auariciā. ieiunū cōtra luxuriā. orō s supbiā. Et sic sunt tres ptes satisfactiois scz elemosina ieiunū et oratio. Et de his tribus partibz per ordinē est agendū

Caplm scdm de elemosina. qd bz sub se qtuor cōsiderata

De satisfactione.

88

Iacet multa et varia ac diuersa de virtute elemosine sunt a doctoribus scriptis scripta. tñ scriptus **T**hobias ea breuiter mone prophetedit dices. Elemosina a morte et a peccato liberat animam. et non pariet eam ire in tenebras. Elemosina est triplex. ^{triplex elemosina} Prima consistit in cordis contritione. quoniam scilicet aliquis se offert sacrificium deo. de quo dicitur in psalmo. Sacrificium deo spiritus contribulatus. et cetera. Et de elemosina ista dicit sapiens. Discreta aie tue placet deo. Et elemosina sic dicta non est per satisfactionis. imo est per integritatis contritionis indiuisa a satisfactione. putat dicitur quod per penitentiam tres sunt partes. scilicet contritio confessio et satisfactio. Alia est elemosina que consistit in opatione primi. in qua operamur alienis miseris sicut nostris. Et de ista dicit Job. Ab infantia creuit mecum miseria: et ab utero matris egressa est mecum. Tercia consistit in largitione manuali. quoniam scilicet aliquis exhibet indigenti aliquod temporale subsidium propter deum. et de ista interduimur h. Et de hac dicit saluator in Luca. Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis. Et Ambrosius. Pasce fame morientem: si non pauperem occidisti. Et sub ista elemosina continentur septem opera misericordie. de quibus dicitur in tertia pericula. Sed quantum ad nunc circa elemosinam consideranda sunt quattuor. Primum de quibus dicitur fieri. Secundo quod per ea facere. Tercio cui debet fieri. Quarto quomodo fieri.

Primum consideratum circa elemosinam. scilicet de quibus dicitur fieri elemosina. **D**istinctio illa distinctio de necessario et superfluo: dicendum quod in hoc concordant contra omnes doctores quod nec de alieno nec de illicite acquisitis debet fieri elemosina. **U**nus Thobias ostendens filio suo de quo faciendum esset elemosina dicens. Donora deum de tua substantia. dicit de tua. non de aliena. Et Bre. Non est putanda elemosina si pauperibus dispense quod ex illicitis rebus acquiritur. Nota tamen circa hoc quod illicite acquisitum potest esse tribus modis. Sunt enim quedam illicite acquisita in quibus non transferuntur dominium in accipientem: ut in rapina et furto. Sunt alia in quibus transferuntur dominium: sed tamen petit repetitio. ut in usura et symonia. Et in istis casibus non potest fieri elemosina. Sunt alia in quibus transferuntur dominium: et non competit repetitio. ut in pecunia et alijs rebus acquisitis ex histrionatu et meretricio. In duobus primis casibus quoniam non transferuntur dominium vel si transferuntur petit tamen repetitio non potest fieri.

Thobias

Tracta. III. secūde partis

elemosina. s; debet restitui iuxta modū qui ponet ista. Un̄
de reb; acquisitis furto: rapina: vsura ⁊ symonia nō potest fi
eri elemosina. In tercio aut casu. s. cū trāssert dominū ⁊ non
cōpetit repetitio. sicut in acq̄sitis ex histronatu v̄l meretrī
cio: de istis potest fieri elemosina. Et hāc distinctōz approbat
Ambro. xiiij. q. v. Nō sane. in fi. **Sed** nūq̄d de his q̄ acq̄
runt ex ludo aleæ v̄l tarilloz vel q̄cūq; alio ludo p̄t elemosi
na fieri. Dicēdū q̄ qñ loquor de ludo nō intelligo de ludo q̄
fit causa solaciū vel recreatōis. qz talis lud⁹ est licit⁹: dūmo
do sit honestus ac debitis circūstantijs inuestit⁹. **Sed** itel
ligo de ludo q̄ fit cupiditatis causa. qui est oīno et sp̄ illicit⁹
⁊ in eo cōcurrūt peccata multa. Primo em̄ ibi est desideriu
lucrādī. **Ecce** cupiditas que est radix oīm maloz. **Secūdo**
est ibi volūtas spoliādi primū. **Ecce** rapina. **Tercio** est ibi
vsura maxima. s; yndecim. p̄ duodecim. nō solū in anno v̄l
in mēse: sed in eodē die. **Quarto** multiplicātur ibi mēdacia.
⁊ vba ociosa et vana. **Quinto** est ibi blasphemia. **Ecce** heres
is. **Sexto** ē ibi multiplex corruptio primozū q̄ ludū aspici
unt. **Septimo** est ibi scandalū bonozū. **Orauo** est ibi p̄ter
ptus phibitōis sc̄rē matris ecclie. **Nono** est ibi amissio t̄pis
⁊ alioz bonoz que illo tpe homo tenet facere. **Ex** q̄bus pa
tet quantū peccāt q̄ talib; ludis vacāt. **Et** de pena clericorū
qui talib; ludis vacāt legit in canonib; ap̄loz sic. ep̄us p̄s
biter v̄l dyacon⁹ aleæ aut ebrietati defuies aut delinat aut cer
te dānet. **Subdyacon⁹** aut lector aut cātor silia faciēs aut
delinat aut omūde p̄uet. Patz ḡq̄ illud qd̄ tali ludo acq̄rit
illicite acq̄rit. **Sed** nūq̄d p̄t repeti. Dicūt aliq̄ doctores qñ
sed ille q̄ lucrat⁹ est dz illud erogare paupib; argu. xiiij. q. v.
Nō sane. **Cū** em̄ turpitudine versat ex parte vtriusq; melior
est cōditio occupātis seu possidētis. Alij dicūt et fere om̄es
canoniste q̄ p̄t repeti. ⁊ p̄bat. ff. de aleatorib; l. vi. in fi. Et di
cit greca p̄stitutio q̄ vsq; ad qnq̄ginta ānos p̄t repeti. Et fm̄
istos de acq̄sitis i ludo nō p̄t fieri elemosina. Ray. etiā cū q̄
p̄cordat sc̄rūf **Tho.** ⁊ qñ oēs docto. theologi dic. q̄ distigūe
dū est. qz aut aliq̄s lusit volūtariē ⁊ ex cupiditate nō coactus

De ludo aleæ
1024000.

p aliquē. tūc si amiserit nō p̄t repetere qđ amiserit: s; ille qđ lucra-
tus est tenet paupib; erogare v̄l restituere i iudicio anie sue.
Aut lusit attract? p viū v̄l p importunitatē alteri? .z tunc si
amiserit p̄t repetere. si qđ lucratur? est nō tenet restituere: s; qđ lu-
cratur? est paupib; d; erogare. Istā sententiā pbat p multa iu-
ra. z est satis cōsona rōni et eq̄tati. **N**otandū tñ q̄ sunt aliq̄
psone q̄b; indistincte tenet q̄s restituere qđqđ ab eis lucratur?
est in ludo. v̄l furiosi. p̄digi. pupilli. minores. xrv. annor. mē-
te capri. surdi cecī et muti. z qđ morbo ppetuo laborāt. qz ta-
les reb; suis p̄selle nō possunt. iō dant eis tutores z curatores
Idē videt esse de monachis z ceteris religiosis z filijs fami-
liis. qđ nō habēt peculīū castreſe v̄l q̄si castreſe. z de vxore qđ
nō habet res p̄females. z etiā de admīstratōe rez ecclīasti-
carū que pauperz sunt z sibi. vnde nec p̄lati nec curati p̄nt ea
remittere debitorib; ne p̄digi v̄l dissipatores videant. Nam
cū talis pecunie admīstratio multiplici rōe iuris z facti sit
culpabilis z viciosa restituēda ē nō dico ei qđ eam amiserit ludo
s; tutori vel curatori. vel marito v̄l patri: v̄l ecclīe vel mo-
nasterio.

Secūm cōsideratū circa eleosinā. s. q̄s p̄t facere eleosinam.
Elemosinā potest facere q̄cūq; sui ē iuris. et habet
dominiū v̄l admīstratōem aliquorū bonorū. *Elemos. Mo-
nasterij*
Nūquid ḡmōach? v̄l aliq̄ psōna religiosa p̄t facere
elemosinā. Dico q̄ talis psōna aut habz admīstratōem aut
nō. Si habz admīstratōez p̄t z debz. imo quicqđ sibi sup̄
est in necessitatib; ecclīe et causis p̄ijs ē exponendū. dicente
brō Bernardo. Bona ecclīe bona pauperz sunt. z qđquid a
ministris ecclīe vltra victū et vestitū retinet totū ē sacrile-
giū et rapina. Si aut nō habet admīstratōez saluo meliori
iudicio vel cōsilio credo qđ nō p̄t nec debet facere elemosinā
nisi de p̄lati sui licētia petita et obtenta. Monach? em̄ non
potest tractare etiā vtilitates sui monasterij nisi de p̄cepto
abbatis sui. xvi. q. i. monachi. de conse. di. v. nō oportet. Et
hoc intelligo nisi ille qui petit elemosinā sit in extrema ne-
cessitate constitutus. id ē indigeat ad mortem. quia in illo

Tracta. III. secūde partis

debz ei dare si potest. esto etiā q̄ platus exp̄sse inhiberet sibi
qz in tali casu oīs homo tenet ex p̄cepto dei subuenire p̄rio
iuxta illō. Pasce fame moriētē zc. xlvij. di. sicut hi. **A**t etiā i
tali casu oīa sunt cōia. xlvij. di. sicut hi. **N**ota tñ q̄ si mōa/
ch⁹ nō habēs admīstratōez de p̄cepto abbatis vadat ad pe/
grinatōem v̄l ad studiū sine aliq̄ distinctōe p̄t dare elemosī/
nā. nā eoip̄o q̄ platus dedit sibi licētiā stādī i scolis vel eūdī ad
pegrinatōez videt sibi dedisse licētiā faciēdi oīa q̄ scholares
honesti et pegrini solēt facere. ita tñ q̄ moderate faciat. Qui
libz em̄ d3 se p̄formare moribz illoz inter q̄s viuit. xli. dis. c.
vxo: quo el: Quisq̄s. **S**z nūqd vxoꝝ p̄t eleosinā facere absq̄s licētiā vi/
ri sui? Dicendū q̄ si vxoꝝ habz res p̄fēnāles .i. p̄pas p̄rer/
dotē. sic dicta a para qd ē iuxta: et fēnas qd ē dos. q̄si iuxta
dotē. p̄t de illis facere eleosinā etiā iuito marito. **E**d pac. le.
c. q̄ hac. **D**e rebz etiā viri sui sicut de pane z vino z alijs rebz
q̄ bono ac approbato z laudabili more solēt ad dispēsatōez
vxoꝝis p̄tinere p̄t facere elemosinā moderate: et p̄m faculta/
tē viri z p̄m maiore v̄l minore indigētiā z multitudinē pau/
pez. **E**t d3 sibi formare p̄scīaz q̄ nō displiceat marito i cor/
de. etiā si q̄nq̄s phibuit ei ore. **S**olēt em̄ mariti facere talez
phibitōez vxoꝝibz nō vt retrahāt eas a toto sz ab excessu qm
suspiciāt eas facturas si haberēt habenas nimis laras. **P**o/
test etiā sibi formare p̄scīaz ex q̄litate z miseria paupis: cogi/
tās q̄ si marit⁹ videret illū oībz modis placeret ei q̄ faceret
sibi elemosinā. **S**z si oīno z p̄cise dictet sibi q̄ viro displice/
at deponat p̄scīam si p̄t. si nō p̄t nō det z doleat q̄ nō p̄t dare.
Et sic intelligo istud c. xxxij. q. v. mulierē p̄stat. i. si. vbi d3 q̄
cū scādalo viri vxoꝝ nō debet facere elemosinā. **E**t istud itel/
ligo nisi paup sit in extrema necessitate p̄stitut⁹. qz tūc intres/
pide d3 dare alias peccaret. **E**t qd dixi de rebz viri etiā d3 do/
talibz dixi. **N**ā rez dotaliū illibatū dominiū apud virū est.
A de iure do. c. in rebz. **D**ñs aut̄ Albert⁹ dicit q̄ si mlier sit
lucrosa. i. si ex officio suo v̄l misterio lucret: esto q̄ nō h3 bo/
na p̄fēnalia de eo qd lucret p̄t facere elemosinā sine mādā/
to z p̄sensu viri. **E**tia filiū familias nō p̄t facere eleosinā de

De satisfactione.

88

rebo patris sine ei⁹ licētia ⁊ mādato nisi supponat q⁹ placeat patri. sicut sup⁹ dixi de vxore. Et intelligo h⁹ nisi tal⁹ fili⁹ habeat peculū castre⁹ v⁹ q⁹si castre⁹. De tali em⁹ peculio p⁹t facere elemosinā p⁹re etiā inuito. Peculū castre⁹ ē q⁹ acq⁹suit ex militia. Peculū q⁹si castre⁹ ē q⁹ acq⁹suit ex sciētia vel artificio honesto. Intelligo etiā nisi videat paupes i⁹ extrēa necessitate p⁹stituti. De filio etiā eunte ad pegrinatōez v⁹ existēte i⁹ studio itellige vt s. dixi de mōacho. Et m⁹to min⁹ seru⁹ v⁹ ancilla p⁹t facere elemosinā de reb⁹ dñoz. nisi forte fuit eis p⁹missa mīstratio bonoz. q⁹ tūc possent tū moderate si sciāt q⁹ dñō nō displiceat.

Tercū cōsideratū circa elēosinā. s. cui d⁹ dari elemosina.

Elemosina nō d⁹ dari nisi indigēti. ⁊ h⁹ sonat nomen elemosine. Un⁹ elemosina vt dīc Eberhard⁹ dīcitur ab eloyz q⁹ ē misere: ⁊ moyz q⁹ est aq⁹ q⁹si miserorū. i. indigētū aq⁹. Voz aut⁹ q⁹ petūt elēosinā q⁹dā petūt q⁹si ex debito sic religiosi mēdicātes q⁹ p⁹dicāt v⁹ bñ dei. ⁊ celebrāt q⁹tridie p⁹ bñfactorib⁹ suis. Et isti dūmō p⁹stet eos h⁹ illō officiū sunt oib⁹ alijs p⁹ferēdi. Et isti dīcūt petere q⁹si ex debito. q⁹ nō solū dant eis tpalia imo etiā spūalia accipiūt ab eis. Un⁹ in p⁹sona taliū dīcīt apl⁹s. Si spūalia vob⁹ seminam⁹ nō ē mirū si tpalia v⁹ā metam⁹. Alij petūt tū p⁹ vite sue sustētatione. sic isti paupes q⁹ mēdicāt. Et i⁹ isto casu aut hō p⁹t dare oib⁹ aut nō. Si p⁹t oib⁹ dare tūc d⁹ oib⁹ dare absq⁹ vlla distinctōe. Et ad h⁹ inducūt exēpla Abrahę ⁊ Loth. q⁹ qm⁹ oēs indifferēter recipiebāt hospitio: angelos etiā i⁹ hospitio suscepūt. Si em⁹ alijs repulissent. forsitan int⁹ illos angelos repulisset. Et i⁹ h⁹ casu ait **Iohes** Chri⁹. Quiescam⁹ ab absurda. i. nephāda ac dyabolica curiositate. s. discernēdi int⁹ paupes ⁊ paupes. Nō em⁹ ex vita eoz q⁹ accipiūt vel q⁹ das mercedē tibi tribuet de⁹. sed ex volūtate et honorificētia m⁹tra ⁊ mīscordia ⁊ bonitate. xl. di. q⁹escam⁹. **Arē** Bre. xi. q. iij. qm⁹. i. si. dīc. q⁹ ex cōmunica to etiā dāda ē elemosina. Et h⁹ itelligo tā de excōicato q⁹ de q⁹libet alio pctōre notorio. q⁹ intelligēdū ē nisi ob latunitatē sibi negligēt iusticiā: et fierēt deteriores. q⁹ i tali

n

Tracta. III. secūde partis.

In casu nō
dando

casu nō est eis faciēda elemosina. vt ait Aug. v. q. v. **Nō** oīs.
Et si intellige nisi esuriāt ad mortē. **Tūc** em̄ q̄ntūcūq; negli
gerēt iusticiā debēt pasci. nisi forte iudex secularis dānasset
eos ppter scelera sua ad fame moriēdū. **In** scōo casu in q̄ nō
p̄t omnib; dare elemosinā posito q̄ oēs eq̄līter indigeāt: dicit
Ambro. decē circa h̄ esse cōsiderāda. s. fide. causaz. locū tēpus
modū. necessitudinē. sanguis p̄pinq̄tatē. etatē. debilitatē. cō
ditōes siue nobilitatē. **Fide:** q̄z fidelis p̄ferēd⁹ ē infideli. **Cau**
sam q̄z si duo tenent capti: vn⁹ p̄p̄ culpā suā. ali⁹ siue culpa.
iste ē p̄ferēdus ali⁹. **Locū:** q̄z captus siue detēt⁹ i carcere p̄fer
rēd⁹ ē illi q̄ libere p̄t ire q̄cūq; vult. **Tpus:** q̄z si vn⁹ in tpe p
secutōis patit̄ p̄ferēd⁹ ē illi q̄ nullā p̄secutōem patit̄. **Modū**
vt nō totū det̄ vni. nec sil̄ effundant opes s; dīcrete dispēsen
tur. nisi forte aliq; vellz relinq̄re ex toto seculū. **Necessitudi**
nē vt mag⁹ indigēs min⁹ indigēti p̄ferat̄. **Sanguis** p̄pinq̄ta
tē vt p̄pinq⁹ p̄ferat̄ extraneo. **Etatē:** q̄z senes sūt iuuenib; p̄
ferēdi. **Debilitatē** vt infirm⁹ p̄ferat̄ sano z debil⁹ forti. **No**
bilitatē: vt nobilis p̄ferat̄ ignobili. **Et** istud totū intelligēdū
est ceteris parib; **Tal̄** em̄ p̄ditio poss; esse ex vna pte q̄ ifor
marer pactū i dñi. **Sic** pone. qdā habz p̄m infidelē q̄ in
diget elemosina. z existēs fidel⁹ indiget etiā elēosina. nec ipse
p̄t subuenire vtriq; sed vni tm̄. cui subueniet: an patri infideli
an extraneo fideli i exhibītōe nutrimentī. **In** isto casu dicunt
aliq; q̄ pater infidel⁹ est p̄ferēdus extraneo fideli in exhibītōe
nutrimentī. **S; extrane⁹ fidel⁹ p̄ferēd⁹ ē patri infideli i dilectōe**
argu. xxx. di. c. ij. **Et** fundat̄ ista opinio sup̄ isto p̄ceptū. ho
nora p̄res tuū. z intelligit̄ si eq̄līter indigeāt. **Si** em̄ extrane⁹
indigeret ad mortē. z pater nō: tūc extrane⁹ esset p̄ferēd⁹ p̄ri.
Alij dicūt dñi. s. q̄ boni extranei sunt mal⁹ p̄pinqs p̄ferēdi.
Quis istoz dicat meli⁹ iudicio lectoris relinq̄.

Quartū cōsideratū circa elēosinā. s. quō d; fieri elēosina.
Quia fm̄ qd̄ dicit ph̄s i ethicis. **Mod⁹** iponit spe
ciē actui vl̄ actioni. qd̄ intelligo de specie moris. nō
em̄ sufficit facere bonū nisi bñ fiat. **Un̄** dñs p̄cepit
Moyfi. Iuste qd̄ iustū fuerit exeq̄ris. **Iq̄** ad h̄ q̄ elēosina sit

De satisfactione.

89

meritoria requiritur quod debito modo fiat. **U**n elemosina debet fieri gratanter sine letatere. ut ait apostolus. ij. ad **Thomam**. ix. Qui parce seminat parce et metet. et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet. unusquisque prout destinavit in corde suo. non ex tristitia aut necessitate. **D**ilare enim dator diliget deus. **S**ecundo debet fieri secrete. **U**n saluator. **Q**uando facis elemosinam noli tuba canere ante te. sicut hypocrite faciunt. et sequitur. **T**e autem faciente elemosinam nesciat sinistra tua quod faciat dextera tua. **T**ercio debet fieri abundanter. et secundum facultatem dantis. **U**nde **Thomam**. iij. Fili si multum tibi fuerit abundanter tribue. si autem exiguum libenter impartiri stude. **Q**uarto debet fieri prudenter. ut fiat secundum traditam formam in. c. precedenti. **Q**uinto debet fieri festinater. **U**n sapiens. **Q**ui cito dat bis dat. **S**exto debet fieri ardenter. id est cum intentione recta. ut. s. fiat propter deum et non propter vanam gloriam. **U**n sicut ait gre. **Q**ui celum mereri poterat non ventum transitorisii favoris querat.

Capitulum. III. quanti tractat? secunde partis principalis est de ieiunio que est secunda pars satisfactionis. habens quattuor capitula sub se.

Quoniam secunda pars satisfactionis est ieiunium. id quod dicitur in **Thomam**. Bona est elemosina cum ieiunio. Circa quod consideranda sunt quattuor. **P**rimo quod modis dicitur ieiunium. **S**ecundo quoniam fuit institutum. **T**ercio quod requirant ad hoc quod ieiunium sit meritorium. **Q**uarto quot bona facit ieiunium.

Primum consideratum circa ieiunium. scilicet quot modis dicitur ieiunium.

Orandum quod triplex est ieiunium. **P**rimum est corporis a cibo et a potu materiali. **S**ecundum est afflictio sine gaudio temporalis. **T**ercium est abstinere a peccato mortali. **E**t hoc triplici ieiunio debemus castigare iumentum. id est corpus nostrum. **P**ax est ei ieiunare a cibo nisi ieiunet a peccato. **U**n **Isaias**. **Q**uare ieiunavimus? et non asperxisti. humiliavimus animas nostras et nescisti. **L**oquitur **Isaias** in persona ieiunantium in peccato mortali. **E**t subdit responsione in persona dei loquens. **E**cce ad lites et contentiones ieiunatis et percutitis pugno impie. et sequitur. **N**umquid est tale ieiunium quod elegi. quasi dicat non.

¶ 2

Tracta. III. secūde partis

imo istud. Dissolue colligatōes impietatis. solue fasciculos depmētes. et omne on⁹. s. peccati disrūpe. Frāge esuriēti panē tuū. et egenos vagosq; induc in domū tuā. Cum videris nudum operi eū. et carnem tuā ne despereris.

Secūm cōsideratū circa ieiuniū. s. qñ fuit institutū

Domin⁹ instituit ieiuniū ī paradiso terrestri: qñ pcepit p̄mis pētib⁹ ne pmederēt de ligno sciētie boni et mali. Sed postea sc̄tificauit ip̄m in deserto quādo ieiunauit q̄draginta dieb⁹ et q̄draginta noctib⁹.

Tercū cōsideratū circa ieiuniū. s. qñ requirūt ad ieiuniū.

Ad h⁹ q ieiuniū sit meritorū requirunt q̄ttuor q̄ debēt ip̄m cōcomitari. s. largitas. leticia. hora et mensura. De largitate dicit **P**iero. Qd māducatur⁹ esses si nō ieiunares da paupib⁹. vt ieiuniū tuū sit saturitas aīe nō mar/sup⁹ lux. Illud ieiuniū de⁹ approbat vt ait **B**re. qd ad euz man⁹ elemosinar⁹ eleuāt. Ideo illud qd tibi subtrahis alteri largire. ut vñ caro tua affligat inde indigeris p̄mi caro releuet. De leticia dicit **ch**rist⁹. Cū ieiunatis nolite fieri sic ypocrite tristes. extimināt em̄ facies suas vt appareāt hoīb⁹ ieiunātes. De tercio. s. de hora notādū q hora pmedēdi ī dieb⁹ ieiunior⁹ ē hora nona vl̄ circa. ita tñ q fm qd dicit **T**ho. ī q̄rtuo suo nō optz aspicere astralabiū. sed sufficit q nō anticipet nimis notabilē p̄dicta hora. **U**n̄ legi. i. libro **R**egū. cū. q **J**onathas q̄ anticipauit horā pmedēdi mortis fuit adiudicatus. De q̄rto. s. de mēsurā notādū q ieiunās dz multū sobrie pmedere. **U**n̄ dz. i. **P**e. v. Sobri⁹ estote etc. Et sobetas ista attrēdit tā ī cibi q̄litate q̄ ī q̄ntitate. In q̄litate cibi vt. s. hō nō pmedat cibaria phibita. sic carnes vl̄ lacticinia. Et silz nō q̄ rant cibaria exq̄sita: exq̄sita et singulari mō para. **U**nde de h⁹ s. c. de interrogatōib⁹ faciēdis ī p̄fessioe. Sobetas etiā attendēda ē ī q̄ntitate vt nō sumat cib⁹ nisi q̄ntū sufficit ad nase sustentatōem. **S**upfluitas em̄ cibi mltā mala facit. qz p̄uocat ad luxuriā. et omne op⁹ bonū dissoluit. **U**n̄ ī figura hui⁹ legi tur ī q̄rto li. **R**eg. xxv. q nabuzardā q̄ int̄prat p̄nceps cocorū. p quē itelligit v̄tris iglunies. d̄struxit muros hierusalē

De satisfatione.

90

p quos intelligunt vtutes aie fidelis. Un Aug. Dens au
ditare ciboꝝ laxata pdir orōis virtutē. ⁊ Hiero. Venter me
ro estuas de facili spumat in libidinē.

Quartū consideratū circa ieiuniū. s. quot bona facit

Ieiuniū debito mō obseruatū tria bona facit. Prio
repmittit stimulū carnaliū vicioꝝ. Secdo mentē ele
uat ad pteplatōez diuinoꝝ. Tercio ipetrat grāz vir
tutū et celestīū pmiōz. Et ista tria tangunt i pstatōe qd age
sime i q dicit. Qui corpali ieiunio vicia spmis. mētē eleuas
vtutē largiris et pmiā. Notandū insup q p ieiuniū itelligū
tur oēs afflictōes corpales. sic vigilie. pegriatōes flagella ⁊c

Capitulū. III. et principale est de oratōe que est tertia
pars satisfationis.

Oratio que est tertia pars satisfactōis diffinitur sica
Damasceno. Oratio est pi⁹ affectus mentis in deū
tendēs. ⁊ plerūq; ne anīm⁹ pigrēt in vocē prūpens
vel sic. Oratio est geries vocū ad aliqd ipetrādū in deū ten
dētū. Notādū q in orōenō debēt peti tpalia ad min⁹ pnci
palit er: sed debēt peti spūalia ⁊ ptnētia ad salutē. iuxta illō
sbū saluatoris. Primū qrite regnū dei ⁊ iusticiam ei⁹: ⁊ hec
oīa. s. tpalia adiūcent vobis. Que aut sunt petēda in oratiōe
ostēdit chris⁹: qn discipul⁹ dicētibz sibi. m gr docenos orare
dixit. Cū oratis dicite Pf n⁹ ⁊c. Et de h dicit infra i tertia
parte vbi tractabit de ista materia i speciali. Notādū aut
est. q ad h q oratio sit meritoria ⁊ satisfactoria requit q habe
at tredecim pdirōes. s. q sit fidel⁹. segura. hūilis. discreta. duo
ta. vēcūda. secreta. pura. lacrimosa. attēta. seruīda: opola ⁊ al
siqua. Et de istis nō pl⁹ pseq: qz de se sunt note cuilibet ad
uertēre volēt. Valet aut orō pcpue ⁊ vicia spūalia. Unde
Hiero. sup illū locū. Hoc gen⁹ demonioꝝ nō eijcit nisi i ora
tōe ⁊ ieiunio: ait sic. Medicina ē cuilibz morbo adhibenda.
⁊ iō nō sanat oculū qd sanat calcaneū. Ieiunio sanant pestes
corpis. orōe aut sanant pestes aie vl mētis. Si aut qatur.
q aut istaz triū partiū satisfactōis sit porior. s. orō: elēosina:
vl ieiunū. Dicēdū q si pparet qntū ad obiectū qd imediate

n 3

Tracta. III. secūde partis.

respiciūt. vel qñtū ad materiā circa quā sūt. Si pñū sic orō
est dignior alijs duobz. Oratio em̄ habz deū p immediato ob
iecto. vt patz ex ei⁹ diffinitōe. Nā oratio ē pl⁹ affect⁹ mentis
rēdes ad deū zc. Eleosina aut̄ hz p immediato obiecto miseriā
pñi z ad hāc relenādā ordiat. Ieiuniū aut̄ hz p immediato
obiecto lasciuiā carnis. qz ad hāc reformādā ordiat. Oratō
etiā est circa spūalia. eleosina aut̄ z ieiuniū circa corpalia. qre
manifestū ē q oratō ē dignior z potior eleosina z ieiuniū. Si
aut̄ opant qñtū ad ambitū. sic eleosina ē potior orōe z ieiūio
qz eleosina pñet in se orōnez z ieiuniū. Ille em̄ q dat eleosi
nā indigēti obligat ipm ad orādū p se deū. z sic orō icludif i
eleosina. Ille etiā q facit eleosinā ē pñiceps ieiuniū z abstine
tie illi⁹ q recipit eā. z sic ieiuniū i eleosina pñet. Un̄ credo
q eleosina ē vtilior z potior ad satisfaciēdū ieiuniū z orōne.
Et ista videt̄ esse intētio bti Pauli i pma eplā ad Thimo. c.
iii. vbi sic inq̄t. Exerce aut̄ teipm ad pietatē. i. ad eleosinam
Nā corpal exercitatio. i. ieiunium ad modicū est vtil. pietas
aut̄ ad oīa vtilis est pmissioez habēs vite q nūc est z future.

Que pñia dz iponi p vnoqz pctō **Cap. V**
Quāto pctm̄ ē gñi⁹ rāto ceteris paribz debz fieri z im
poni maior z gñior pñia seu satisfactio p eo. Et di
co ceteris paribz. qz tales circūstatiē possint esse ex pte psonē
peccātis: vl̄ etiā ex pte peccati q p min⁹ gñi⁹ pctō debeat ipo
ni gñior penitētia seu satisfactio. vbi grā. cōstat q inficere
mīez ē gñi⁹ pctm̄ q inficere vrozē. z tñ gñior pñia dz impo
ni de iure vrozicide qz matricide. Et rō ē. qz pñia dz esse tal
q sit remediū pcti pñeriti z cautela futuri. Et iō qz homines
sunt mag⁹ pñi ad vrozicidiū qz ad matricidiū vt mag⁹ retra
bant maior penitētia debz iponi p vrozicidio qz p matrici
dio. Et i sili casu maior pñia dz iponi iuueni lubrico qz seni
Sed ceteris paribz qñto pctm̄ ē gñi⁹ rāto maior pñia dz im
poni p eo. Ad vidēdū gñā pñia p vnoqz pctō sit iponenda:
vidēdū ē de gñibz pctōz: qd. s. pctm̄ gñi⁹ ē altero. **Notan**
dū est q q gñitas pt attrēdi i pctis tribz modis. Uno mō cir
ca idē pctm̄. et b̄ duobz modis. Uno mō ex pte causē iducētis

*Quoniam i pñi
videt̄ attrēdi
pñi tribz modis
pñi.*

a. L. pñi pñi pñi

De satisfactione.

ad pctm. Nā fm qd dicit Bre. pctm tribo modis pmittit. s. *Pctm huiusmodi
dicitur committi.*
aut ignātia. aut infirmitate. aut studio. i. certa scia ppetratur.
Dō pctm qd ppetrat ex infirmitate est gūi? qd si ppetraret ex
ignorātia. s. mltro gūi? si ppetrat ex certa scia. de pe. di. ij. scie
dū. Un maior pnia iponēda ē p pctō ppetrato ex infirmitate.
i. tēptatōe vlt fragilitate qd p pctō ppetrato ex ignorātia. et
mlto maior p pctō ppetrato ex certa scia. Nec est s illō di
ctū qd dicit Amb. dicēs. Grauit peccat q sibi pmittit impu
nitātē. gūi? q ptenit. s. gūissime q ignorat. qz exponēdū ē g
uissime i. piculossissime. qz spēalis penitētia nō agit de pctō
qd ignorat. Un Jobes Chrs. alias os aureū. Nullū iueni
tur delictorū tale remediū sic eorū pūna memoria. de pe. di.
ij. Judas. Et s intelligas cū hō recordat de pctō ad pūni
onē nō ad delectatōem. Alio mō pū attendi grauitas circa idē
pctm ex pte ipi? peccati. Nā vt dicit Aug. Sicut tribo gdi
bus puenit ad pctm. s. suggestiōe. delectatōe. et consensu. ita ipi
us pcti sunt tres differētie. s. pctm i corde. pctm i ore et ope.
et peccatū i consuetudine. Ita q peccatū i ope est graui? qd
peccatū i corde. s. grauissimū est i consuetudine. Un iste tres
differētie siue offense pctōz intelligunt p tres mortuos quos
chrs? dicit suscitasse. scz filiā archisynagogi. filiūz vidue et
Lazarū. Puellā suscitauit verbo tm. puerū verbo et motu.
Lazarū verbo et motu et lacrimis. ad ostendēdū q maior pe
nitētia est imponēda p peccato opatōis qd p peccato cogita
tōis. sed multo magis p peccato consuetudinis. Un puellam
suscitauit i domo. ecce pctm cogitatōis. puerū i porta ciui
tatis. ecce peccatū opatōis. Lazarū qdriduanū i monumēto
ecce peccatū psuetudis. Alio mō pū attendi grauitas i nē di
uersa peccata. ita tm q sint eiūsdē generis: sicut dicit Aug. qd
peccato luxurie. Adulteriū malū vincit fornicatōez. vincitur
adulteriū ab incestu. peius est enī cū matre qz cūz alia muli
re cōcumbere. sed omniū horū pessimū est quod cōtra natu
ram fit. Tercio modo pū attendi grauitas i peccatis. et hoc
inter diuersa peccata diuersorū genēz. sicut dicit Aug. q gra
uius est homicidiū qd adulteriū. xxxij. q. ij. Si quod veri?

Tracta. III. secūde partis

pēta 3 i pēpē Et vniuersaliter pēta q̄ directe mittūt 3 deū .sicut ydolatra
heresis: blasphemia et filia sunt gūiora alijs. De h̄ tñ magis
dicet in tertia pte qñ ageť de decē pceptis legis. **U**iso quō
est qđ pētis vidēdū ē quō d3 se h̄re sacerdos circa ipositiō
nē pnie. Circa qđ sciēdū qđ p̄m̄is sentētia doctorū tenet qđ
Nota bene oēs penitētie sunt arbitrarie. i. arbitrio sacerdotis taxande.
Nota bene h̄ consideratis criminū q̄ntitate et q̄litate. Itē consideratis p̄lo
ne dignitate. officio: paup̄tate: infirmitate siue debilitate. com
plexiōe. p̄suetudie. societate. lacrimis: deuotiōe. religiōe. regi
onis et t̄pis q̄litate: necnō et oibz alijs circūstātijs sup̄dictis.
Et nota qđ circa ipositiōez p̄niaz bonū ē scire casus peni
tētiales q̄s ponit **D**ost. i. sū. sua. ti. de p̄nia. vbi dicit qđ q̄ istos
casus iğrat nō meret h̄re nomē sacerdotis. et d3 p̄fiteri p̄ctō
ri sacerdos declarare qđ ad h̄ debz esse discretus. p̄niaz tñ p̄t mo
derare s̄m q̄litate. et sic p̄t dicere p̄ q̄libz p̄ctō. tu debes sic pe
nitere. s3 forte vita nō sufficeret. iō dō tibi talē rē. p̄ oibz pec
catis tuis p̄cedo tibi qđ indulgētie facie p̄sint tibi: et oia bona
q̄ facies: et mala qđ p̄ amore dei sustineb inuigo p̄ p̄nia. **U**nde
Leo papa. T̄pa penitudis. i. p̄nie habita moderatiōe p̄side
rada sunt iudicio tuo putauerunt. i. penitētiū aīos p̄spere
ris esse deuotos. Itē octaua synodo h̄ fuit ipositiū iudicio
eorū qđ p̄sunt vlt̄ q̄nto t̄pe vlt̄ q̄līmō penitere d̄beāt qđ deliquit
xxvi. q. vii. **T**pa ipa: et. c. h̄ sit. Hoc idē dicit Hiero. de pe. dis.
.i. mēsurā. s. i. arbitrio sacerdotis esse derelictū t̄ps p̄nie. Ut
aut̄ p̄ticularit̄ sciāt simplices quō i ipositiōe p̄niaz p̄cede
re debeāt. **H**orādū qđ regularit̄ p̄ p̄uicio: adulterio: fornicati
one: homicidio voluntario: et ceteris criminibz capitalibz ē septē
nis p̄nia iponēda. Et h̄ duplici rōe. **U**na ē qđ de p̄ceptis ma
riā sorore **M**oyſi et aarō lep̄ pcussas: p̄ quā itelligit̄ lepra cui
insubet p̄cti mortali: septē diebz manere extra castra. et p̄ mū
datōez redire ad castra. **D**ecrō ponit. xxxiij. q. ij. hoc ip̄m. et
s̄m h̄ p̄ diē intelligim⁹ ānū. intra v̄bū dñi dicētis p̄ p̄phetā
Diē p̄ āno dedi tibi. **A**lia rō ē vt sic p̄ p̄ctm mortale p̄ctōr a
misit septisformē grāz sp̄s̄s̄cti. ita p̄ p̄niaz septēnē recuperet eā
Horādū aut̄ qđ licz dictū sit qđ b̄mōi criminibz est imponenda

Nota versus. Hor considera criminū quantū: ac qualitatē.
*D*ap̄id complex̄ consola de v̄ regio cr̄m̄

De satisfactione

penitētia septēnis. tamen magis vlt' min' aspera debz imponi
put maioritas vlt' minoritas criminis pēfatis ceteris circūstā
tijs h' exposcit. vt i seqntibz apparebit. **S**ūt aut ples casus
in qbz ppter peccātis dignitatē vlt' pēti enormitatē iponit ma
ior penitētia. vlt' etiā ex varijs causis minor. **N**ā p'sbiter si for
nicatōez fecerit debz agere pniāz. x. ānoz. fm formā traditaz
lxxxij. di. p'sbiter. **E**t istud intelligūt qdā de simplici fornicā
tōe. Alij z forte veri' de ictu vlt' de adulterio. vtpura qz co
gnouit sanguineā vlt' affine vlt' iungatā. **I**te p'sbiter q' agno
uit filiā suā spūalē quā baptisauit vlt' de sacro fōte leuauit vlt'
cui' cōfessionē audiuit vlt' i cōfirmatōe tenuit d'z agere pniāz
xij. annoz. et etiā debz relinq're z ponere res suas paupibus
z i monasterio deo vsqz ad mortē fūire. xxx. q. i. **S**i q's sacer
dos. **I**te q' agnouit monialē d'z agere pniāz decē annozū: et
ipā sibi fm formā positā. xxxij. q. i. de filia. z. c. deuorā. **M**a
triciā debz penitere decē ānis fm formā satis asperā posi
tam. xxxij. q. ij. **L**atorē. **U**xoricide adhuc imponet maior
pniā. xxxij. q. ij. admonere. **N**otādū etiā q' parētibz in qz
lectis inueniunt filij mortui: ille ex cui' culpa cōtingit si sit so
lus debz induci vt itret monasteriū eiusdē episcopatus vbi
peccata sua ppetua deplozet penitētia. si tñ nō poterit ad h'
ppter carnis fragilitatē induci pcedēda ē ei licētia hēdi ma
trimoniū iposita sibi in secl'o pmanēti gūi pniā. **S**il' nō de
bet induci igredi mōasteriū i alijs duobz casibz. qz vn' ē si al
ter iungū viuūt. nisi forte cōiūx vellet sibi igredi. **A**li' casus ē
si habeat filios puos a qbz nō p't recedere nisi aliq's timēs deū
sine suspitōe filios educaret. **S**i aut nesciēter istud acciderit
puta qz negligēter collocauit secū filiū i lecto: z i mane inuenit
eū ex tictū. debz agere ut dicūt doctores pniāz triū ānoz. q/
rū vn' sit i pane z aq. extra d' his q' si. occi. c. ij. et. ij. z. ij. q. i.
Cōsulnisti. **P**ro homicidio casuali iponēda est pniā qnqz an
noz qñ culpa pcessit casum. aliē nulla nisi forte ad cautelā. l.
di. de his clericis. z duobz. c. seqntibz. **E**t credo q' idē iudiciū
est de homicidio necessario. **D**e ista materia vide in tertia pre
in tractatu de. p. pceptis. **D**e vicio sodomitico q's sit detecta

Tracta. III. secūde partis

bile. patet p Aug. dicēte. q lōge mai⁹ crimē est q̄ agnoscere
matrē. Patet etiā p penā sodomitis inflicta q̄ i igne sulphu-
reo de celo misso pierunt. Istud etiā p̄ctm̄ clamat spēalit̄ vin-
dictā ad dñm. **Uñ** in Gen. dicit dñs. **Alamoz** sodomoruz z
gomorreoz venit ad me. qz vt ait Aug. violat p istō p̄ctm̄ so-
cietas q̄ nob dz esse cū deo. cū eadē natura cui⁹ ip̄e ē actor li-
bidis pueritate polluit. xxxij. q. vij. flagicia. **De** isto p̄cto eē
dic Aug. **Vides** de⁹ i hūana natura tm̄ nephas p̄ naturā fie-
ri desūt icarnari. **Et** infinita mala de isto nephādo crimie pos-
sunt dici. **Est** em̄ tāte maledictōis nō solū act⁹ s; etiā ip̄a no-
mīatio siue platio q̄ os loq̄nt̄s aures audiētū ip̄aqz qdāmo-
do polluit elemēta. **Et** istud male cogitāt hyspani. pueri enī
in cunabul⁹ crīstētes. etiā mlires fecūdia mliebri postposi-
ta istud nephādū z execrabile p̄bū qd̄ castellā noiant oib⁹ p̄-
bis suis imiscēt. **Et** sic vt dictū ē os loq̄nt̄s aures audiētūz
z ip̄a elemēta polluit. **Uñ** labia talium debēt cū ferro cādēti
cauterisari. **Uñ** credo q̄ p h̄mōi nephādissimo crimie gūissi-
ma pena sit iungēda. **Multa** alia crimīa ponunt i diuersis
capitulis in corp̄e decretoz p q̄b maior p̄nīa q̄ septēnis est
imponēda. q̄ omitto hic. qz talia crimīa de iure z p̄suetudine
refuant iudicio ep̄oz: q̄s credo talia iura meli⁹ me scire. **Et**
etiā qz indistincte credo oēs penitētiās hodie esse arbitrarias
id ē arbitrio sacerdotum taxādas p̄satis p̄tritoē z cōditōne
p̄ctozi et oib⁹ alijs circūstātīs. **Uñ** etiā possz esse tāta cōtri-
tio p̄sītētis q̄ p p̄cto maximo essz ei modica: imo q̄si nulla pe-
nitētia imponēda. sicut fecit dñs **Elemēs** q̄r⁹. q̄ cū qdaz die
eq̄taret p̄ Romā. qdā mlier q̄ de remotis venerat accessit ad
eū portās vnū puez puulū i brachijs. z voce magna cū lacri-
mis clamauit. **P̄** sc̄tē miserere mei peccatricis z da mihi pe-
nitentiā. qz habui istū filiū quē hic porto a filio meo. **Et** pa-
pa corā oib⁹ absoluit eā. z imposuit sibi penitentiā q̄ ieiunaz
p annū septas ferias in pane et aq̄. **Et** mlier recedēs z reuol-
uēs secū gūitatē p̄cti et paruitatem penitētie credidit q̄ pa-
pa nō bñ itellerit eā. z i crastinū accessit ad papā eq̄tantē z cō-
fessa ē sibi sicut p̄us. z papa absoluit eā iūgēs sibi penitentiā

*Dolor max
p̄p̄
p̄p̄
p̄p̄*

De satisfactione

93

¶ diceret tria pater nŕ. **D**ulier itaq; recedens et secũ vt prinſ
pctũ et penitẽtiã reuoluẽs iterato ad papã rediẽs ⁊ corã oĩ/
bus vt pũs fecerat cõfessa ē. quã papa absoluit imponens ei
pnĩaz vt diceret vnũ pŕ noster. **E**t cũ interrogaret qre ei ita
modicã imponeret pnĩaz. Rñdit papa. **P**l^o ascẽdit dolor et
verecũdia quã passa est ita publice cõfitedo pctũ suũ q̃ si
omnib; dieb; vite sue in pane et aq̃ ieiunasset. **E**xẽplo g̃ isto
pŕessor i ppositõe pnĩe d; attẽdere pŕitõz; dolorẽ: vēcũdiãq;
cõfiteŕ. et fm q̃ videbit maiorẽ vł mĩorez pŕitõz; d; iponere
maiorẽ l' mĩore pnĩaz. **N**otandũ aut q̃ p pctõ vbi d; fieri re
nũciatio sic simonia vel restitutiõ. sic i furto vel rapina: dep
datõe. incẽdio: vsura: fraudulẽta ⁊ dolosa negociatõe: ludo
fm dũtinctõem suppositã deb; imponi penitẽtiã q̃ renũciat
vel restituat si pŕ. vel si nō pŕ q̃ habeat animũ restituẽdi ⁊ do
leat qz nō potest: ⁊ pmitrat q̃ si de? det sibi de q̃ possit resti
tuere q̃ restituat. alias nō absoluat: nec penitẽtiã ei imponat
Notandũ etiã q̃ sacerdos semp deb; imponere penitẽtiã
p pŕiũ correspõdẽtẽ ipi pctõ. vt supbo ordẽm. auaro elemo
sinã. luxurioso ieiuniũ. et si videat expẽdire pegrinatõe; vel
loci mutatõe; vt sic maceret caro et refrenet ⁊ non reficiet ad
delectatõe; ex memoria facti vel aspectu pŕone vel loci cũ q̃
in q̃ peccauit. et fuit pctũ ppetratũ. vt. lxxxi. di. valet. xv. q.
.i. **D**ulier. **N**otandũ etiã q̃ deb; cauere sacerdos ne iponat
penitẽtiã seruo p quã fiat piudiciũ dño. nec discipulo p quã
fiat piudiciũ magistro: nec ecõuerso. **E**t istud maxime caue
at circa viz ⁊ vxorẽ q̃ nō imponat alicui pnĩam talẽ p quaz
ali? possit euenire in cognitõe; peccati. **E**z ponat q̃ ali/
q̃s pctõz; cõfiteŕ de peccatis suis et penitet. vel dicit se peni
tere de peccatis: nō tñ vult subire onus penitẽtiẽ dicẽs se de
licatũ vel infirmũ vel male cõplexionatũ ⁊ similia. qd faciet
de isto: **D**ico q̃ si dicat se penitere de peccatis ⁊ pponat de ce
tero se abstinere cũ allegat fragilitatẽ et recusat satisfactõis
asperitatẽ debet sacerdos inducere ipm vt habeat animum
paratũ ad omnẽ satisfactõem portandam. ostendendo sibi
magnitudinẽ peccatoꝝum suorũ. et que et quanta bona ami

faciendus debet

interdico cõfiteŕ

non pũ.

de male debet

penitẽtiã debet

imponi p q̃ ha

ent.

cauendi m̃ fiat

piudiciũ dño

magist̃ a ser

uis dñi pũ: v

de malitib; subire

onus pũtẽ

sit ppter ista q̄ omnia recuperabit p pñiam. **Q**uestedō etiā q̄ r̄
 q̄nta sustinuit christ⁹ p p̄ctis nr̄is. q̄ tñ summe erat delicat⁹
 ⁊ q̄t et q̄nta sustinuerūt sc̄i martires ⁊ sc̄e virgines tenere ⁊
 delicat⁹ ⁊ a p̄ctis imunes. **Q**uāta ḡ pena debeat tātis et tali
 bus p̄ctis q̄ tu omisisti ⁊ multa talia d̄z sibi oñdere. Et si cū
 oib⁹ istis nō p̄t ip̄m iducere iponat ei talē penitētiā quā veri
 filij credit eū portare posse. Et ad h̄ iūitat nos exēpli christi
 q̄ nūq̄ legit q̄uē iposuisse pñiaz nisi: vade ⁊ ampli⁹ noli pec
 care. **U**n̄ **C**hris. sup illū locū. alligat onera ḡuia ⁊c. dicit sic.
Si erram⁹ modicā pñiaz imponētes. nōne meli⁹ ē p̄t peni
 tētiā quā dare rōez q̄s p̄t nimia crudelitate succubere peni
 tētē. **xvi. q. vii. Alligat. Aug.** Si nō p̄t gaudere sacerdos d̄
 omimoda purgatoe peccatorū. gaudeat saltem q̄ liberatus a
 gehēna mittit ad purgatoriū. Et q̄ patet q̄ si penitētiā ipo
 sita a sacerdote nō ē p̄digna p̄plebif i purgatorio. **¶** **T**ē po
 ne q̄ aliq̄s p̄fiteat p̄ctā sua ⁊ nō vult abstinere ab eis. v̄l vult
 abstinere ab vno ⁊ nō ab altero. nūqd admittēd⁹ est ad pñiaz
Dico q̄ sacerdos debz cōfessiōez istī⁹ audire ⁊ recipere: non tñ
 debet eū absolvere. sed debz sibi de p̄ctis p̄fessis salubri⁹ cō
 silij qd poterit exhibere ⁊ cōfultere q̄ faciat aliquā penitētiā
 p p̄ctis. ⁊ inducere ad bonū q̄ntū poterit. et omnia bona q̄
 de p̄silio sacerdotis iste faciet quāntūcūq̄ informia. i. sine cha
 ritate facta. q̄uis sibi nō valeant directe q̄ntū ad virā eternā
 obtinendā. tñ valebūt sibi ad quattuor vel ad aliquod ipoz.
Primo ad extremi iudiciij supplicij tolerabilius subeundiū
 de pe. di. iij. **S**i quis aut nō habet charitatē. **S**ecdo ad tē
 poralē p̄spitatē obtinendā. de pe. dist. iij. cauendū. xij. q. ij.
Si quibus. **T**ercio ad hoc vt illustret citius cor eius ad pe
 nitentiā. de pe. di. iij. **A**ens. in fi. **¶** Quarto quia dyabolus non
 potest sibi tantū nocere. sicut patet de iudeo: de quo narrat
Gregorius in libro dyalogorū. q̄ quia sesignauerat demo
 nes non potuerunt sibi nocere. Et dictis patet q̄ ad hoc q̄
 penitencia sit satisfactoria et meritoria oportet q̄ sit facta
 in charitate. id est q̄ ille qui facit eam sit sine peccato mortu
 li. **¶** Sed. pone. alicui penitenti iniuncta fuit penitencia.

De satisfactione

94

et anteq̃ compleat penitentiā suā labiſ in p̃ctm mortale. ⁊ exiſtens in illo p̃cto ꝑplet penitentiā iniunctā. poſtea redit ad ſtātū gr̃e: nūq̃d valet illa p̃niā: vel tenet eā iterare? Ad h̃ dīc ſan. Tho. de aq̃no i q̃rto ſuo q̃ qdā ſunt opa ſatisfactoria q̃z effectus manet poſtq̃ ip̃a facta ſunt. ſicut poſtq̃ facta ē eleoſina adhuc manz ei⁹ effect⁹. ſ. diminutio ſubſtātie tp̃alis dantis. Similiter poſtq̃ aliquis ieiunauerit adhuc manet effectus ieiunij q̃ eſt debilitas corp̃alis ieiunātis. Et talia q̃uis ſunt in peccato mortali facta nō oportet q̃ iterent. Alia ſunt opa ſatisfactoria q̃ poſtq̃ facta ſunt nihil remanet de eis. ſic oratō ⁊ ideo ſi fiat in p̃cto mortali op̃ret q̃ iterent. Uñ ſi alicui ſuit iniunctū in penitentiā q̃ dicat centū pater n̄r. ſi dicat ea exiſtēs in p̃cto mortali nō ꝑplet penitentiā. imo oportet q̃ iteret eas exiſtēs in gr̃a. ſec⁹ de elemoſina ⁊ ieiunio: vt dictū eſt. Et circa hoc ſciendū q̃ opa facta in charitate mortificant ꝑ ſeq̃ns p̃ctm mortale: et viuificant poſtea ꝑ verā penitentiā ſi ſequat̃. Sed illa q̃ nunq̃s fuerūt viua. i. illa q̃ fuerūt facta in peccato mortali nunq̃s poſſunt viuificari. Uñ x̃pus. Illa reuiuifcūt q̃ viua nata fuerūt. Vivere nō p̃nt q̃ mortua nata fuerūt.

Capitulum VI. quarti tractatus ſecūde partis principalis
Utrum vnus poſſit ꝑ alio ſatisfacere.

Nunc reſtat videre vtrꝫ vnus poſſit ꝑ alio ſatisfacere. Circa qd̃ ſciendū q̃ iſte ꝑ q̃ q̃s ſatisfacit: aut eſt viuus aut ē mortu⁹. Si ſit viu⁹ aut ip̃e ꝑt ꝑ ſe ſatisfacere: aut nō poſteſt. Si ꝑt dico q̃ viu⁹ nō ꝑt ꝑ alio viuo ſatisfacere. Et ratio que me mouet ad hoc ē iſta. Eqtas em̃ diuine iuſticie erigit vt q̃ peccat ſatisfaciat. et hoc ſi poſteſt ꝑ ſe. ſed iſte peccauit ⁊ ꝑt ꝑ ſe ſatisfacere. q̃ op̃ret q̃ ꝑ ſe ſatisfaciat. Si aut̃ nō ꝑt ꝑ ſe ſatisfacere tūc dico q̃ ali⁹ ꝑt ꝑ eo ſatisfacere. Sz ad h̃ requirunt multa. qdā ex pte illi⁹ q̃ ſatisfacit. qdā ex pte illius ꝑ q̃ ſatisfit. qdā ex pte vtriuſq̃. qdā ex pte op̃is ſatisfactorij. Ex parte illi⁹ q̃ ſatisfacit requirit̃ ꝑpinq̃tas. ſ. q̃ ille qui ſatisfacit ſit obligatus ꝑpinq̃tate ſanguinis illi ꝑ quo ſatisfacit. Sicur credo q̃ ſi pater eſſet impotēs ad ſatisfaciendū: filius poſſet ceteri⁹ cōcurritib⁹ ſatisfacere ꝑ eo. At ratio ē. qz pater

*Ant. copula
p̃niā in p̃r
ratu cadit*

Tracta. III. secūde partis

et filius sunt quasi vna psona. **E**x parte illi⁹ p quo satisficit re-
quirif necessitas. scz q indigeat. et etiā impossibilitas. s. q nō
possit p se satisficere. **E**x parte vtriusqz requirif charitas. s.
q vterqz sit i charitate. quia charitas est radix merēdi. et sine
ipā nullū opus est satisfactoriū. **E**x parte operis requiritur
maioritas. q scz ille qui satisficit p alio faciat plus q ille p
quo debet satisficere. vt si ille p quo satisficiat est obligatus
ad ieiunādū vnā sextā feriā nō sufficeret q si ille qui satisfi-
ceret p illo ieiunaret illam sextā feriā. imo oporteret q ampli-
us ieiunaret. **E**t credo etiā q requiraf q fiat autoritate su-
prioris. **S**i aut ille p quo satisficiat sit mortu⁹. tūc aut ē in
paradiso. et tūc nō indiget q aliquis p eo satisficiat. qz vt ait
Aug⁹. Iniuriā facit martiri qui orat p martire. quod intel-
ligendū est de quolibet qui est in paradiso. vt expse dicit ex-
tra de cele. mis. **A**um marthe. Aut est i inferno. et tūc fm opi-
nionē oīm theologoz nihil quod fiat p eo pfitit sibi. quia in
inferno nulla ē redēptio. Aut est in purgatorio. et tūc potest
satisficere p eo a viuis. **E**t ita dicit **Aug.** in libro de agēda cu-
ra mortuorū. vbi sic dicit. Non estimen⁹ ad mortuos p qbz
curā gerimus puenire nisi quod p eis siue altaris siue elēosi-
narū siue orationū sacrificijs solēniter supplicamus. xij. q.
ij. Nō estimemus. **E**t Bre. in. c. Ale. xij. q. ij. Anime defun-
ctorū quattuor modis solunt. aut oblatōibz sacerdotū: aut
oratioibz sanctorū. aut charoz elemosinis: aut ieiunijs cor-
gnatorū. **L**icet autē de penitentia multa alia essent dicenda
hec tū que dicta sunt breuitatis causa sufficiāt. **S**up opis
impfectōe veniā postulās a lectore. vt que corrigēda videat
et addenda nō inuidendi aīo: sed benigno corrigat et emēdet.

ExPLICIT secūda particula huius operis

Tercia pars principalis.

95

Incipit tertia particula principalis huius libri. in qua agit de articulis fidei. et de his q̄ p̄tinent ad populi informatiōem.

Quoniam dominus et m̄gr n̄r iesus christ⁹ de mūdo ascēsur⁹ ad p̄fz discipulos quō se haberēt ad fideles q̄s suo re demerat sanguine instruēs dixit. Eūtes doce/ te oēs gētes. In q̄ rectores eccl̄iarū discipul⁹ succedētes in/ struxit et monuit vt sibi subditos doctrina sana et salutifera informarēt. Ad i lege veteri pulcerrime est figuratū. vbi le/ gis q̄ in rōnali iudicio qd̄ legalis sacerdos gerebat i pectore doctrina et veritas erāt sculpta. In q̄ re dabat̄ itelligi q̄ euan/ gelici sacerdotes v̄ritatis doctrinā debent in se gerere. et eam suis subditis nūciare. alioq̄n sententiā maledictiōis etne incur rūt. P̄icut dñs p̄ Isaiā cōminat̄ dicēs. Ne vobis canes mu ti nō valētes latrare. Perito ḡ rector eccl̄iastic⁹ canis dicat̄ q̄ latratu p̄dicatōis et doctrine euāgelice lupos .i. demōes ar cere debz a grege dñi. et dormiētū in peccatis aīas excitare. S; tūc mut⁹ efficit cū desidia torpet. vl̄ ex iḡrātia tacet. et me rito a dño reprobat̄. Qua ex re sumopelaborare d; et solerti ac sollicito aīo vigilare ne diuīe sciētie ignorās existat. q̄nimo tūc d̄ ea scire tenet q̄ sciat suū officiū debite creq̄ et sibi pplm pmissum iiformare. Et h̄ q̄ntū ad ea q̄ ip̄e pplus debet scire. Que q̄ ad nūc possunt reduci ad q̄ncp. vīcz ad credēda ad pe rēda. ad faciēda. ad fugiēda. et ad sperāda. P; ḡ rector eccl̄ia stic⁹ sibi subditos iustruere qd̄ credēdū. qd̄ perēdū. qd̄ facien dū. qd̄ fugiēdū. et etiā qd̄ sit spandū. Prīmū trīnet̄ i articulis fidei. scdm̄ i petitiōibz orōis dñice. terciū et q̄rtū i p̄ceptis de/ calogi. q̄ntū i dotibz gl̄ie paradisi. Et de istis i ista tertia p̄tula est agēdū. At fm̄ h̄ ista tertia p̄tula in q̄rtuor capla diuidit̄. Caplm̄ p̄mū erit de articulis fidei. Capitulū scdm̄ erit d̄ pe titiōibus orōis dñice. Capitulū terciū erit de decē p̄ceptis. Capitulū q̄rtū erit de dotibus beatorz.

Ca. I. tercię parris

De articulis fidei.

Capitulum I

Deste aplo sine fide impossibile ē placere deo. fides enim est fundamētū oīm bonoz opez. sine q̄ oīs spūal̄ edificatio p̄structa deficit atq; cadit. Ista autē fides i articulo fidei p̄pletissime p̄tinet. q̄ articuli i simbolo p̄tinent et colligunt. Notādū autē q̄ttuor esse simbola. q̄ licz i b̄bis sunt varia. i sensu tñ 7 sentētia sunt vnū. Prīmū vocat̄ symbolum aploz illō. s. Credo qd̄ d̄r i cōpletorio: 7 i p̄ma. 7 vocat̄ aplo rñ. qz apli recepta spūsc̄i gr̄a illud cōposuerūt. Et ex h̄ vocat̄ symbolū. qz d̄r de singul⁹ et bolus. qz q̄libet ipoz posuit bolū suū. Un̄ bt̄us Petr⁹ icēpit dicēs. Credo in deū p̄m oīpōtētē. ceteri apli fuerūt cetera p̄secuti. Scdm̄ credo vocat̄ symbolū nycenū. qz sc̄i patres illud in Nycena sinodo p̄posuerūt. 7 illd̄ cantat̄ in missa. sicut dictū ē i p̄ma p̄e p̄mi tractat⁹ de eucharistia. ca. x. Terciū vocat̄ symbolū Athanasij. qz sc̄tus athanasij illud cōposuit. 7 istud in p̄ma d̄r. s. Quicūqz vult salu⁹ esse. Quartū vocari p̄r symbolū innocērianum siue lateranēse. qz fuit cōpositū sub Innocētio in p̄cilio lateranensi. 7 istud ponit̄ extra de sum. tri. 7 fide catho. c. Firmū credim⁹. Et ita sicut i q̄ttuor euāgelij tota veritas doctrine 7 fidei christiane p̄bēdit. ita i istis q̄ttuor symbolis oēs articuli fidei p̄tinent. Et sicut oīm q̄ttuor euāgelistarū doctrina ē vna. ita oīm q̄ttuor symboloz est vna sciētia atq; fides. Et sic iuxta v̄siōez Ezechiel rota fit i medio rote. c. i. Materia istoz q̄ttuor symboloz sunt articuli fidei. q̄ q̄dem articuli ab aliq̄bus dicunt̄ esse. xij. 7 ab aliq̄bus. xiiij. Illi q̄ dicunt̄ esse xij. distinguūt eos penes numez aploz. q̄ symbolū. vt dictū est p̄posuerūt et fidē catholicā p̄dicauerūt: 7 eccl̄iaz fundauerūt. Illi q̄ dicūt̄ esse. xiiij. distinguūt eos penes materiā de q̄ sunt. Cū ḡ materia de q̄ sunt articuli fidei sit deitas 7 hūanitas. qz dñs n̄r iesus christ⁹ ver⁹ de⁹ 7 hō ē. Igit̄ fm̄ istos septē sunt articuli p̄tinentes ad diuitatē: 7 septe p̄tinentes ad humanitatē. Articuli p̄tinentes ad diuitatē distinguūt sic. qz vn⁹ respicit essentiā. tres respiciunt p̄sonas: 7 tres opa p̄sonaz. Articulus ille q̄ respicit essentiā ē credere i deū trinū et vnū.

inchoat

De articulis fidei

96

vnū q̄dem in essentia et trinū in psonis. Et p̄tra istū articulū
errauit maniche⁹ q̄ posuit duos deos. vnū bonū: alterū ma
lū. Et ad remouendū istū errorem cum in simbolo ap̄loz dice
ret solū credo in deū. i. simbolo Nyceno fuit additū in vnūz
deū. Et de isto articulo dicit in simbolo Athanasij. Fides
aut̄ catholica hec est vt vnū deū i. trinitate et trinitatē in vni
tate veneremur. quasi dicat. credam⁹ deū esse vnū in essentia.
et trinū in psonis. Articuli autē p̄tinentes ad psonas sunt
tres. **Prim⁹** est credere in psonā patris. Et de isto articulo
dicit in vtroq; simbolo. patrē om̄ipotentē. ita q̄ pater est p̄
ma psona in trinitate. nō q̄dem p̄oritate nature vel t̄pis: sed
soluz p̄oritate originis. q̄ psona patris a nullo originat⁹: sed
alie p̄sone originant⁹ ab ea. Et istud r̄agis in simbolo Atha
nasij cū dicit. Pater a nullo est fact⁹ nec creat⁹ nec genitus.
Secūds articulus de illis qui p̄tinet ad psonas est credere in
psonā filij. Et de isto dicit i. vtroq; simbolo. Et in iesuz chri
stū filiū ei⁹ vniciū. ita q̄ debem⁹ credere q̄ psona filij n̄ sit nec
creat⁹ sed generat⁹ a patre. Et hoc r̄agitur i. simbolo Athana
sij. cū dicit. fili⁹ a patre solo est: nō fact⁹ nec creatus sed geni
tus. Et cōtra istū articulū errauit Arri⁹: q̄ dixit filiū esse cre
aturā purā et minorē patre. Ideo cōtra errorem Arrij fuit ad
ditū in simbolo Nyceno. deū de deo. lumen de lumīe. deū ve
rū de deo vero: genitū nō factū: cōsubstantialē patri. **Terc⁹** cū
christ⁹ inq̄ntū hō sit minor patre. tū inq̄ntū de⁹ est eq̄lis pa
tri fm̄ diuinitatē: vt dicit Athanasij. **Eq̄lis patri fm̄ diuini
tatē. minor patre fm̄ hūanitatē.** Fuerūt etiā q̄dā heretici vo
cati Ambrite v̄l Ambyonite. q̄ dixerūt filiū esse genitū a pa
tre ex t̄pe: et nō fuisse ab eterno. Et p̄tra istū errorem fuit additū
in simbolo Nyceno. Et ex p̄re natū ante om̄ia secula. **Terc⁹**
us articulus de illis q̄ p̄tinet ad psonas est credere i. psonaz
sp̄s sancti. Et de isto articulo dicit in simbolo apostolorum.
Credo in sp̄m sanctū. ita q̄ debem⁹ credere sp̄ritū sanctum
esse v̄ez deū a p̄re et filio p̄cedentē. ita dicit Athanasij. **Sp̄i
ritus sc̄s a patre et filio nō factus nec creat⁹ nec genit⁹ sed
p̄cedēs.** Et p̄tra istū articulū errāt greci dicētes sp̄m sanctuz

Ca. I. Tercie partis

a solo patre pcedere. et cōtra errorē eoz addit romana ecclia
in simbolo **A**yceno. Qui ex patre filioq; pcedit. Fuerūt ali
q; heretici q; dixerūt sp̄m̄sc̄m̄ esse creaturā et nō deū. Et ptra
errorē istoz fuit additū in simbolo **A**yceno. Qui cū patre et
filio simul adorāt et cōglozificāt. Nulla em̄ creatura d; ado/
rari equali adoratiōe cū deo. Cōtra istos tres articulos d; tri/
nitate psonarū errauit **S**abellius qui posuit cōfusiōē pso/
narū dicēs. q; eadē psona q̄nq; erat pater. q̄nq; erat fili⁹. q̄nq;
sp̄s sanctus. Cōtra quē dicit **A**rba. **A**lia ē em̄ psona patris
alia filij. alia sp̄s sancti. **U**n̄ ē sciendū q; vna psona est alia ab
altera. nō t̄m̄ est aliud. **U**n̄ ista est vera. pater est ali⁹ a filio. s;.
ista est falsa et heretica. p̄r est aliud a filio. q; hec dictio ali⁹ q;
est masculini generis dicit diuersitatē i psona. sed hec dictio
aliud que est neutri generis dicit diuersitatē in essentia. **A**lij
tres articuli p̄tinent ad opa trinitatis. quoz qdā p̄tinet ad o/
pus nature. videlicet ad opus creatōis. et de hoc est vn⁹ arti/
cul⁹. sc; qui dicit q; debem⁹ credere deū esse creatorē omniū
creaturarū. Et de isto articulo dicit in simbolo ap̄loz. crea/
torē celi et terre. Et cōtra istū articulū errauit **D**aniche⁹ q;
dicit q; de⁹ bonus creauit res inuisibiles. sed de⁹ malus crea/
uit res visibiles. **U**nde ptra errorē istū fuit additū in simbo/
lo **A**yceno. visibilium omniū et inuisibilium. **N**otādū etiā q;
in simbolo ap̄loz dicit creatorē. in simbolo aut̄ **A**yceno
dicit factorē. Et ratio est. q; differētia est inter creatorē et fa/
ctorē. similis inter creare et facere. q; creare est aliqd ex nihilo
pducere. et facere est aliqd pducere ex aliquo. **Q**uia ḡ deus in
pncipio creauit angelos et materiā omniū tā celestium q; terre/
striū. ex qua postea fecit alia. ideo dicit creatorē. q; p̄o postea
ex illa materia fecit omnes alias creaturas. et ideo dicit facto/
rem. **O**p̄ez etiā dei qdā p̄tinet ad op⁹ gr̄ie. sc; ad op⁹ iustifi/
catōis. Et de hoc est vn⁹ articul⁹. sc; q; debem⁹ credere q; p
grām dei fideles sp̄ualiter vniunt̄. et remittunt̄ p̄ctā fidelib;
vnitis in vnitate ecclie et catholice fidei. Et de hoc dicit i sim/
bolo ap̄loz. sanctā eccliam catholicā. id ē vniuersalē. sc̄oz
p̄muniōē. remissionē peccatoz. Et in isto articulo p̄phēdūt

Articuli p̄tinent
ad opa
trinitatis

Creator et
factor differētia
ratiōis

opus gr̄ie

De articulis fidei

omnia sacramenta ecclesie. et quicquid sacrosanta romana ecclesia de baptismo et eucharistia: et alijs sacramentis ecclesie i quibus fideles si bi ad inuicem communicant. et per quod sit peccatorum remissio credit: precipit et docet esse credendum. Et contra istum errauit Pelagius qui posuit quod per solum actum liberi arbitrii absque gratia dei poterat haberi remissio peccatorum. Contra etiam istum articulum errauerunt Jacobite et Nicholaite Ioviniani Valdenses et vniuersalit omnes heretici. iudei: sarraceni. gentiles et pagani. et quicumque de baptismo et eucharistia et alijs sacramentis credunt aliter quam romana ecclesia. Contra istum tamen articulum errant specialiter greci et omnes alij scismatici qui negant sacrosanctam romanam ecclesiam esse caput et magistram omnium ecclesiarum. Unum contra istum errorem fuit additum in simbolo Ayceno vna apostolica ecclesia. Contra etiam errorem Donati qui posuit baptismum debere iterari fuit additum in simbolo Ayceno. Confiteor vnum baptismum. Operum etiam dei quedam ad opus glorie pertinent. scilicet ad opus glorificationis. et de his est vnus articulus videlicet quod credimus virtute dei omnes resurrecturos tam bonos quam malos. et bonos esse promittendos et malos esse puniendos. Et de isto articulo fidei dicitur in simbolo apostolorum. Carnis resurrectionem et vitam eternam amen. Et in simbolo Ayceno. Expecto resurrectionem mortuorum: et vitam venturi seculi amen. Circa istum articulum errabant saducei qui negabant resurrectionem esse futuram. Contra etiam istum articulum errauit Plato qui posuit resurrectionem esse naturalem: et fieri ratione nature: in fine seculi magni anni. qui completur in xxxvi. milibus annis. Contra etiam istum articulum errauit Origenes: qui posuit malos in inferno puniri solum usque in diem iudicii. Unde contra omnes istos errores dicitur in simbolo Athanasij. Ad cuius aduentum. Hec est veritas cuius hoc est contra errorem Platonis. omnes homines resurgere habent cum corporibus suis. contra errorem saduceorum. Et reddituri sunt de factis proprijs rationem. et qui bona egerunt ibunt in vitam eternam. qui vero mala in ignem eternum. contra Origenis errorem. Atti sunt septem articuli pertinentes ad diuinitatem. Alii autem septem pertinent ad humanitatem. Primus est de conceptione filij. scilicet credere quod filius dei fuit conceptus

Ca. I. Tercie partis.

in vtero beate Marie virginis p̄tute spūs sancti. Et de hoc
dicit in simbolo apłozū. Qui cōceptus est de spūs sancto: et in
simbolo Ayceno. Qui ppter nos hoies et ppter nostrā sala
tem descēdit de celis. et incarnat⁹ est de spūs sancto. Cōtra istū
articulū errauit Daniche⁹ dicēs filiū dei nō verā carnē sed
fantasticā assumpsisse. Et cōtra istū errorē dicit in simbolo
Athanasij. Perfect⁹ de⁹: pfect⁹ hō ex anima rōnali et hūana
carne subsistens. Scōs articul⁹ de p̄tinentiā ad hūanitatē
est de natiuitate christi. scz credere dei filiū ab eterno natū a
patre: ex tpe natū ex maria virgine. q̄ virgo extitit añ p̄tū
in partu et post partū. Et de isto articulo dicit i vtroq; sim
bolo. Nat⁹ ex maria vrgine. Cōtra istū articulū errant p̄fidi
iudei: negātes dei filiū ex Maria virgine esse natū. Contra
istū articulū etiā errauit ille nephandus Iovinianus q̄ dicit.
q̄ licet beatissima virgo Maria cōceperat virgo. tñ in partu
fuit corrupta Et cōtra istū errorē dicit i vtroq; simbolo. Ex
maria virgine. Terci⁹ articul⁹ p̄tines ad hūanitatē est d̄ pas
sione dñi nři iesu christi. scz q̄ credim⁹ dei filiū p salute no
stra passū: crucifixū mortuū et sepultū. Et hoc ē q̄ ad natu
rā humanā. qz natura diuina nihil patiebat. Et de isto arti
culo dicit in vtroq; simbolo. s. apłoz et Ayceno. Pass⁹ sub
pontio Pilato: crucifix⁹ mortu⁹ et sepult⁹. Et cōtra istū arti
culū errauit spurcissim⁹ machomer⁹. qui q̄uis in altero ca
none suo dicat christū ex Maria virgine natū. tñ negat eum
passum vel crucifixū fuisse sed vnū aliū loco ei⁹. Cōtra etiā
istū articulū errauit Origenes dicēs christū nō solū passum
p hoibz. imo etiā p demōibz i aere qñ ascēdit in celū. Et p̄tra
istū errorē dicit in simbolo Ayceno. Qui ppter nos hoies et
ppter nřam salutē rē. Quarr⁹ articul⁹ p̄tines ad hūanitatez
est de ascēsu ad inferos. s. q̄ credim⁹ q̄ aīa christi q̄ i morte se
parata fuit a corpe: vnita tñ diuinitati: corpe etiā diuinitati vni
to in sepulchro remanēte descēdit ad limbū sanctorz patruz:
q̄ est qdam pars inferni. et istos p̄res q̄ in fide de christo incar
nādo et i charitate decesserūt inde liberauit: p̄cōribz i infer
no remanētibz damnatoz. Et de isto articulo dicit in vtroq;

De articulis fidei

simbolo. descendit ad inferos. **Quintus articulus** pertinet ad humanitatem est de resurrectione. scilicet quod credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die. secundum quod scripture prophetarum et apostolorum predictum perat. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. tertia die resurrexit a mortuis. **¶** Notandum autem quod christus non fuit in sepulchro nisi quadraginta horis. sed dicitur ibi fuisse tribus diebus quod secundum Augustinum. intelligendum est per synodochon. ut ponatur pars diei per tota die. unde ipse fuit ibi per ultimam partem diei veneris. quod in completorio istius diei fuit positus in sepulchrum. et fuit ibi per totam diem sabbati. et per primam partem diei dominice. quod in aurosa surrexit. **¶ Sextus articulus** ad humanitatem pertinet est de ascensu ad celos. scilicet quod credimus quod quadagesima die a resurrectione sua christus cum magna comitum angelorum et sanctorum patrum quas ab inferno extraxerat ascendit in celum. **¶** Et de isto articulo habet in utroque simbolo. Ascendit ad celos. sedet ad dexteram dei patris omnipotentis. **¶ Septimus articulus** ad humanitatem pertinet est aduentum christi ad iudicium credentesque quod christus in fine mundi in forma humana apparebit cum virtute magna et potestate in valle Josaphat. et ibi iudicabit bonos et malos. **¶** Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. **Isti sunt. xiiij. articuli fidei.** quod primi septem pertinent ad divinitatem. et alij septem ad humanitatem christi. **¶** Et istos articulos debent sacerdotes subditos suos edocere. et maxime illos qui pertinent ad humanitatem. et potissime illos de quibus ecclesia solenniter. sicut est articulus conceptionis de qua est festum in annunciatione beate marie. et articulus de natiuitate. de qua fit festum in natali. et articulus de passionem de quo fit festum in pasce. et articulus de resurrectione de quo fit festum in die pasce. et articulus de ascensione de qua fit festum in die ascensionis domini. **Istos enim articulos cum articulo de aduentu ad iudicium quolibet fidelis postquam venit ad annos discretis tenet scire explicite.** **¶** Et de istis articulis ad humanitatem pertinentibus habent versus. **¶** Nascitur abluitur patris descendit ad ima. **¶** Surgit et ascendit venit discernere cuncta. **¶** Nec est fides catholica quam corde credo et ore confiteor. in qua fide vivere volo et mori. prestant me in omnibus cre

Ca. II. Tercie partis

dere sicut sancta Romana ecclesia credit. Et si qd min⁹ bñ dī-
xerim totū reuoco et totū habeat p non dicto

De petitiōibus oratiōis dominice.

Capitulū II.

*oro dura
palliat alius
ores f tribu*
MOdum et formā orādi saluator tradēs dixit Barth.
vi. et Lu. xi. Cū oratis dicite. Pater nr̄ q̄ es in celis
rē. Circa qd notandū est q̄ ista oratio excellit om̄s
orōes in tribu. Primo rōe magistri q̄ eam pposuit q̄ fuit chri-
stus ver⁹ deus et homo ver⁹. in quo om̄es thesauri sapiētie
et sciētie dei sunt absconditi. Quāto ergo magister q̄ istā orati-
onē cōposuit excellit om̄es alios magistros: tāto ista oratio
excellit oēs alias oratiōes. Unde vocat ista oratio dñica orō
q̄ dñs dñantiū eā cōposuit et ordinauit. Secdo excellit oēs
alias orōes rōe forme. Est enī oratio breuissima. ita q̄ nemo
potest se excusare et dicere q̄ ratōe plicitat⁹ sue generet tediu
vel fastidiū. Notandū tñ q̄ licet vt dictū est sit breuis i ver-
bis. est tñ multū pfunda in sensu et ad impetrādū efficacissi-
ma. Unde de ea dicit sapiēs. Breuis oratio penetrat celos.
Tercio excellit oēs alias orōes rōe materie de qua est. In ip-
sa enī continent omnia necessaria tā in vita ista q̄ in alia.
Unde notandū q̄ saluator in ista oratiōe sic pcedit. q̄ primo
docet nos captare dei beniuolētiā. Secdo docet nos orandi
modū et formā. Primū facit cū dicit. Pater noster rē. Secū-
dū facit cū dicit. Adueniat regnū tuū rē. Circa p̄mū duo fa-
cit. Primo docet nos captare dei beniuolentiā. Secdo docet
nos optare orōis efficaciam. ibi sanctificet nomen tuū rē. Dici-
mus ergo. Pater noster q̄ es in celis rē. Ubi primo confite-
mur deū esse omniū rex principiū. q̄ pater. Secdo allegam⁹
nostrū priuilegiū. q̄ dicimus noster. Tercio nominam⁹ no-
men ei⁹ p̄priū. ibi. qui es. Quarto assignam⁹ sibi certū domi-
ciliū. q̄ in celis. dicim⁹ g. pater noster q̄ es in celis. Ubi sciē-
dū q̄ p̄m qd dicit Eberhard⁹. pater accipit q̄nq̄ modis. q̄
p̄mo dicit pater rōe cure. alio mō ratōe geniture. alio mō ra-
tōe creatis. alio modo ratōe honoris. alio mō rōe creatōis.
Istis quinq̄ modis deus est p̄r omniū. P̄mo ratōe cure

De oratione dominica.

Ita dicit Paul⁹ apl's dicēs. Dē m sollicitudinē vram ponē-
tes in deū. qz ipe curat de oibz. vt ipemet dicit chriſt⁹ i **Ma-**
rtheo. Nolite solliciti esse dicētes. qd māducabim⁹ aut qd bi-
bem⁹. aut q opiemur. scit em pater v^r celestis qz his oīmbz
indigeris. **Sēdo** deus est pater oīm rōe geniture. Un⁹ de eo
dicit apl's. Volūtarie genuit nos verbo veritatē. vt sum⁹ ini-
tiū aliqd creature ei⁹. Un⁹ qlibet p^r dicere illud ps. Dñs di-
xit ad me fili⁹ meus es tu ego hodie genui te. Et de qlibz di-
cit de⁹ illud qd dicit in. ij. lib. **Regū.** Ego ero illi in patrē z ip-
se erit mihi in filiū. **Tercio** de⁹ est pater rōe antiq̄tatis. Un⁹
de eo dicit Daniel. Antiqu⁹ dicez sedet z libri vicz psciētiarū
apri sunt corā eo. Un⁹ oēs possum⁹ dicere qd dicit apl's. Unū
4 p^rem habem⁹ deū. **Quarto** de⁹ est pater oīm rōne honoris.
qz deū habem⁹ honorare spēali honore z reuerētia. q̄ a do-
ctoribz dicit latria. q̄ honor nulli creature debz exhiberi nec
debet. Un⁹ qlibet debet dicere illud qd dicit i **Mattheo.** Eō
fiteor tibi dñe pater celi z terre. ita qz p^rferi ibi idē est qd lau-
5 dare siue honorare. **Quinto** de⁹ ē pater oīm rōe creatōis. Un⁹
Moyſes. Nunqd n̄ ipe est de⁹ q̄ possedit te. fecit te. z creauit
te. Un⁹ ex h̄ qd dicim⁹ p^r habem⁹ fiduciā ad obtinendū illd
quod in illa orōe petimus. Un⁹ possumus arguere sic. pater
dat filio illud qd petit ab eo dūmodo illud qd petit sit iustuz
z sitio necessariū. sed de⁹ est pater oīm z illud qd petim⁹ i ista
orōe est iustissimū z valde nobis necessariū. q̄re fiduciā habe-
mus qz deus totū dabit nobis. Et fundat ista rō sup verbuz
saluatoris in **Luca** vbi dicit sic. Si vos cū sitis mali nostis
dare bona filijs v^ris. q̄nto magis pater v^r dabit spm bonū
petentibz se. q̄si dicat. qz imo dabit. **Sēdo** i ista orōe allega-
mus nostrz pūilegiū. cū dicim⁹ n^r. Un⁹ notādū qz q̄uis ut di-
ctū ē de⁹ sit p^r oīm illis q̄nqz modis. tñ nos q̄ sum⁹ regenera-
ti i christo possum⁹ dicere spēaliter pater noster. Un⁹ ipe ē p^r
n^r. qz nos sum⁹ ab eo liberati misericordi⁹. adoptati speciali⁹.
educati nobili⁹. i formati salubrius. **Dico** qz de⁹ ē spēaliter p^r
noster. qz nos christiani sum⁹ ab eo redēpti siue libati mis-
cordius. vñ possum⁹ de eo dicere illd qd dicit in **Apocalipsi**

Ca. II. Tercie partis

ad op/ati
Educati
inferuari
qui es
Redemisti nos deo in sanguine tuo. De qua redemptioe dicit beatus Petrus. Non ex corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine immaculati agni domini nostri iesu christi. Secundo dico quod deus est specialiter pater noster. quia nos christiani sumus ab eo adoptati specialiter. Et de hoc dicit apostolus. Hissit deus spiritum filii sui in corda vestra in quo clamamus abba pater: ut adoptioe filiorum dei recipemus. Tercio dico quod deus est specialiter pater noster. quia nos christiani sumus ab eo educati nobilius. In sacramento enim eucharistie pascit nos deus corpore et sanguine christi. Ita dicit ipsemet christus in Iohanne dicens. Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus. De isto cibo dicit psalmus. Panem angelorum manducauit homo. De quo pane dicit christus. Qui manducauerit ex hoc pane uiuet in eternum. Unde ecclesia tantum beneficium recogitans in uocem gratiarum actionis propensius dicit. O quam suauis est domine spiritus tuus in nobis. ut ei dulcedinem tuam in filios demonstrares pane de celo prestituto esurietes humiles repleas bonis: fastidiosos diuites dimittes inanes. Quarto dico quod deus est specialiter pater noster. quia nos christiani sumus ab eo informati salubriter et hoc per doctrinam euangelicam: que sola est doctrina salutifera et salubris. Et istam doctrinam petebat dauid cum dicebat. Bonitatem et disciplinam et scientiam doce me. De ista doctrina dicit sapiens Audi fili mi disciplinam patris tui. Ex hoc ergo quod dicimus pater noster habemus fiduciam quod illud quod a deo petimus mediantes oratione dabit nobis. ut arguamus sic. principale trahit ad se minus principale et accessorium. extra de pse. ec. vel altra. c. si ecclesiam. li. vi. sed deus dedit seipsum nobis. et ideo vocamus eum nostrum et respectu eius omnia sunt accessoria. Ergo certi sumus quod ista dabunt nobis a deo. Et fundat ista ratio super uerbo apostoli dicentis in epistola ad Romanos. viij. Si deus pro nobis quis contra nos. qui etiam proprio filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit eum. Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit. quasi dicat imo. Tercio in oratione ista nominamus nomen dei proprium cum dicimus. qui es. Circa quod sciendum est quod quousque sunt doctores in uita ista nescimus nomen proprium dei. tamen inter alia nomina que dicunt de deo

De oratōe dñica.

istud nomen qui es est magis ppum. qđ patet ex hoc. qz moy
si interrogati qđ respōderet filijs israhel si interrogarēt qđ esset
nomē ppriū dei. dixit deus. sic dices filijs israhel. qui est misit
me ad vos. **Dicim⁹** ergo deo: qđ es. qz deus est firma entitas
nunq̃ deficiēs sed oēs pficiēs. summa bonitas oīb⁹ sufficiēs
pura veritas oēs erudiēs. hā charitas oēs reficiēs. **Primo**
dicim⁹ deo qđ es. qz ip̃e est firma entitas nunq̃ deficiēs. **Uñ**
ip̃e dicit de se in **Exodo**. Ego sum qđ sum. **Et ps̃.** Al secl̃o vs
qz in seculū tu es. **Secdo dicim⁹** deo qui es. qz deus ē summa
bonitas omnib⁹ sufficiēs. **Unde** iuueni vocāti se bonū dicit
christ⁹. Nemo bon⁹ nisi solus de⁹. **Et de deo dicit ps̃.** Bon⁹
es tu ⁊ in bonitate tua doce me iustificatōes tuas. **Et ap̃lus**
Sufficiētia nra ex deo est. **Tercio dicim⁹** deo qđ es. qz de⁹ est
pura veritas oēs erudiēs. **Unde** dicit christ⁹ in **Iohanne**.
Ego sum via veritas ⁊ vita. **Et in Matheo**. **Ag̃r** scimus
qz verax es ⁊ viā dei in veritate doces. **Quarto dicim⁹** deo.
qđ es. quia deus ē vera charitas omēs reficiēs. **Unde** in p̃ma
canonica **Johānis**. Deus charitas est: ⁊ qđ manet in charita
te in deo manet ⁊ de⁹ in eo. **Et ip̃emet dicit in Matheo**. **Ve**
nite ad me omēs qđ laboratis ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiā vos
Dicēdo ergo. qđ es. fiducia habemus qđ deus qđ est firma enti
tas nulli deficiet sed omnes pficiet. qz est summa bonitas oī
bus sufficiet. quia est pura veritas omēs erudiet. qz est vera
charitas oēs reficiet. **Quinto dico** qđ in ista orōe captādo dī
beniuolentiā assignam⁹ sibi certū domiciliū. cū dicim⁹ in ce
lis. **Circa** qđ notandū qđ celū quo ad nūc est qđ duplex. qz est
celū sup̃naturale. materiale: spūale ⁊ intellectuāle. Celū sup̃na
turale est ip̃a trinitas. ⁊ de isto celo dicit in **Benesi**. **Suspice**
.i. respice celū. i. ip̃am trinitatē. ⁊ numera stellas. i. ei⁹ pfectio
nes ⁊ pperates si potes. Celū materiale qđ ad nūc est celū em
pyreū. de quo dicit **Beni**. i. In p̃ncipio creauit deus celum et
terrā. qđ fm **Strabū** intelligit de celo empyreo. Celū spūale
est deuota aīa. de quo ps̃. Dñs in celo sedes ei⁹. Celū intelle
ctuāle est natura angelica. de qđ ibidē. **Verbo dñi celi firmati**
sunt. i. angeli firmati sunt in bono. **Et in qlibet** istoz celoz

Quid sit de⁹

Certe dominus

quadruplex

Ca. II. Tercie partis.

est de^o. qz in pmo celo. i. in trinitate est indiuisus p essentiam.
In scdo celo. i. in empyreo e clare visus p gliaz. In tercio ce-
lo. i. i aia deuota e i habitas p graz. In qtro celo. i. i nafa age-
lica est ipam eleuas p excellētia. **D**ico pmo q de^o est i pmo ce-
lo. i. i trinitate indiuisus p essentia. et de hoc dicit i pma cano-
nica **Johis**. Tres sūt q testimoniū dāt i celo: p^r verbū et spi-
ritus sc^rus. hi tres vnū sunt vic^o p essentia. **S**cdo dico q de^o
est i scdo celo. i. i empyreo clare visus p gliam. **E**t de h^o d^r in
Apocal. Ap^rti ē ostiū i celo et archa testamēti visa ē. **A**rcha te-
stamēti ē de^o: q vt dīc apl^s **Deb. ix.** noui testamēti mediator
est. **T**ercio dico q de^o ē i tercio celo. i. in aia deuota. ibi inha-
bitas p graz. **U**n p^s. cxxij. **E**l te leuaui oculos meos q habi-
tas i celis. i. in aiab^o deuotis. **Q**uarto dico q de^o est in qtro
celo. i. in angelica natura ipaz eleuas p excellētia. **U**n p^s.
viii. **A**leuata est magnificētia tua sup celos. i. sup nouē ordi-
nes angelorū. **D**icēdo g in celis habem^o fiducia q qz de^o est
in pmo celo in ipm trāsformabimur. qz in scdo p ipm inha-
bitabimur. qz in tercio p ipm vniūficabimur. qz in qtro p ipm
eleuabimur. **E**t sic terminat pma pars dñice orōis i q capta-
mus dei beniuolentiā. **S**eqtur scda pars dñice orōis in
qua optamus siue petim^o orōis efficacīā dicēdo. **S**anctifi-
cet nomē tuū. **E**t est pma petitio in ordine sed ē vltima in re
seu in intērdē. **C**irca qd sciendū est q ad h^o q oratio nostra
habeat efficacīā. i. q exaudiat a deo reqzūtur q^rtuor. s. q fiat
cū firmitate fidei. cū bonitate rei. cū deuorōe animi. et q fiat i
noīe christi. **D**ico pmo q ad h^o q orō habeat efficacīā optz q
fiat cū firmitate fidei. **S**icut eni instrumētū ē inefficax nisi sit
debito signo signatū: ita orō nra est inefficax nisi sit signaculo
fidei signata. **E**t ideo dicebat christ^o. **Q**uicqd orātes petitis
credite. i. signaculo fidei signate: et accipietis et fiet vob. **U**nō
dicit **Joh. ix. c.** **S**cim^o qz pctōres de^o nō audīt. **U**t autē dīc
ap^lus **Ro. xiiij.** **O**stie qd nō ē ex fide pctm^o ē. et ideo vt dicit
christ^o **Joh. iij.** **V**erī adoratores adorabūt p^rem in spū et ve-
ritate. i. fidei. **S**cdo dico q ad h^o ut orō habeat efficacīā optz
q fiat cū bonitate rei. i. q i orōe nō petā^r iania s^z vtilia. sicut

*S^rta p^rti
d^ru^r orōis*

*S^rta p^rti
d^ru^r orōis*

112

*Ad quā dicit
d^ru^r v^rg^ru^r
q^ru^r
f^ru^r*

*cū bonita-
te rei*

De oratione dominica.

eni libell⁹ ineptus ē null⁹. ita orō iēpta ē nulla. In cui⁹ signū
dicit apl's **Jaco. iij.** Petitis et nō accipietis eo q male petatis
Tercio dico q ad h⁹ q orō habeat efficacā optz q fiat cū de/
uorōe animi. Sic ei ad h⁹ vt sum⁹ ascēdat de thuribulo optz
q sit ibi ignis. ita ad h⁹ q orō ascēdat ad deū optz q sit igne d
uorōis accēsa. In cui⁹ signū legit **Alpoē. viij.** Stetit angel⁹
dñi añ altare habēs thuribulū aureū i manu sua. et data sunt
ei icēsa multa. q sunt orōes scōz. et ascēdit fum⁹ incēsozū de
orōibz scōz de manu āgeli. Ideo petebat dauid i ps. Diriga
tur dñe orō mea sic incēsum i cōspectu tuo. **Quarto** dico q
ad h⁹ q orō habeat efficacā optz q fiat i noīe christi. Sic enī
illō qd pcurator agit nō valet nisi agat nomie pcuratorio. ita
cū sum⁹ orādo pcuratores christi si volum⁹ exaudiri optz q
petam⁹ i noīe christi. **Un** dicit christ⁹. Ad cūq petieris pa/
tre i noīe meo dabit vob. **Joh. xv.** Ista q̄tuor optam⁹ esse i
orōe nra cū dicim⁹. sc̄ificet nomē tuū. **Tria** pma rāgūt in h⁹
qd dicim⁹ sc̄ificet. p̄m q s̄ctū pmo idē ē qd firmū. i q̄ firmi
tas fidei. **Secdo** idē ē qd sine terra. i q̄ vtilitas rei. **Tercio** idē
ē qd sanguie tinctū i q̄ animi deuotio designat. **Quartū** tan
gūt i h⁹ qd dicim⁹ nomē tuū. **De q̄ noīe dī** **Barci. vi.** In noīe
meo demonia eūciēt. liguis loq̄ntur nouis. serpētes tollēt. et
si mortifex qd biberit nō eos nocebit. sup egros man⁹ lponēt
et bñ habebūt. Et sic terminat sc̄da pars orōis dñice. in q op/
tam⁹ siue petim⁹ orōis efficacā. **Sequitur** tertia ps p̄nci/
pal in qua docemur orādi modū et formā cū dicif. **Adueni**
at regnū tuū. Circa quod sciēdū q ab isto loco vsq in finem
p̄tinent sex petitiōes: in qbus petimus omē quod ē nobis ne
cessariū tā i vita ista q̄ i alia. **Qu** enī tota p̄fectio hoīs p̄sistat
in duobz. s. in declinatōe mali et p̄secutōe boni. intra illud p̄s.
Declina a malo et fac bonū. ideo i ista orōe petim⁹ a deo ut no
bis cōferat omē bonū et omē malū auferat. **Quantū** ad colla
rōem boni ponunt tres petitiōes. **Qu** enī sit triplex bonū. s.
bonū gl̄ie: bonū gr̄ie et bonū nature. istud triplex bonū peti/
mus nobis dari. Nam bonū gl̄ie petimus nobis dari cuz
dicimus. **Adueniat regnū tuum.** id ē regnū padisi. et ē sensus.

Adueniat reg:
nū.

triplex bonū

Ca. II. Tercie partis.

O pater q̄ es in celis petim⁹ q̄ regnū tuū adueniat nobis. i. ad nos veniat. **S**z q̄re por⁹ dicim⁹ adueniat regnū tuū q̄ dicam⁹ adueniam⁹ in regnū tuū. **D**ico ad denotādū q̄ gloria paradisi nō habet ex pprijs meritis. sed ex mera grā dei. iuxta v̄bū apli dicētis. **N**ō ex opib⁹ iusticie q̄ fecim⁹ nos s̄ fm suā misericordiā saluos nos fecit. **I**ō dicim⁹ adueniat. i. grā tua ad nos veniat. nō aut̄ dicim⁹ adueniam⁹. qz vt dictū ē ex meritis n̄ris nō possum⁹ i illō venire. **N**ēo ei p̄t venire ad me nisi p̄r q̄ misit me traxerit eū. vt d̄r Joh. vi. **D**e isto regno dicit Aug. loq̄ns i p̄sona christi. **V**enale habeo regnū celoz. qd̄ ē m̄r. paup̄rate regnū. vilitate gl̄ia. labore reges. tristitia gaudū. morte vita. **B**onū grē petim⁹ cū dicim⁹. **F**iat volūtas tua sic i celo z i t̄ra. **A**d cui⁹ euidentia sciēdū q̄ hō vocat̄ in sacra scriptura terra. **U**n̄ ps. Alia mea sic terra sine aq̄ tibi. **U**n̄ homi iusto dicit̄ ibidē. **B**ndixisti dñe terrā tuā. **A**ngeli aut̄ z sc̄i in paradiso existētes vocat̄ celū. **U**n̄ ps. Celi enarrāt gloriā dei. **E**st ergo sensus. **O** pater noster q̄ es i celis. fiat volūtas tua i terra: s̄ est in nob̄ hoib⁹ terrenis. sicut i celis. i. sic fit i angel⁹ z i b̄tis. **V**el p̄ trā intelligit̄ ecclia militās. p̄ celū ecclia triūphās: vt sit sensus. sic i ecclia triūphāte sit volūtas tua. ita petim⁹ q̄ fiat i ecclia militāte. **Q**ue at̄ sit ista volūtas docet nos apls dicēs. **N**ec ē volūtas dei sacrificatio v̄ra. **E**t d̄r. fiat volūtas tua. nō aut̄ volūtas n̄ra. qz vt d̄c̄ christ⁹. **N**ō oīs q̄ dicit̄ mihi dñe dñe intrabit i regnū celoz. s̄ q̄ facit volūtatē p̄ris mei q̄ i celis ē. **B**onū nature petim⁹ cū dicimus. **P**anē nostr⁹ q̄ridianū da nobis hodie. **E**t est sciēdū q̄ panis dicit̄ a pan grece qd̄ ē totū latine. **I**n h̄ q̄ petim⁹ panē petimus oīa q̄ sunt nob̄ necessaria ad sustentandē hui⁹ misere et transitorie vite. **N**ec ē illō s̄ istō qd̄ dictū ē sup̄ in pre sc̄da tractatu q̄to in ca. de orōe: vbi dicebat q̄ i orōe nō sunt petenda tpalia. qd̄ ē intelligēdū q̄ nō sunt petēda directe z p̄ se. s̄ inq̄ntū sunt necessaria ad habēdū celestia z et̄na sic b̄n̄ possunt peti. **U**n̄ Gre. in collecta. **S**ic trāseam⁹ p̄ bona tpalia vt nō amittam⁹ eterna. **V**el est intelligēdū q̄ nō sunt petēda ad sup̄fluitatem sed ad sustentationē. z sic petim⁹ ea hic. vñ dicim⁹

*fiat voluntas
tua.*

*panē nostrū
q̄ridianū da nobis*

De oratōe dñica.

hodie. qz nō petim⁹ nisi inqñtū est necessariū p hoc die. Et
ita petebat Salomon dū dicebat. Diuitias et pauprates ne
dederis mihi: s; tñ victui meo tribue necessaria. Et Paul⁹.
Habētes alimēta z qbo regamur his p̄tēti sum⁹. **Notādū**
etiā q triplex ē panis quē petim⁹ in ista orōe. Primus ē pa-
nis spiritualis austere penitētie. Iste est panis ordeace⁹ rati-
one asperitatis. Et de isto pane dicat Joh. vi. Est puer vn⁹
hic habēs qnq; panes ordeaceos. Isti quicq; panes sunt qn-
q; partes p̄fecte penitētie. scz cōfessio. confessio. oratio. elēo-
sina z ieiuniū. de quibus dictū est in secūda pte. Scūs pa-
nis est sacramētalīs. scz eucharistie. De q pane dicat Johā.
vi. Ego sum panis viū⁹ qui de celo descēdi. si q̄s māducaue-
rit ex hoc pane viuet in eternū. In fortitudine istī⁹ panis am-
bulāt fideles vsq; ad montē padisi. Tercius panis est mate-
rialis et tēporal substantie. De isto pane dicat Beñ. iij. In su-
dore vultus tui vesceris pane tuo. Et istos tres panes peti-
mus in orōe ista. iuxta verbū saluatoris in Luca dicēt. Al-
mice accōmoda mihi tres panes. Iste ergo tres petitiōes re-
spiciūt collatōem boni. Sūt aliē tres q respiciūt ablatiōes
mali. **Circa qd notandū est q duplex est malū. s. malū cul-**
pe z malū pene. Malū culpe ē duplex. s. p̄teritū et futurum.
fm hoc ergo sunt tres petitiōes ablatiōis mali. In prima pe-
timus malū culpe p̄teritū nobis dimitti cū dicimus. **Dimit-**
te nobis debita nostra sicut z nos dimittim⁹ debitoribz nr̄is
Ista debita sunt p̄ctā iuxta parabolā christi. quam p̄posuit
Symoni leproso dicēs. Duo debitores erāt cui dā fenerator/
ri zc. q pabola fm glo. itelligit de debito peccati. Debita ista
petimus nobis dimitti a deo sicut dimittim⁹ debitoribz no-
stris. i. illis q p̄tra nos peccauerūt. Et istud intelligit de de-
bito iniuriarū quas debem⁹ remittere. alioqn si nos nō dimit-
tamus de⁹ nō dimittet nobis. dicēte christo. Pater vī cele-
stis nō dimittet vobis nisi vos dimiseritis vnūq; de cor-
dibz vestris. Qua em̄ mēsurā mēsi fueritis eadē remetiet vo-
bis. Si ergo vis q d⁹ tibi dimittat p̄ctā tua. z tu dimitte
illis qui p̄tra te peccauerūt. alioqn dicet tibi. Ex ore tuo te-

no ylex panis

Duplex malū
culpe p̄teritū
culpe future
dimitti nobis

Ca. II. Tercie partis.

in dico serue neq̃s. dicis effi. dimitte mihi sicut ego dimitto. s̃
tu nō dimittis. ergo dicis q̃ tibi nō dimittere debeā. **Sed**
nūquid ille q̃ in fraterno odio dicit istā orōem peccat? **Dico**
q̃ nō. quia nō dicit eam in p̃sona p̃pria sed in p̃sona eccl̃ie. q̃d
patet. q̃z dicit. nobis ⁊ nō dicit mihi. et cū vniuersal̃ eccl̃esia
regat̃ a sp̃s̃ sancto ⁊ errare nō possit. ideo nunq̃ q̃s errat dicē
do istam oratōem. **In** sc̃da petitiōe petimus nos a malo culpe
futuro p̃caueri. cū dicimus. Et ne nos inducas in tēptatōes
Ne q̃s in d. tēptatōe **Notandū** q̃ tēptatio aliq̃n̄ sumit̃ in bonū. sicut i. **Beneli**
q̃s in d. tēptatōe **q̃n̄ dicit. Tēptauit de⁹ Abraam.** ⁊ in libro **Sapiētie** cū d̃r.
De⁹ tēptauit illos ⁊ inuenit eos dignos se. Et d̃r de⁹ tēpta
re duobz modis. **Uno** mō p̃missiue. et ita sumit̃ q̃n̄ dicit. de⁹
tēptauit illos. id ē tēptari p̃misit. Et sic tēptauit **Job.** **Alio**
mō dicit̃ tēptare vt oñdat alijs exemplū virtutis. sic tēptauit
Abraā vt oñderet virtutē obediētie ei⁹. ⁊ de tali tēptatiōe nō
loq̃mur hic. Aliq̃n̄ etiā tēptatio sumit̃ i. malū. et sic ē duplex
Hāq̃dam est ab hoste. i. a demōe. et q̃dā a carne. i. inq̃ntuz ca
ro cōsurgit aduersus sp̃ritū. **Tēptatio** q̃ est ab hoste non est
p̃ctm̄ nisi p̃sentiat̃ ei. imo si resistat sibi est multū meritoria.
Et isto mō **christ⁹** fuit tēptat⁹. de q̃ dicit **Mathe⁹.** **Ductus**
est iesus in desertū a sp̃u vt tēptaret̃ a dyabolo ⁊c. **Tēpta**
tio q̃ est a carne sp̃s̃ surgit ex p̃ctō. inq̃ntū. s. ip̃a rebellio car
nis aduersus sp̃m̄. puenit i. nobis ex peccato p̃m̄oz parentū
⁊ est materialiter ip̃m̄ peccatū originale. mō ista rebellio q̃n̄
tū ad sui p̃ncipiū nō est in p̃tate nostra inq̃ntū dicimus q̃ p̃i
mi mor⁹ nō sunt in p̃tate n̄ra. sed resistere isti tēptatōi siue cō
sentire p̃mis motibz bñ est in p̃tate nostra. ⁊ ideo p̃sentire tem
ptatōi siue sit ab hoste siue sit a carne sp̃s̃ est peccatū. ita q̃ si sit
cōsensus cū deliberatōe est p̃ctm̄ mortale. sed si sit cōsensus
subitus et q̃si surreptici⁹ est solū peccatū veniale. **Mō** i. ista
petitiōe nō petimus vt in tēptatōem nō inducamur. sed vt in
tēptatōe nō cōsentiamus. **Et** ideo in ista petitiōe nihil alijs
petimus q̃s q̃ de⁹ det nobis virtutē resistendi tēptatōi. q̃d
apl̃us p̃mittit̃ eū factur⁹ dicēs. **Fideles** de⁹ q̃ nō patit̃ vos
temptari supra id q̃d potestis. sed faciet̃ eū tēptatōe pueniūz

1. cor. 10. 13

De decē p̄ceptis.

ut possitis sustinere. **I**n vltima petitōe petim⁹ nos a malo pene liberari. cū dicimus. Sed libera nos a malo. qđ itel-
ligimus a malo pene eterne. quod est simpliciter malū. Nam
malū pene tēporalis potest esse ⁊ est aliqñ bonū. sicut bonū
fuit martirib⁹ sustinere multas penas ⁊ mltā tormēta. **U**n a
tali malo nos nō petim⁹ liberari. s; a malo pene etne. fm qđ
petit ecclesia dicēs in canone misse. Libera nos q̄sum⁹ dñe
ab oīb⁹ malis rē. **I**n fine omniū petitionū subiūgit amē.
id ē ita fiat. quasi cōfirmatio omniū petitiōnū. Sicut ergo i
orōe dñica sunt septē petitōes. in quarū prima petim⁹ orati
onis efficacīā cū dicimus. sanctificet nomen tuū. quasi dica-
mus. nomen tuū est sanctū et firmū. ita illud quod petimus
in ista oratōe optamus esse firmū cū in fine dicimus. Amen
id ē. sic fiat et firmū sit sicut petimus. Et ideo licet ista peti-
tio sit prima in intētiōe: est tamē vltima in executōe. In alijs
sex petitiōibus petim⁹ nobis omne bonum cōferri et a nobis
omne malū auferri donec nobis hec omnia pcedant. Et hec
quantū ad nunc sufficiant.

De decem p̄ceptis p ordinem.

Capitulum III

Interrogāti iuueni qđ faciendo vitā eternam habe-
ret. respondit christ⁹. Math. xix. Si vis vitā ingre-
di serua mādata. q̄si diceret. Ingressus in vitā eter-
nam est observatio mādataz. Que qđē mādata sunt p̄cepta
decalogi. Et dicit decalog⁹ a deca qđ ē decē. ⁊ logos qđ ē sermo
q̄si decē mādataz fmo. Sūt ḡ p̄cepta legi decē. q̄z qđā ordi-
nāt hoīez ad deū. qđā ad p̄m. Precepta q̄ ordināt hoīez ad
deū sunt tria. fm q̄ hō ē obligat⁹ ipi deo ad tria. P̄ciē vāsal
p̄ d; dño suo tria. s. fidelitatē vt nō recogiscat aliquē aliū do-
minū. reuerentiā vt nō faciat ei opprobriū. famulatū vt ipēdat
ei debitū obsequi. sic q̄libz dictamie iur⁹ nāsal ē obligat⁹ dō
ad ista tria. Et iō q̄tū ad p̄mū ē istō p̄ceptū. Nō habeb⁹ deos
alios corā me. Exo. xv. Quātū ad scōm ē istō. Nō assumes
nomē dñi dei tui in vanū. Quātū ad terciū est istud. Me-
mento vt diem sabbati sanctifices. Precepta que ordinant

Sed lib. nos
a malo

Ca. III. Tercie partis

homine ad primū sunt septē. Ordināt em̄ homo ad primū
duobus modis. s. vt bonū sibi faciat ⁊ ne sibi noceat. Quantū
ad p̄mū est vnū p̄ceptū. scz Honora patrē tuū ⁊ m̄rem tuā.
Quantū ad secundū sunt sex p̄cepta. Potest em̄ hō nocere p
primo tribus modis. Vno modo facto. alio mō verbo. alio mō
volūtate. Facto p̄t nocere sibi tribus modis. scz vel in p̄sona p
pria. vel in p̄sona sibi cōiūcta vel in rebus p̄prijs. Quantū ad
primū est istud p̄ceptū. nō occides. q̄ntū ad scōm est istō. nō
mechaberis. quantū ad terciū est istud. Nō furtū facies.
Quantū ad istud ne hō noceat primo p̄bo est istud. Nō falsū
testimoniū dices. Quantū ad h̄ ne hō noceat primo volūta
te sunt alia duo. qz ne noceat sibi volūtate libidinis est istud.
Nō cōcupisces vxorē p̄mi tui. Ne autē noceat sibi volūta
te cupiditatis est istud. Nō p̄cupisces seruū. nō ancillā. n̄ bo
uem. nō asinū ⁊c. Ita ergo sunt decē p̄cepta legis. de q̄z q̄li
bet aliqua p̄ ordinē sunt dicenda.

Primū p̄ceptum.

Primū p̄ceptū est. Nō habebis deos alienos coram
me. Exo. xx. Ita q̄ in isto p̄cepto phibet oīs ydola
tria ⁊ oīs heresis. ⁊ oēs species sortilegij siue diuinatōis q̄cū
qz modo fiat. siue fiat ī igne siue ī aere: siue ī aq̄ siue ī terra. si
ue in corpibz mortuorū: siue ī aspectu garrīt? vl? volat? auisū
siue in caracteribz. siue ī vana inspectōe psalterij vl? euāgelio
rū vel aliaz scripturaz. Et regulariter oīs diuinatio q̄cūqz
mō p̄dictorū. vel quōcūqz aliter fiat. phibita est ī isto p̄cepto.
⁊ est maledicta a deo ⁊ a sc̄ā ecclia tanqz ydolatria ⁊ infideli
tas reprobata. Cū em̄ futura q̄ soli? dei sunt p̄gnosce aliq̄
p̄ tales sup̄stirōes vel inuenire laborēt deitatis iura creaturū
attribuūt. Ita inq̄t Isaias dīcēs. Priora ⁊ nouissima ānun
ciare mihi. et dicā q̄ dñi estis vos. Aug. Nō obseruetis dies
qui dicunt egip̄tiaci. aut kalēdas ianuarij. in q̄bz cātilene et
q̄dam p̄missiones ⁊ adiuicē dona donant: q̄si in p̄ncipio no
ui anni boni fati p̄sagiū existāt. aut aliq̄s mēses vel t̄pa dies
vel annos: lune aut mēsis aut solis cursum. qz q̄ has et q̄scū
qz diuinatōes aut auguria facit aut ob̄uat: aut attēdit aut

De decem preceptis.

presentit obseruantibus: aut talibus credit. aut ad domū eorū vadit
aut in suā domū introducit. aut interrogat. sciat se fidem chri-
stianā et baptisimū p̄uacasse. et paganū et apostatā et inimicū
dei se esse: et irā dei grauiter in eternū incurrisse: nisi in ecclesia
emendatus penitentiā deo recōcilietur. **N**ota tñ q̄ agricolē q̄ ob-
uant tpa ad seminandū: vel arbores succedēdas vel ad silia q̄
certam et naturālē habēt rōem. Et phisici q̄ ad medicīas dā-
das v̄l minurōes faciēdas et ad silia obseruāt dies certos et tē-
pora nō p̄dēnant hic. **C**ū enī oīa ista inferiora subsint q̄ntum
ad naturā corpeam influentijs corporū sup̄celestiū: nō est phi-
bitū: imo est debitū et necessariū respicere habitudines talium: et
attēdere influxū stellarū et planetarū. **S**ed cū aīa rōnal̄ i nul-
lo subsit influentijs corporū sup̄iorū: dicere Salomōe ac etiā
Prothomeo. **N**ūna sapiēs dñabit astris. ideo respicere talia
in his que a libero arbitrio p̄cedūt est sup̄sticiosum et vanum.
Quā ex clamore cornicis p̄noscicare pluuiā futurā nō est sup̄-
sticiosum. cū talia aīalia ex dispositōe aeris et mutatōe tempis
possunt in corpibz suis sentire talē immutatōem etē. **N**otā
dum etiā q̄ si aliq̄s vel aliq̄ colligat aliquā herbā dicēdo sim-
bolū fidei vel orōem dñicā: vt ponat eā sup̄ aliquē infirmum.
ista intētiōe: vt in istis deus creator omnium et dñs honoretur:
nō reprobatur: dūmodo aliqua alia obseruātia sup̄sticiosa non
obseruet vel immisceatur. **v̄. vi. q. v. nō liceat. et. q. viij.** **N**ō obf-
uetis. **E**t istud habendū est p̄ regula generali i materia ista q̄
omīs inq̄sitio que fit p̄ inuocatōem demonū ratiā vel exp̄s-
sam quocūq̄ fiat: siue p̄ caracteres siue p̄ figuras siue q̄cūq̄
alio modo est in isto p̄cepto phibita. **S**ed q̄d erit de istis co-
iuratōibus in q̄bus ponunt et recitant nomina dei et angelorū
in q̄bus ponunt multa bona verba. **P**ico q̄ in talibus est cauē-
dū ne sub specie boni lateat malū. **U**nde diligenter est aduer-
tendū ne inter illa noīa immisceant aliqua noīa ignota q̄ ma-
gis sunt nomina demonū q̄ noīa angelorū. **C**ū enī fm q̄d di-
cit Beda. Nulla sit falsa doctrina que nō aliqua vera falsis i-
misceatur. impossibile est q̄ in istis sup̄sticiōibz nō admisceantur
aliqua vera cū falsis: et aliqua bona cū malis. **E**t quia modicū
p

fermentū totam massam corrūpit. quantūcūq; sint ibi multa bona si sint ibi aliq̃ mala totū est corruptū et suspectū. quia etiam sepe angel⁹ malus trāssfiguratur se in angelū lucis. Nō est igit̃ facile credendū illis fantastiis qui dicūt se videre angelos vel aliquos sanctos. Unde dicit apl⁹. Probate spūs si ex deo sunt.

Secundū p̃ceptum

Secundū p̃ceptū est. Non assumes nomē dñi dei tui in vanū. ita q̃ in isto p̃cepto phibent primo et p̃ncipaliter omnes species piuriū que sunt multe. Ad cuius evidentiā sciendum est q̃ ad hoc vt iuramentū sit licitū oportet q̃ sint ibi tria. scz veritas: iudiciū et iusticia. Ita dicit dñs per D̃zē p̃phetaz. Jurabūt in veritate et iusticia ⁊ iudicio. xxij. q. i. et iurabunt. Si aliquod istorū defuerit est piuriū. xxij. q. ij. animaduertendū. Veritas enī semp debet esse in p̃scientia iurans vt firmiter sciat ita esse sicut iurat. aliter si solū credit ⁊ non sciat p̃ certo ita esse nō debet de certa scientia sed ex credulitate iurare. Iudiciū dicit̃ hic discreta deliberatio. s. vt nō iuret. etiā verū nisi p̃pter necessitatē. id ē cuz dicit alicui aliq̃d verum quod ei expedit vel vtile est credere: ⁊ non vult credere simplici assertōi: tūc poterit illud affirmare iuramēto. Iusticia vt illud q̃d iurat sit licitū et honestū. extra de iureiurā. ⁊ si christ⁹. Quocūq; ergo iuret siue iuramētū sit assertoriū siue p̃missoriū quodcūq; istorū deficiat. siue iuret falsum siue verū cum iurās credit iurare falsum. siue q̃ iuret absq; aliq̃ necessitate. siue q̃ iuret aliquod illicitū. sp̃ est piuriū: ⁊ est directe contra istud p̃ceptū. Sed qd fiet de istis iuramentis q̃tidianis que fiunt ex quadā mala cōsuetudine: nunq̃d est ibi piuriū cū deficiat ibi iudiciū. Dico q̃ sic. sed si fiant de re licita et sine intentōe decipiēdi vel fallendi. istud nō ē piuriū sed peccatū veniale. sed si fiant de re illicita vl̃ cū intētiōe fallēdi vl̃ decipiēdi est peccatū mortale. Uñ nota cū iuramētū nō fuerit institutū vt sit vinculū iniquitatis: iuramētum qd fit de re illicita vel cōtra charitatē. ⁊ qd nō p̃t seruari sine interitu salutis eterne. sicut si iurem me aliquē interfecurū vel nō daturū elemo

De decē preceptis.

finam. vel aliqđ p̄simile piuriū est: et nō est aliquaten⁹ obseruandū. Unde Hiero. In malis p̄missis rescinde fidē. in turpi voto muta decretū. xxi. q. iij. In malis. **N**otādū etiā q̄ secundario phibet hic iuramentū qđ sit p̄ falsos deos. qđ non debet fieri a christianis. **T**ñ credo q̄ christian⁹ vbi est expe diens posset recipe iuramētū a pagano p̄ deos suos. **N**ota etiā q̄ nō est iurādū p̄ creaturas nisi p̄ aliq̄s. videlicet p̄ euāgelii. p̄ altare: p̄ crucē: p̄ reliq̄as sanctorū. In manu etiā ep̄i p̄ iurari. xxi. q. i. **S**i aliq̄. et. q. v. Qui piurat. Unde nota q̄ q̄ iurat p̄ creaturā nō cōcessam debz acerrime castigari. vt dicit Raymundus in summa sua.

Terciuū preceptum.

Terciuū p̄ceptū est. Memēto vt diē sabbati sc̄ifices. ita q̄ in isto p̄cepto p̄cipit p̄mo et p̄ncipaliter obfuarī dies dñica. et cōmunē p̄cipiunt alie festiuitates solēnes q̄ ponūt de p̄se. di. iij. p̄nūciādū. vbi sic d̄r. **P**ronūcian dū est vt sciāt t̄pa feriādi p̄ ānū. id ē oēm dñicā a vespa vsq̄ ad vespam: ne a iudaismo capiant. **F**eriādi s̄o p̄ annū sunt isti dies. **N**atiuitas dñi. sc̄oꝝ **S**tephani: **J**ohis euāgeliste: **I**n nocentū. sancti **S**iluestri. **C**ircūcisio dñi. **A**piphanā. **P**urificatio br̄e **M**arie vginis. **S**c̄m̄ pasca cū tota hebdomada **T**res dies rogationū. **A**scēsiō dñi. **D**ies p̄thecoltes. sancti **J**ohis baptiste. duodecim ap̄loꝝ: et maxime sc̄oꝝ **P**etri et **P**auli q̄ mundū sua p̄dicatōe illuminauerūt. **S**ancti **L**aurentij: **A**ssumptio beate marie et natiuitatis eiusdē. **E**cclie dedicatio. sancti **M**ichael. **D**edicatio cuiuscūq̄ oratorij. **O**mnium sanctorū. sc̄i **M**artin: et ille festiuitates q̄s singuli ep̄i in suis ep̄iscopatibz cūz pp̄lo collaudauerint. q̄ vicinis t̄m̄ p̄morantibz indicēde sunt. nō t̄n om̄ibz generalit̄. **T**ñ h̄ vltimū intellige de sc̄is canonizatis ab ecclia **R**omana. q̄ ep̄i p̄ se nō possēt aliq̄e sc̄m̄ canonizare seu erigere. extra de reli. et vne. sc̄oꝝ r̄. c. i. **R**elique s̄o festiuitates nō sunt cogēde ad seruandum nec phibende. **D**ec itaq̄ scripta sunt et determinata in c. pal legato. pronūciandā. **I**tem **E**usebius papa stocuit festum inuentōis sancte crucis q̄nto nonas **M**aij solēnit celebrari.

Ca. III. Tercie partis.

de conse. di. iij. crucis. **N**ota etiam q̄ in .c. pronuncianduz
nō sit mentio de conceptōe et annunciatiōe beate **M**arie &
ginis. cum tamē quodlibet sit festū solēne & celebre. Ratiōnem
vide in glo. ibidem. **S**ed forte diceret aliquis. istud p̄ceptū
de die sabbati & non de die dominica est intelligendū. Ad hu
ius euidentia est notandū q̄ in lege veteri fuerūt quedā prece
pta cerimonialia: et quedā moralia. Cerimonialia erant illa q̄
p̄tinebant ad specialē cultum dei. sicut q̄ die tali fieret tale sa
crificiū vel tale. & etiā que p̄tinebant ad cerimonialia populi.
sicut q̄ induerēt tali veste & similia. Et ista p̄cepta ex quo chri
stus resurrexit: & est p̄mulgatū euāgelii nō fuerūt obseruata
imo qui ea obseruaret peccaret mortaliter. **M**oralia aut̄ erāt
illa que erāt de dictamine legis nature. sicut seruire deo. hono
rare parentes: et similia. Et ista p̄cepta adhuc manēt in virtu
te sua. **V**ido p̄ceptū de obseruantia sabbati partiz erat mo
rale: quantū ad hoc scz. vt debet honor impēderet deo. & istō
est de dictamine legis nature. **S**ed q̄ tali die determinata ta
lis honor impenderet magis q̄ alia die erat cerimoniale. scz
inquātū requies illius diei erat figura illi sabbati magni in
quo christ⁹ requieuit in sepulchro. & ideo quātū ad istud ces
savit istud p̄ceptū. ita q̄ dies sabbati fuit mutata in diē domi
nicā & rōnabiliter. **I**n hac enī die mūdus sumpsit exordii. re
surrexit christ⁹. mors intentū & vita accepit p̄cipiū. Et ista
est intentio beati Pauli in epla ad Colos. ij. Nemo vos indi
cet i cibo vel potu aut in parte diei festi aut neomenie aut sab
batorū que sunt vmbra futurozū. Et de hoc multū disputat
ap̄lus ibidem. Et habent sup hoc multa ca. de conse. dist. iij.
In dieb⁹ festiuis debēt homines vacare hymnis & psalmis &
canticis spūalibus et alijs bonis operibus magis q̄ alijs di
ebus. Et ideo debent abstinere ab omni opere seruili. nō so
lum a peccato: quod pprie seruite dicitur. quia facit hominē
seruum dyaboli. sed etiam ab operibus mechanicis: et a nego
cijs secularibus. et mercatum non fiat nec placitum. nec ali
quis ad mortem siue penam iudicetur. nec sacramento iuret:
nisi p̄ pace fienda. de cōsecratōe. dist. iij. Rogatiōes. **D**e his

De decē preceptis.

mechanicis et secularibus expōsit de^o dicēs. **Ero. xx.** Sex diebus opaberis: et facies omnia opa tua. septimo autē die sabbatū dñi dei tui est. Non facies omne opus in eo tuū et filius tuus et filia tua. seruus tuus et ancilla tua. iumentū tuū et aduerſa qui est intra portas tuas. **Nota** tamē q̄ ppter pīculum hostiū vel ppter imminētē tempestatē possunt fructus colligi diebus dominicis et festiuis. ita tamē q̄ illi quorū huiusmodi res sunt studeant p posse suo largiores elemosinas erogare. **Scholars** etiā in hmoi diebus possunt scribere in q̄ter nulis suis lectōes suas q̄s p hebdomadā audierunt.

Quartū pceptum.

Quartū pceptum et primū de illis que p̄tinent ad primum est. **Donora patrē tuū et matrē tuam.** ita q̄ in isto pcepto directe p̄cipitur q̄ parentes honorentur. Et est intelligendū nō solū de honore reuerentie: sicut q̄ osculenti eius manus: vel genua flectētur coram eis et similia. imo de honore subsidij et p̄uidentie. scilicet q̄ p̄uideat eis in necessarijs s̄m facultatē vniuscuiusq̄. **Homine** etiā patris et matris intelligunt̄ p̄lati ecclesie et magistri et dñi tēporales. quibus omnibus est honor debitus impēdendus seu exhibendus. **Homine** etiā patris et matris intelligunt̄ omnes primi q̄bus si indigeant sunt eis septē misericordie opa exhibenda. Et notandū est q̄ operū misericordie quedam sunt spiritalia et quedā corporalia. **Spiritalia** sunt ista. cōsulere nescientes. corrigere delinquētes. remittere iniuriatibus. consolari tristes. sup̄porare importunos: orare p̄ p̄secutoribus. **Uñ** versus. **Consule** castiga remitte solare ser ora. **Corporalia** sunt ista. pascere esuriētes. potare sitiētes. vestire nudos. visitare infirmos. redimere captiuos. colligere in hospitio vagos. sepelire mortuos. **Unde x̄sus.** **Uisitō** poto cibo redimo tego colligo tondo.

Quintū pceptum.

Quintū pceptū et secundū de p̄tinentibus ad primum est. **Non occides.** supple iniuste. In quo pcepto p̄bibet̄ homicidiū. et sub noīe homicidij intelligitur

La. III. Tercie partis.

omnis iniuria corporalis que potest inferri primo. Et est nota
dum qd duplex est homicidium. qz qddam est spirituale z quod
da corpale. Spirituale fit qnz modis. scz odiendo. de q Jo
hannes in pma canonica sua. c. iij. Qui odit fratrem suum homi
cida est. Detrahendo: male consulendo: vel nocendo. Et de istis tri
bus habet de pe. di. i. homicidior. et. c. Omnis iniqtas. et. c.
noli putare. **U**t victu subtrahendo. di. lxxvi. Pasce fame mo
rientem. si no pauidisti occidisti. Et qdlibz istoru homicidiorum
fm doctores est pccm mortale. Homicidium corpale fm docto
res fit duobz modis. Uno mo xbo. alio mo facto. Verbo fit
tribz modis. s. pcepto: consilio z defensione. di. l. Si quis vidua.
de pe. di. i. piculose. Et quodlibet istoru si fiat iniuste e pccm
mortale. Facto fit quattuor modis. scz iusticia: necessitate: ca
su et voluntate. Iusticia vt cu iudex vel minister reu iuste pde/
natum ad mortem occidit. Homicidium si fiat ex liuore vl amo
re fundendi humanu sanguine. licet talis occidat iuste qz me
rebat mortem. tn q ira occidit ipm peccat mortaliter ppter in
tentioem corrupta. Si vero fiat ex amore iusticie tuc no pec
cat iudex pdamnado ipm ad mortem: nec picipiendo ministro q
occidat eu. nec minister exeqndo mandatū iudicis. dum tn fa
ciant seruato ordine iuris. pbatur hoc ex verbis apli ad Ro.
xiij. vbi dicit sic. Omnis aia potestatibz sublimioribz subdita
fit. seqt. No em sine causa gladiu portat. dei eni mīster e vin
dex in ira ei q malu agit. Si fiat necessitate tuc distigue. quia
illa necessitas aut fuit euitabil. sic q poterat euadere absqz oc
cisiōe hoīs. tuc reus est homicidij. z debet agere penitentiam
tanqz p mortali. aut fuit inuitabilis. vt qz occidit hominem
absqz odij meditatōe: imo liberado se z sua cu dolore. In isto
casu no dicit peccare: nec astringit ad penitentia. tamen debz do
lere z suis pccis ascribere qz in ista deuenit necessitate. **P**iaru
enim mentiū est ibi culpa agnoscere vbi culpa no est. extra d
homi. c. interfecisti. Si aut fiat casu itez distigue. qz aut da
bat operam rei licite aut illicite. Si dabat opam rei illicite: vt
puta qz piccit lapide versus locu p quez cōsueuerunt homi
nes trāsire. vel dū furabat equum vel bōdē aliquis ab equo

*Corpale homi
nid. 12*

De decem preceptis.

vl' boue p'cussus interijt z similia. In isto casu talis est simpli-
citer reus homicidij. Si dabat opaz rei licite: puta qz incide-
bat arborē sibi necessariā. vel deponebat fenū de curru vel si
milia. si adhibuit diligentia quā debuit. vicz respiciēdo z p/
clamādo nō nimis tarde nec remisse: sed tēpore p'gruo. z ita al-
te q' si aliquis erat ibi vel veniebat poterat fugere z sibi cane-
re. z tūc non imputat sibi. vt habet. l. dis. sepe p'ringit. et extra
de homi. c. quidā. Si autē fiat homicidiū volūrate sine omni
distinctōe tenēdū est q' sit grauissimū z enorme peccatū. dist.
l. Si quis voluntarie.

Septimū pceptū

Quartū pceptū est. Nō mechaberis. ita q' in isto pcepto
phibet oīs p'cubir' p'q' ille qui rite fit cū legitima
v'ore. Que autē sunt z quorū sunt species talis p'cubir' vide su-
pra in parte secūda. tractatu. iij. c. ix. q'uis qdam.

Septimū pceptū

Quintū pceptū est. Nō facies furtū. ita q' in isto pcepto
phibet oīs vsura. rapina: fraus: dol'. et genera-
liter omnis acq'sitio illicita aliene rei: quocūq' modo
quocūq' pallio sine titulo fiat.

Octauū pceptū

Octauū pceptū est. Nō falsum testimoniū dices. ita q'
in isto pcepto phibet oīe mendaciū. Et est hic scien-
dū q' fm Aug. in li. de mēdacio octo sunt genera mēdaciōrū.
Primū est qd fit p doctrinam fidei z bonoz morū. vt dicere
christū nō esse natū de v'gine: vl' nō esse passum i cruce. vl' ali-
qd sile circa articulos fidei: vl' bonos mores. Scdm ē qd nul-
li pdest sz alicui obest. sicut mēdaciū detractoris. vl' falsi testis
i cā criminali. Terciū ē qd pdest vni sz obest alii. vt mēdaciū
falsi testis in cā pecuniaria. Quartū est qd fit sola mentiēdi li-
bidine: et qsi absq' causa et vtilitate. Quintū est qd fit placen-
di cupiditate. sicut mēdaciū adulatoris. Sextū est qd nul-
li nocet sed pdest alicui ad euitandū piculū pecunie vel alteri
us rei. sicut si aliquis sciens pecuniā alicuius tollendā a fure
vel raptore mentiat sibi dicendo se nescire vbi sit. Septimū

Ca. III. Tercie partis.

est qđ nulli nocet sed pdest alicui ad euitandū piculuz psonē. vt si aliquis qrat ad mortē z alius mentiat dicendo senescire vbi sit. Octauū est qđ nulli nocet sed pdest alicui ad h vt ab immūdia corpali tucat. vt si volenti corrūpe virginē mentiatur aliquis dicēs eā esse pūgarā. **A**lia distinctio ponit ab eodē Aug. s. q mendaciū aliū est pūciosuz. z istud pphendit qnq genera pme distinctōis. et est sp peccatū mortale. xxij. q ij. primū. **A**liud est officiosum. z istud pphedit vltima tria genera pme distinctōis. z istud est pccm veniale. Aliud est iocosum. z istud credo etiā esse pccm veniale. qđ intelligo qñ ille cui dicit tale mendaciū nouit ipm causa iocadi esse dictū. z q nō dicat ex libidine mentiēdi. **D**e mēdacio adulariōis nota q aliq̄s p̄ alteri adulari duobz modis. Vno mō attribuēdo ei bonū qđ nō habz. z de isto dicūt oēs q sit mortle. Alio mō extollēdo bonū qđ habz. z de isto dicūt oēs q sit veniale

Nonū et decimū pceptum

Nonū et decimū pceptū phibent actū interiorē. scilicet actū volūtaris. s. q null⁹ pcupiscat alienā vxorē. z nō mine vxoris intelligit qcunqz mlier. qz vt dicit chris⁹

Qui viderit mulierē ad pcupiscendū eā iā mechat⁹ est eaz in corde suo. **S**ilz nemo pcupiscat illicite rē alienā ad possidendū eam. **D**ec ergo sunt decē pcepta legi: qz qdā sunt affirmatiua. qdā negatiua. **A**ffirmatiua obligāt sp sz nō ad sp sed p loco et tpe. **N**egatiua aut obligāt sp z ad sp. **D**e istis pceptis habent p̄sus. **U**nū cole deū: nec vane iures p ipm. **S**abbara sc̄ifices: venerareqz p̄ntes. **N**ō sis occisor: fur mehus testis iniqu⁹. **U**iciniqz chorū. resqz caueto suas.

De dotibz beatorz

Cap. III.

Quia teste Augustino nullū bonū irremuneratum similiter nullū malū impunitū. ideo vltimo vidēdū est de dotibus. i. de p̄m̄is que habebūt illi q obfuerunt ista pcepta supra dicta. **N**ota ergo q obseruatoribz istoz pceptorū dabunt septē dotes. i. septē glorie in paradiso. tres ex parte anime: et quattuor ex parte corporis. **P**rima dos ex parte anime ē clara vīsiō qz scz videbūt deū

De dotibus beatorum

clare sine aliquo velamine. et in ista visione consistit tota beati-
tudo nostra. Unde Aug⁹. Visio tota erit merces. Et ista vi-
sio clara succedit visioni fidei. sicut dicit Paul⁹. Videm⁹ nūc
scz in vita ista p speculū in enigmate. scz fidei. tūc autē facie ad
2 faciem. Secūda dos ex parte aīe est firma tentio. s. qz ita fir-
miter tenebimus eū qz ipm amittere nō possum⁹. De ista ten-
tione dicit in Canticis. Tenui eū nec dimittā. Et ista firma tē-
tio succedit spei. Tercia dos ex parte aīe erit pfecta fruitio. s.
qz anima beata pfecte fruet deo: et adherēbit ei satiabiliter: et
delectabit in eo. psal. Satiabor cuz apparuerit glia tua. Et
ista pfecta fruitio succedit amorī et charitati. Et de istis tribus
dotibus dicit Aug. Videbimus amabimus et laudabimus
Nam istud officiū habebimus in paradiso. scz videre: amare et
laudare deū. Post resurrectōem autē habebimus qtuor do-
tes ex parte corpis. qz corpa nostra erūt agilia. i. movebuntur
p quodcūqz spaciū sine aliqua fatigatōe et labore. Erūt etiam
impassibilia. qz nullo modo poterūt pari: maxime corpa bea-
torū. Erūt etiā immortalia. qz nullo mō poterūt mori. Erūt
etiā clarissima. Unde saluator. Fulgebūt iusti sicut sol in re-
gno patris mei. Quis regni concives nos faciat rex regum
et dñs dñantium Iesus christus Amen.

Hec circa officiū curatorū breuiter a me pstricta sunt vt
simplices in aliquibz instruātur. et magis puecti ad altiora
inuestigandū laborare conent. Obsecrans vt si in hoc libello
lector aliqua vtilia inueniat: ipa soli deo attribuēs gratias ei
referat qz aliquantulā scintillā intelligentie mihi impartiri di-
gnatus est. Ea autē que minus bene dicta vident hūane fra-
gilitati ascribēs charitatiue corrigat. et p me peccatore pces
ad deum fideliter fundat. Hec insup exarata sunt in famosa ci-
uitate Argentinensiū. p Martinū flach. Anno dñi. M. cccc.
lxxix. die. ix. mensis Februarij

De conditōibus requisitis

in sumente eucharistie sacramentū

Vndecim sunt conditōnes quas debet ad minus habere qui celebrat: vel qui recipit eucharistie sacramentū. **P**rima q̄ sit homo. ideo nō debet administrari animalibus. **S**ecunda q̄ sit viator. 7 ideo nō administratur angelis siue bonis siue malis. nec mortuis: si forte in visione eos apparere cōtingeret. **T**ercia q̄ sit fidelis. ideo nō administratur paganis: saracenis aut alijs infidelibus. **Q**uarta q̄ sit adultus. et ideo nō administrat iunioribus nisi doli capacibus: quod relinquitur sacerdotis iudicio. **Q**uinta q̄ sit sane mentis. et ideo nō debet administrari stultis 7 vesanis tempore furoris. **S**i vero habeat furorē p̄ lucida intervalla tempore quo sit sane mētis bene potest sibi ministrari hoc sacramentū. **S**exta q̄ sit ieiunus. et si fiat instātia de isto q̄ christus post cenā cōmunicauit cū discipulis suis. **P**otest dici q̄ cenauit ratōe veteris testamētī. quod finis erat tēpis qd̄ erat ante legē gratie. et sic sub lege cōmunicauit. quia tūc incipiebat tēpus gratie. **A**lia ratio est causa necessitatis. et sic infirmis potest ministrari quocūq̄ tēpore. **E**t ideo quia christus erat mortuus p̄ redemptiōē nostrā. ideo tunc cōmunicauit cū discipulis. **S**eptima q̄ sit deuotus. **O**ctaua q̄ nō habeat cōscientiā siue remorsum alicui⁹ peccati mortalis. **N**ona q̄ nō sit notatus crimine: et subaudi notorio: nisi forte sit emēdat⁹. **D**ecima q̄ sit mundus mente 7 corpore. **U**ndecima q̄ habeat purā et rectam intentiōem.

Casus episcopales patent in his versiculis

Qui facit incestum deflorans aut homicida
Sacrilegus: patrum p̄cussor vel sodomita.
Transgressor voti: piurus sortilegusq̄
Et mentita fides: faciens incendia: prolis
Oppressor: blasphemus: heretic⁹: omnis adulter.
Pontificem sup̄ his semp̄ dicendis adibis.

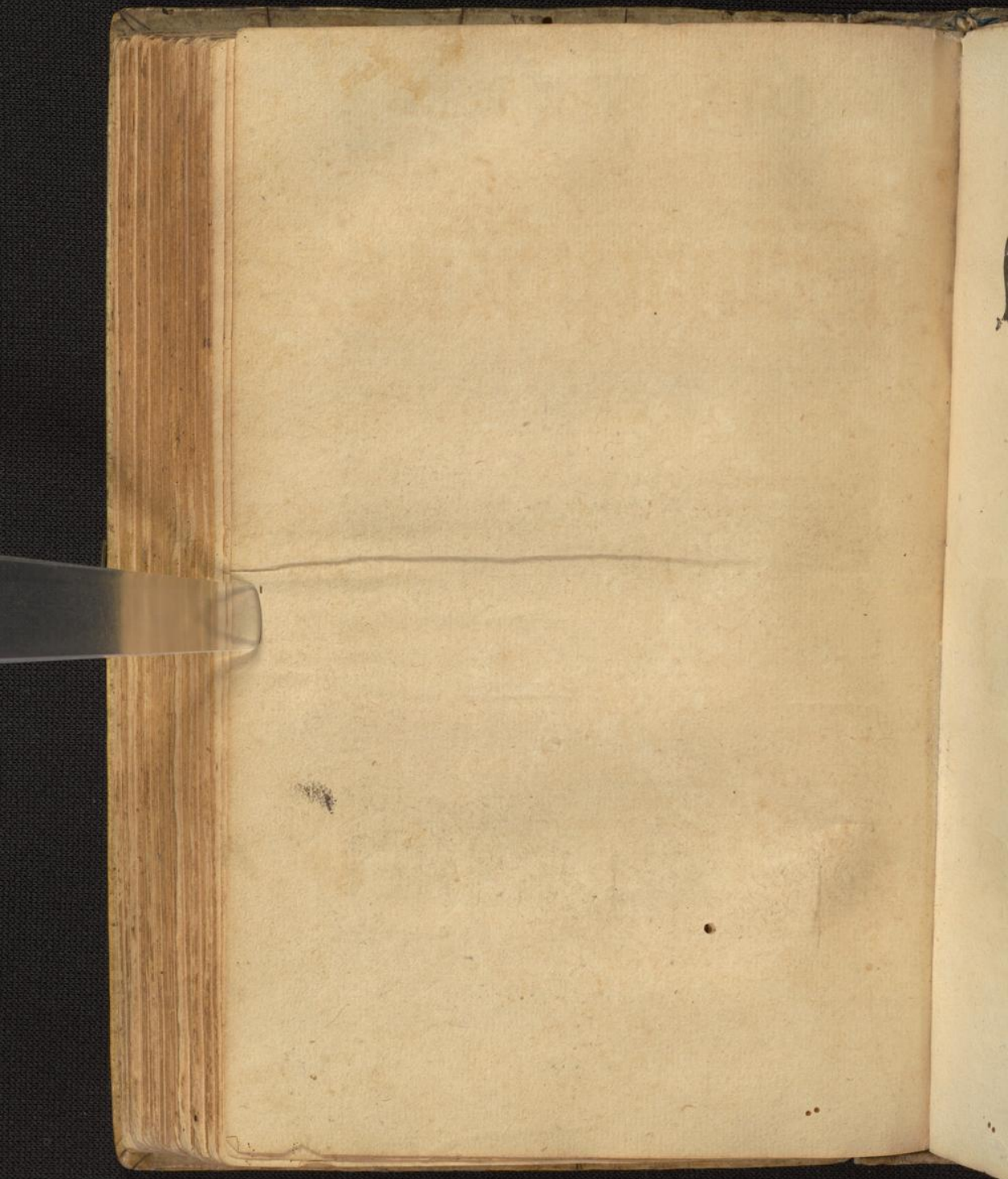
infinitis

omnis ha-
bitus hunc
admirari
admirari
forte in rione
adco no adm
abus. Quarta
na milidoli ex
o. Quarta pte
na r volans b
a intervalum
trari hoc lau
a de illo q d
3. Poteſt dici
at tepis qd en
uia ſic incip
aris. et ſic inſ
quia chvina
manicavit q
no habeat
1. Non a qd
ite ſit emed
cima q baba

ſicilia

alter.

[illegible]

B. V. 71

Copyright 4/1999 VxyMaster GmbH www.vxymaster.com

VierFarbSelector Standard - Euroscale Offset

A B C D E F G H I J K L M N Focus O Balance Q R S T U V

5

10

15

20 cm